

Økonomiske analyser

30. årgang

4/2011

Innhold

Konjunkturtendensene	3
1. Internasjonal økonomi	4
2. Konjunkturutviklingen i Norge	13
<i>Helge Brunborg og Inger Texmon:</i> Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger	33
<i>Helge Brunborg og Inger Texmon:</i> Befolkningsframskrivning 2011-2100: Nasjonale resultater	46
<i>Inger Texmon og Helge Brunborg:</i> Befolkningsframskrivning 2011-2040: Regionale forutsetninger og resultater	52
Forskningspublikasjoner	59
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser de siste 12 måneder	64
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap for Norge	17*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	52*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 6. september 2011.

Publisert 8. september 2011. Korrigert utgave publisert 16. september 2011

Spørsmål om konjunkturutviklingen i:

– Norge: Torbjørn Eika, torbjorn.eika@ssb.no, tlf. 21 09 48 07

– utlandet: Andreas Benedictow, andreas.benedictow@ssb.no, tlf. 21 09 47 98

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Torbjørn Hægeland (ansv.), Helge Brunborg, Torbjørn Eika, Taran Fæhn, Elin Halvorsen, Øyvind Langsrud, Bodil Merethe Larsen, Hong Pham og Knut Sørensen.

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, telefon: 21 09 47 57, telefaks: 21 09 00 40

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knappt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 6 grupper og ledes av *forskningsdirektør Torbjørn Hægeland*.

• Offentlig økonomi
<i>Forskningsleder Nils Martin Stølen</i>	• Mikroøkonomi
<i>Forskningsleder Rolf Aaberge</i>
• Miljøøkonomi
<i>Forskningsleder Taran Fæhn</i>	• Energjøkonomi
<i>Forskningsleder Mads Greaker</i>
• Makroøkonomi
<i>Forskningsleder Torbjørn Eika (fra 15. sept. 2011)</i>	• Demografi- og levekår
<i>Forskningsleder Kjetil Telle</i>

**Økonomiske analyser utkommer med 6 nummer i året.
Neste utgave publiseres 20. oktober 2011.**

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

I løpet av sommeren inntraff et stemningsskifte i internasjonal økonomi og vekstutsiktene er endret i negativ retning. Økonomiske indikatorer for aktiviteten i OECD-området viser at veksten er lavere enn mange tidligere antok. Selv våre relativt pessimistiske anslag for den økonomiske veksten framover har vist seg for optimistiske. I de finansielle markedene er det på ny stor usikkerhet om gjeldstyngede lands evne til å betjene sin gjeld, og dette kommer til uttrykk ved økte forskjeller i rentene på det som oppfattes som sikre og usikre papirer. Børskursene har falt betydelig i likhet med prisene på en rekke råvarer. Så langt har imidlertid råoljeprisen endret seg lite. Arbeidsledigheten i OECD-området holder seg på et høyt nivå. Med utsikter til lav vekst framover er det ikke grunn til å regne med at ledigheten vil falle. Inflasjonstakten er moderat og påvirkes i år dels av høye energipriser, høye matvarepriser og avgiftsøkninger som antakelig har forbigående effekter på konsumprisveksten. De framvoksende økonomiene opplever fortsatt til dels høy vekst, men veksttakten er fallende. I disse landene forsøker myndighetene å dempe veksten gjennom tilstramminger i den økonomiske politikken, herunder økte styringsrenter. I USA og Europa har derimot de endrede vekstutsiktene gjort at man nå forventer at renteøkninger blir utsatt i tid, og noen sentralbanker har allerede annonsert dette.

I mange land er det begrenset hva myndighetene nå er i stand til å sette i verk av mottiltak dersom den økonomiske utviklingen blir preget av langvarig stagnasjon. Det finanspolitiske handlingsrommet oppfattes som lite, og mange land følger seg tvunget til å stramme inn finanspolitikken selv om veksten er lav. Rentene er allerede lave og litt reduserte renter fra dagens nivå vil neppe bety mye for etterspørselen til husholdninger og foretak. Andre pengepolitiske tiltak blir forsøkt og den amerikanske sentralbanken vil ventelig annonsere nye tiltak i september. Mye av usikkerheten som er knyttet til den økonomiske utviklingen henger sammen med at myndighetene, særlig i EU, mangler institusjoner som kan iverksette relevante krisetiltak. Det å etablere nye overnasjonale institusjoner i en krisetid er vanskelig både faglig og ikke minst politisk i land med demokratiske styreformers. Hvis det ikke lykkes å finne en politisk løsning på gjeldsproblemene, ender det trolig med at enkelte land misligholder sin gjeld. Det er særlig mange europeiske banker som har store beholdninger av statsobligasjoner som da må bokføre betydelige tap. Også den europeiske sentralbanken og EUs stabilitetsfond vil tape mye. Smitteeffekten av dette kan bli alvorlig, og vi kan da ikke utelukke en ny global finanskrisen selv om vi ikke har lagt det til grunn for våre prognoser.

I Norge har den økonomiske utviklingen vært preget av moderat vekst de siste par årene. Så langt i 2011 har veksten tiltatt noe. Arbeidsledigheten har falt litt og er lavere enn gjennomsnittet de siste ti årene. Inflasjonen er lav, og det er også rentene. Reallønnsveksten er høy og det er vekst både i sysselsetting og i antall stønadsmottakere. Med høy vekst i husholdningenes realinntekter og lave renter har forbruket og boliginvesteringene steget og bidrar nå til veksten i økonomien. Særlig stor fart er det i boligmarkedet og bruktboligprisene har økt markert. Med utsikter til lave renter en stund framover og fallende inflasjon, forventer vi at husholdningenes etterspørsel vil fortsette å øke. Dette drar med seg økte næringsinvesteringer. I tillegg vil økte investeringer i petroleumsvirksomhet og energiproduksjon mer generelt bidra til økt aktivitet. Derimot vil den svake veksten i internasjonal økonomi gjøre at norsk eksport knapt vil vokse i det hele tatt i årene framover. Vi kan ikke regne med at prisene på våre typiske eksportprodukter vil fortsette å øke slik verdensøkonomien nå utvikler seg. En vedvarende sterk krone vil bidra ytterligere til at konkurranseutsatt næringsliv står foran store utfordringer framover.

Vi regner med at den økte veksten i fastlandsøkonomien de nærmeste par årene blir drevet av innenlandske faktorer. Økningen i sysselsettingen som følger, fører imidlertid ikke til at ledigheten faller. I stedet ser vi for oss om lag uendret ledighet hovedsakelig fordi høy innvandring og økt yrkesdeltaking gir sterk vekst i arbeidsstyrken. Styrkingen av krona bidrar til at inflasjonen blir lavere enn målet på 2,5 prosent og at real-lønnsveksten fortsatt kan bli høy, særlig sammenlignet med utviklingen hos handelspartnerne.

Utviklingen i mange land gjennom 2011 viser betydningen av å ha finansielle reserver til å kunne stå imot dårlige tider. Slike reserver må man bygge opp i gode tider. Dette gjelder husholdninger og foretak så vel som offentlig sektor. Skal myndighetene bidra til stabilisering av økonomien krever det at de gjør noe annet enn hva privat sektor gjør. Dette fungerte rimelig godt under finanskrisen i 2008, men det kan nå bli vanskeligere ettersom den penge- og finanspolitiske handlefriheten i stor grad er oppbrukt i mange land. For Norges vedkommende er situasjonen fortsatt en helt annen.

1. Internasjonal økonomi

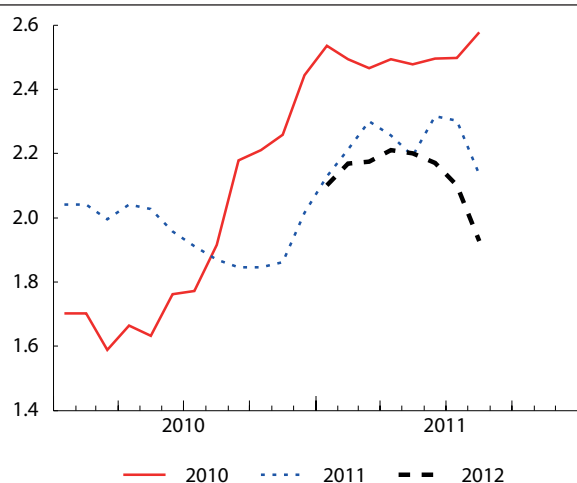
Vi ser nå tegn til en ny avmatning i internasjonal økonomi. Både makrotall og finansmarkedsstatistikk har vist en svak utvikling siden årsskiftet, og indikerer en oppbremsing av den økonomiske veksten både i OECD-området og i framvoksende økonomier. Den negative utviklingen har tiltatt gjennom sommeren. Veksten i både industriproduksjon og internasjonal handel har stoppet opp, for OECD-landenes del på nivåer godt under det gamle toppunktet før finanskrisen i 2008. I USA ble BNP-veksten revidert kraftig ned i 1. kvartal og var også svak i 2. kvartal. Til sammen økte amerikansk BNP med kun 0,3 prosent i første halvår. I euroområdet falt veksten til 0,2 prosent i 2. kvartal, og store land som Tyskland og Frankrike sto på stedet hvil. Japans BNP falt for tredje kvartal på rad. Boligprisene fortsetter å falle i mange land og arbeidsledigheten har bitt seg fast på svært høye nivåer. Råvareprisene har flatet ut og til dels falt i sommer, mens internasjonale aksjeindekser har falt markert. Indekser som viser børsutviklingen for europeiske banker har falt betydelig mer. På den positive siden er BNP-veksten fremdeles på et høyt nivå i en del framvoksende økonomier. Også i Baltikum og Norden har veksten vært relativt høy den siste tiden.

Den europeiske statsgjeldskrisen eskalerte i sommer, og rentene på greske, irske og portugisiske statsobligasjoner nådde nye høyder. Krisen truer nå også store land som Italia og Spania. Siden juli har imidlertid intervensjoner fra den europeiske sentralbanken bidratt til å bringe statsgjeldsrentene noe ned. Dette er midlertidige tiltak. Om ikke markedet snart lar seg overbevise om at disse landene vil klare å betjene sin gjeld, må mer permanente løsninger på plass, antakelig gjennom en betydelig utvidelse av krisefondene eller etablering av en felleseuropeisk statsobligasjon, såkalt eurobond. Her er det mange uavklarte spørsmål, blant annet knyttet til

i hvilken grad eurobond må ledsages av felles finanspolitikk og ikke minst om det i det hele tatt vil la seg gjennomføre konstitusjonelt. Det er dessuten uklart hvor fort slike ordninger i så fall kan tre i kraft. Også store land som Tyskland og Frankrike har høy statsgjeld, begge i overkant av 80 prosent av BNP. Det er uklart i hvilken grad det lar seg gjøre for andre å garantere for et stort land som Italia uten selv å blir truet av nedgradering. Mange land, anført av Tyskland, har hittil vist liten entusiasme for krisehjelp i en slik målestokk. Og mens det forhandles og prates i korridorene, øker både gjeldsbyrden og markedenes mistillit. Ved inngangen til september lanserte italienske myndigheter innstramningstiltak som ikke bidro til å berolige markedene. Et par dager senere forlot representanter fra EU og IMF et møte med greske myndigheter, som ikke ville oppfylle alle krav til budsjettkutt. Dette kan ha bidratt til at PIIGS-rentene (Portugal, Irland, Italia, Grekenland og Spania) har steget igjen den siste tiden.

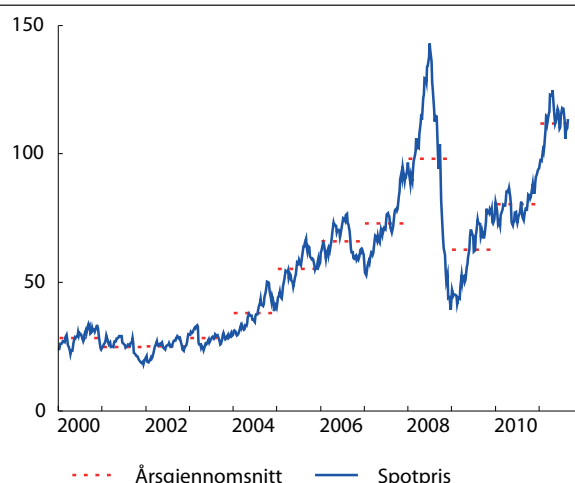
Den amerikanske statens kredittverdighet ble i sommer nedgradert av Standard & Poor's (S&P). Det bidro til ytterligere uro i finansmarkedene. Amerikanske myndigheter har måttet tåle mye kritikk for håndteringen av budsjettpolitikken, blant annet fra sin egen sentralbank. En kamp om prinsipper mellom demokrater og republikanere har vært til hinder for mer løsningsorienterte forslag. Her ser det imidlertid ut til at investorene fortsatt har tillit til at myndighetene vil betjene gjelden. Lange renter er på rekordlave nivåer, og renta på 10 års statsobligasjoner under 2 prosent for første gang på nesten 60 år. Også tyske statsobligasjonsrenter er på rekordlave nivåer. Disse landenes statspapirer ser altså ut til å vurderes som relativt sikre i ellers svært volatile finansmarkeder. Gull og sveitsiske franc har som vanlig blitt ansett som trygge havner i turbulente tider. Gullprisen er rekordhøy og sveitserfrancen har styrket

Figur 1.1. BNP-vekstslag for Norges handelspartnere for årene 2009-2011 gitt på ulike tidspunkter. Prosent

Kilde: Consensus Forecasts.

Figur 1.2. Spotprisen på råolje, Brent Blend. Dollar per fat

Kilde: Reuters EcoWin.

seg med 30 prosent mot euro siden høsten 2008. Den 6. september fastsatte den sveitsiske sentralbanken en minstekurs mot euro på 1,2. Dette skal oppnås ved å intervenere i markedet ved å kjøpe internasjonal valuta. Begrunnelsen er at francen er overvurdert i den grad at den nå utgjør en akutt fare for å bringe landet i deflasjon.

I Europa begynte de hardest rammede landene å kutte i budsjettunderskuddene allerede i fjor. At det må kuttes er ikke omstridt, men timing og dosering er omdiskutert. Det er en reell fare for at enkelte land kutter for mye for tidlig, noe også IMF nylig gikk ut og advarte mot. Det er viktig å ikke kvele veksten om gjelda skal kunne betjenes. Et annet punkt det strides om er i hvilken grad skatteøkninger skal være en del av løsningen. I USA kommer kuttene for alvor framover. De fleste land har vedtatt å redusere sine underskudd gradvis i årene som kommer. Nesten ingen har imidlertid konkrete planer for å betale ned gjelda, kun for å redusere underskuddet. Like fullt medfører dette kontraktive impulser fra finanspolitikken i mange år framover. Sentralbankenes styringsrenter er fortsatt på eller nær rekordlave nivåer, og ekspansiv likviditetspolitikk kan ha begrenset effekt i en situasjon der husholdningene ønsker å spare og bedriftene er forsiktig med å investere som følge av dystre framtidsutsikter og sviktende tillit til at myndighetene vil ordne opp i budsjettproblematikken på en effektiv måte.

Mange banker sitter med betydelige mengder statsobligasjoner fra PIIGS-land. Som følge av dette har IMF nylig anbefalt rekapitalisering av europeiske banker, og advart mot en ny likviditetskrise. Selv om situasjonen i utgangspunktet skulle være mer oversiktlig nå enn under finanskrisen i 2008, er det også denne gangen betydelig usikkerhet knyttet til bankenes direkte og indirekte posisjoner i PIIGS-statsgjeld. Denne usikkerheten kommer til syne ved økte finansieringskostnader og at enkelte banker opplever redusert tilgang til markedet. Administrerende direktør i den tyske storban-

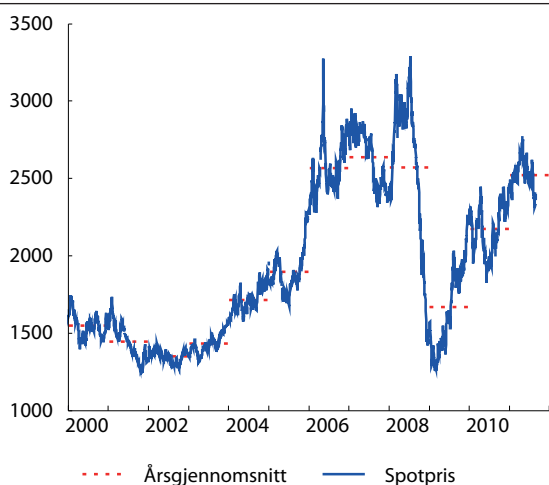
ken Deutsche Bank, Josef Ackermann, uttalte nylig at mange europeiske banker ikke ville tåle en nedskrivning av verdien på sin beholdning av statsobligasjoner til markedsverdi. I tillegg har Federal Housing Finance Agency, som overvåker boligfinansiering i USA, saksøkt en rekke store amerikanske og europeiske banker for store beløp. Disse bankene anklages for å ha manipulert kvalitetsvurderingen av låneprodukter de markedsførte, som bidro til å blåse opp boblen i det amerikanske boligmarkedet.

Med dette bakteppet har vi nedjustert våre vekstanslag for Norges handelspartnere, og ser nå for oss at lavkonjunktoren blir dypere og lengre enn tidligere antatt. Erfaring tilsier at veien ut av gjeldskriser er tung og lang, og vi har sett flere tegn i sommer både i finansmarkeder og realøkonomi som tyder på at gjeninnhenting har fått seg et skudd for baugen. Vi legger derfor til grunn meget moderat vekst i OECD-området, særlig det nærmeste året, og at veksten deretter tiltar gradvis, slik at trendveksten passerer først i 2014.

I framvoksende økonomier har veksten vært høy, men også her ser vi nå tegn til avtakende vekst i industriproduksjon og handel. Høy inflasjon har resultert i kraftige renteøkninger mange steder. Både Kina og India har nå styringsrenter på rundt 6-7 prosent. Kinesiske myndigheter ønsker en omlegging mot mer bærekraftig vekst, der husholdningenes etterspørsel spiller en større rolle. Denne omstillingen vil ta tid, og myndighetene har nedjustert sine vekstmål for kinesisk økonomi. Svak konjunkturutvikling i OECD-området bidrar til at vi venter at veksten vil avta noe i tiden som kommer også i framvoksende økonomier.

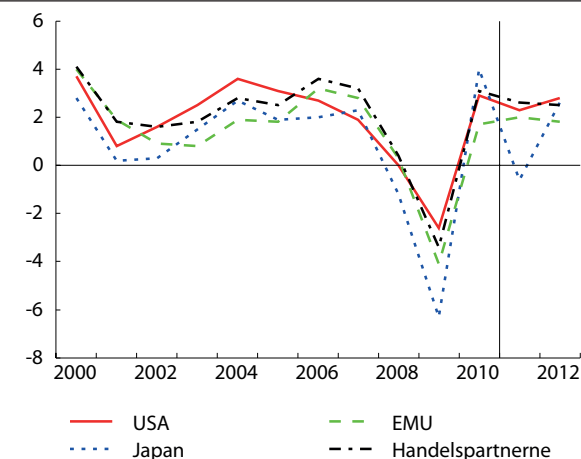
Den høye etterspørselen fra de store høyvekstlandene BRICS (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) har bidratt til en kraftig økning i råvareprisene siden bunnen i 2009. Prisoppgangen skjøt særlig fart i fjor høst. Urolighetene i Midt-Østen og Nord-Afrika bidro til at

Figur 1.3. Spotprisen på aluminium. Dollar per tonn

Kilde: Reuters EcoWin.

Figur 1.4. BNP-vekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.

Boks 1.1. Utviklingen i oljemarkedet

Spotprisen på Brent Blend varierte mellom 70 og 90 dollar fatet i 2010 og lå på om lag 90 dollar ved utgangen av året. Gjennom 1. kvartal 2011 steg oljeprisen til om lag 120 dollar per fat. Siden har den variert mellom 105 og 125 dollar og lå i begynnelsen av september på om lag 110 dollar. Som årsgjennomsnitt økte oljeprisen fra knappe 63 dollar per fat i 2009 til nær 80 dollar per fat i 2010, og har vært om lag 112 dollar i gjennomsnitt de første åtte månedene i 2011.

Høy vekst i verdensøkonomien bidro til at oljeprisen tok seg opp fra 2009 til 2010. Økningen i inneværende år skyldes i stor grad urolighetene i Midt-Østen og Nord-Afrika. Krigen i Libya har ført til at landets daglige oljeproduksjon er om lag 1,45 millioner fat lavere enn tidligere. I tillegg førte urolighetene flere steder i regionen til at det oppsto frykt for at oljeproduksjonen i andre land skulle bli rammet. Dessuten har det vært en viss nedgang i oljelagrene i OECD-området, selv om dette har vært fra relativt høye nivåer.

IEA (International Energy Agency) forventer at den globale etterspørselen etter råolje vil øke med 1,2 millioner fat daglig fra 2011 til 2012 og med ytterligere 1,6 millioner fat i 2012. Økningen neste år er forventet å komme i Kina, Midt-Østen, India og andre asiatiske land og Brasil. IEA antar at etterspørselen i OECD vil holde seg konstant i 2012.

Råoljeproduksjonen utenfor OPEC anslås av IEA til å øke med 0,4 millioner fat daglig i 2011 i forhold til 2010 og med ytterligere 1,0 millioner fat i 2012. Økningen utenfor OECD og OPEC neste år er spesielt forventet å komme i Latin-Amerika. Neste år forventes en økning i produksjonen i OECD på 0,3 millioner fat, etter å ha falt i syv av de ti foregående årene. Økningen er forventet å komme i Canada og Australia.

Det er ventet en viss økning i produksjonen av våtgass (Natural Gas Liquids) i OPEC gjennom 2011 og i årene fremover, og denne produksjonen er ikke omfattet av OPEC sitt kvotesystem. Saudi-Arabia har erstattet produksjonsbortfallet i Libya, slik at kartellets samlede produksjon nå er på noenlunde samme nivå som før borgerkrigen. Petroleum Intelligence Weekly tror at Libya makter å øke sin produksjon

til 0,5 millioner fat per dag i løpet av inneværende år og først etter 12 til 18 måneder til produksjonsnivået før krigen. Dette innebærer at dersom Saudi-Arabia reduserer sin produksjon tilsvarende slik at kartellets produksjon av råolje holder seg på dagens nivå, vil de globale lagrene fortsette å falle gjennom året. Ifølge IEA er nå lagrene av råolje og ferdigprodukter om lag på gjennomsnittet for de siste fem årene de fleste steder i OECD. Som følge av reduksjonen i eksport fra Libya til Europa har riktignok lagrene der falt, mens det har vært en oppgang i lagrene i USA. Dette er en av årsakene til at prisen på Brent Blend nå ligger mer enn 20 dollar høyere per fat enn den amerikanske lettoljen West Texas Intermediate, mens Brent Blend tidligere gjennomgående har ligget et par dollar lavere. En årsak til at man ikke frakter den amerikanske lettoljen til Europa er kapasitetsproblemer i blant annet i det innenlandske rørledningssystemet i USA.

Etterspørselen som er rettet mot OPEC vil øke med 0,9 millioner fat daglig gjennom 2011 og ytterligere 0,6 millioner fat i 2012. Det hersker usikkerhet om størrelsen på OPECs ledige produksjonskapasitet, men de fleste analytikere anslår den på mellom 3 og 4 millioner fat per dag. Det er usikkert i hvilken grad OPEC makter å øke kapasiteten i løpet av prognoseperioden. Irak, som foreløpig er utenfor OPEC sitt kvotesystem, har ambisiøse planer om å øke kapasiteten, men det er usikkert i hvilken grad det lar seg realisere. Uansett vil en videre nedbygging av den ledige produksjonskapasiteten føre til økt bekymring for mulig produksjonsbortfall.

IEA påpeker at etterspørselsanslagene de opererer med for neste år kan være for optimistiske, som følge av økonomiske problemer i blant annet USA og Europa og frykt for at dette kan spre seg til andre regioner. IEA påpeker at i et scenario med lav vekst vil de globale lagrene av råolje kunne øke noe i 2012.

Vi legger til grunn at oljeprisen vil falle noe fra dagens høye nivå til rundt 100 dollar fatet i 4. kvartal i år, slik at gjennomsnittsprisen i 2011 blir noe over 109 dollar fatet. Deretter forventer vi at oljeprisen øker til 112 dollar ved utgangen av 2014.

Tilbud og etterspørsel av råolje. Millioner fat per dag inkl. NGL

	Prognose				Prognose							
	2008	2009	2010	2011	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2	11:3	11:4
Etterspørsel	85,5	88,3	89,5	91,1	89,1	88,0	90,1	90,7	90,8	89,9	91,6	92,0
OECD	45,6	46,2	45,8	45,8	46,3	44,4	45,9	46,6	46,4	44,6	45,7	46,3
Europa	14,7	14,6	14,4	14,3	14,2	14,1	14,7	14,7	14,2	14,0	14,6	14,6
Nord-Amerika	23,3	23,8	23,5	23,5	23,8	23,2	23,6	23,6	23,7	23,2	23,6	23,6
Stillehavsområdet	7,7	7,8	7,9	7,9	8,3	7,1	7,6	8,3	8,6	7,4	7,5	8,1
FSU (tidligere Sovjetunionen)	4,2	4,5	4,7	4,7	4,5	4,7	4,8	4,7	4,6	4,6	4,9	4,8
Resten av verden	35,7	37,6	39,0	40,6	38,3	38,9	39,4	39,4	39,8	40,7	41,0	40,9
Tilbud	85,6	87,4	88,7	90,3	88,5	87,4	88,9	90,0	90,1	90,0	90,3	90,7
OPEC	34,1	34,8	35,7	36,3	35,7	35,1	35,9	36,0	36,2	36,2	36,4	36,4
OECD	18,8	18,9	18,8	19,1	19,0	18,6	18,5	19,3	19,4	18,9	18,8	19,3
FSU (tidligere Sovjetunionen)	13,3	13,5	13,6	13,7	13,6	13,6	13,6	13,7	13,7	13,8	13,6	13,8
Resten av verden	19,5	20,2	20,6	21,2	20,2	20,1	20,9	21,0	20,8	21,1	21,5	21,2
Lagerendring (og diverse)	0,1	-0,9	-0,8	-0,8	-0,6	-0,6	-1,2	-0,7	-0,7	0,1	-1,3	-1,3
Etterspørsel rettet mot OPEC	34,0	35,6	36,5	37,1	36,3	35,7	37,1	36,7	36,9	36,1	37,7	37,7

Kilde: Oil Market Report August 2011.

Indonesia er i Resten av verden i alle år. Ecuador og Angola er i OPEC i alle år.

Tabell 1.1. **Makroøkonomiske anslag ifølge ulike kilder. Årlig endring i prosent**

	BNP-vekst							Prisvekst						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
USA														
NIESR ¹	-0,3	-3,5	3,0	2,5	2,9	..	..	3,3	0,2	1,7	2,7	2,8	..	..
ConsF	-0,3	-3,5	3,0	1,8	2,4	..	..	3,8	-0,4	1,6	3,0	2,1	..	..
OECD	-0,3	-3,5	3,0	2,6	3,1	..	..	3,8	-0,4	1,6	2,6	1,5	..	..
IMF	-0,3	-3,5	3,0	2,5	2,7	..	..	3,8	-0,4	1,6	2,2	1,6	..	..
SSB	-0,3	-3,5	3,0	1,4	1,0	1,4	2,0	..	..	..	..	..	..	..
Euroområdet														
NIESR ¹	0,2	-4,1	1,7	2,2	1,8	..	..	3,3	0,3	1,6	3,0	2,5	..	..
ConsF	0,2	-4,1	1,7	1,9	1,5	..	..	3,3	0,3	1,6	2,6	1,9	..	..
OECD	0,2	-4,1	1,7	2,0	2,0	..	..	3,3	0,3	1,6	2,6	1,6	..	..
IMF	0,2	-4,1	1,7	2,0	1,7	..	..	3,3	0,3	1,6	2,3	1,7	..	..
SSB	0,2	-4,1	1,7	1,7	0,4	0,9	1,3	3,3	0,3	1,6	2,4	1,0	1,3	1,6
Handelspartnere²														
NIESR ¹	0,4	- 3,4	3,1	2,9	2,6	..	..	3,4	0,6	1,8	2,9	2,4	..	..
OECD	0,4	- 3,4	3,1	2,8	2,8	..	..	3,5	0,2	1,7	2,9	1,8	..	..
IMF	0,4	- 3,4	3,1	2,7	2,8	..	..	3,5	0,2	1,7	2,5	1,8	..	..
SSB	0,4	-3,4	3,1	2,4	1,3	1,6	2,1	..	..	..	..	..	..	..

¹ Prisanslagene fra NIESR for land utenfor EU gjelder konsumdeflatoren.

² Euroområdet, USA, Storbritannia, Sverige, Japan og Kina.

Kilde: Consensus Forecasts i august, NIESR i juli, IMF i juni og OECD i juni (BNP)/mai (priser).

Historiske tall finnes i vedlegg bakerst i rapporten.

oljeprisen var oppe i 125 dollar fatet i mars. Siden har den imidlertid kommet markert ned og har ligget rundt 110 dollar fatet i sommer. Framover legger vi til grunn at oljeprisen vil falle til 100 dollar fatet mot slutten av inneværende år, før den stiger gradvis tilbake til om lag dagens nivå i 2014. Også matvareprisene steg kraftig i andre halvår i fjor som følge av ødelagte avlinger mange steder i verden. Siden årsskiftet har matprisene flatet ut. Også konsumprisveksten tiltok i kjølvannet av den sterke veksten i mat- og råvarepriser, særlig i utviklingsland der slike varer utgjør en relativt stor andel av etterspørselen. I OECD-landene, der kapasitetsutnyttelsen er lav og den økonomiske veksten har dabbet av, er det allerede tegn til at inflasjonen avtar. Den amerikanske sentralbanken varslet i august at styringsrenta kan bli liggende på dagens nivå mellom null og et kvart prosent i ytterligere to år. Den europeiske sentralbanken, som har satt opp renta to ganger siden i vår, har ikke vært like tydelig, men pengemarkedet priser nå inn fallende renter framover. Vi legger til grunn for våre prognoser at rentene holder seg nær dagens nivå de nærmeste par årene, før de øker noe mot slutten av prognoseperioden.

Etter vår vurdering er risikoen knyttet til anslagene hovedsakelig på nedsiden. Urolighetene i Midt-Østen kan påvirke tilbudet av olje og bidra til høyere oljepriser, med økt inflasjon, lavere kjøpekraft og etterspørsel som resultat. Den varslede overgangen til en mer konsumdrevet kinesisk økonomi kan også bli tyngre enn ventet. Kina er blitt en stor aktør i internasjonal økonomi, og sviktende vekst kan få betydelige internasjonale ringvirkninger. Den største faren er imidlertid knyttet til europeiske statsfinanser, der særlig Italia nå synes å være

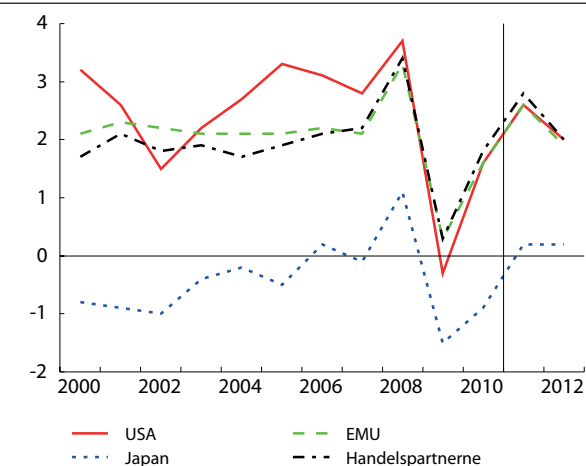
utsatt. Dersom den gryende mistilliten til italienske myndigheters evne til å håndtere statsgjelden fortsetter, kan rentene presses opp slik at mislighold tvinger seg fram. Det kan lede til en overføring av gjeldsbyrden til andre euroland, med Tyskland i førersetet, som igjen vil ha negative konsekvenser for disse landenes evne til gjeldsbetjening og ikke minst evne til å føre en hensiktsmessig finanspolitikk. Bobler i finans- og boligmarkeder har allerede sprukket, og produksjonen er fortsatt på lave nivåer – BNP er fortsatt godt under det gamle toppnivået før finanskrisen i 2008 i de fleste OECD-land, mange steder langt under – så en resesjon som i 2008 virker lite sannsynlig. En ny periode med fall i BNP i OECD-området kan imidlertid ikke utelukkes i et slikt scenario. Veksten kan selvsagt også bli høyere enn vi anslår. Hvis eksempelvis europeiske myndigheter kan enes om tilstrekkelige, langsiktige tiltak som hindrer høye renter på italiensk og spansk statsgjeld og som vekker ny tillit hos næringsliv og husholdninger, kan etterspørselen bli høyere enn vi legger til grunn. For tiden virker imidlertid ikke dette som en særlig sannsynlig utvikling

1.1. Svak utvikling i amerikansk økonomi

Etter en periode med gjeninnhenting etter finanskrisen i 2008 begynte den økonomiske veksten å avta mot slutten av 2010. I sommer ble veksten i årets første kvartal revidert ned fra 1,8 til 0,4 prosent, sesongjustert og i årlig rate. Også i 2. kvartal var utviklingen meget svak, med en vekst på 1,0 prosent.

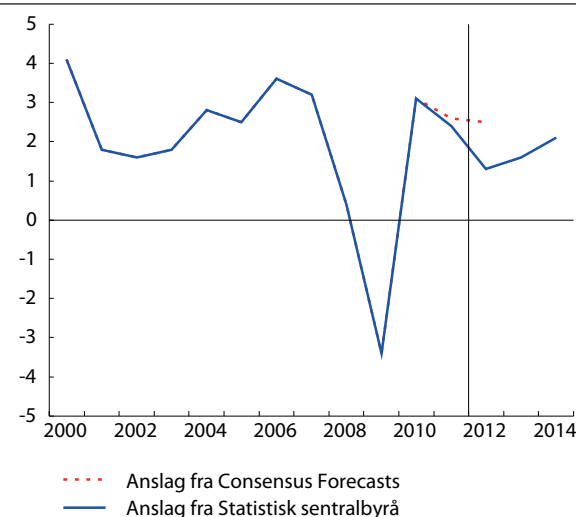
Den svake veksten skyldes for en stor del utviklingen i husholdningenes konsum, og i 2. kvartal var det nærmest full stopp. Konsumet av varige forbruksva-

Figur 1.5. Konsumprisvekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

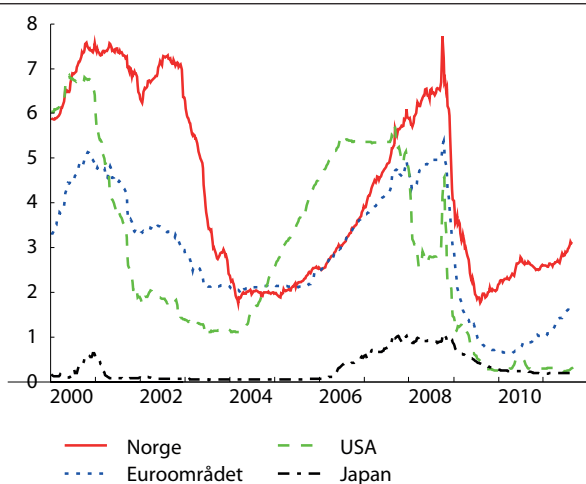

Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.
 Prisanslagene fra NIESR for land utenfor EU gjelder konsumdeflatoren

Figur 1.6 BNP-vekst for Norges handelspartnere

Figur 1.7. Internasjonale renter. 3-måneders pengemarkedsrente

Kilde: Norges Bank.

rer, som tradisjonelt er en god ledende indikator i den amerikanske konjunkturutviklingen, falt med hele 5,1 prosent. Forbrukertilliten har også falt kraftig i sommer. Elendige tall fra arbeidsmarkedet har bidratt til å skape usikkerhet sammen med blant annet S&Ps nedgradering og myndighetenes manglende evne til å enes om tiltak som foreløpig kulminerte med forhandlingene med opposisjonen om å øke taket for amerikansk statsgjeld. I tillegg kommer den markerte nedgangen i aksjemarkedet og frykt for konsekvenser av statsgjeldskrisen i Europa. Konsum og investeringer i offentlig sektor falt for tredje kvartal på rad. Boliginvesteringene ser ut til å ha stabilisert seg siden årsskiftet, etter et fall på hele 60 prosent siden toppen ved inngangen til 2006. Investeringene utenom bolig er den eneste komponenten som viser en klar positiv utvikling. En lengre periode med solide overskudd i næringslivet har bidratt til det.

Husholdningene sliter med høy gjeld og formuestap i bolig- og aksjemarkedet. Samtidig er arbeidsledigheten svært høy, og har økt noe igjen siden i vinter, til 9,1 prosent i august. Sysselsettingsveksten har vært svært beskjeden siden april, og fra juli til august var det ingen endring. Det er fortsatt nesten 7 millioner færre sysselsatte enn ved toppen for 3,5 år siden. I boligmarkedet er omsetningen rekordlav. Boligprisene har falt igjen det siste året etter en liten opptur i kjølvannet av krakket, og er nå vel 30 prosent under toppen i 2006. Omsetningen i detaljhandelen har stagnert rundt nivået fra begynnelsen av året etter å ha tatt igjen 2/3 av fallet i 2008. Sammen med dystre stemningsindikatorer peker dette mot svak utvikling i konsumet også framover.

Industriproduksjonen tok seg opp i august etter å ha vært nær uendret siden årsskiftet. Fortsatt er bare om lag halvparten av fallet i 2008 hentet inn. Ordreinnngangen økte også i august etter å ha ligget flatt siden i vår. Forventningsundersøkelser som Purchasing Managers' Index (PMI) og Philadelphia Fed Business Outlook Survey har imidlertid i økende grad indikert en negativ utvikling i amerikansk næringsliv, og begge viste markert nedgang i august.

Næringslivets investeringer har vokst markert siden tidlig i 2010, men har bare tatt igjen knapt halvparten av fallet gjennom 2008. Sammen med store overskudd i bedriftene de siste årene gir det isolert sett rom for fortsatt investeringsvekst. Overskuddene har imidlertid vist en klart avtakende tendens de siste kvartalene, og kapasitetsutnyttelsen er relativt lav. Sammen med fallende etterspørsel fra husholdningene og pessimistiske forventninger til framtiden ligger det dermed an til relativt beskjedne vekstbidrag også fra næringslivsinvesteringene framover.

Amerikansk statsgjeld var om lag 100 prosent av BNP i 2010. Ifølge IMF ligger underskuddet på statsbudsjettet an til å bli 8-9 prosent av BNP i år som i fjor. For de neste årene er det planer om å redusere underskuddet. Finanspolitikken strammes dermed inn i en skjør konjunkturfase. Politikernes håndtering av gjeldstaket

og de dystre utsiktene for statsfinansene bidro sammen med beskjedne vekstutsikter til at S&P nedjusterte sin vurdering av amerikansk statsgjeld tidlig i august. Moodys har foreløpig opprettholdt høyeste rating. Dersom flere følger opp med nedgraderinger kan det føre til økt mistillit og at lange renter øker også i USA. Den amerikanske sentralbanken varslet ved rentemøtet 1. august at styringsrenta kan bli liggende i et intervall mellom 0 og 0,25 prosent i to år til. En ny runde med ekspansiv likviditetspolitikk holdes foreløpig på is. Det er usikkert om ytterligere likviditetstilførsel vil være effektivt i en situasjon der rentene allerede er rekordlave og likviditeten i banker og næringsliv er høy. Konsum- og investeringsvilje ser snarere ut til å domineres av dystre framtidsutsikter.

Vi venter en svak utvikling i amerikansk økonomi framover, og anslår BNP-veksten til 1,5 prosent i år og 1 prosent neste år, før den tar seg gradvis opp igjen mot slutten av prognoseperioden, til henholdsvis 1,4 og 2,0 prosent i 2013 og 2014.

1.2. Europa på gyngende grunn

Euroområdet nasjonale gjeldskrise har i det siste antatt nye dimensjoner. Mens gjeldsproblemene relatert til Hellas, Portugal og Irland har blitt mindre akutte som følge av redningsavtaler med EU og IMF, har Spania og Italia i det siste kommet under press. For å unngå at utviklingen skulle komme ut av kontroll, og bli selvpoppfyllende via en ikke-bærekraftig utvikling i rentene på italiensk og spansk statsgjeld, ble ESB nylig nødt til å intervenere i markedet og kjøpe opp disse landenes statsobligasjonsgjeld. Dessuten gikk både franske og italienske myndigheter ut med et forbud mot salg av enkelte verdipapirer. Selv om intervensjonene har vært effektive i den forstand at rentene på italiensk og spansk statsobligasjonsgjeld har normalisert seg, og både Italia og Spania nylig har vært i stand til å finansiere seg i markedet til en overkommelig pris, er faren stor for at markedet i tiden som kommer vil preges av spekulasjon om ytterligere prisnedgang på italiensk og spansk statsgjeld. Skulle dette skje vil vi kunne stå overfor en ny finanskrisen og en oppløsning av euroområdet.

Håpet er nå at den økonomiske veksten skal ta seg opp slik at økt skatteinngang og reduserte sosiale ytelser kan bidra til å redusere gjeldsbyrden til landene i euroområdet. Mot et slikt bakteppe var de nye andrekvartalstallene for euroområdet skuffende. En BNP-vekst på 0,2 prosent fra kvartalet før er et tydelig tegn på at stram finans- og pengepolitikk nå setter sitt preg på utviklingen i en rekke land i Europa. Gitt utsikter til en svakere internasjonal utvikling, samt et sterkt fokus på å kutte kraftig i offentlige utgifter, har vi derfor valgt å nedrevidere våre vekstanslag for euroområdet for årene som kommer. Mens vi på bakgrunn av den svake veksten i 2. kvartal ser for oss en vekst for inneværende år på 1,7 prosent, er veksten for 2012 og 2013 revidert ned til hhv. 0,4 og 0,9 prosent. Deretter ser vi for oss en viss forbedring, men ikke mer enn at veksten fortsatt vil ligge under det vi kan betrakte som en konjunktur-

oppgang i hele prognoseperioden. Det er viktig i denne sammenheng å påpeke at veksten i euroområdet i stor grad vil avhenge av hvordan statsgjeldskrisen blir løst. Skulle politikerne ikke klare å komme til enighet om en politikk som på en troverdig og varig måte løser de underliggende svakhetene i euroområdet, vil konsekvensene for den økonomiske utviklingen kunne bli betydelig verre enn det vi legger til grunn i denne rapporten.

De siste nasjonalregnskapstallene fra Eurostat viste at den svake veksten i 2. kvartal denne gang var relativt bredt basert. Med kvartalsvise vekstrater nær eller like i overkant av null, viste både tyske, franske og spanske BNP-tall alle klare tegn til stagnasjon. I Italia var veksten 0,3 prosent i 2. kvartal. Der står det nå svært omfattende finanspolitiske tilstramningen for tur. Med unntak av Baltikum, der korreksjon fra lave nivåer fortsatt preger bildet, og Slovakia, der veksten fortsetter med å overraske på oppsiden, var veksten gjennomgående svak også i de fleste landene i Øst-Europa.

Går vi utenfor euroområdet viser tallene fra det britiske statistikkbyrået at britisk økonomi vokste med 0,2 prosent i 2. kvartal. Selv om dette er andre kvartal på rad med positiv vekst, er veksten fortsatt lav. Den britiske økonomien nærmest stagnerte i halvåret som ledet fram til 1. kvartal i år og fortsatt har vi nok til gode å se alle effektene knyttet til de finanspolitiske tilstramningene. Utviklingen i Storbritannia står for øvrig i sterk kontrast til vårt naboland Sverige der 2. kvartalsveksten faktisk tiltok fra et allerede høyt nivå på 0,8 prosent i kvartalet før. Imidlertid viser løpende månedsstatistikk at den svenske industriproduksjonen har falt nærmest sammenhengende siden februar, og i juni var det sesongjusterte fallet fra måneden før på hele 3,3 prosent. Dessuten har det svenske konjunkturbarometeret falt markert siden mai, og ligger nå knapt over sitt historiske gjennomsnitt. Begge de sistnevnte faktorene indikerer at vi nå kan stå overfor en oppbremsing av veksten i svensk økonomi, etter en periode med solid gjeninnhenting.

Foreløpige tall viser at den tyske økonomien vokste med svake 0,1 prosent i 2. kvartal i år. Den svake veksten kom hovedsakelig som følge av laber vekst i husholdningenes konsum, fallende investeringer i bygg- og anleggssektoren og høy importvekst. Den høye importveksten var knyttet til lageroppbygging, en post som forøvrig ga et sterkt positivt bidrag til samlet vekst. På oppsiden bidro også fortsatt eksportvekst og vekst i industriinvesteringene. Som følge av den uvanlig sterke importveksten var for øvrig bidraget fra nettoeksporten negativt i 2. kvartal.

Tallene fra det franske statistikkbyrået INSEE viser på sin side at fransk økonomi stagnerte i 2. kvartal, også der som følge av et fall i husholdningenes konsum. Fallet fra kvartalet før var på 0,7 prosent. For øvrig ga investeringer, offentlig konsum og utenrikshandelen alle positive vekstbidrag, skjønt utenrikshandelens

Boks 1.2. Europas gjeldsstruktur til besvær

Hvis Tyskland og Frankrike påtar seg ansvaret for å løse gjeldskrisen i PIIGS-landene, er det ikke utelukkende som følge av ren europeisk altruisme og overordnede politiske ideer. Tyske banker har plassert ikke mindre enn 140 milliarder euro i italiensk statsobligasjonsgjeld. I tillegg sitter de på spansk og irsk statsgjeld tilsvarende rundt henholdsvis 170 og 130 milliarder euro. Tar vi med en samlet eksponering på 60 milliarder euro overfor portugisisk og gresk statsgjeld, utgjør dette en total eksponering på mer enn 500 milliarder euro rettet mot de mest gjeldsbelastede landene i euroområdet. Til sammenlikning er det samlede beløpet som er satt av fra sentral EU hold for å håndtere eventuelle statsfinansielle problemer i euroområdet på kort og mer varig sikt gjennom henholdsvis European Financial Stability Facility (EFSF) på 440 milliarder euro og den Europeiske Stabilitetsmekanismen på 500 milliarder euro.

I Frankrike er situasjonen, om noe, enda mer alvorlig. Den totale verdien av italiensk statsgjeld som holdes i det franske bankvesenet er i overkant av 350 milliarder euro. Det er over dobbelt så mye som verdien av italiensk statsgjeld i tyske banker. Franske banker har dessuten en samlet eksponering mot spansk, gresk, irsk og portugisisk statsgjeld på rundt 285 milliarder euro.

Størrelsen på bankenes eksponering indikerer at en eventuell tillitskrise med smitte via det franske og tyske bankvesenet som følge av en ytterligere opptrapping av gjeldskrisen i Europa, vil kunne bli svært alvorlig. Tap må påregnes både av eiere av tysk og fransk bankgjeld samt investorer som sitter på tyske og franske aksjer (for ikke å snakke om tapene som vil ramme investorene og kreditorene til banker i landene som er direkte berørt av gjeldskrisen).

Problemet relatert til Europas statsgjeld forstørres om man åpner opp for muligheten av at både USA og landene i euroområdet nå kan stå overfor en langvarig periode med stagnasjon. At markedet ser for seg en slik mulighet ble for USAs del ikke minst illustrert av markedsreaksjonen i etterkant av S&P's nedgradering av amerikanske statsgjeld. Verdien på aksjer i banker som Bank of Amerika og Citigroup falt i den anledning med i overkant av 15 prosent og Dow Jones indeksen falt med i overkant av 5,5 prosent. Dessuten steg Vix indeksen – en volatilitetsbasert indeks som er ment å fange opp graden av frykt i markedet – med

hele 40 prosent. Paradoksalt nok steg prisen på amerikanske statsobligasjoner. Dette tyder på at markedet nok også reagerte på svake makrotall og de implisitte implikasjonene av den amerikanske sentralbankens avgjørelse om å holde rentene lave til langt ut i 2013.

Markedet frykter nå et dominoaktig forløp i Europa der statsgjeldskrisen skal smitte til andre land og eskalerer til et nivå som vil lede til kredittørke og ny finanskrise. Dette ble synliggjort av markedsreaksjonen i kjølvannet av spekulasjonsangrepet rettet mot italiensk og spansk statsgjeld i slutten av juli. En nærmest panikkaktig flukt fra alt som smakte av spansk og italiensk statsgjeld smittet da raskt over på de tilsvarende markedene for både fransk og til dels tysk statsgjeld. Samtidig var aksjeverdiene på enkelte europeiske banker – spesielt franske og italienske – nærmest i fritt fall og intrabankmarkedet ble betydelig strammere. At utviklingen etter hvert stoppet opp skyldtes i stor grad ny tilførsel av likviditet fra sentralbankhold og det faktum at ESB startet å intervenere i annenhåndsmarkedet for både spansk og italiensk statsgjeld. Imidlertid er den europeiske sentralbankens ressurser begrensede. Dersom dagens kunstig understøttede statsobligasjonsmarked skulle omdannes til et veddemål fra markedets side om ny og ytterligere prisnedgang på italiensk og spansk statsgjeld, vil situasjonen fort kunne komme ut av kontroll.

I en slik situasjon duger det nok ikke med tilsynelatende politisk enighet og uforpliktende løfter om et mulig fremtidig overordnet europeisk regjeringsorgan for å reversere utviklingen. Euroens fremtid vil nå avhenge av om politikerne klarer å overbevise markedet om at en finansiell og politisk overbygning for euroområdet er på gang. Innføringen av en felles obligasjon for euroområdet og en kraftig opprustning av euroområdets redningsfond vil være en nødvendig forutsetning for en slik utvikling. Dersom dette ikke raskt kommer på plass, er faren stor for at vi snart kan stå overfor en ny finanskrise med en mulig oppløsning av euroområdet som følge. Slik det ser ut i dag er den politiske viljen i Europa dessverre ikke sterk nok til å kunne påskynde en slik prosess uten at det er umiddelbar fare for at euroområdet skal gå i oppløsning. Men da kan det også være for sent.

bidrag kom som følge av redusert import, da eksporten noe uventet viste nullvekst.

Løpende korttidsstatistikk for euroområdet understøtter for tiden et noe mer sprikende bilde enn sist, selv om hovedinntrykket fortsatt er negativt. For mens produksjonen i bygg og anlegg og industrien begge falt i juni, med henholdsvis 1,8 og 0,7 prosent, og industriordrene falt med 0,7 prosent, steg detaljhandelen i juni med 0,9 prosent. Oppgangen i detaljhandelen kom imidlertid i etterkant av en periode med relativt sterkt fall og rokker således lite ved vår tidligere oppfatningen om at vi kan stå overfor en avmatning i detaljhandelen i tiden som kommer. Dessuten viser industriproduksjonen nå tydelige tegn til å flate ut, etter lengre tid med vekst, og tyske industriordrer falt med hele 2,8 prosent i august. En slik oppfatning understøttes dessuten av en rekke ledende stemningsindikatorer: Blant annet falt EU-kommisjonens økonomiske stemningsindeks

kraftig i august. Delindeksen som er ment å fange opp stemningen blant konsumentene, hadde dessuten sitt sterkeste fall på mer enn 20 år. Bildet er likevel ikke helsvart. Tall fra det tyske arbeidsdepartementet viser at den registrerte ledigheten fortsatte å falle med 8000 personer i august, slik at ledighetsraten nå ligger på 7 prosent, det laveste nivået siden 1991, like i etterkant av den tyske gjenforeningen. De tilsvarende AKU-tallene viser imidlertid en tendens til at ledighetsfallet nå kan være i ferd med å stoppe opp og for eurosonen under ett ble ledigheten liggende på 10 prosent i juli etter at juni-tallet ble opprevidert fra 9,9 til 10 prosent.

Inflasjonen i euroområdet målt ved tolv månedersveksten i konsumprisene var på 2,5 prosent i august i år, det samme som måneden før. Det ser ut til å være en nedadgående tendens siden toppen på 2,8 prosent i april. Nedgangen i juli blir rapportert å skyldes statistiske forhold som definisjonsendringer, men også tidsfor-

Boks 1.3. Den spanske og italienske statsgjeldskrisen

I begynnelsen av den greske gjeldskrisen virket muligheten for at den skulle lede til en oppløsning av euroområdet rent hypotetisk. 15 måneder senere virker muligheten for en slik sorti mer reell. Dette ble ikke minst demonstrert ved ESBs nylige beslutning om å intervensere i det spanske og italienske statsobligasjonsmarkedet. Rentene på spansk og italiensk statsobligasjonsgjeld hadde nærmet seg uakseptable nivåer og muligheten for at dette ville kunne lede til en ondartet gjeldskostnadsspiral, som i tilfellene med Hellas, Portugal og Irland, var nok til å legitimere bruk av uortodoks pengepolitikk.

Når tilliten faller, stiger rentene på gjeld som må refinansieres, noe som for det enkelte lands del kan føre til en ikke-bærekraftig økning i de totale finansielle kostnadene. I en slik situasjon kan en ikke-fulltregnet statsgjeldsauksjon fort vise seg å være dråpen som får begeret til å flyte over, med investorflokt, likviditetskrise og i verste fall insolvens som følge. For Italias del er det først og fremst størrelsen på den totale statsgjelda (om lag 120 prosent av BNP) og usikkerhet rundt Italias vilje og evne til å betale tilbake denne som har skylden for utviklingen i markedet for italiensk statsgjeld. Når politikerne i tillegg virket ute av stand til å ta ansvar, var dette trolig nok til å sette i gang spekulasjoner om eurososnens eksistensberettigelse. For å unngå et slik endelikt valgte ESB derfor å intervensere direkte i markedet ved å kjøpe italienske og spanske statsobligasjoner.

Men trolig var hensikten bak intervensjonene til ESB kun å gi en midlertidig korreksjon til markedsutviklingen, i håp om at dette skulle føre til en normalisering i markedet for italiensk og spansk statsgjeld litt lenger frem i tid. At rentene på tiårige spanske og italienske statsobligasjoner umiddelbart falt markert viser hvor effektiv en slik politikk kan være på helt kort sikt. Men krisen er ikke over før investorene begynner å etterspørre italienske og spanske statsobligasjoner igjen til en lavere rente. Dersom ikke dette skjer kan intervensjonene til ESB fort vise seg å bli til en boomerang der et kunstig understøttet statsobligasjonsmarked blir gjenstand for veddemål fra markedets side om ytterligere prisnedgang på italiensk og spansk statsgjeld.

Dette vet selvsagt ESB som i sin kommunikasjon med omverdenen har lagt vekt på at intervensjonene kun har til hensikt å fungere som en midlertidig markedskorreksjon inntil den nye og forbedrede redningsmekanismen forhåpentlig er på plass i september. Men selv om det nye og utvidede redningsfondet skulle komme på plass tyder mye på at fondet ikke vil være tilstrekkelig til å løse problemene. For det første er antakelig fondets 440 milliarder euro langt fra nok til å kunne foreta vedvarende intervensjoner i markedet over tid. I denne forstand skulle det være nok å vise til at den italienske statsgjelden på utenlandsk hånd er på hele 800 milliarder euro, hvorav hele 360 milliarder forfaller til betaling

allerede i løpet av de neste tolv månedene. I tillegg kommer behovet for å understøtte finansieringsbehovet til andre land i euroområdet som ikke er i stand til å finansiere seg i markedet og kostnadene ved eventuelt nye bankredningsaksjoner. Tar vi dette i betraktning, vil et foreløpig estimat på den kapital som vil være nødvendig for å redde euroen trolig ligge på i overkant av 2000 milliarder euro, et beløp som ville innebære at kredittverdigheten til Tyskland og andre euroland som i dag har trippel A-klassifisering vil fungere som garantister for hele euroområdets samlede gjeld. Trolig ville da heller ikke denne kredittverdigheten kunne bestå.

Dette vil ha merkbare konsekvenser for garantistlandenes økonomiske situasjon og det er så langt lite som tyder på at den politiske viljen og solidariteten landene imellom innen euroområdet er sterk nok til å få på plass en garantiordning med en slik oppslutning og av en slik størrelsesorden. I den forstand er det nok å vise til at en eventuell utvidelse og forbedring av det som i dag ser ut til å ville utgjøre fremtidens stabiliseringsfond, og som legges frem til godkjenning i september, vil kreve godkjenning av samtlige av eurososnens 17 medlemsland. For å blokkere forslaget er det nok at et av medlemslandene, for eksempel Finland eller Nederland, nekter å skrive under på avtalen. Uten en slik utvidet garanti vil imidlertid europoprojektet være forbundet med høy risiko fremover da dens fremtid i stor grad vil være basert på tiltro til at stater med stor gjeld – og da først og fremst Italia – vil være i stand til å rydde opp i sine statsfinanser på egenhånd.

Behovet for intervensjon i markedet for italiensk statsgjeld kan tolkes som resultatet av mangel på lederskap og uansvarlig politikk. Som resultat av dette er den italienske regjeringen i dag satt under observasjon av et kommissariat ledet av Frankrike og Tyskland. Men også Tyskland må ta på seg noe av skylden for den siste tidens utvikling da det til tross for at de har tatt på seg en ledende rolle i krisehåndteringen, fortsatt råder stor usikkerhet rundt Tysklands vilje og evne til å stå opp for eurosamarbeidet. For å gjøre den økonomiske politikken i landene som mottar støtte troverdig i markedet og spiselig for egne velgere, kan en løsning være at Tyskland sammen med de andre landene som deltar i finansieringen av det europeiske stabiliseringsfondet, gis retten til å legge klare føringer på den økonomiske politikken til land som blir nødt til å trekke på fondets midler, i bytte mot et stabilitetsfond tilstrekkelig kapitalisert til å garantere for eurososnens totale utestående risikoutsatte gjeld. På denne måten ville man de facto skape en finanspolitisk union og dermed utbedre en fundamental svakhet ved den monetære unionen. For Italia ville et slik tap av nasjonal suverenitet være prisen å betale for mange år med vanstyre og uteblitte reformer. Men det er kanskje bedre med et slikt avkall på nasjonal suverenitet enn å miste euroen som politisk og økonomisk overbygning.

sinkede effekter av en styrket euro kan tenkes å ha spilt en viss rolle. Siste tids tendens til lavere priser på olje og enkelte råvarer kan dessuten ha bidratt til å holde prisveksten nede i august. Det er utsikter til lavere prisvekst. For mens moms- og skatteøkninger antakelig fortsatt vil bidra til å holde inflasjonen oppe på helt kort sikt, vil lavere priser på olje og råvarer, lønnskutt og svak realøkonomisk utvikling bidra til å trekke den ned. Selv om vi ser for oss at inflasjonen for innværende år vil ligge på noe i underkant av 2,5 prosent, tror vi at inflasjonen raskt vil kunne avta etter hvert som effek-

tene av tidligere skatte- og momsøkninger gradvis fases ut og olje- og råvarepriser stabiliserer seg, eventuelt fortsetter å falle. I samme retning trekker virkningen av et meget svakt konjunkturforløp, økt konkurranse og den modererende effekten en vedvarende høy ledighet kombinert med statsfinansiell konsolidering vil ha på lønnsveksten. I 2012 venter vi således at inflasjonen i euroområdet blir på om lag 1 prosent, før den stiger langsomt til opp mot 2 prosent først mot slutten av prognoseperioden i 2014.

Tremåneders pengemarkedsrente lå i begynnelsen av september på noe i overkant av 1,5 prosent. Sammenlignet med nivået i begynnelsen av juni i år utgjør dette en oppgang på 0,1 prosentpoeng, en bevegelse som må ses i sammenheng med ESBs beslutning om å heve styringsrenten i begynnelsen av juli i år. Ny finansiell uro relatert til en bølge av spekulative angrep mot italiensk statsgjeld, har imidlertid ført til at tremånedersrenten siden slutten av juli i år har falt noe tilbake, hovedsakelig som følge av økt likviditetstilførsel fra ESB. Den økte likviditetstilførselen har presset rentene i markedet for over natten-plasseringer – på mange måter den reelle styringsrenten – ned mot gulvet i ESBs styringsintervall, som er på 0,75 prosent. Dersom markedet i tiden som kommer ikke normaliserer seg og likviditetstilførselen fortsetter på dagens nivå, er dette et klart tegn på at ESB ikke føler seg komfortabel med nivået på dagens offisielle styringsrente og at det kan komme kutt i denne. At markedet ser for seg et slikt forløp reflekteres ikke minst ved at rentene i markedet for fremtidige renteavtaler nå priser inn en tremåneders pengemarkedsrente på nær en prosent neste sommer. På bakgrunn av våre relativt dystre prognoser for det økonomiske forløpet i euroområdet kan vi derfor ikke se bort fra at ESB vil kunne komme til å kutte styringsrenten i tiden som kommer. Våre prognoser innebærer en pengemarkedsrente som i perioden fram til inngangen av 2012 vil falle til ned mot 1,3 prosent. Deretter ser vi for oss en forholdsvis lang periode med stabilt lave renter før rentene økes gradvis fra slutten av 2013 og ut prognoseperioden, til i overkant av 2 prosent i 2014.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser en volumvekst i BNP Fastlands-Norge på 4 prosent i 2. kvartal 2011 regnet som årlig rate. Veksttakten gjennom 2010 og i 1. kvartal 2011 var om lag 2 prosent som er noe mindre enn anslått trendvekst i fastlands-økonomien. Økningen i BNP-veksten skyldes delvis tilfeldige og midlertidige effekter og indikerer derfor ikke et klart konjunkturomslag i norsk økonomi. Arbeidsløsheten har falt i noen kvartaler, men synes å ha flatet ut i senere tid. Større vekst i arbeidsstyrken er

noe av grunnen, og det er stor innvandring fra land i Norges nærområder. Sysselsettingen øker fortsatt i et moderat tempo. Produktivitetsveksten i fastlandsøkonomien har vært moderat, men økte noe i 2. kvartal.

Den underliggende prisveksten målt med konsumprisindeksen justert for avgifter og uten energivarer, KPI-JAE, viser at inflasjonen i Norge fortsatt er lav. Dette gjelder også når man inkluderer energivarene. En sterkere kronekurs har bidratt til dette og i senere tid

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2009-2011. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2009*	2010*	Sesongjustert			
			10:3	10:4	11:1	11:2
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	0,2	3,7	1,1	1,2	0,3	0,7
Konsum i offentlig forvaltning	4,8	2,2	1,2	-0,6	0,1	1,0
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-6,8	-7,4	-4,7	6,9	-1,4	-0,2
Fastlands-Norge	-10,9	-3,1	-1,2	7,2	-1,5	1,4
Utvinning og rørtransport	5,8	-12,4	-14,4	13,2	0,8	6,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	-1,0	2,0	0,7	1,7	-0,1	1,0
Eksport	-3,9	-1,7	-0,9	-0,4	-1,6	0,4
Råolje og naturgass	-0,9	-7,4	-7,9	1,2	-1,8	-4,5
Tradisjonelle varer	-8,1	4,9	3,0	-3,7	-2,0	7,5
Import	-11,7	9,0	-1,5	0,6	10,5	-8,4
Tradisjonelle varer	-13,1	8,3	-1,3	2,5	4,1	-1,6
Bruttonasjonalprodukt	-1,7	0,3	-1,7	2,3	-0,6	0,4
Fastlands-Norge	-1,8	2,1	0,9	0,4	0,5	1,0
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	-1,8	0,5	0,7	0,0	0,1	0,4
Sysselsatte personer	-0,4	-0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Arbeidsstyrke ²	0,0	0,5	-0,1	0,6	-0,2	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,2	3,6	3,5	3,6	3,2	3,3
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk ³	3,6	3,9	4,3	4,1	4,1	3,9
Konsumprisindeksen (KPI) ³	2,1	2,5	1,9	2,2	1,4	1,4
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	2,6	1,4	1,2	1,0	0,8	1,0
Eksportpriser tradisjonelle varer	-6,2	3,7	1,2	2,0	3,3	0,4
Importpriser tradisjonelle varer	-1,4	-0,2	-1,3	2,5	3,0	-0,7
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	274,9	310,0	65,0	86,3	76,0	85,5
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	2,5	2,5	2,7	2,6	2,6	2,8
Utlånsrente, banker ⁴	4,9	4,5	4,6	4,6	4,6	4,7
Råoljepris i kroner ⁵	388,1	484,3	473,1	517,2	601,2	636,6
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	93,8	90,3	90,8	91,1	89,1	87,8
NOK per euro	8,73	8,01	7,96	8,05	7,82	7,82

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

har også veksten i energiprisene avtatt. Lønnsveksten i Norge er høyere enn hos handelspartnerne og dessuten noe tiltakende. Isolert sett vil det bidra til å trekke opp innenlandsk prisvekst. En ytterligere styrking av kronekursen vil trekke i motsatt retning. Det ventes ikke at bidrag fra lønnsveksten vil endre inflasjonstakten framover.

Det var særlig økningen i husholdningenes og offentlig forvaltnings etterspørsel som bidro til veksten i norsk økonomi i 2010. Investeringsene i næringer i fastlandsøkonomien økte også gjennom fjoråret. Veksten i tradisjonell vareeksport fra 2009 til 2010 var i stor grad en gjeninnhenting etter den mest akutte fasen av finanskrisen.

Den beskjedne veksten internasjonalt vil i liten grad bidra til veksten i fastlandsøkonomien i 2011. Med utsikter til lav BNP-vekst hos Norges viktigste handelspartnere er det rimelig å regne med svak eksportvekst også framover. Vi legger til grunn at husholdningenes etterspørsel vil øke i betydelig grad, noe som er avgjørende for at vi skal få en klar konjunkturoppgang i norsk økonomi. Husholdningenes investeringer i boliger vokser nå mye og dette er normalt en god ledende indikator for veksten i økonomien. Også informasjon om investeringsplaner i næringslivet tilsier at vi kan vente noe sterkere vekst de nærmeste årene. Petroleumsinvesteringene viser på ny oppgang og oljeselskapenes planer indikerer fortsatt vekst. Investeringsstillingene for industri så vel som for kraftforsyning bærer bud om høyere investeringer i 2012. Vi regner med at veksten i BNP Fastlands-Norge vil bli 2,7 prosent i 2011 og at veksttakten vil øke noe neste år.

Den økonomiske politikken ga kraftige vekstimpulser særlig i 2009, men også i 2010. Finanspolitikken har imidlertid gradvis blitt noe strammere, og det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet (SOBU) viser at politikken nå er mindre ekspansiv enn tidligere. Framover vil befolkningsutviklingen tilsi sterkere vekst i stønadsutbetalinger, noe som bidrar til økte inntekter i husholdningene. Handlingsregelens 4-prosentbane gir antagelig rom for høy vekst i utgiftene framover. Hvis norsk økonomi går inn i en konjunkturoppgang, slik våre beregninger viser, er det rimelig å avveie hensynet til konjunkturstabilisering mot det rom for vekst i utgiftene som handlingsregelens 4-prosentbane gir. I våre beregninger har vi lagt til grunn at handlingsrommet særlig utnyttes til høyere investeringer i offentlig forvaltning, mens konsumveksten i offentlig forvaltning øker mer på linje med anslått trendvekst i fastlandsøkonomien.

Pengepolitikken er også litt mindre ekspansiv etter at renten nådde en bunn i 2009. Styringsrenta er hittil i år økt med et kvart prosentpoeng. Dersom veksten i norsk økonomi tar seg opp trekker det isolert sett i retning av at rentene gradvis økes til et mer normalt nivå. Høy vekst i boligprisene og klar økning i husholdningenes gjeld kan bidra til økte renter. Men sterk krone og lav

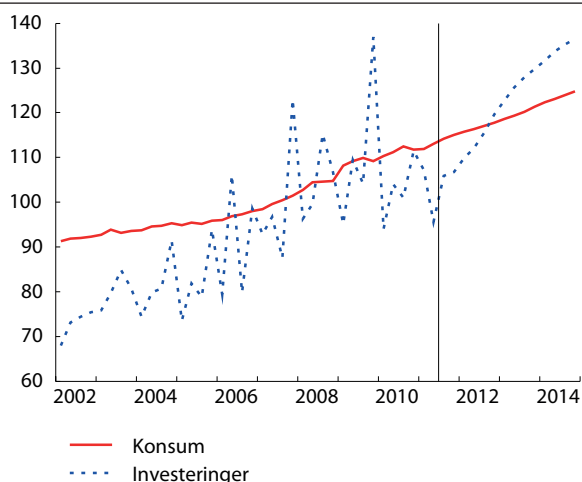
inflasjon trekker i motsatt retning. I sommer skapte ny uro i finansmarkedene økt påslag mellom foliorenta i Norges Bank og pengemarkedsrenta. Med økt usikkerhet har sentralbanken nylig vært mer avventende i sin rentepolitikk enn tidligere signalisert. Internasjonalt forventes det at ESB ikke vil øke sin rente i nær framtid, og vi legger til grunn flere år med om lag uendret rente. Nettoinnvandringen til Norge økte klart i 2010 og dette fortsetter inn i 2011, noe som indikerer at kapasiteten i arbeidsmarkedet fortsatt er ganske fleksibel. Også dette reduserer behovet for renteøkninger framover, og i prognosebanen kommer neste renteøkning tidlig i 2013.

Konjunkturutviklingen internasjonalt, som er omtalt i et eget avsnitt foran, er nå svakere enn vi tidligere har lagt til grunn for våre anslag for norsk økonomi. Spesielt i løpet av august viste flere indikatorer en mer negativ utvikling enn forventet. Statsgjeldskrisen legger en demper på utviklingen hos mange av Norges viktigste handelspartnere. Anslagene for den økonomiske veksten er klart nedjusterte og dette tilsier at internasjonale renter vil bli holdt lave en god stund framover og lengre enn tidligere antatt. Disse endrede perspektivene bidro til at Norges Bank ikke økte styringsrenta i august. Lav inflasjon og en sterk krone kan også ha bidratt til beslutningen.

Våre anslag for utviklingen i internasjonal økonomi har i de foregående konjunkturoversiktene ligget i underkant av konsensus blant prognosemakere. Samtidig har vi påpekt risikoen for at utviklingen kunne bli enda svakere enn våre prognoser innebar. Når vi nå ser for oss en svakere utvikling internasjonalt enn tidligere lagt til grunn, får det flere følger for prognosene. Eksportveksten fra Norge blir lavere, noe som har negative effekter på BNP. På den annen side vil lavere renter bidra til at konsum og investeringer kan bli høyere. Mer pessimistiske forventninger til utviklingen i internasjonal økonomi kan imidlertid føre til reduserte investeringer og husholdningene kan tenkes å øke sin sparing for å ha større reserver å tære på hvis utviklingen også i norsk økonomi skulle bli klart mer negativ enn tidligere antatt. Foretakene kan ønske å redusere sin gjeldsgrad snarere enn å satse på økte investeringer og ny gjeldsvekst. Det har vi sett tendenser til i mange land etter finanskrisen. Hvis det er frykt for en ny runde med likviditetsproblemer i kredittmarkedene, kan foretakene gjøre seg mindre sårbare finansielt ved å bygge opp likviditeten. På den måten blir de mindre avhengige av tilgang på eksterne midler for å kunne gjennomføre investeringsprosjekter lengre fram i tid. Samlet sett vil dette bidra til å redusere etterspørselen fra foretak og husholdninger de neste par årene.

Det er grunn til å regne med at slike effekter har gjort seg gjeldende de siste tre årene, men vi har ikke lagt til grunn at negative forventningseffekter vil spille en større rolle framover enn de har gjort. Til tross for svakere vekstutsikter internasjonalt, viser våre beregninger at aktivitetsnivået i norsk økonomi vil øke slik at vi kommer inn i en relativt klar oppgangskonjunktur

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

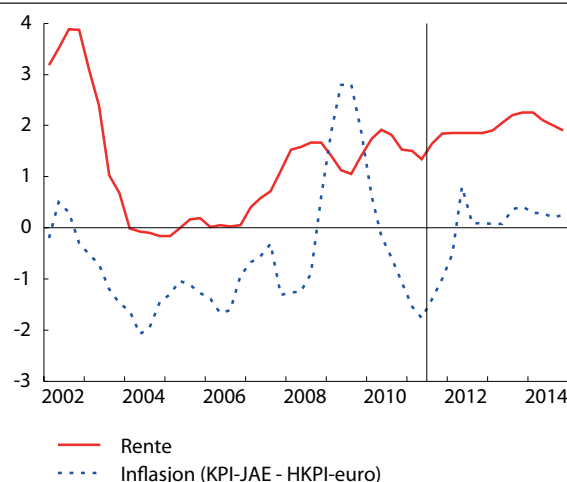
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i tiden framover. Det er særlig høyere etterspørsel fra husholdningene og økte investeringer i petroleumsvirksomhet, kraftforsyning og infrastruktur som antas å bidra til dette. Veksten i fastlandsøkonomien forventes å bli om lag 3,5 prosent i 2012 og framover. Dette er en klart lavere vekst enn under oppgangen fra 2004 til 2007. Svakere internasjonal vekst i etterkant av finanskrisen er en viktig forklaring på dette. Vi regner nå med at arbeidsledigheten i Norge bare vil synke svakt i løpet av oppgangen på grunn av høy vekst i arbeidsstyrken. Svakere vekst internasjonalt påvirker internasjonale priser negativt, noe som bidrar til at lønnsomheten i norsk industri ikke øker slik man normalt vil forvente i en oppgang. Det demper lønnsveksten. Men svak vekst i konsumprisene, som henger sammen med en styrking av kronekursen også framover, gjør at reallønnsveksten forventes å bli høy.

2.1. Finanspolitikken svakt ekspansiv framover

Sesongjusterte tall fra KNR viser at konsumet i offentlig forvaltning noe overraskende bare økte svakt fra andre halvår 2010 til første halvår 2011. Konsumet i kommuneforvaltningen har vært om lag uendret de siste fire kvartalene. I statsforvaltningen har konsumet økt, og veksten i 2. kvartal ble ganske høy. Hvis konsumnivået i offentlig forvaltning holder seg uendret ut året fra 2. kvartal, vil årsveksten i 2011 bare bli om lag 1 prosent. Skal årsveksten i 2011 bli 2,3 prosent, som anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2011 (RNB), må derfor veksten tilta kraftig gjennom andre halvår i år. Vi har valgt å nedjustere vårt anslag på veksten i konsumet i offentlig forvaltning til 2,1 prosent i 2011. De samlede bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning har heller ikke økt som forventet når man ser utviklingen fra andre halvår i fjor til første halvår i år. Hittil har det vært en nedgang i bruttoinvesteringene gjennom 2011 som delvis skyldes at det i 1. kvartal i år var høye investeringer i forsvarsmateriell da den siste av forsvarets fem fregatter ble levert. Vi regner derfor med at veksten fra 2010 til 2011 bare blir på 2,6 prosent. Samlet sett var

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

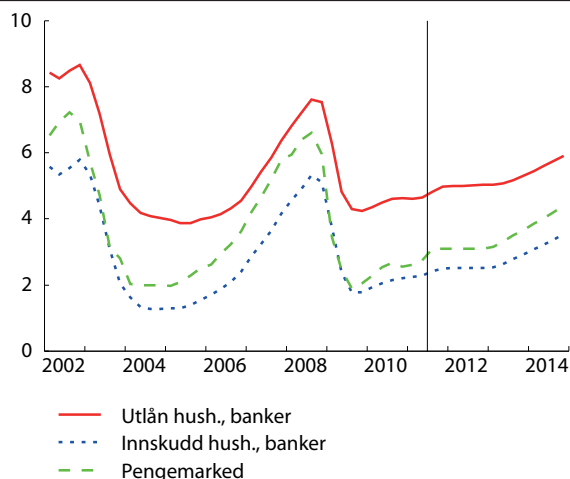
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

nivået på konsum og investeringer i offentlig forvaltning om lag det samme i første halvår i år som i andre halvår i fjor. Stønader til husholdningene økte med 6,5 prosent fra første halvår 2010 til første halvår 2011, noe som er høyere enn årsveksten fra 2009 til 2010. Alderspensionene har bidratt mest til denne vekstøkningen, mens summen av barnetrygd og kontantstøtte var nominelt uforandret og dagpenger ved arbeidsløshet har falt. De samlede etterspørselsimpulsene fra offentlig kjøp av varer og tjenester samt stønader økte reelt sett mindre enn trendveksten i fastlandsøkonomien i første halvår.

Våre anslag for finanspolitikken i 2011 ligger nær anslagene i RNB. Det vedtatte skatte- og avgiftsopplegget for 2011 er lagt til grunn. Indirekte skatter øker noe utover inflasjonsjustering og bidrar til å trekke opp konsumprisveksten med knapt 0,1 prosentpoeng fra 2010 til 2011, mens nominelle beløpsgrenser i personbeskatningen er oppjustert med 3¼ prosent. Lønnsveksten for 2011 ser nå ut til å kunne bli vel 4 prosent. Stønader til husholdningene ser også ut til å kunne vokse mye i 2011. Det skyldes at antall personer som tar ut alderspensjon etter de nye pensjonsreglene øker mye. Samlet antas stønadene til husholdningene å øke med om lag 7 prosent i 2011, noe som innebærer en realvekst på nærmere 6 prosent. Som tidligere anslått, regner vi med at SOBU er innenfor 4-prosentbanen i 2011, og synker regnet i prosent av trendverdien for BNP Fastlands-Norge.

For årene 2012 -2014 forutsetter vi et uendret skatteinivå reelt sett og at den høye veksten i pensjonsstønadene fra 2011 fortsetter. Overføringene til husholdningene antas å øke reelt med om lag 5 prosent årlig. Konsumet i offentlig forvaltning antas å øke på linje med anslått trendvekst i fastlandsøkonomien. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning antas å øke med i gjennomsnitt 8 prosent årlig de nærmeste tre årene. Veksten i de samlede etterspørselsimpulsene fra kjøp av varer og tjenester samt overføringer anslås da

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

til å bli om lag 4 prosent de nærmeste årene. Dette er klart høyere enn anslått trendvekst for fastlandsøkonomien, og også høyere enn våre anslag på veksten i BNP Fastlands-Norge framover. SOBU som andel av trend-BNP vil da øke framover og indikerer at finanspolitikken virker ekspansivt.

Vi anslår i 2011 om lag samme vekst i Statens pensjonsfond utland som i RNB fordi våre antakelser om noe høyere olje- og gasspriser framover enn i RNB motvirkes av antatt lavere børskurser ved utgangen av året. Våre anslag innebærer at SOBU, regnet som andel av fondskapitalen, blir om lag 3 prosent i 2014. Vi må tilbake til 2007 for å finne en så stor avstand fra 4-prosentbanen.

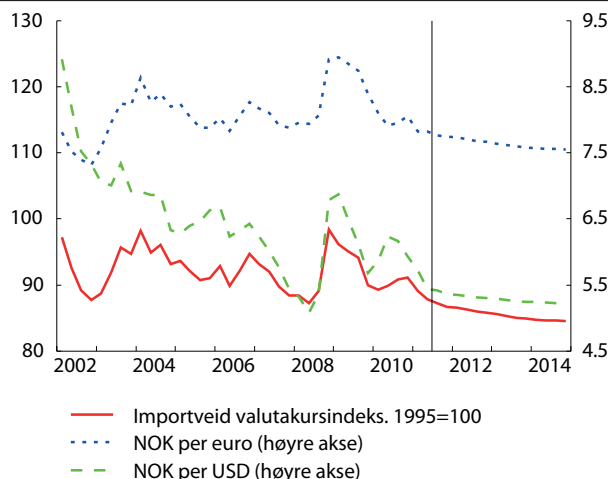
2.2. Pause i renteøkningene

Norges Bank setter styringsrenta med sikte på å stabilisere inflasjonen på 2,5 prosent på mellomlang sikt, samtidig som det skal tas hensyn til konjunktursituasjonen og utsiktene for produksjon og sysselsetting. Inflationen, målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), var i juli i år 1,2 prosent. Ifølge våre beregninger kom BNP Fastlands-Norge under trendnivået i 2009 og har i halvannet år ligget om lag 2 prosent under trenden. Ledigheten har falt fra i fjor til i år, og er nå noe under gjennomsnittet for perioden etter 2000.

Krisen i verdens finansmarkeder og svake konjunkturtsikter gjorde at Norges Bank fra høsten 2008 og gjennom ni måneder satte styringsrenta ned med 4,5 prosentpoeng slik at den i juni 2009 var 1,25 prosent. Fra oktober 2009 til mai 2010 ble styringsrenta satt opp tre ganger. Styringsrenta ble deretter holdt på dette nivået inntil den igjen ble satt opp i mai i år. Hver av renteøkningene har vært på 0,25 prosentpoeng slik at styringsrenta nå er 2,25 prosent.

Som en direkte følge av finanskrisen økte forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta. Før dette fulgte pengemarkedsrenta stort sett styringsrenta med

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

et påslag på om lag 0,25 prosentpoeng. Siden november 2009 og fram til juli i år har påslaget ligget mellom 0,5 og 0,75 prosentpoeng. I august økte dette påslaget på ny. Denne økningen kom sannsynligvis som følge av urolighetene i internasjonale finansmarkeder på grunn av frykt for at enkelte land ikke kan håndtere sin statsgjeld. Pengemarkedsrenta har i august 2011 ligget nær 3,1 prosent slik at påslaget nå er 0,85 prosentpoeng.

Rentesettingen påvirker aktiviteten i økonomien gjennom flere kanaler. For det første påvirker rentenivået husholdningenes konsum og boliginvesteringer, samt næringslivets realinvesteringer. Økt rente vil trekke både konsum og investeringer ned og dermed bidra til å dempe aktiviteten i økonomien. For det andre vil rentene påvirke aktivitetsnivået gjennom kronekursen. Økt norsk rente drar i retning av styrket krone, og bidrar til økt import og redusert eksport. Begge deler reduserer innenlandsk produksjon, og bidrar til å dempe presset i en oppgangskonjunktur.

Rentenivået påvirker også publikums etterspørsel etter kreditt, som i sin tur er viktig for den finansielle stabiliteten i økonomien. Veksten i publikums innenlandske bruttogjeld (K2) fra 1. til 2. kvartal 2011 var på 6,3 prosent, regnet som årlig rate. Dette er en svak nedgang i forhold til kvartalet før. Publikums kredittvekst var på det laveste i 4. kvartal 2009, med 2,4 prosent som årlig rate. Kredittveksten er fortsatt klart lavere enn før finanskrisen, da årsveksten i flere år var over 10 prosent.

Både ikke-finansielle foretak og husholdningene hadde om lag uendret vekst i kreditten fra 1. til 2. kvartal i år. For ikke-finansielle foretak var det en vekst i kreditten fra 1. til 2. kvartal 2011 på 3,3 prosent målt i årlig rate, mens veksten for husholdningene var 7,3 prosent i samme periode. En nærmere omtale av gjelden i ikke-finansielle foretak er gitt i boks 2.2. I kommunene var kredittveksten på 12,0 prosent fra 1. til 2. kvartal, noe som er på linje med utviklingen det siste året.

Boks 2.1. Betydningen av sterkere kronekurs

I våre prognoser for utviklingen i norsk økonomi fram til 2014 har vi anslått at norske kroner styrker seg mot euro slik at kursen når 7,55 i slutten av 2014. De første åtte månedene av 2011 var kursen i overkant av 7,80. Målt med den importveide kronekursen, som er en vektning av valutaene til Norges 44 viktigste handelspartnere, er styrkingen fra 2010 til 2014 på 6,5 prosent. Norges Banks prognoser fra juni i år la derimot til grunn at krona skulle svekke seg svakt framover.

I tabellen under viser vi konsekvensene for norsk økonomi av at krona styrker seg som i prognosebanen i forhold til om den skulle holde seg på 2010-nivået i hele prognosebanen. Beregningen viser således effektene av en gradvis sterkere kronekurs. Analysen er utført med SSBs makroøkonomiske modell KVARTS, som vi bruker i vårt prognosearbeid.

Selv om valutakursutviklingen påvirker våre anslag for den økonomiske politikken, har vi antatt at pengemarkedsrenten (og andre renter) og finanspolitikken er upåvirket. Hensikten med analysen er således å illustrere de isolerte effektene av selve kronestyrkingen.

Kronestyrkingen fører til en nedgang i importprisene. Dette slår direkte over i lavere priser for norske konsumenter gjennom importerte konsumvarer. Samtidig opplever norske

Makroøkonomiske virkninger av sterkere kronekurs. Avvik i prosent fra prognosebanen.

	2012	2013	2014
Konsum, husholdninger	-0,1	-0,2	-0,3
Bruttoinvesteringer Fastlands-Norge, ekskl. off. forvaltning	-0,5	-1,2	-2,1
Eksport unntatt petroleumprodukter	-1,2	-1,4	-1,4
Import	0,2	0,0	-0,1
BNP Fastlands-Norge	-0,4	-0,7	-0,9
Sysselsatte	-0,2	-0,3	-0,4
AKU-ledighet, prosentpoeng	0,1	0,2	0,2
Årslønn	-0,6	-1,3	-2,0
Inflasjon (KPI), prosentpoeng	-0,9	-0,6	-0,6
Importveid kronekurs	-4,7	-5,9	-6,5

Målt med den importveide kronekursen styrket krona seg med 3,7 prosent fra 2009 til 2010. Dette innebar i stor grad en reversering av svekkelsen året før. Kronestyrkingen har fortsatt inn i 2011, og de åtte første månedene i år har krona vært 2,2 prosent mer verdt enn årsgjennomsnittet for 2010. Det er i første rekke mot dollaren at krona har styrket seg. Som årsgjennomsnitt kostet en amerikansk dollar i overkant av 6 kroner i 2010. Siden april i år har prisen på én dollar i stor grad ligget mellom 5,40 og 5,50 kroner. Euroen har i gjennomsnitt kostet nær 7,80 i de åtte første månedene i 2011, men har falt til under 7,70 i begynnelsen av september.

Våre prognoser innebærer at BNP-veksten i år og ut prognoseperioden vil ligge over beregnet trendvekst og at BNP i Fastlands-Norge kommer over trendnivået i 2013. Samtidig ser det ut til at boligprisene vil fortsette å stige de nærmeste årene. Dette taler i retning av økte

produsenter reduserte kostnader, noe som bidrar til lavere priser også på norskproduserte produkter. Kronestyrkingen fører imidlertid til at prisene på innenlandsk produksjon øker relativt til konkurrerende, utenlandske produkter. Norske eksportører svekker dermed sin konkurranseevne, noe som gir redusert eksport.

Når importvarer i Norge blir billigere, vrir konsumenter og produsenter seg i noen grad vekk fra norskproduserte produkter og over mot importerte produkter. Derfor øker importen på kort sikt til tross for at produksjon og etterspørsel i Norge faller. Norske produsenter taper altså markedsandeler både på hjemmemarkedet og på verdensmarkedet.

Sterkere krone reduserer aktiviteten i fastlandsøkonomien gjennom svakere konkurranseevne. Redusert produksjon fører til mindre behov for innsatsfaktorer, både arbeidskraft og realkapital. Derfor reduseres også sysselsettingen og arbeidsledigheten øker. Sammen med reduserte priser fører det til at lønnsveksten blir lavere. Dette bidrar til at produksjonskostnadene reduseres og demper dermed den initiale svekkelsen av kostnadsmessig konkurranseevne.

Prisfallet som følger av kronestyrkingen er i vår horisont sterkere enn nedgangen i lønningene. Det blir altså litt høyere reallønn, noe som isolert sett stimulerer lønnsinntakernes etterspørsel. Grunnen til at husholdningenes konsum likevel går ned, er at realrenta øker når nominelle renter forutsetningsvis er holdt upåvirket mens inflasjonen faller. Dermed reduseres husholdningenes etterspørsel og næringslivets realinvesteringer faller.

I 2012 reduseres inflasjonen med 0,9 prosentpoeng i forhold til i prognosebanen, mens reduksjonen er 0,6 prosentpoeng i 2013 og 2014. I 2014 hadde inflasjonen i prognosene altså vært på inflasjonsmålet på 2,5 prosent om vi hadde antatt at kronekursen holdt seg på 2010-nivået framover. En så svak krone er imidlertid ikke forenlig med vår kronekursmodell. Kronekursmodellen er tallfestet på data fra før finanskrisen. Den kunne ikke forklare utviklingen i kronekursen under finanskrisen, men har hittil i 2011 igjen gitt en kronekurs nær den observerte.

styringsrenter. På den annen side ser rentenivåene i Europa og USA ut til å bli holdt lave i årene framover, slik at økt norsk rente vil styrke krona. Dette bidrar til lav inflasjon og virker også dempende på aktivitetsnivået, spesielt i konkurranseutsatt sektor. Prisveksten er lav og ser ut til å holde seg under inflasjonsmålet i de neste tre årene. Basert på disse avveiningene tror vi Norges Bank vil ta en pause i renteendringene med mindre påslaget i pengemarkedsrenta går ned. Hvis utviklingen går som i våre prognoser, tror vi Norges Bank ikke øker styringsrenta før i begynnelsen av 2013. I både 2013 og 2014 forventer vi tre renteøkninger. Pengemarkedsrenta vil da komme opp i 4,4 prosent mot slutten av 2014, mens bankenes gjennomsnittlige utlånsrente nærmer seg 6 prosent i utløpet av prognoseperioden.

Rentepausen i euroområdet antas å vare i to år. Dermed innebærer våre prognoser en høy og etter hvert økende

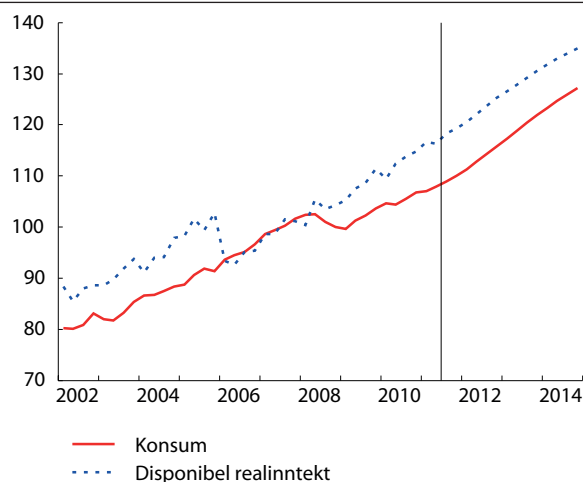
renteforskjell mellom Norge og euroområdet. Dette bidrar til en styrking av krona og vi legger til grunn at eurokursen beveger seg mot 7,55 i løpet av prognoseperioden. På årsbasis tror vi krona styrker seg med om lag 2¾ prosent i 2011, både regnet mot euro og med den importveide kronekursen. Målt med de samme indeksene fortsetter krona å styrke seg ytterligere i årene etterpå. Styrkingen antas imidlertid å bli mindre for hvert år. Krona vil dermed bli meget sterk i prognoseperioden, og den har aldri vært målt sterkere med den importveide kronekursen som finnes tilbake til 1989. Målt med industriens effektive kronekurs – også kalt konkurransekursindeksen som er basert på OECDs løpende konkurransevekter og beregnet på grunnlag av kursen på norske kroner mot valutaene for Norges 25 viktigste handelspartnere – vil krona de neste årene være sterkere enn den har vært etter devalueringen i 1986.

Den norske kronen styrket seg kraftig fra rundt 7,68 til 7,53 mot euro i løpet av en time tirsdag 6. september 2011. Bakgrunnen var sentralbanken i Sveits tidligere på dagen bestemte å selge sveitserfranc i ubegrensede mengder for å sette et gulv for sveitserfrancen mot euro. Siden sveitserfrancen hadde styrket seg kraftig i sommer som følge av at investorene hadde beveget seg over i sveitserfranc som en "trygg havn", innebar den nye politikken fra den sveitsiske sentralbanken en klar svekkelse av francen. Reaksjonen var at enkelte markedsaktører beveget seg over i norske kroner, noe som igjen medførte en styrking av krona. Denne siste kronestyrkingen har vi ikke vurdert følgene av for våre prognoser. I boks 2.1 er det gjort nærmere rede for hvilke effekter en kronestyrking har for norsk økonomi.

2.3. Sterkere konsumvekst framover

Sesongjusterte KNR-tall viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner økte med 0,7 prosent i 2. kvartal i år regnet fra forrige kvartal. Varekonsumet vokste med 0,6 prosent i samme periode etter et tilsvarende prosentvis fall fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Brorparten av nedgangen i 1. kvartal kan tilskrives et sterkt fall i forbruket av elektrisitet. Dette fallet må i sin tur ses i sammenheng med det høye forbruket i 4. kvartal i fjor som ble forårsaket av unormalt lave temperaturer. Høye strømmregninger kan følgelig også delvis forklare det svake førstekvartalstallet i år. Varekonsumet i 2. kvartal i år ble trukket mest opp av kjøp av matvarer, klær og sko og fritidsartikler. Mens bilkjøpene var uendret fra 1. til 2. kvartal, bidro et klart fall i forbruket av elektrisitet til å dempe veksten i varekonsumet. Ser vi bort fra variasjonen i forbruket av elektrisitet, som i hovedsak påvirkes av

Figur 2.5. **Inntekt og konsum i husholdninger mv.**
Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

temperatursvingninger, var varekonsumet uendret i 1. kvartal og 1,0 prosent høyere i 2. kvartal.

Tjenestekonsumet har i motsetning til varekonsumet vist en stabil utvikling hittil i år. Tjenestekonsumet økte med 0,8 prosent i 2. kvartal i år, om lag som i kvartalet før. Sammenligner vi første halvår i år med første halvår i fjor, var husholdningenes konsum samlet sett 2,8 prosent høyere. Varekonsumindeksen for juli viser sesongjustert en bredt basert nedgang på 1,0 prosent. Terroranslagene 22. juli kan ha påvirket kjøpene, slik at varekonsumindeksen for juli neppe er representativ for 3. kvartal. Antall førstegangsregistrerte personbiler har holdt seg på et høyt nivå. I juli og august ble det registrert til sammen vel 28 600 nye personbiler, som er om lag 1 prosent flere enn i samme periode i fjor. Dette peker likevel mot et fall fra 2. til 3. kvartal. På årsbasis venter vi nå en konsumvekst på 2,8 prosent i år, som er nær ett prosentpoeng lavere enn i 2010.

Utviklingen i husholdningenes inntekter, boligformue og renter er viktige faktorer for konsumutviklingen. Husholdningenes disponible realinntekter økte med 4,1 prosent i 2010. Lønnsinntektene, som er den største inntektskilden for husholdningene, bidro særlig til denne inntektsveksten ettersom sysselsettingsnedgangen fra året før stoppet opp og det var klar reallønnsvekst. Selv om lønnsinntektene vil ta seg ytterligere opp med bedre konjunkturer og offentlige stønader vil øke framover som følge av økte alderspensjoner, vil etter hvert høyere renter og økende konsumprisvekst virke modererende på veksten i disponibel realinntekt gjennom prognoseperioden. Vi venter således en årlig vekst

Tabell 2.2. **Husholdningenes realdisponible inntekter. Prosentvis vekst fra året før**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totalt	7,6	-6,4	6,3	3,6	4,4	4,1	4,4	4,1	4,6	3,9
Eksklusive aksjeutbytte	2,5	5,2	5,0	2,8	4,9	4,0	4,4	4,3	4,7	3,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i husholdningenes disponible realinntekter på rundt 4 prosent i prognoseperioden.

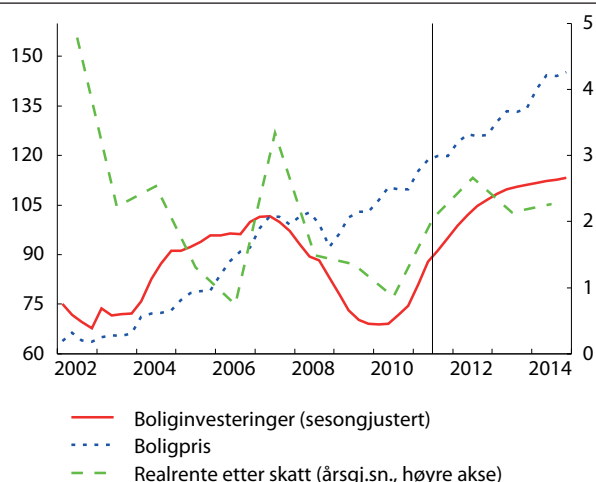
Boligformuen øker med stigende boligpriser, noe som vil stimulere konsumet de nærmeste årene. Et antatt høyere realrentenivå, og da særlig i 2012, vil derimot trekke i retning av økt sparing og bidra til å moderere konsumveksten. Alt i alt anslås konsumveksten til om lag 5 prosent årlig de neste årene. Den gjennomsnittlige årlige vekstraten i konsumet ligger om lag et halvt prosentpoeng lavere enn under forrige konjunkturoppgang fra 2004 til 2007. Dersom vi korrigerer for befolkningsveksten blir forskjellen i gjennomsnittlig årlig vekstrate større. Mens gjennomsnittlig årlig konsumvekst per innbygger var 3,9 prosent i perioden 2004-2007, innebærer våre prognoser en gjennomsnittlig årlig vekstrate på 3 prosent i perioden 2011-2014.

Husholdningenes sparerate (sparing regnet som andel av disponibel inntekt) vil med den inntekts- og konsumutviklingen vi her ser for oss øke fra et nivå på vel 7,5 prosent i 2010 til om lag 9,0 prosent i år, for så å synke gradvis mot 7 prosent i 2014. Dette er høyt sett i et historisk perspektiv. I kjølvannet av finanskrisen økte trolig den forsiktighetsmotiverte sparingen hos husholdningene, som følge av usikkerhet omkring egen inntekt. Vi antar at slik spareadferd, med den usikkerheten som nå råder omkring internasjonal økonomi, også til en viss grad vil gjøre seg gjeldende i prognoseperioden. Mye av sparingen til husholdningene er i form av investeringer i bolig. Et mål utviklingen i husholdningenes finansielle stilling er nettofinansinvesteringer som i nasjonalregnskapets inntektsregnskap framkommer ved å trekke investeringer i ikke-finansiell kapital (hovedsakelig boliginvesteringer) fra sparingen. Husholdningene anslås, i takt med økende boliginvesteringer, å redusere sine nettofinansinvesteringer fra et nivå på om lag 50 milliarder kroner i 2010 til et nivå på rundt 14 milliarder kroner i 2014.

2.4. Nytt toppnivå i boliginvesteringene

Boliginvesteringene falt som årsgjennomsnitt med 2,2 prosent i fjor. De sesongjusterte KNR-tallene viser imidlertid at det nå har vært vekst i boliginvesteringene i fem kvartaler på rad etter den kraftige nedgangen fra midten av 2007. Veksten var særlig sterk i 1. og 2. kvartal i år med vekstrater på henholdsvis 8,9 og 8,2 prosent. Sammenligner vi første halvår i år med første halvår i fjor, var boliginvesteringene vel 22 prosent høyere. Byggearealstatistikken, som er hovedkilden for beregning av boliginvesteringene, viser en kraftig sesongjustert økning i igangsatt bruksareal til bolig i juli. Vi legger likevel til grunn at mesteparten av veksten i boliginvesteringene for inneværende år allerede har materialisert seg. På årsbasis ser vi for oss at veksten i boliginvesteringene som årsgjennomsnitt kan bli på om lag 24 prosent i år. Utsikter til bedre konjunkturer, fortsatt sterk befolkningsvekst og vekst i boligprisene tilsier videre oppgang i boliginvesteringene framover, om enn i et mer moderat tempo. Vi venter at boliginvesteringene øker med 16,5 prosent neste år og med

Figur 2.6. **Boligmarkedet. Venstre akse indekser, 2007=100, høyre akse prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

henholdsvis 6 og 2 prosent i de siste to årene av prognoseperioden. Boliginvesteringene vil i så fall nå et nytt toppnivå på nær 112 milliarder kroner i 2014 (målt i faste 2007-priser). Boliginvesteringene vil da være 11,5 prosent høyere enn ved forrige topp i 2007. Regnet per innbygger vil de kun være om lag 2 prosent høyere.

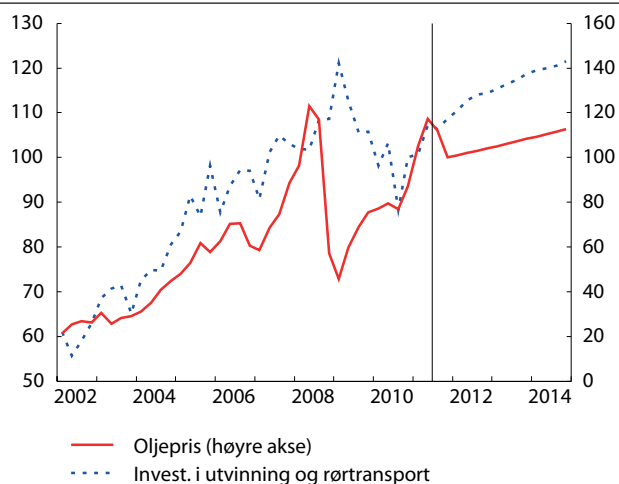
Finanskrisen bidro til at boligprisene falt nesten 10 prosent fra 2. til 4. kvartal 2008 ifølge SSBs boligprisindeks. Prisene har deretter steget markert og langt mer enn oppveid denne nedgangen. Boligprisene økte både i 1. og 2. kvartal i år med henholdsvis 5,1 og 2,8 prosent, målt fra kvartalet før. Nivået på boligprisene var i 2. kvartal i år vel 15 prosent høyere enn i 2. kvartal 2008. Utviklingen i månedstallene peker i retning av en klar vekst i boligprisene også i 3. kvartal i år. Ifølge eiendomsmeglerbransjens boligprisstatistikk økte boligprisene sesongjustert med 0,6 prosent både i juli og august. Vi anslår nå at boligprisene, i takt med utviklingen i boligbyggingen, husholdningenes inntekter og renter, vil stige med 8,5 prosent i år og 5,5-8 prosent årlig i perioden 2012-2014.

2.5. Oljeinvesteringene klart opp i 2011

Etter et klart fall i 3. kvartal 2010 har petroleumsinvesteringene økt de påfølgende kvartalene. Ifølge KNR økte de samlede petroleumsinvesteringene med 6,4 prosent fra 1. til 2. kvartal 2011.

Veksten i investeringene drives i hovedsak av økt oljeboring og oljeleting. Aktiviteten i oljeboring knytter seg til utbygging av nye felt, men også til intensivt arbeid for å øke utvinningsgraden på eldre felt. Denne aktiviteten falt lite i etterkant av finanskrisen og har i tillegg økt det siste året. Investeringer i plattformer og borerigger avtok klart i 2010, og nedgangen fortsatte inn i 2011. Fra første halvår 2010 til første halvår i år falt disse investeringene med 6 prosent. Nedgangen kan imidlertid føres tilbake til at det ble investert i en borerigg i første kvartal 2010, mens det ikke ble registrert noen slik investering i første halvår i år. Ser vi bort fra

Figur 2.7. **Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD.**
Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

den, har investeringene i oljeplattformer vært om lag uendret i denne perioden.

Det ventes en økning i antall felt som bygges ut på norsk sokkel de nærmeste årene. Dette vil øke investeringene i nye felt. I tillegg er store oppgraderingsprosjekter blitt iverksatt blant annet på Ekofisk. Dermed venter vi en klar økning i investeringene i plattformer. Aktiviteten innen leting og oljeboring er på et høyt nivå. Vi venter at aktiviteten holder seg på dette nivået i prognoseperioden. Samlede petroleumsinvesteringer øker dermed i alle årene i vår prognose. Veksten antas å bli sterkest i år og neste år før den avtar klart de neste to årene.

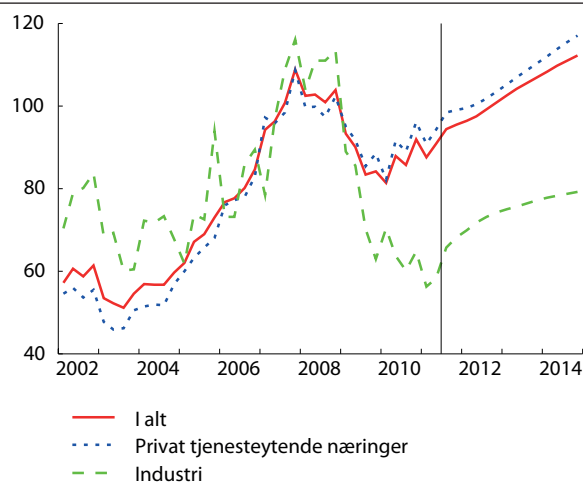
En midlertidig nedstenging av Trollfeltet ga lavere gassutvinning og bidro til en klar nedgang i petroleumsproduksjonen i 2. kvartal 2011. Den lave gassproduksjonen førte til at petroleumsproduksjonen falt med 15 prosent fra 2. kvartal 2010 til 2. kvartal 2011. Tilfeldig lav utvinning i 2011 gjør at vi kan få en liten økning i 2012 før utvinningen på ny avtar i 2013 og 2014. Oljeprisen ventes å holde seg høy i årene framover, dog noe lavere enn det høye nivået vi observerte i sommer. Eksportprisen på gass har fulgt om lag samme utvikling som oljeprisen og vi legger til grunn at denne utviklingen fortsetter.

2.6. Moderat økning i næringsinvesteringer framover

En konjunkturoppgang er normalt drevet av sterk vekst i investeringene. I 2. kvartal i år var investeringsnivået i fastlandsbaserte næringer 3,6 prosent høyere enn i kvartalet før. Den relativt sterke veksten i 2. kvartal må ses i sammenheng med et lavt investeringsnivå i 1. kvartal. Investeringsnivået ligger i 2. kvartal 3,3 prosent høyere enn i samme kvartal året før. Denne beskjedne veksten gjenspeiler et svakt konjunkturomslag.

Det ligger an til økte investeringer i industrien. Selv om nivået i 2. kvartal i år viste en nedgang på 8,9 prosent

Figur 2.8. **Investeringer i fastlandsnæringer. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

når en sammenligner med samme kvartal året før, er det registrert en økning på 3,6 prosent fra 1. kvartal. SSBs siste investeringstelling, en utvalgsundersøkelse som kartlegger bedriftenes egne antagelser om framtidige investeringer, indikerer en vekst på om lag 4 prosent i 2011. Vinduet for innrapportering til investeringstelling for 3. kvartal er fra midten av juli til begynnelsen av august. Etter dette har det kommet ny informasjon som har forsterket et allerede pessimistisk bilde av internasjonal økonomi. Når vi justerer for konjunktursituasjonen internasjonalt og normal underreportering tyder investeringstelling på en videre investeringsvekst på om lag 10 prosent i 2012.

Innen kraftforsyning har det vært høy investeringsvekst de siste årene. Utbygging av vindmøllerparker samt flere store prosjekter innenfor produksjon og distribusjon av fjernvarme har bidratt til dette. Fra et allerede høyt nivå i 2010 ventes det videre vekst på om lag 20 prosent i 2011 og 10 prosent i 2012.

Investeringsutviklingen i tjenestenæringene har i de siste kvartalene vist en trendmessig vekst. Nivået i 2. kvartal er 3,1 prosent høyere enn samme kvartal året før. Sammenlignet med 1. kvartal er det registrert en vekst på 3,7 prosent. Spesielt innen lufttransport og varehandel har investeringsveksten vært høy.

Framover ventes økte næringsinvesteringer, men dog i en lavere takt sammenlignet med tidligere oppgangskonjunkturer. Vedvarende høye årlige vekstrater, fra 10 til 20 prosent, kjennetegner næringsinvesteringene i de tre siste oppgangskonjunkturerne norsk økonomi har vært gjennom (se figur 2.12). I den kommende oppgangskonjunkturen, som ventes å vare ut prognoseperioden, anslår vi en årlig vekst rundt 5-7 prosent. Markert vekst i investeringene i tjenestesektorene bidrar til dette. I 2014 vil investeringsnivået da være om lag 5 prosent høyere enn investeringstoppen i forrige høykonjunktur.

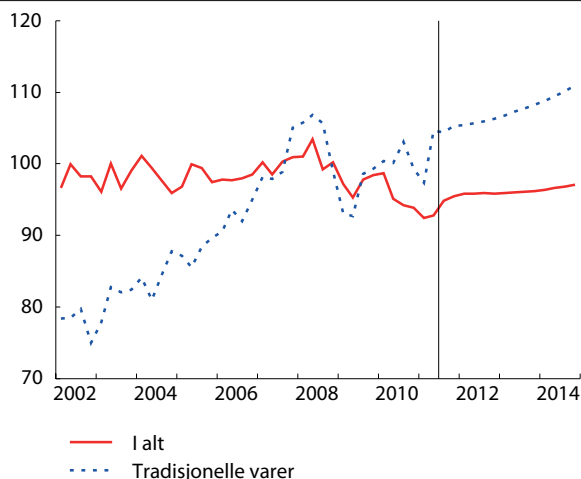
Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2010-2014. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2010*	Prognoser								
		2011			2012		2013		2014	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi										
Konsum i husholdninger mv.	3,7	2,8	3 1/2	3,5	4,7	4 1/2	5,3	3 1/4	4,8	3
Konsum i offentlig forvaltning	2,2	2,1	2	2,3	2,7	2 1/4	2,6	..	3,1	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	-7,4	7,0	..	6,8	8,8	..	6,6	..	4,1	..
Utvinning og rørtransport ¹	-12,4	8,7	15	7,5	8,3	10	2,3	5	2,8	1 1/2
Fastlands-Norge	-3,1	9,2	8 1/4	6,9	8,0	7	7,8	..	4,5	..
Næringer	-1,2	5,9	..	7,4	4,9	..	6,8	..	5,2	..
Bolig	-2,2	24,1	..	7,0	16,5	..	6,4	..	2,0	..
Offentlig forvaltning	-8,0	2,6	..	5,5	5,7	..	12,0	..	6,0	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	2,0	3,7	3 3/4	3,7	4,8	4 1/2	5,1	3	4,3	2 3/4
Lagerendring ³	3,2	1,0	..	..	-0,7	..	0,0	..	0,0	..
Eksport	-1,7	-0,9	..	1,7	1,4	..	0,1	..	0,7	..
Råolje og naturgass	-7,4	-3,9	..	-2,0	1,6	..	-1,4	..	-0,9	..
Tradisjonelle varer ⁴	4,9	2,8	2 1/4	4,5	2,2	5	1,6	..	2,2	..
Import	9,0	6,9	8 3/4	6,5	4,6	4	5,7	..	5,0	..
Tradisjonelle varer	8,3	6,6	..	6,8	7,5	..	6,8	..	5,8	..
Bruttonasjonalprodukt	0,3	1,6	1 3/4	2,1	2,9	2 3/4	2,6	2 1/4	2,4	2
Fastlands-Norge	2,1	2,7	3	3,2	3,5	3 3/4	3,6	3 1/4	3,2	2 3/4
Arbeidsmarked										
Sysselsatte personer	-0,2	1,2	1 1/4	1,1	2,1	1 1/2	2,0	1 1/4	1,3	1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,6	3,4	3 1/4	3,2	3,4	3	3,3	3	3,3	3 1/4
Priser og lønninger										
Årslønn	3,7	4,1	4 1/4	3,9	3,6	4 3/4	3,7	4 3/4	4,4	4 1/2
Konsumprisindeksen (KPI)	2,5	1,4	1 3/4	1,8	0,9	1 3/4	1,6	2 1/2	1,8	2 1/2
KPI-JAE ⁵	1,4	1,0	1	1,3	1,1	2	1,6	2 1/2	1,9	2 1/2
Eksportpris tradisjonelle varer	3,7	5,5	..	7,7	-2,1	..	0,3	..	1,6	..
Importpris tradisjonelle varer	-0,2	3,0	..	5,0	-2,7	..	0,0	..	1,0	..
Boligpris	8,3	8,5	..	..	6,1	..	5,7	..	8,0	..
Utenriksøkonomi										
Driftsbalansen, mrd. kroner	310,0	330,7	..	384,4	281,7	..	252,0	..	236,2	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	12,4	12,5	..	14,2	10,2	..	8,7	..	7,8	..
MEMO:										
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,6	9,1	..	7,3	8,7	..	8,1	..	7,4	..
Pengemarkedsrente (nivå)	2,5	2,9	2,9	3,0	3,1	3,8	3,4	4,8	4,1	5,1
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	4,5	4,8	..	..	5,0	..	5,1	..	5,7	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	484	595	..	575	546	..	562	..	581	..
Eksportmarkedsindikator	10,7	5,3	..	..	2,2	..	3,1	..	4,2	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	-3,7	-2,8	-2 1/2	..	-1,8	0	-1,1	1/2	-0,6	1/4

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport fra Fastlands-Norge, samt en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

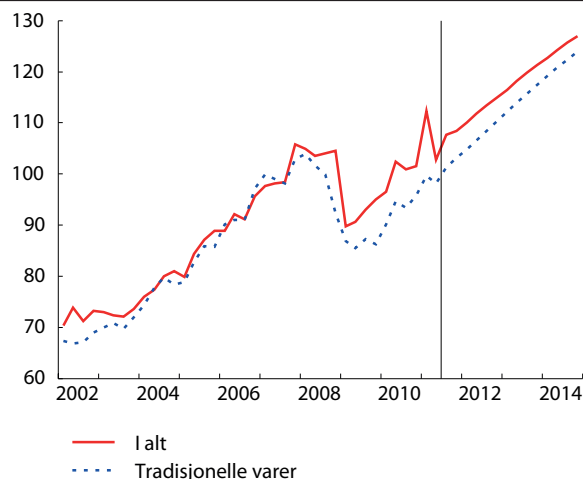
Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.2 (2010-2011), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2011 (NB).

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.7. Lavere overskudd i utenrikshandelen

Norges eksport, import og eksportoverskudd falt etter finanskrisen i 2008 og gjennom konjunkturedgangen i 2009. I 2010 var utenriksøkonomien preget av gjeninnhenting, og importen, tradisjonell vareeksport og eksportprisene, spesielt på olje og gass, steg markant. For innværende år ser vi en lignende utvikling, men i svakere grad. Den internasjonale lavkonjunkturen ventes å dempe eksportveksten og redusere handelsoverskuddet de nærmeste årene.

Sesongjusterte tall viser at tradisjonell eksport økte i 2. kvartal i år, etter nedgang de to foregående kvartalene. Veksten kan i stor grad tilskrives utviklingen i verkstedprodukter, metaller, fisk samt raffinerte oljeprodukter. I 2. kvartal lå eksportvolumene for flere tradisjonelle varer under fjorårets nivåer. Tjenesteeksporten falt litt for andre kvartal på rad og olje- og gasseksporten fortsatte sin mer trendmessige nedgang. Ujusterte eksportpriser på tradisjonelle varer, olje og gass, samt tjenester, viste fortsatt vekst i 2. kvartal.

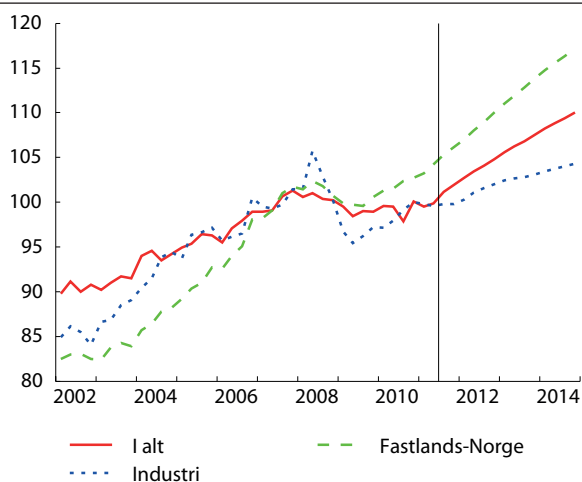
Den svake internasjonale konjunktursituasjonen i år, og den svekkete utviklingen vi ser for oss framover, ventes å bidra til en svak vekst i etterspørselen etter norske eksportvarer. Tap av kostnadmessig konkurranseevne og dermed markedsandeler gjennom hele prognoseperioden vil ytterligere medvirke til det. Veksten i tradisjonell vareeksport i 2011 anslås å bli nær halvert i forhold til fjoråret, og svekke seg ytterligere i 2012 og 2013 før den øker litt igjen i 2014. Tjenesteeksporten vokser om lag som tradisjonell eksport, mens eksporten av olje og gass vil fortsette en produksjonsbasert svak nedgang gjennom prognoseperioden.

Mens eksporten reflekterer en svak utenlandsk konjunkturutvikling, speiler importen en relativt sterk innenlandsk etterspørselsvekst. Både tradisjonell og samlet import viste oppgang gjennom fjoråret. I 1. kvartal i år løftet innføringen av en oljeplattform og en fregatt importveksten kraftig. Ettersom det foreløpig

ikke er blitt registrert skipsimport av betydning i 2. kvartal i år, ble veksten fra 1. til 2. kvartal negativ. Samlet import i 2. kvartal var likevel høyere enn i hvert av kvartalene i fjor. Importprisene har svingt opp og ned de senere kvartalene. Tradisjonelle importvarer gikk litt ned i pris fra 1. til 2. kvartal, mens en relativt stor prisøkning på importerte tjenester bidro til at prisindeksen for samlet import steg noen prosent.

Veksten i norsk økonomi antas å øke til tross for de dystre konjunkturutsiktene internasjonalt. Dermed ventes også klar importvekst, som likevel ligger godt under vekstratene før finanskrisen. Tradisjonell og samlet import vokser i år litt mindre enn i fjor. I de kommende tre årene anslås tradisjonell import å holde en jevn høy vekst. God vekst i konsum og investeringer, som gjennomgående har høyt importinnhold, ligger bak anslagene. I år vil høy prisvekst på importerte petroleumsprodukter, metaller, jordbruks- og fiskeprodukter holde importprisveksten oppe. Den internasjonale lavkonjunkturen fører til lav kostnads- og prisvekst i mange land Norge importerer fra. Sammen med en sterk krone i prognoseperioden tilsier det svært lav vekst i importprisene framover.

Sterkere vekst i importen enn eksporten og et konstant bytteforhold i samlet handel med utlandet over perioden fra 2011 til 2014 peker mot økende underskudd på handelsbalansen når olje og gass holdes utenfor. Vedvarende høy oljepris vil gi inntekter fra olje- og gasseksporten på over 500 milliarder kroner hvert år i prognoseperioden. Dermed vil årets handelsoverskudd bli noe høyere enn fjorårets. Deretter faller det fra vel 350 milliarder kroner til om lag 250 milliarder kroner i 2014. Rente- og stønadsbalansen overfor utlandet antas å vise underskudd som krymper under 15 milliarder kroner i 2014. Overskuddet på driftsbalansen som andel av BNP vil med dette falle noen prosent gjennom prognoseperioden, og vil for første gang siden årtusenskiftet kunne komme under 10 prosent.

Figur 2.11. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100**

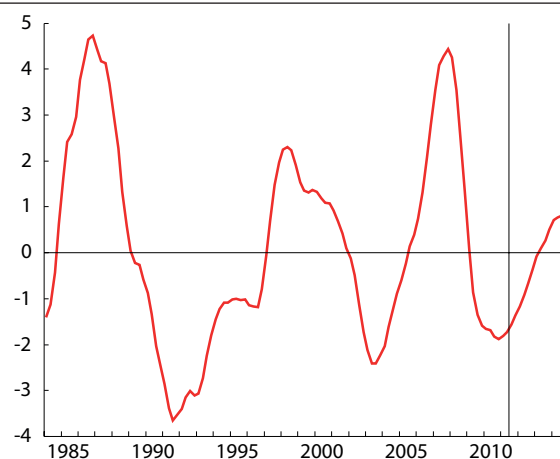
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.8. Moderat konjunkturoppgang

Nedgangen i aktivitetsnivået, som fulgte i etterkant av finanskrisen, tok slutt for snart to år siden. Likevel er det ennå ikke registret noen klar konjunkturoppgang i norsk økonomi. Som årsrate har veksten i BNP Fastlands-Norge i denne perioden vært 2,7 prosent, om lag på linje med det vi anser som trendveksten i norsk økonomi. KNR-tall for 2. kvartal i år viser riktignok at BNP Fastlands-Norge økte med hele 4,1 prosent fra kvartalet før, målt som årsrate, men en tredel av denne veksten er knyttet til to spesielle naturgitte forhold på tilbudssiden, nemlig utviklingen i fiske- og kraftproduksjon. Veksten i 1. kvartal er nå revidert litt ned til 1,9 prosent målt som årlig rate.

Økt aktivitet i offentlig forvaltning bidro til å dempe nedgangen etter finanskrisen. I de siste syv kvartalene har bruttoproduktet i offentlig forvaltning økt, men veksten har vært jevnere og gjennomgående lavere enn veksten i Fastlands-Norge forøvrig. Dette var også tilfellet i 2. kvartal i år. Bruttoproduktet for Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning har i snart to år gjennomgående ligget litt høyere enn for hele fastlands-økonomien. BNP Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning, kraftforsyning og fiske og fangst økte både i 1. og 2. kvartal i år med 2,9 prosent regnet som årlig rate. Den underliggende veksten i den private delen av Fastlands-Norge kan dermed sies å ha vært litt over trendveksten i Fastlands-Norge.

I 2. kvartal 2011 var det, i likhet med kvartalet før, i stor grad aktivitetsnivået i næringer som i hovedsak leverer til hjemmemarkedet som økte, mens utviklingen er svakere i flere typiske eksportnæringer. Det har vært klar vekst i bygg og anlegg og i privat tjenesteyting, mens aktiviteten i industrien har sunket litt. Det er også i hovedsak de mest eksportorienterte delene av industrien som utvikler seg svakest. Det siste konjunkturbarometeret for industrien, som er basert på intervjuer i

Figur 2.12. **BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

perioden 10. juni til 20. juli, viser at forventningene til utviklingen i 3. kvartal fulgte de samme linjene.

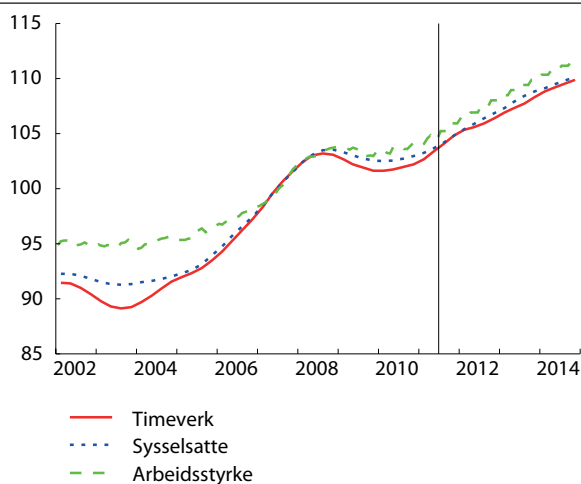
Våre beregninger viser nå at veksten i Fastlands-Norge tar seg noe opp framover og at vi er kommet inn i en moderat konjunkturoppgang. Relativt høy vekst i innenlandsk etterspørsel dominerer over en meget beskjeden etterspørselsutvikling internasjonalt. Konkurransetsatt virksomhet rammes også av at norske kostnader øker mer enn hos våre konkurrentland. Utfordringene i form av svekket kostnadsmessig konkurranseevne antas å bli forsterket av en klart sterkere kronekurs. Ettersom mye av økningen i den innenlandske etterspørselen er knyttet til investeringer, vil aktivitetsnivået i industrien likevel vokse. Til tross for dette ser ikke bruttoproduktet i industrien ut til å komme over nivået i 2008 – året hvor finanskrisen slo til – før i 2013. For privat tjenesteyting skjedde det alt i fjor, mens vi regner med at aktiviteten i bygg og anlegg vil overstige 2008-nivået til neste år.

I våre prognoser fram til 2014 er det bare en svak økning i etterspørselen i norske eksportmarkeder. Våre handelspartnere vil samlet sett ikke komme ut av den innværende konjunkturedgangen før etter 2014. Dette bidrar til at oppsvinget i norsk økonomi ikke ventes å bli kraftig. BNP Fastlands-Norge anslås å øke med 2,7 prosent i år og rundt 3,5 prosent i de neste tre årene. Den moderate lavkonjunkturen, som norsk økonomi er inne i, ventes derfor å kunne vare litt ut i 2013. De eksportrettede næringene vil trolig fortsette å ha lavere vekst enn andre næringer framover.

2.9. Ledigheten stabiliserer seg

Sesongjusterte tall fra KNR viser en vekst i sysselsettingen på litt over 8 000 personer, eller 0,3 prosent, fra 1. kvartal til 2. kvartal i år. Siden vendepunktet i 1. kvartal 2010 har sysselsettingen økt med 32 000 personer. Selv etter fem kvartaler med kontinuerlig vekst er sysselsettingsnivået i 2. kvartal 2011 likevel

Figur 2.13. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2007=100

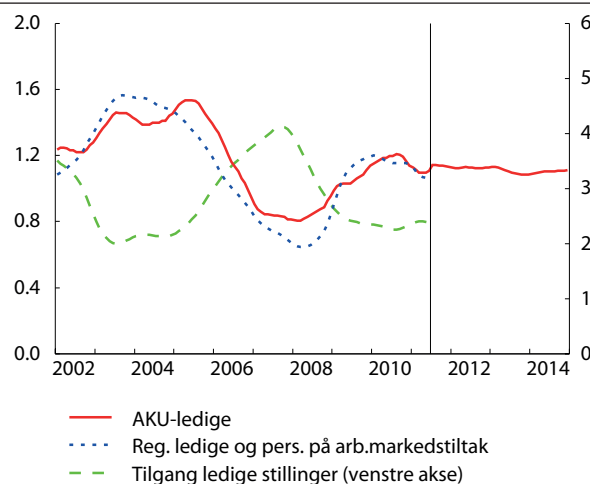
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

14 000 personer under forrige topp i 3. kvartal 2008. Sysselsettingen i offentlig forvaltning og i bygg og anlegg har vokst med henholdsvis 17 000 og 7 000 personer de siste fem kvartalene, og står dermed for brorparten av sysselsettingsoppgangen. Sesongjusterte tall for sysselsettingen i andre arbeidsintensive næringer som industri og varehandel viser en relativt flat utvikling for denne perioden, og ligger langt under nivåene fra 3. kvartal 2008.

Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) fra Statistisk sentralbyrå viser at de arbeidsledige utgjorde 3,3 prosent av arbeidsstyrken, eller 86 000 personer, i perioden mai-juli i år når man justerer for normale sesongvariasjoner. Dette innebærer en liten oppgang i ledighetsraten fra 3,2 prosent i 1. kvartal 2011, men er en nedgang fra ledighetstoppen på 3,6 prosent i 4. kvartal 2010. Så langt i 2011 har ledighetsraten beveget seg i intervallet 3,2-3,4 prosent av arbeidsstyrken. Ifølge AKU falt den gjennomsnittlige yrkesaktiviteten, det vil si summen av sysselsatte og arbeidsledige målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, med 0,8 prosentpoeng fra 2. kvartal 2010 til 2. kvartal 2011. Befolkningen mellom 15 og 74 år økte med 63 000, mens arbeidsstyrken bare økte med 15 000.

Tall for registrert ledighet fra Arbeids- og velferds-etaten viser samme tendens som AKU-ledigheten. Sesongjustert ledighet falt med om lag 8 300 personer fra november 2010 til mai 2011. Ledigheten har deretter økt med 800 personer fra mai til utgangen av august i år. I løpet av august ble det 300 flere arbeidsledige når man justerer for normale sesongvariasjoner. Tar vi med ordinære ledige på tiltak er det 1 300 flere som enten er blitt ledige eller deltar på tiltak siste måned. Antall helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere falt samlet med 3 200 personer fra august i fjor. Arbeids- og velferds-etaten melder ved utgangen av august at tilstrømmingen av nye arbeidssøkere har økt de siste månedene, og at det er tre prosent færre ledige stillinger enn på samme tid i fjor. Augusttallene kan tyde på at uroen i

Figur 2.14. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

finansmarkedene og forventninger om lavere økonomisk aktivitet framover har ført til at næringslivet er blitt mer avventende med nyansettelser. Ledigheten vil trolig gå noe opp framover mot vinteren, og vi regner med at gjennomsnittlig AKU-ledighet for 2011 blir 3,4 prosent.

Sysselsettingsveksten har ifølge AKU vært stor nok til å bringe den sesongjusterte ledigheten ned med 4 000 personer fra 1. kvartal 2010 til 2. kvartal 2011. I lys av at befolkningen i yrkesaktiv alder, det vil si personer mellom 15 og 74 år, har økt med 160 000 personer siden 3. kvartal 2008 og sysselsettingen ifølge KNR ennå ikke har hentet seg inn til nivået fra den gang, kan ledighetsnivået i AKU framstå som lavt. Ledighetsnivået må ses i sammenheng med at arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige) har økt med moderate 25 000 personer i den samme treårsperioden. Ifølge AKU falt den gjennomsnittlige yrkesaktiviteten fra 74,3 prosent i 3. kvartal 2008 til 71,7 prosent i 2. kvartal i år. Nedgangen henger sammen med at over to tredeler av befolkningsveksten i perioden kom i aldersgrupper hvor yrkesaktiviteten er relativt lavere enn gjennomsnittet, det vil si aldersgruppene under 25 år og over 54 år. En vekst i befolkningen i aldersgruppen mellom 25 og 54 år på 53 000 personer og lavere yrkesdeltakelse også for denne gruppen siden 3. kvartal 2008 kan indikere en del skjult ledighet. Det er vanlig at noen arbeidstakere faller ut av arbeidsmarkedet i perioder hvor det er vanskeligere å finne arbeid, og at disse vender tilbake når jobbutskiftene bedres. Vi forventer en økning i yrkesandelen i prognosebanen, og at arbeidsstyrken dermed øker mer enn hva som følger av rene demografiske forhold. Befolkningsframskrivningene som benyttes i prognosen gir en høy vekst i arbeidsstyrken i årene framover, selv med uendrede yrkesandeler.

Ifølge AKU var det 18 000 flere under utdanning i 2. kvartal 2011 enn i 2. kvartal 2010 blant de som var utenfor arbeidsstyrken. Søkertallene til høyere grunnutdanning holder seg også i år på et høyt nivå. Tall

fra Samordna opptak (SO) viser at det i år er planlagt vel 50 500 studieplasser, en økning på 1,5 prosent fra foregående år. SO registrerte også i år en vekst i antall søkere. Økningen i søkningen til høyere grunnutdanning de siste fem årene må ses i sammenheng med større ungdomskull. SSBs utdanningsstatistikk viser at om lag 30 prosent av landets 19-24 åringer deltok i høyere utdanning høsten 2010. Søkertallene fra SO indikerer at utdanningstilbøyeligheten for de yngre årskullene opprettholdes på om lag samme nivå høsten 2011. SSBs utdanningsstatistikk viser vekst i antall avlagte høyere grads eksamener, noe som kan indikere at den gjennomsnittlige studielengden øker. Utdanningstilbøyelighet og studielengde påvirker de gjennomsnittlige yrkesandelene. Vi ser for oss at yrkesandelene øker med bedre konjunkturutsikter også for de yngste befolkningsgruppene i prognoseperioden fram mot 2014.

Fra og med 2011 er det innført nye fleksible regler for uttak av alderspensjon fra folketrygden. Virkningene av pensjonsreformen på arbeidstilbudet fra eldre arbeidstakere kan bli særlig stor i inneværende år, siden fem årskull har kunnet benytte seg av ordningen. Utviklingen i ujusterte tall fra AKU fra første halvår 2010 til første halvår 2011 indikerer at yrkesandelene for de eldste aldergruppene i liten grad er påvirket av reformen, men tall fra Arbeids- og velferdsetaten viser at mange har valgt å ta ut alderspensjon.

SSBs befolkningsstatistikk viser at den registrerte bosettingen økte med 32 700 personer i første halvår 2011. Nettoinnvandring av polske statsborgere utgjorde nær 25 prosent av et samlet innflyttingsoverskudd på 23 200 personer. Innflyttingsoverskuddet sto for hele 71 prosent av folketilveksten. I våre prognoser har vi lagt til grunn hovedalternativet fra SSBs siste befolkningsframskrivninger. I dette alternativet er befolkningstilveksten høy de første framskrivningsårene og øker fra 62 000 i 2010 til 70 000 i 2014. Dette innebærer en årlig samlet befolkningstilvekst på 1,3-1,4 prosent i prognoseperioden. Nivået på framtidig arbeidsinnvandring utgjør en særlig usikkerhetsfaktor for arbeidstilbudet.

I årene framover vil økt vekst i etterspørselen fra husholdningene bidra til at sysselsettingen innenfor arbeidsintensive tjenestenæringer vokser. Høy vekst i etterspørselen etter boliger og næringsbygg bidrar til vekst i sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringen. Sysselsettingen innen offentlig forvaltning øker om lag i takt med samlet sysselsetting. I sum antar vi at antall sysselsatte personer vil øke med om lag 180 000 personer de neste fire årene fram mot utgangen av 2014.

Uroen på de internasjonale finansmarkedene og svake vekstutsikter på eksportmarkedet bidrar til at vi ser for oss en moderat økning i ledigheten fram mot vinteren. Selv om vi får en betydelig økning i sysselsettingen i årene framover ser vi ikke for oss noe markert fall i ledighetsnivået, som forventes å ligge på om lag

90 000 personer i alle årene i prognoseperioden. Dette innebærer at veksten i sysselsettingen er om lag sammenfallende med veksten i arbeidsstyrken. Vi ser for oss økt yrkesdeltagelse for alle aldersgrupper utover i konjunkturforløpet. I noen grad er dette en reversering av nedgangen i etterkant av finanskrisen. Ifølge AKU var gjennomsnittlig ledighetsrate 3,6 prosent i 2010, en oppgang på 0,4 prosentpoeng fra 2009. Vi forventer en ledighetsrate på 3,4 prosent i 2011 og 2012, og at den faller til 3,3 prosent i 2013 og 2014.

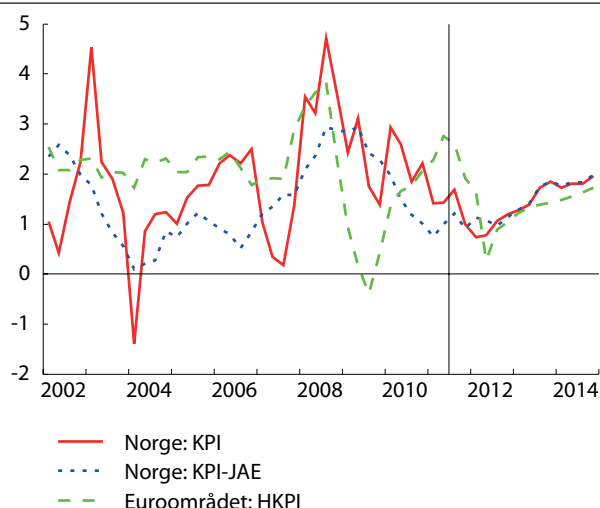
2.10. Lavere lønnsvekst

Finanskrisen rammet den lønnsledende industrien hardt. Fra 2. kvartal 2008 til 2. kvartal 2009 sank bruttoproduksjonen i industrien nesten 10 prosent, og ble etterfulgt av en nedbemanning på 25 000 personer til 1. kvartal 2010. Dette bidro til at lønnsveksten kom betydelig ned i alle næringer. I løpet av to år ble veksten i årslønna redusert fra 6,3 prosent i 2008 til 3,7 prosent i fjor. På slutten av 2009 og gjennom fjoråret har industriproduksjonen tatt seg opp, og høyere vekst i innenlandsk etterspørsel har i de seneste kvartalene gitt vekstimpulser mot næringslivet. Dermed har lønnsveksten kommet noe opp igjen.

Årets lønnsoppgjør var et mellomoppgjør og på de fleste områdene kom partene til enighet uten mekling. Samlet anslår vi en årslønnsvekst på 4,1 prosent i 2011. Av dette bidrar årets tariff tillegg med anslagsvis 1¼ prosentpoeng til årsveksten, mens fullårseffekten av fjorårets lønnsvekst utgjør om lag 1,5 prosentpoeng. I tillegg kommer glidningen, som omfatter all lønnsvekst utover tariff tilleggene, også lønnsulikheter mellom de som går inn og ut av sysselsetting og lønnsvekst for arbeidstakere som ikke er omfattet av tariffavtaler. Lønns glidningen øker gjerne i oppgangstider, og er anslått å bli større enn ved forrige mellomoppgjør i 2009. Dette understøttes av SSBs lønnsstatistikk, som viser økte bonusutbetalinger i flere næringer sammenlignet med i fjor. Økningen var spesielt stor i metallindustrien. Med en prisvekst som er relativt moderat, tilsier vårt lønnsanslag en reallønnsvekst på 2,7 prosent i år. Dette er den høyeste siden 2007.

I årene framover legger vi til grunn at utviklingen i husholdningenes konsum og næringslivets investeringer fører til at innenlandsk etterspørsel vokser sterkere enn den har gjort de siste årene. Dette bidrar til økt lønnsomhet i store deler av norsk næringsliv. Arbeidsledigheten er på et moderat nivå og avtar også noe i årene framover. De innenlandske forholdene tilsier derfor noe økt lønnsvekst. Samtidig er veksten i verdensmarkedene klart nedjustert i forhold til vår forrige konjunkturrapport. En styrket kronekurs setter industribedriftenes konkurranseevne under press. Det er derfor grunn til å anta at de høye bonusutbetalingene vi har sett i år ikke videreføres. Vi tror derfor at lønnsveksten blir noe svakere i 2012 og 2013 enn i år. Mot slutten av prognoseperioden tar veksten seg antakelig opp i verdensøkonomien, og i 2014 er lønnsomheten trolig bedret i den konkurranseutsatte industrisektoren.

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Da er norsk økonomi inne i en svak høykonjunktur, og vi anslår at årslønnsveksten kan komme opp mot 4,4 prosent.

Lønnskostnadenes andel av verdiskapingen i industrien har vært rekordlav gjennom store deler av 2000-tallet, til tross for at lønnsveksten i Norge har vært langt høyere enn hos handelspartnerne. Den høye lønnsveksten har vært mulig etter flere år med gunstig prisutvikling på norske eksportprodukter, noe som har økt lønnsomheten for industrien. Etter finanskrisen har lønnskostnadsandelen steget betydelig, og i 2009 og 2010 utgjorde lønnskostnadene 70 prosent av verdiskapingen i industrien, mot rundt 65 prosent i årene 2004-2007. Selv med økningen i lønnskostnadsandelen de siste årene er den likevel lavere enn før 2000-tallet. Lønnsomheten i industrien kan derfor fortsatt betraktes som relativt god. Våre prognoser for lønnsveksten innebærer et betydelig tap av kostnadsmessig konkurranseevne framover. Handelspartnerne sliter og man må anta at lønnsveksten hos konkurrentlandene blir svært lav i flere år. I tillegg blir kronekursen ifølge våre prognoser stadig sterkere, noe som demper prisveksten på eksportproduktene målt i norske kroner. I 2014 anslår vi at en euro koster 7,55 kroner som årsgjennomsnitt. Målt med Norges Banks konkurransekursindeks eller den importveide kursindeksen vil krona da være sterkere enn noen gang siden årtusenskiftet. Likevel ser vi for oss at industriens lønnsomhet bedres noe i år og neste år, og at den kun svekker seg svakt fram til 2014. Årsaken til dette er dels at den fordelaktige prisutviklingen på eksportmarkedene fortsetter, og dels at investeringsaktiviteten i norsk industri bidrar til en høyere produktivitetsvekst.

2.11. Lav inflasjon

Inflasjonen, målt med 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), har vært klart lavere enn inflasjonsmålet på 2,5 prosent siden begynnelsen av 2010. Så

langt i år har dette målet på inflasjon ligget i området 0,7-1,3 prosent, og de siste noteringene viste en oppgang fra 0,7 prosent i juni til 1,2 prosent i juli. Veksten i KPI-JAE fra desember i fjor til juli i år målt med sesongjusterte tall var på 1,1 prosent regnet som årlig rate. Vel halvparten av denne økningen kom i juli. Det har imidlertid vært betydelige svingninger fra måned til måned, så det er for tidlig å si om dette indikerer starten på en periode med økende prisstigning. Konsumprisindeksen (KPI) var i juli 1,6 prosent høyere enn i juli i fjor. Så langt i år har 12-månedersveksten i KPI vært i intervallet 1,0-2,0 prosent med 1,5 prosent som gjennomsnitt.

Mye av løftet i 12-månedersveksten i KPI-JAE fra juni til juli kan tilbakeføres til en klar prisøkning på matvarer. Inflasjonsraten økte også fordi prisene på flyreiser og hotellovernattinger falt klart mindre fra juni til juli i år sammenlignet med samme periode i fjor. En oppsplitting av KPI-JAE etter leverende sektor viser om lag uendret prisstigning på 12-månedersbasis for importerte konsumvarer i de siste månedene. Inflasjonsøkningen i juli kan dermed knyttes til varer og tjenester som i KPI defineres som produsert i Norge. Forhold på verdensmarkedet kan likevel ha vært av betydning gjennom at importerte varer er innsatsvarer i norsk produksjon og at priser på norskproduserte varer påvirkes eller bestemmes av den internasjonale utviklingen. Gjennom andre halvår i 2010 var det en betydelig økning i verdensmarkedsprisene på matvarer målt i dollar, mens de deretter har vært ganske stabile. Økningen i de norske matvareprisene i juli har i noen grad vært en tidsforsinket effekt av de økte verdensmarkedsprisene. Økte målpriser fra jordbruksoppkjøret i Norge har også bidratt.

Den lave inflasjonen i Norge de to siste årene har kommet til tross for en markert økning i energiprisene, og den kan tilbakeføres til flere forhold. Norske kroner har gjennomgående styrket seg, noe som forsterker effektene av at stadig mer av konsumvarene produseres i lavkostnadsland. I tillegg har den norske lønnsveksten vært moderat, og en viktig priskomponent som husleie har økt relativt lite i det siste. Renter er en kostnadskomponent i bedriftene, og de har vært lave i lang tid. En relativt svak konjunktursituasjon med en del ledige ressurser har nok også bidratt til å begrense næringslivets avansers.

Utviklingen i valutakursen ventes å bli en viktig faktor for utviklingen i inflasjonen framover. En ytterligere kronestyrking vil kunne trekke i retning av lavere norsk KPI-vekst gjennom prisene på importerte konsumvarer direkte, gjennom prisene på importerte innsatsvarer i produksjonen og ved at kronestyrkingen isolert sett reduserer verdensmarkedsprisen på enkelte norskproduserte innsatsvarer målt i kroner. En sterk krone virker i seg selv også dempende på den økonomiske aktiviteten ved at det blir tyngre å konkurrere med utenlandske bedrifter både på norske eksportmarkeder og hjemme, og lønnsomheten i de konkurranseutsatte næringene vil reduseres. Dette bidrar til å dempe lønnsveksten og gjennom dette holde inflasjonen lav.

Boks 2.2. Bedriftenes finansielle stilling

SSBs kredittindikatorstatistikk viser at gjeldsbeholdningen i bedriftene som utgjør de ikke-finansielle foretakene var 1 202 milliarder kroner ved utgangen av 2010. Disse sto dermed for en tredjedel av innenlandsk bruttogjeld. Husholdningene og kommunal forvaltning sto for henholdsvis 59 og 8 prosent. De ikke-finansielle foretakene tok opp gjeld for 13 milliarder kroner i første halvår 2011, noe som innebærer en vekst på 2,2 prosent omregnet til årlig rate. Etter en reduksjon i gjelden i 2009, hadde bedriftene en moderat gjeldsvekst i 2010.

De ikke-finansielle foretakene i Fastlands-Norge hadde en bruttogjeld på 1 054 milliarder kroner ved utgangen av 2010. Disse bedriftene hadde et anslått driftsresultat¹ på 182 milliarder kroner i 2010. Dersom vi betrakter gjeldsbetjeningsevnen som driftsresultat i prosent av gjeld, økte gjeldsbetjeningsevnen fra 15,2 prosent i 2009 til 17,2 prosent i 2010 som følge av en økning i driftsresultatene. Til sammenligning har gjeldsbetjeningsevnen vært mellom 20 og 26 prosent i hele perioden 1999 – 2007 (se figur 1). Bedriftenes gjeldsbetjeningsevne har således blitt betydelig svekket etter finanskrisen i 2008, og var i 2010 klart lavere enn i forrige lavkonjunktur.

Gjeldens sammensetning

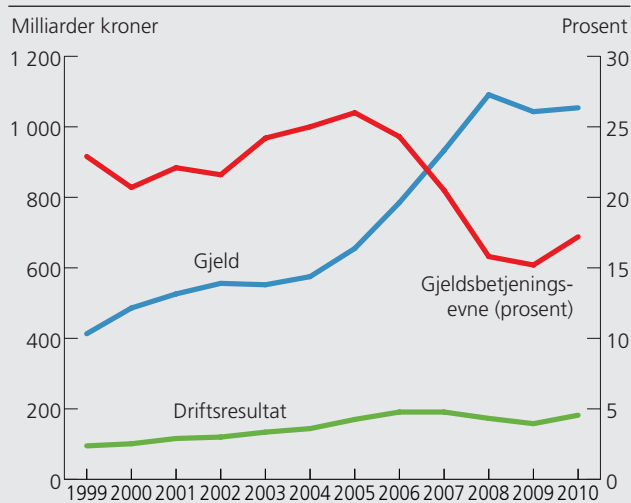
Banklån er den klart mest brukte finansieringskilden for bedriftene og utgjorde 71 prosent av de ikke-finansielle foretakenes bruttogjeld ved utgangen av 2010. Banklånene har

også blitt langt viktigere enn tidligere. I 2004 utgjorde disse kun 59 prosent av bedriftenes gjeld. Lån fra finansieringsforetak (kredittforetak og finansieringsselskaper) og obligasjons- og sertifikatgjeld er andre viktige finansieringskilder for bedriftene. Finansieringsforetakslån og obligasjons- og sertifikatgjeld utgjorde henholdsvis 14 og 13 prosent ved utgangen av 2010, og andelen for disse finansieringskildene har vist en fallende tendens de siste ti årene. Resterende eksterne finansieringskilder er lån fra livs- og skadeforsikringsselskaper, statlige låneinstitusjoner og pensjonskasser/-fond som utgjorde mindre enn 2 prosent til sammen ved utgangen av 2010.

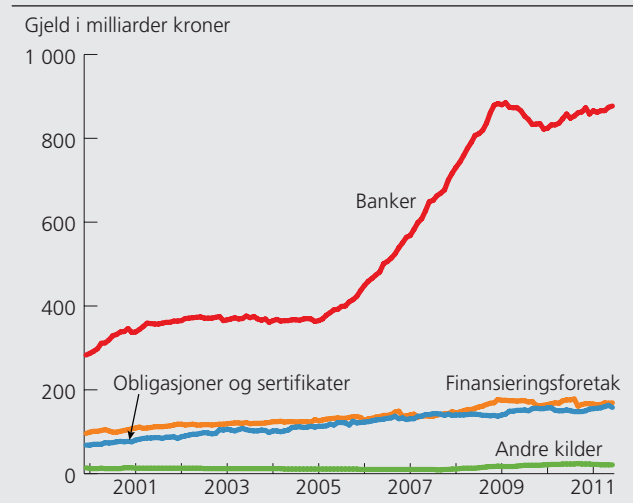
Bedriftenes store og økende eksponering mot bankene har trolig sammenheng med de lave rentene og utlånsiveren i bankene i perioden. Den høye bankgjelden innebærer imidlertid en økt finansiell sårbarhet dersom bankene blir tvunget til å redusere sine utlån ved en ny global finanskris. En strammere kredittpraksis fra banker overfor bedriftene vil således ramme en større andel av bedrifter enn tidligere. I konjunkturedgangen i 2008 og 2009 hadde mange bedrifter problemer med å skaffe seg kreditt til drift og investeringer. Dette skyldtes i stor grad bankenes betydelige innstramning av sin kredittpraksis overfor sine kunder.

¹ Driftsresultat er definert som ordinært resultat før finansielle inntekter og kostnader. Driftsresultat for de ikke-finansielle foretakene i Fastlands-Norge er beregnet fra Nasjonalregnskapet.

Figur 1. Bruttogjeld, driftsresultat og gjeldsbetjeningsevne - ikke-finansielle foretak, Fastlands-Norge

Figur 2. Bedriftenes finansieringskilder

Vi legger til grunn at innenlandske faktorer vil bidra til en bedring av konjunktursituasjonen framover. Slik det nå ser ut, vil likevel lønnsveksten holde seg litt lavere enn i år helt fram til 2014, da den vil bli noe høyere. På kort sikt regner vi med at inflasjonen vil bli liggende om lag på dagens nivå og den vil kanskje til og med gå litt ned. På litt lengre sikt vil inflasjonen øke som følge av at de negative prisimpulsene utenfra blir redusert av at kronestyrkingen avtar. I tillegg vil etter hvert økte innenlandske kostnader bidra til noe høyere inflasjon. Som årsgjennomsnitt regner vi med at KPI-JAE vil øke med 1,0 prosent i 2011, gradvis stigende til 1,9 prosent i 2014.

Mens KPI-JAE kan si noe om den underliggende prisveksten er det KPI som er relevant når det gjelder husholdningenes faktiske levekostnader. Forskjellen mellom utviklingen i KPI-JAE og i KPI har i mange år vært dominert av utviklingen i energiprisene og spesielt elektrisitetsprisene. I desember 2010 var elektrisitetsprisene nær 40 prosent høyere enn 12 måneder tidligere, noe som bidro til at 12-månedersveksten i KPI kom opp i 2,8 prosent. Fra januar til juli i år har elektrisitetsprisen falt gradvis med til sammen nær 25 prosent. I juli var prisen på olje om lag 2 prosent lavere enn i juli i fjor. Oljeprisen har imidlertid så langt i år vært mye høyere enn i fjor. Dermed har energivarene i KPI samlet

sett likevel ligget klart høyere i pris enn for ett år siden, og i juli var 12-måndersveksten i KPI 0,4 prosentpoeng høyere enn for KPI-JAE.

Prisene i framtidsmarkedet for kraft viser at det ligger an til moderat økende priser utover året og inn i neste år. På årsbasis antar vi at elektrisitetsprisene vil gå litt ned fra i fjor til i år og ytterligere litt ned til neste år. Deretter venter vi om lag uendrede priser fram til 2014. Oljeprisen målt i kroner ligger an til å bli vesentlig høyere i år enn i fjor. Vi legger til grunn at gjennomsnittsprisen blir lavere neste år enn i år før den øker moderat i 2013 og 2014.

Utviklingen i energiprisene bidrar til å trekke KPI-veksten opp i 2011 og ned i 2012. Vi legger til grunn at de vil utvikle seg mer på linje med andre priser i årene deretter. Det er ikke antatt noen reelle endringer i avgiftsopplegget av betydning. Som årsgjennomsnitt venter vi dermed at KPI-veksten blir 1,4 prosent i år og 0,9 prosent neste år. Deretter venter vi en gradvis økning om lag i takt med utviklingen i KPI-JAE slik at KPI-veksten i 2014 kommer opp i 1,8 prosent.

Tabell 2.4. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2009	2010	09.3	09.4	10.1	10.2	10.3	10.4	11.1	11.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	956 370	991 579	240 415	243 554	245 978	245 349	248 117	250 977	251 720	253 607
Konsum i husholdninger	916 510	950 626	230 398	233 357	235 902	235 131	237 833	240 594	241 274	243 147
Varekonsum	469 721	489 034	118 609	120 561	121 405	120 595	121 824	123 927	123 179	123 913
Tjenestekonsum	415 841	425 308	104 235	104 650	105 266	105 987	106 816	107 177	107 905	108 816
Husholdningenes kjøp i utlandet	55 602	62 470	13 607	14 572	15 610	15 134	15 734	16 100	16 554	16 993
Utlendingers kjøp i Norge	-24 654	-26 185	-6 052	-6 427	-6 378	-6 585	-6 541	-6 611	-6 364	-6 575
Konsum i ideelle organisasjoner	39 860	40 952	10 017	10 198	10 075	10 218	10 284	10 384	10 446	10 460
Konsum i offentlig forvaltning	487 106	497 712	122 611	121 778	123 198	124 096	125 532	124 750	124 819	126 103
Konsum i statsforvaltningen	252 663	252 066	63 213	63 510	62 585	62 961	63 563	62 886	63 042	64 541
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	220 418	219 823	55 118	55 660	54 661	54 878	55 436	54 777	54 880	56 065
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 245	32 243	8 095	7 850	7 924	8 082	8 128	8 108	8 162	8 475
Konsum i kommuneforvaltningen	234 443	245 646	59 398	58 269	60 613	61 135	61 968	61 864	61 776	61 562
Bruttoinvestering i fast realkapital	481 146	445 463	113 249	122 569	104 645	114 606	109 246	116 747	115 163	114 972
Utvinning og rørtransport	120 350	105 414	28 568	28 620	26 553	27 931	23 911	27 063	27 270	29 008
Tjenester tilknyttet utvinning	10675	1695	1593	4468	176	457	407	655	-211	-132
Utenriks sjøfart	18 367	16 852	4 407	4 824	2 366	5 560	5 229	3 596	3 974	754
Fastlands-Norge	331 753	321 502	78 681	84 658	75 551	80 658	79 699	85 432	84 130	85 341
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	251 920	248 082	60 120	60 271	58 800	62 123	61 695	65 568	65 029	68 306
Næringer	178 949	176 714	42 489	42 936	41 500	44 764	43 677	46 862	44 662	46 267
Industri og bergverk	23 861	19 937	5 457	4 898	5 473	4 947	4 671	5 042	4 370	4 526
Annen vareproduksjon	28 468	31 021	7 105	7 004	7 236	7 685	7 819	8 110	8 429	8 689
Tjenester	126 620	125 756	29 927	31 035	28 790	32 132	31 187	33 710	31 863	33 052
Boliger (husholdninger)	72 970	71 368	19 631	17 335	17 301	17 360	18 018	18 705	20 367	22 039
Offentlig forvaltning	79 834	73 420	18 561	24 387	16 751	18 535	18 004	19 865	19 101	17 035
Lagerendring og statistiske avvik	-48 449	24 026	-7 064	-17 284	2 372	11 539	2 585	7 916	27 533	9 351
Bruttoinvestering i alt	432 696	469 490	106 185	105 286	107 017	126 145	111 830	124 664	142 696	124 323
Innenlandsk sluttanvendelse	1 876 172	1 958 781	469 211	470 619	476 193	495 590	485 479	500 391	519 234	504 033
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 775 229	1 810 794	441 707	449 991	444 727	450 103	453 348	461 159	460 668	465 052
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	566 939	571 133	141 171	146 166	139 948	142 631	143 536	144 614	143 919	143 138
Eksport i alt	1 009 692	992 490	253 966	255 544	256 323	246 952	244 771	243 882	240 080	241 088
Tradisjonelle varer	289 689	304 012	74 462	74 967	75 797	75 550	77 844	74 987	73 500	78 989
Råolje og naturgass	465 978	431 700	118 601	114 716	111 522	111 991	103 130	104 325	102 424	97 833
Skip, plattformer og fly	14 950	17 704	3 094	3 246	8 846	3 173	2 489	3 196	2 980	3 301
Tjenester	239 075	239 074	57 810	62 615	60 158	56 238	61 309	61 373	61 176	60 966
Samlet sluttanvendelse	2 885 864	2 951 271	723 177	726 163	732 516	742 542	730 250	744 272	759 314	745 121
Import i alt	636 827	694 424	160 867	164 270	166 925	177 051	174 426	175 525	194 019	177 679
Tradisjonelle varer	396 201	428 974	99 890	98 772	103 233	108 439	106 989	109 669	114 178	112 338
Råolje og naturgass	4 912	6 137	1 848	1 654	845	1 884	2 161	1 247	2 115	709
Skip, plattformer og fly	25 988	32 864	5 450	10 418	7 922	9 951	7 883	7 108	22 126	6 266
Tjenester	209 726	226 448	53 679	53 426	54 926	56 778	57 392	57 501	55 599	58 367
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 249 037	2 256 848	562 310	561 894	565 591	565 491	555 824	568 747	565 296	567 442
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 723 873	1 760 050	429 195	433 547	436 678	437 631	441 374	442 946	445 005	449 454
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	525 164	496 797	133 114	128 347	128 913	127 860	114 449	125 801	120 291	117 988
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 475 053	1 504 364	366 962	370 195	373 167	374 442	377 391	378 543	379 908	384 112
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 134 411	1 156 989	281 824	284 408	287 054	287 887	290 252	291 055	291 990	295 686
Industri og bergverk	201 844	206 117	50 313	50 836	50 807	51 216	51 835	52 270	52 179	52 075
Annen vareproduksjon	159 062	160 950	39 662	40 500	40 370	39 505	40 341	40 369	39 741	41 591
Tjenester inkl. boligjenester	773 505	789 921	191 849	193 072	195 877	197 165	198 075	198 415	200 069	202 020
Offentlig forvaltning	340 642	347 375	85 138	85 787	86 113	86 555	87 139	87 488	87 918	88 426
Produktavgifter og -subsidier	248 820	255 686	62 234	63 352	63 511	63 189	63 983	64 403	65 097	65 343

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2009	2010	09.3	09.4	10.1	10.2	10.3	10.4	11.1	11.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,2	3,7	1,0	1,3	1,0	-0,3	1,1	1,2	0,3	0,7
Konsum i husholdninger	0,0	3,7	1,0	1,3	1,1	-0,3	1,1	1,2	0,3	0,8
Varekonsum	-0,2	4,1	1,9	1,6	0,7	-0,7	1,0	1,7	-0,6	0,6
Tjenestekonsum	0,8	2,3	0,4	0,4	0,6	0,7	0,8	0,3	0,7	0,8
Husholdningenes kjøp i utlandet	-6,8	12,4	-1,8	7,1	7,1	-3,0	4,0	2,3	2,8	2,7
Utlendingers kjøp i Norge	-7,0	6,2	0,8	6,2	-0,8	3,2	-0,7	1,1	-3,7	3,3
Konsum i ideelle organisasjoner	3,4	2,7	1,2	1,8	-1,2	1,4	0,6	1,0	0,6	0,1
Konsum i offentlig forvaltning	4,8	2,2	0,7	-0,7	1,2	0,7	1,2	-0,6	0,1	1,0
Konsum i statsforvaltningen	4,9	-0,2	0,1	0,5	-1,5	0,6	1,0	-1,1	0,2	2,4
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	5,6	-0,3	0,5	1,0	-1,8	0,4	1,0	-1,2	0,2	2,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,5	0,0	-2,6	-3,0	0,9	2,0	0,6	-0,2	0,7	3,8
Konsum i kommuneforvaltningen	4,6	4,8	1,3	-1,9	4,0	0,9	1,4	-0,2	-0,1	-0,3
Bruttoinvestering i fast realkapital	-6,8	-7,4	-4,6	8,2	-14,6	9,5	-4,7	6,9	-1,4	-0,2
Utvinning og rørtransport	5,8	-12,4	-6,2	0,2	-7,2	5,2	-14,4	13,2	0,8	6,4
Tjenester tilknyttet utvinning	98,3	-84,1	..	180,4	-96,1	159,5	-10,9	61,1	-132,2	-37,5
Utenriks sjøfart	-25,8	-8,2	-5,1	9,4	-51,0	135,0	-6,0	-31,2	10,5	-81
Fastlands-Norge	-10,9	-3,1	-6,1	7,6	-10,8	6,8	-1,2	7,2	-1,5	1,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-15,4	-1,5	-6,4	0,3	-2,4	5,7	-0,7	6,3	-0,8	5,0
Næringer	-14,4	-1,2	-7,4	1,1	-3,3	7,9	-2,4	7,3	-4,7	3,6
Industri og bergverk	-30,0	-16,4	-18,0	-10,3	11,8	-9,6	-5,6	8,0	-13,3	3,6
Annen vareproduksjon	-18,3	9,0	0,6	-1,4	3,3	6,2	1,7	3,7	3,9	3,1
Tjenester	-9,6	-0,7	-7,0	3,7	-7,2	11,6	-2,9	8,1	-5,5	3,7
Boliger (husholdninger)	-17,8	-2,2	-3,9	-1,7	-0,2	0,3	3,8	3,8	8,9	8,2
Offentlig forvaltning	7,0	-8,0	-4,9	31,4	-31,3	10,7	-2,9	10,3	-3,8	-10,8
Lagerendring og statistiske avvik	-313,3	-149,6	-29,8	144,7	-113,7	386,5	-77,6	206,3	247,8	-66,0
Bruttoinvestering i alt	-19,7	8,5	-2,3	-0,8	1,6	17,9	-11,3	11,5	14,5	-12,9
Innenlandsk sluttanvendelse	-4,2	4,4	0,2	0,3	1,2	4,1	-2,0	3,1	3,8	-2,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	-1,0	2,0	-0,4	1,9	-1,2	1,2	0,7	1,7	-0,1	1,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	5,1	0,7	-0,1	3,5	-4,3	1,9	0,6	0,8	-0,5	-0,5
Eksport i alt	-3,9	-1,7	2,6	0,6	0,3	-3,7	-0,9	-0,4	-1,6	0,4
Tradisjonelle varer	-8,1	4,9	6,4	0,7	1,1	-0,3	3,0	-3,7	-2,0	7,5
Råolje og naturgass	-0,9	-7,4	3,8	-3,3	-2,8	0,4	-7,9	1,2	-1,8	-4,5
Skip, plattformer og fly	5,3	18,4	-10,4	4,9	172,6	-64,1	-21,6	28,4	-6,8	10,8
Tjenester	-4,5	0,0	-3,5	8,3	-3,9	-6,5	9,0	0,1	-0,3	-0,3
Samlet sluttanvendelse	-4,1	2,3	1,0	0,4	0,9	1,4	-1,7	1,9	2,0	-1,9
Import i alt	-11,7	9,0	2,7	2,1	1,6	6,1	-1,5	0,6	10,5	-8,4
Tradisjonelle varer	-13,1	8,3	2,0	-1,1	4,5	5,0	-1,3	2,5	4,1	-1,6
Råolje og naturgass	32,0	25,0	132	-10,5	-48,9	123,1	14,7	-42,3	69,6	-66,5
Skip, plattformer og fly	-34,1	26,5	-5,7	91,2	-24,0	25,6	-20,8	-9,8	211,3	-71,7
Tjenester	-5,5	8,0	3,1	-0,5	2,8	3,4	1,1	0,2	-3,3	5,0
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	-1,7	0,3	0,5	-0,1	0,7	0,0	-1,7	2,3	-0,6	0,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	-1,8	2,1	-0,2	1,0	0,7	0,2	0,9	0,4	0,5	1,0
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	-1,5	-5,4	2,8	-3,6	0,4	-0,8	-10,5	9,9	-4,4	-1,9
Fastlands-Norge (basisverdi)	-1,7	2,0	-0,3	0,9	0,8	0,3	0,8	0,3	0,4	1,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-2,9	2,0	-0,5	0,9	0,9	0,3	0,8	0,3	0,3	1,3
Industri og bergverk	-5,9	2,1	0,8	1,0	-0,1	0,8	1,2	0,8	-0,2	-0,2
Annen vareproduksjon	-8,0	1,2	2,7	2,1	-0,3	-2,1	2,1	0,1	-1,6	4,7
Tjenester inkl. boligjenester	-0,9	2,1	-1,4	0,6	1,5	0,7	0,5	0,2	0,8	1
Offentlig forvaltning	2,6	2,0	0,3	0,8	0,4	0,5	0,7	0,4	0,5	0,6
Produktavgifter og -subsidier	-2,3	2,8	0,6	1,8	0,3	-0,5	1,3	0,7	1,1	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2007=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2009	2010	09.3	09.4	10.1	10.2	10.3	10.4	11.1	11.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	106,2	108,2	106,6	106,2	108,5	107,8	108,2	108,9	108,8	109,5
Konsum i offentlig forvaltning	109,4	112,2	109,8	110,3	111,3	111,5	112,2	113,8	115,4	115,9
Bruttoinvestering i fast kapital	109,0	113,7	110,8	108,4	113,8	112,2	113,8	115,0	114,2	117,0
Fastlands-Norge	108,0	110,9	109,4	107,8	110,2	109,8	111,1	112,1	111,9	114,1
Innenlandsk sluttanvendelse	107,4	110,5	107,8	106,6	109,9	111,1	110,3	110,5	110,3	113,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	107,4	109,8	108,0	107,6	109,5	109,2	109,8	110,8	111,2	112,1
Eksport i alt	96,1	105,5	96,5	98,2	101,3	103,5	104,8	112,7	116,7	113,9
Tradisjonelle varer	96,0	99,5	97,2	93,3	95,0	99,5	100,8	102,8	106,2	106,5
Samlet sluttanvendelse	103,4	108,8	103,8	103,7	106,9	108,6	108,4	111,2	112,3	113,9
Import i alt	102,7	102,9	102,7	99,1	101,7	102,9	102,6	104,3	102,3	106,1
Tradisjonelle varer	103,2	103,0	102,3	100,3	101,1	103,7	102,3	104,8	108,0	107,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	103,6	110,6	104,1	105,0	108,5	110,3	110,3	113,3	115,7	116,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	106,5	110,1	107,3	107,1	108,5	110,3	110,6	111,2	111,3	112,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2009	2010	09.3	09.4	10.1	10.2	10.3	10.4	11.1	11.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,5	2,0	0,3	-0,4	2,1	-0,7	0,5	0,6	-0,1	0,7
Konsum i offentlig forvaltning	3,5	2,5	0,6	0,4	0,9	0,3	0,6	1,4	1,4	0,4
Bruttoinvestering i fast kapital	2,7	4,3	1,7	-2,1	4,9	-1,4	1,4	1,0	-0,7	2,5
Fastlands-Norge	2,4	2,7	1,9	-1,4	2,2	-0,3	1,2	0,9	-0,2	2,0
Innenlandsk sluttanvendelse	3,4	2,8	-0,3	-1,1	3,1	1,1	-0,7	0,2	-0,2	3,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,7	2,2	0,7	-0,4	1,8	-0,3	0,6	0,9	0,3	0,9
Eksport i alt	-17,2	9,8	0,6	1,8	3,2	2,1	1,3	7,5	3,6	-2,4
Tradisjonelle varer	-6,2	3,7	1,0	-4,0	1,9	4,8	1,2	2,0	3,3	0,4
Samlet sluttanvendelse	-4,3	5,2	0,0	-0,2	3,1	1,5	-0,1	2,6	1,0	1,4
Import i alt	-0,3	0,2	-1,1	-3,5	2,6	1,2	-0,3	1,7	-2,0	3,7
Tradisjonelle varer	-1,4	-0,2	-1,1	-1,9	0,8	2,5	-1,3	2,5	3,0	-0,7
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	-5,6	6,7	0,3	0,8	3,3	1,7	0,0	2,8	2,1	0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,1	3,4	0,6	-0,1	1,3	1,7	0,2	0,6	0,1	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.12. Temabokser i Konjunkturtendensene. 2005-2011

ØA 3/2011

- Husholdningenes gjelds- og rentebelastning, 14
- Hva er konsumveksten per innbygger?, 16
- Hva er husholdningenes finansielle stilling?, 17
- Renteøkningenes bidrag til å dempe konjunkturoppgangen, 26

ØA 1/2011

- Statsgjeldskrisen i Europa, 9
- Mer aktiv bruk av finans- og pengepolitikken i konjunkturstabiliseringen 2012-2014, 17
- En finanspolitikk som følger 4-prosentbanen i 2011-2014, 18
- Kraftmarkedet framover, 31
- Direkte og indirekte importandeler, 37

ØA 6/2010

- Omlegging av KPI, 25
- Hva skjer med norsk økonomi med kraftigere nedgang internasjonalt?, 26

ØA 3/2010

- Gjeldskrisen i Europa, 10-11

ØA 1/2010

- Faktorer bak vekst og fall i konsumet 2005-2009, 18
- Lagerendringer og statistiske avvik, 23
- Fra lønn per normalårsverk til årslønn, 26
- Kraftmarkedet framover, 27
- Direkte og indirekte importandeler, 33

ØA 6/2009

- Inkludering og konjunkturer påvirker sykefraværet, 22
- Det kan gå verre, 25

ØA 4/2009

- Effekter på norsk økonomi av en mer markert internasjonal lavkonjunktur, 24-25
- Betydningen av den ekspansive finanspolitikken for utviklingen i norsk økonomi, 26

ØA 3/2009

- "Boligpriskrakk" – Hvilke effekter kan det få for norsk økonomi?, 17

ØA 1/2009

- Virkninger av lavere oljeinvesteringer, 19
- Kraftmarkedet framover, 26
- Direkte og indirekte importandeler, 32

ØA 6/2008

- Virkninger av alternative finanspolitiske tiltak, 24.

ØA 4/2008

- Virkninger av økte investeringer i offentlig infrastruktur, 11

ØA 3/2008

- Virkninger av økte energipriser, 23

ØA 1/2008

- Hvilken rentebane vil gi 2,5 prosent inflasjon?, 14.
- Realøkonomiske effekter av et kraftig børsfall, 21.
- Kraftmarkedet framover, 24.
- Verdensmarkedspriser på matvarer og prisutviklingen for matvarer i Norge, 25.
- Direkte og indirekte importandeler, 31.

ØA 6/2007

- Virkninger på norsk økonomi av et kraftigere internasjonalt tilbakeslag, 22-23.

ØA 4/2007

- Uro i internasjonale finansmarkeder, 9.
- Betydningen av renta i boligmarkedet, 15.

ØA 3/2007

- Virkninger av å "følge" handlingsregelen, 11.
- Virkninger av økt arbeidsinnvandring, 20-21.

ØA 1/2007

- Betydningen av internasjonale priser for norsk økonomi, 21.
- Kraftmarkedet framover, 22.
- Direkte og indirekte importandeler, 29.

ØA 6/2006

- Valutakursen med Norges Banks rentebane og SSBs modeller, 11.
- Betydningen av nedgangen i ledighet for lønnsvekst og inflasjon, 19.

ØA 1/2006

- Alternativ lønnsvekstberegning, 20.
- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 22.
- Konjunkturtrekk i norsk økonomi i de siste 25 årene, 28-29.
- Direkte og indirekte importandeler, 30.

ØA 6/2005

- Virkninger av høyere rente, 11.
- Sykefravær og lønnsinntekter, 19.
- Lønnsvekst i lys av industribedriftenes lønnsomhet, 20.

ØA 4/2005

- Hva skjer dersom handlingsregelen ikke følges?, 11.
- Forklaringsfaktorene bak valutakursutviklingen de senere år, 13.

ØA 3/2005

- Virkningen av en sterkere krone, 14.

ØA 1/2005

- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 21.
- Noen viktige drivkrefter bak konjunkturutviklingen 2000-2008, 22-23.

Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger*

Helge Brunborg og Inger Texmon

Statistisk sentralbyrå publiserte nye befolkningsframskrivninger i juni. De er basert på en ny modell der innvandrere og deres barn født i Norge framskrives samtidig med den øvrige befolkningen. Antall innvandrere og hvor lenge de har bodd i landet spiller en stor rolle for utviklingen av fødsler og utvandring framover. Tidligere gjorde vi anslag for nettoinnvandringen, mens det nå er innvandringen vi gjør dette for. Dette er gjort ved hjelp av en økonomisk modell for innvandring, inntektsnivå og arbeidsledighet, som gir økende innvandring noen år til og deretter betydelig nedgang. Befolkningsveksten vil derfor gå ned på lang sikt. Veksten i levealderen er litt nedjustert.

Innledning

Statistisk sentralbyrå la i juni fram nye befolkningsframskrivninger.¹ De viser hvordan landets folkemengde, fordelt på kjønn og alder vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og flytting inn og ut av landet. Beregningene er ført fram til 2100. Nytt av året er at folkemengden er delt inn etter innvandrer kjennetegn, men dette gjelder bare for landet som helhet. Når vi tar hensyn til at innvandrere utgjør en økende andel av befolkningen, får vi en sterkere vekst i utvandring framover enn i tidligere framskrivninger og dermed lavere innvandringsoverskudd på lang sikt.

Anslagene på innvandringen framover bygger på en økonomisk modell for sammenhengen mellom innvandring og økonomiske faktorer, representert ved arbeidsledigheten i Norge og inntektsnivået i Norge i forhold til gjennomsnittet for OECD.

Ny analyse av dødelighetsutviklingen innebærer en moderat nedjustering av levealderen på lang sikt sammenliknet med forutsetningene i 2010.

Årets framskrivning er altså et resultat av nokså store endringer, både når det gjelder strukturen i beregningsopplegget og i selve forutsetningene. I denne artikkelen

vil vi gå kort gjennom hovedtrekkene i modellendringene. Dernest vil vi presentere forutsetningene, både med vekt på analysene og hvordan forutsetningene er spesifisert.

Resultatene av framskrivningene blir presentert i to separate artikler i dette nummeret av *Økonomiske analyser*. Først omtaler vi den nasjonale befolkningsutviklingen, inkludert fordelingen på innvandrerstatus og landbakgrunn. Deretter presenterer vi modell og forutsetninger for de regionale framskrivninger for kommuner og fylker. Dette er gjort i en separat beregning, men slik at resultatene er konsistente med den nasjonale framskrivningen på aggregert nivå. Den er ført fram til 2040.

Modeller

Tidligere framskrivninger

Helt fra 1970-tallet har SSBs befolkningsframskrivninger vært gjennomført med den regionale framskrivningsmodellen BEFREG (dokumentert av Rideng, Sørensen og Sørli 1985). Denne modellen har framskrevet folkemengden på regionalt nivå uten å dele inn befolkningen etter innvandrer kjennetegn. Ettersom omfanget av innvandringen til Norge har økt så sterkt de siste tiårene, ble det tidlig på 2000-tallet en økende interesse for den framtidige størrelsen på innvandrerbefolkningen. I første omgang syntes det mest realistisk å lage en slik beregning på nasjonalt nivå, og derfor var løsningen fra og med 2005 å lage en separat framskrivning av antall innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre i tillegg til regional framskrivning av folkemengden. Beregningene ble publisert parallelt i årene 2005, 2008, 2009 og 2010. Forutsetningene om det nasjonale innvandringsoverskuddet på aggregert nivå har vært felles for de to settene av framskrivninger.

Den nye framskrivningsmodellen BEFINN

Årets befolkningsframskrivning representerer et brudd med det opplegget som har vært brukt tidligere, da den er gjennomført ved bruk av en nyutviklet nasjonal

Helge Brunborg er seniorforsker i Seksjon for demografi og levekårsforskning (hbr@ssb.no)

Inger Texmon er seniorrådgiver i Seksjon for demografi og levekårsforskning (iet@ssb.no)

* Vi er takknemlig for nyttige kommentarer til denne og de to andre artiklene om befolkningsframskrivningene i dette nummeret fra Ådne Cappelen, Torbjørn Eika, Taran Fæhn, Elin Halvorsen, Nico Keilman, Øyvind Langsrud, Erik Nymoen, Kjetil Telle og Lars Østby.

¹ For årets framskrivninger ble det opprettet referansegrupper for henholdsvis fruktbarhet, dødelighet, innenlandsk mobilitet og internasjonal migrasjon, med deltakere fra SSB, Universitetet i Oslo, Statistiska centralbyrån i Stockholm, UDI og Oslo kommune.

Begreper og forklaringer

Befolkningsstatistikken omfatter personer som er registrert som bosatt i folkeregisteret, det vil si personer som bor her fast eller som har til hensikt å ha sitt faste bosted i Norge i minst et halvt år og som har gyldig oppholdstillatelse. Nordiske borgere har automatisk gyldig oppholdstillatelse. Det samme gjelder for andre borgere av EU-land etter 1. oktober 2009, med unntak for borgere av Bulgaria og Romania. Det er imidlertid mange som arbeider i Norge som ikke kommer med i statistikken, bl.a. personer på korttidskontrakter. Det oppholder seg også en del personer i Norge uten tillatelse, se <http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2008-06-23-02.html>. Endelig inkluderer statistikken personer som har flyttet til utlandet uten at dette er registrert.

Befolkningsframskrivning er en beregning av en framtidig befolknings størrelse og sammensetning, vanligvis med hensyn til kjønn, alder og bosted (kommune), her også innvandringskategori og landbakgrunn. Dette gjøres ved å anvende sannsynligheter eller rater for dødsfall, inn- og utvandring og fødsler på befolkningen etter kjønn og alder. Befolkningen framskrives fra 1. januar ett år til 1. januar året etter. For innvandrere og deres norskfødte barn brukes det utvandringssannsynligheter og fødselsrater etter alder, kjønn og landgruppe, for innvandrere også etter botid.

Vi gjør *alternative forutsetninger* om de fire komponentene som inngår i befolkningsframskrivningene: fruktbarhet, dødelighet, innenlandsk flytting og innvandring, med betegnelsene L (lav), M (mellom), H (høy), K (konstant, bare om dødelighet) og O (om innenlandsk flytting og innvandringsoverskudd), som vist i tabell 1. Et *beregningsalternativ* beskrives ved fire bokstaver i denne rekkefølgen: fruktbarhet, levealder, innenlandsk flytting og innvandring. Hovedalternativet er MMMM, som angir at mellomnivået er brukt for alle komponenter. LLML og HHMH gir henholdsvis lavest og høyest nasjonal befolkningsvekst.

Innvandrere: person født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som har innvandret til Norge.

Innvandring: Flyttinger til landet i løpet av en periode, uavhengig av innflytternes fødeland og statsborgerskap. For eksempel inkluderer innvandringen til Norge i løpet av ett kalenderår 8-10 000 norske statsborgere, de fleste av disse født i Norge og uten innvandringsbakgrunn.

Innvandringsgrunn: er grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i utlendingsforvaltningens registre, og slik den ellers kan avledes fra ulike relevante variabler, se <http://www.ssb.no/innvgrunn/>. De viktigste innvandringsgrunnene som blir registrert er arbeid, familie, flukt og utdanning. Disse registreres bare for dem det kreves oppholdstillatelse for, dvs. at nordiske statsborgere ikke omfattes.

Kohort: En gruppe personer som har opplevd noe i samme periode, som å bli født, gifte seg eller studere. Brukes mest om fødselskohorter.

Landinndeling. I årets framskrivning brukes:

Gruppe 1: Vesteuropiske EØS-land samt Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

Gruppe 2: Østeuropiske EØS-land (Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn).

Gruppe 3: Resten av verden, Øst-Europa ellers, Afrika, Asia (inkl. Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (uten Australia og New Zealand).

Nettoinnvandring, også kalt innvandringsoverskudd, er forskjellen mellom antall flyttinger inn og ut av landet i en periode.

Forventet levealder er det antall år en person i en gitt alder kan forventes å leve under dødelighetsforholdene i en periode, som regel ett kalenderår. Forventet levealder beregnes i en dødelighetstabell fra de aldersavhengige dødssannsynlighetene for hvert kjønn og for ulike alderstrinn. Det er vanligst å beregne dette ved alder 0, det vil si forventet levealder ved fødselen.

Samlet fruktbarhetstall beregnes som summen av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater for kvinner 15-49 år i et kalenderår. Dette kan tolkes som antall barn hver kvinne i gjennomsnitt vil føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden varer ved, og at dødsfall ikke forekommer før alder 50. For at det ikke skal bli befolkningsnedgang på lang sikt, må SFT være større enn 2,06-2,07 barn (reproduksjonsnivået), når vi ser bort fra inn- og utvandring.

modell BEFINN², som også framskriver befolkningen etter innvandrer kjennetegn. Selv om forutsetningene om innvandringsoverskudd var harmonisert i de tidligere to settene av beregninger, var for eksempel anslagene for utvandring nokså sprikende (se senere avsnitt). Alt i alt ser det ut til at det har noen klare fortrinn å integrere beregningen av antall innvandrere og framskrivningen av folkemengden. Den nye modellen innebærer følgende hovedendringer:

- Befolkningen er delt inn etter innvandrer kjennetegn
- Utvandrings- og fødselsrater for innvandrere avhenger av hvor lenge de har bodd i landet.
- Ingen regional inndeling i Norge.
- Forutsetninger gjøres om bruttoinnvandring i stedet for nettoinnvandring.

Derimot er ikke hovedprinsippet skiftet ut ved overgangen fra BEFREG til BEFINN, da kohortkomponentmetoden også er brukt i den nye modellen. BEFINN beregner antall personer på slutten av et år (t) ved hjelp av status på fjoråret (t-1) og anslag for følgende endringskomponenter i år t: fødte (for nullåringer), døde, utvandrere og innvandrere. Komponentene

²BEFINN ble utviklet på oppdrag fra Velferds- og migrasjonsutvalget, under ledelse av Grete Brochmann. Utvalget ble opprettet i mars 2010 og avga sin innstilling i mai 2011 (NOU 2011:7). I leveransen til utvalget var befolkningsframskrivningene basert på sentrale forutsetninger i mellomalternativet i 2010-framskrivningen, men befolkningen ble inndelt etter andre kjennetegn enn i den opprinnelige 2010-framskrivningen.

beregnes ved hjelp av alders- og kjønnsespesifikke rater og sannsynligheter³.

Overgangen fra å spesifisere forutsetninger om nettoinnvandring til å anvende bruttoinnvandring kunne i prinsippet blitt gjennomført med det gamle modell-opplegget. Dette krever bare en mindre endring i selve framskrivningsmodellen, men innebærer på den annen side en helt annen analyse som fører fram til formulering av forutsetningene.

BEFINNs befolkningsgrupper

BEFINN framskriver befolkningen bosatt i Norge etter følgende kjennetegn:

- Kjønn og alder (0,1... 119 år)
- Innvandringskategori (innvandrere og norskfødte barn av to innvandrerforeldre)
- For innvandrere: varighet av oppholdet i Norge (botid)⁴
- Tre landgrupper, etter fødeland for innvandrere og etter foreldrenes fødeland for innvandrerens barn født i Norge (se tekstboks foran)

Inndelingen av botid er ettårig, og i prinsippet er det da like mange ettårige trinn som det er alderstrinn (120). I praksis er det en betydelig andel tomme celler, både på grunn av restriksjoner i kombinasjonene av botid og alder og fordi det i utgangspunktet har manglet informasjon om ankomsttidspunktet for personer som kom til Norge før opprettelsen av Folkeregisteret i 1964. Inndelingen i ettårige trinn er valgt fordi det er hensiktsmessig i selve beregningen, men i realiteten er det heller ikke interessant med en ettårig inndeling av resultatene, da det for de fleste formål er tilstrekkelig å skille mellom noen få grupper av relativt nyankomne og en stor gruppe med mange år i landet (10-12 år og mer). Når det gjelder komponenter der forutsetningene er spesifisert etter botid (fruktbarhet og utvandring), er det brukt inndelinger i fem grupper.

Inndelingen i landgrupper er i prinsippet ikke fastlåst i modellen, selv om det er brukt en felles tredeling i årets beregninger med BEFINN og i fjorårets innvandrerframskrivning. Teknisk er det lagt opp til fleksibilitet både med hensyn til å omgruppere land innenfor de tre gruppene eller til at antall grupper kan utvides eller reduseres. På den annen side vil det underveis i arbeidet opparbeides erfaringer under analysene som er knyttet til en gitt landgruppering. Disse erfaringene kan ikke uten videre overføres hvis det blir lagt opp til en mer detaljert landinndeling.

I årets framskrivning har vi inndelt landene i verden i tre grupper, som har visse likhetstrekk. Men det er selvsagt også store forskjeller innen hver landgruppe. I

første gruppe er alle vesteuropeiske land, dvs. land som er med i EU og/eller EØS og EFTA, samt Canada, USA, Australia og New Zealand. Innvandrere fra disse landene har gjennomsnittlig relativt lik demografisk atferd når det gjelder fruktbarhet, giftermål og utvandring. Dessuten har de fleste av dem få eller ingen restriksjoner mot å bo og arbeide i Norge. Den andre gruppa består av de ti nye medlemsland av EU i Øst-Europa, som ble medlemmer i 2004 og 2007. Grunnen til at disse er definert som en egen gruppe i våre befolkningsframskrivninger, er at det er fra disse landene innvandringen har økt mest de siste årene. Det er også blant disse EU-medlemmene inntektsforskjellene til Norge er sterkest og dermed potensialet størst for migrasjon til Norge, samtidig som restriksjonene har vært begrensede og nå i all hovedsak er avskaffet. Den tredje gruppa består av resten av verden, dvs. resten av Øst-Europa, Afrika, Asia (inkl. Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (utenom Australia og New Zealand). Statsborgere fra disse landene må søke om tillatelse til å bo og arbeide i Norge.

Når det gjelder spørsmålet om avgrensningen av innvandrere eller inndeling i flere kategorier etter egen eller foreldres (og eventuelt besteforeldres) innvandrerstatus, er det besluttet at overgangen til ny modell ikke skulle innebære noe skifte i avgrensningen av innvandrere og deres etterkommere. Innvandrere defineres som det gjøres i SSBs befolkningsstatistikk. I tillegg til dem som selv er innvandrere (og som har to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre) tas norskfødte barn av to innvandrerforeldre (dvs. med fire utenlandsfødte besteforeldre) med som egen kategori i beregningene.

Fruktbarhet Generelt

På nasjonalt nivå er fruktbarhetsforutsetningene endret lite sammenliknet med anslagene i fjorårets framskrivning. Imidlertid innebærer de omtalte endringene i årets beregningsopplegg at fruktbarhetsratene er spesifisert på flere nivåer enn tidligere:

- Fruktbarhetsratene varierer med kvinnes landbakgrunn.
- Det er tatt hensyn til at fruktbarhetsnivået for innvandrerkvinner varierer med botid.

Også ved tidligere framskrivninger (fra og med 2005) er det laget forutsetninger om innvandrerkvinnens fruktbarhetsutvikling, men da for de separate beregningene av antall innvandrere og norskfødte barn av innvandrerforeldre. Til tross for at innvandrerfruktbarheten har fått økt betydning, er det fruktbarhetsutviklingen for alle bosatte kvinner som er lagt til grunn ved fastlegging av hovedtrekkene i årets fruktbarhetsalternativ. Vi ser derfor først på utviklingen i nasjonal periode- og kohortfruktbarhet fram til i dag, og dernest på utviklingen av innvandrerkvinnens fruktbarhet gjennom de siste 20 år. Til slutt ser vi hvordan vurderingene av fruktbarhetsutviklingen har munnet ut i konkrete forutsetninger i årets beregning.

³ For en mer detaljert beskrivelse av modellen vil det bli utarbeidet et eget notat.

⁴ I studier av sammenhengen mellom botid og atferd, kan netto botid i landet ofte være et mer relevant mål, men for enkelthets skyld er det her brukt brutto botid, dvs. antall år siden første innflytting til landet.

Utviklingen hittil på nasjonalt nivå

I 2010 gikk samlet fruktbarhetstall (SFT) noe ned, fra 1,98 i 2009 til 1,95 (figur 1). Kohortfruktbarheten var 2,09 for kullet født 1961, som i 2010 var 49 år og ferdig med hele sin fruktbare periode. Dette var samme nivå som det foregående 1960-kullet hadde, og en utflating etter at det har vært en økende trend i kohortfruktbarheten fra 2,04 til 2,09 for kullene født i årene 1953-1960.

Det er velkjent at mye av variasjonen i periodefruktbarheten etter 1970 er en følge av de betydelige endringene som har funnet sted i aldersmønsteret for norske kvinners fødsler, se figur 2 (Rønsen 2005). En nedgang i fødselsratene, særlig blant de yngste, og etter hvert en oppgang i fødselsratene for kvinner fra 30 års alder, er uttrykk for at kvinnene som var unge på 1970-tallet, utsatte fødslene sammenliknet med kullene født rundt 1950. Senere har nedgangen i fødselsratene blant unge gått langsommere eller har stanset opp i det siste tiåret, mens det stadig har vært en oppgang i fødselsratene blant kvinnene i øvre halvdel av kvinnes fruktbare periode. Dermed har det vært en betydelig, om ikke sammenhengende, oppgang i periodefruktbarhet siden 1980-tallet.

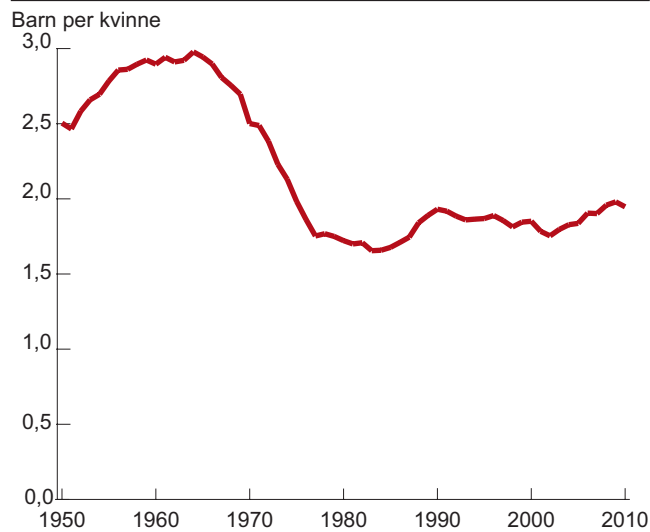
I diskusjonen om valget av fruktbarhetsforutsetninger har vi også sett på kohortfruktbarheten, dvs. det samlede barnetallet et kull av kvinner får over livsløpet. Kohortene født på 1950- og 1960-tallet fikk gjennomsnittlig litt over to barn hver. Det kan imidlertid se ut til å være en svak tendens til stagnasjon og nedgang i kohortfruktbarheten for kvinner født utover på 1960- og 1970-tallet. I tråd med dette skal vi senere se at forutsetningene i vårt mellomalternativ (se tabell 1 på slutten av artikkelen) innebærer at de yngste kullene vil få en litt lavere fruktbarhet enn de foregående

Fruktbarheten til blant innvandrerkvinner i Norge – nivå og trender

I 2010 var SFT for innvandrerkvinner 2,29. Dette var en liten reduksjon fra 2009, da det var 2,35, og om lag 0,5 barn høyere enn SFT for alle kvinner som ikke er innvandrere. Nivåforskjellen var mindre enn i årene like etter 1990 (figur 3). Denne moderate forskjellen innebærer at periodefruktbarheten for alle bosatte kvinner gjennom 20-årsperioden har avveket lite fra det nivået vi finner blant kvinner som ikke er innvandrere. Når den sistnevnte differansen likevel har økt svakt etter 1990, er det fordi innvandrerkvinner utgjør en økende andel av kvinnene i fruktbar alder. Fruktbarhetsutviklingen for kvinnene uten innvandrerbakgrunn følger altså det mønsteret vi har beskrevet, hvor endringene i SFT over tid er forklart med kvinnes plassering av fødslene i livsløpet.

Innvandrerkvinnenes fruktbarhet har altså bidratt lite til den økende trenden i periodefruktbarhet som er registrert de siste årene - i alle fall på nasjonalt nivå. Imidlertid er innvandrerkvinner en lite homogen gruppe når det gjelder fruktbarhet. Sammenlikner vi de

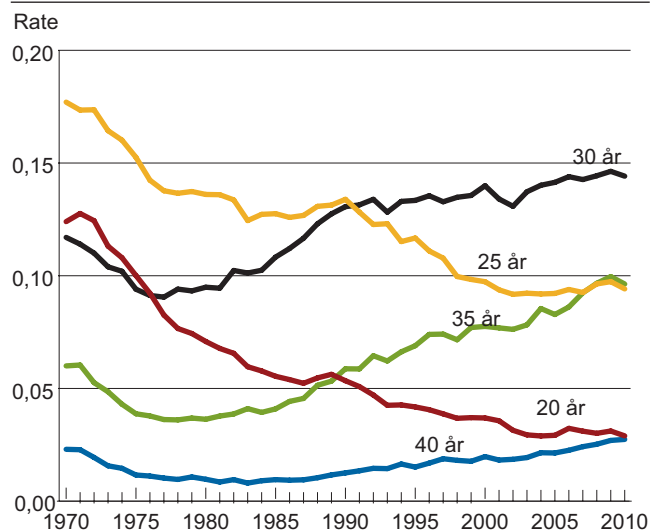
Figur 1. Samlet fruktbarhetstall 1950-2010¹

¹ Figur rettet 16.09.11

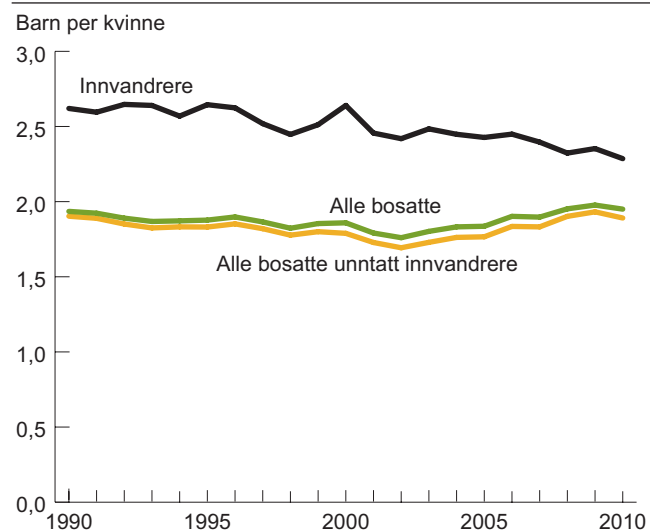
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2. Fødselsrater ved utvalgte aldre. Registrert 1970-2010

Kilde: Statistisk sentralbyrå

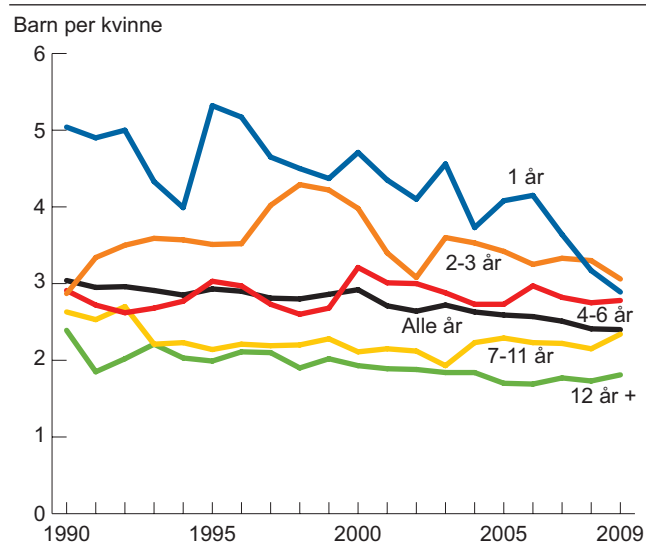
Figur 3. Fruktbarhet blant kvinner bosatt i Norge, med og uten innvandrerbakgrunn 1990-2010¹

¹ Overskrift rettet 16.09.11.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4. **Fruktbarhetsnivå etter botid i Norge for kvinner fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EØS. 1990-2009**

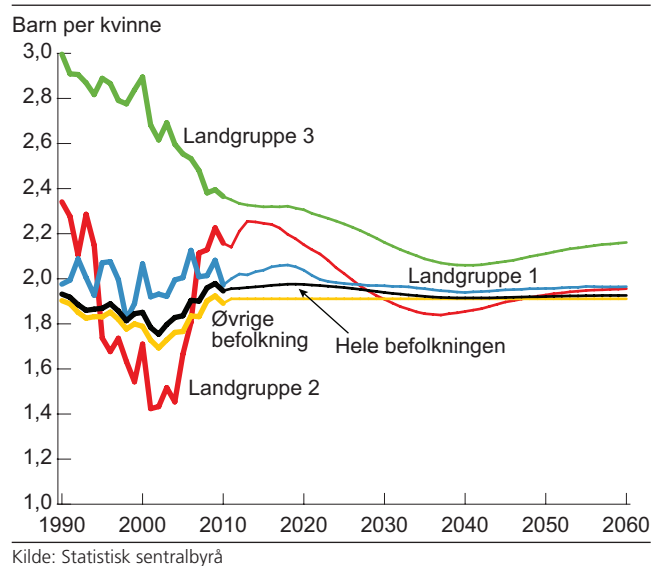
Kilde: Statistisk sentralbyrå

tre gruppene etter landbakgrunn, som er brukt i framskrivningen både i 2010 og 2011 (se rammen foran), ser vi at for de to gruppene som (stort sett) kommer fra EØS-området har det ikke vært noen entydig trend i utviklingen gjennom de to siste tiår (se perioden 1990-2010 i figur 5).

Alt i alt ser vi at kvinnene fra vestlige EØS-land, Nord-Amerika og de to største landene i Oseania har hatt et fruktbarhetsnivå ganske nært, men litt høyere enn nivået til kvinner uten innvandrerbakgrunn. For kvinnene fra de østeuropeiske EU-landene, har nivået derimot variert svært mye gjennom de to tiårene. Dette har sammenheng med at gruppen var liten før 2005. Antakelig betyr det også noe at sammensetningen etter innvandringsgrunn har endret seg blant kvinnene fra disse landene, med økt betydning av familiegjenforening. Kvinner som har innvandret fra Øst-Europa utenfor EØS, Asia, Afrika eller Latin-Amerika, har hatt høyere SFT enn de to andre gruppene av innvandrerkvinner i hele perioden etter 1990. Imidlertid har nivået vært synkende, noe som forklarer nedgangen i den samlede innvandrerfruktbarheten (figur 3). I innvandrerframskrivningen i 2010 ble det for øvrig forutsatt at nedgangen skulle fortsette fram mot 2030 (med ulikt tempo i de tre alternativene), slik at det skulle være et felles nivå uavhengig av landbakgrunn og innvandrerbakgrunn etter dette⁵.

I årets framskrivning er det derimot ikke lagt til grunn at fruktbarhetsforskjellene mellom kvinner fra alle de tre gruppene av land og øvrige bosatte kvinner opphører i framskrivningsperioden. I stedet er det valgt en tilnærming med utgangspunkt i at fruktbarheten for innvandrerkvinner varierer med deres botid i landet. Blant den betydelige andel av innvandrerkvinnene som

Figur 5. **SFT for innvandrerkvinner etter landgruppe og for den øvrige befolkningen. Mellomalternativet**

Kilde: Statistisk sentralbyrå

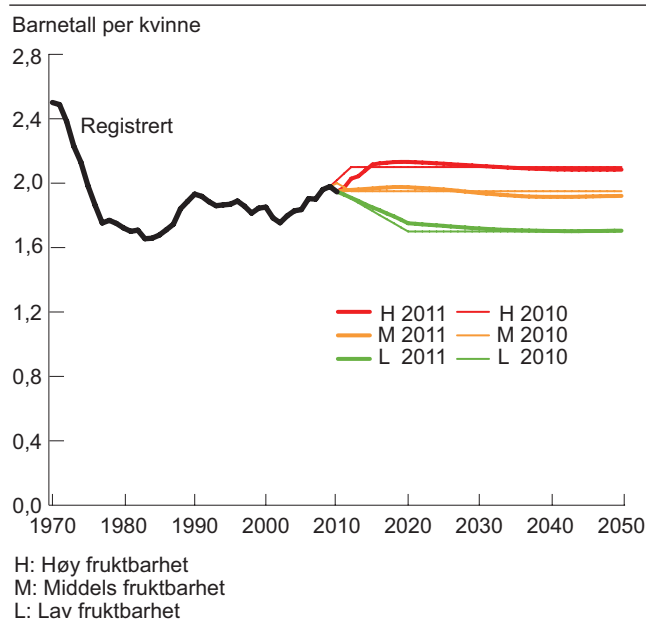
kom til Norge med familiegjenforening eller -etablering som innvandringsgrunn (særlig i landgruppe 3), er sjansene større for at de får barn de første årene etter ankomsten, sammenliknet med andre kvinner på samme alder. Aldersspesifikke fruktbarhetsrater for kvinner fra denne landgruppen er lavere for kvinnene med lang botid i Norge, samtidig som det heller ikke er like entydig nedgang over tid når det kontrolleres for botid (figur 4). Følgelig kan nedgangen i noen grad forklares med at innvandrerkvinnenes gjennomsnittlige botid har økt over tid. Inntrykket av dette forsterkes ytterligere ved å se tilbake på de svært høye anslagene for innvandrerfruktbarhet som ble gjort på 1980-tallet, da de fleste unge innvandrerkvinner fra land utenom Europa og Nord-Amerika hadde bodd i Norge i ganske kort tid (Vassenden og Østby 1989).

Nærmere beskrivelse av forutsetningene

For kvinner som ikke har innvandrerbakgrunn, er det gitt eksplisitte baner for periodefruktbarheten basert på resonnementene i det første avsnittet over. I mellomalternativet er SFT holdt fast på 1,89 barn per kvinne gjennom hele framskrivningsperioden. I høyalternativet er SFT antatt å øke til 2,05 i 2015 for deretter å holdes fast, mens i SFT i lavalternativet antas å synke til 1,71 i 2020 og deretter være konstant. I mellomalternativet er anslaget litt lavere enn det som ble forutsatt for alle bosatte kvinner i 2010-framskrivningen. Det er gjort separate anslag for fruktbarhetsutviklingen til innvandrerkvinner fra hver av de tre landgruppene. For disse er det antatt at fruktbarheten over tid vil nærme seg nivået for kvinner som ikke er innvandrere. SFT for hver av innvandrergruppene vil imidlertid også avhenge av fordelingen på botid, da fødselsratene som nevnt er høyest de første årene etter flytting til Norge. Også for den samlede befolkningen påvirkes SFT av fordelingen på de ulike kategoriene. Figur 5 viser altså SFT for hver gruppe, både registrert og ifølge mellomalternativet i framskrivningen.

⁵ I 2010-framskrivningen ble kvinnene fra landgruppe 3 delt inn i to grupper etter alder ved innvandringen, under og over 17 år.

Figur 6. SFT for alle bosatte kvinner 2011- og 2010-framskrivningene

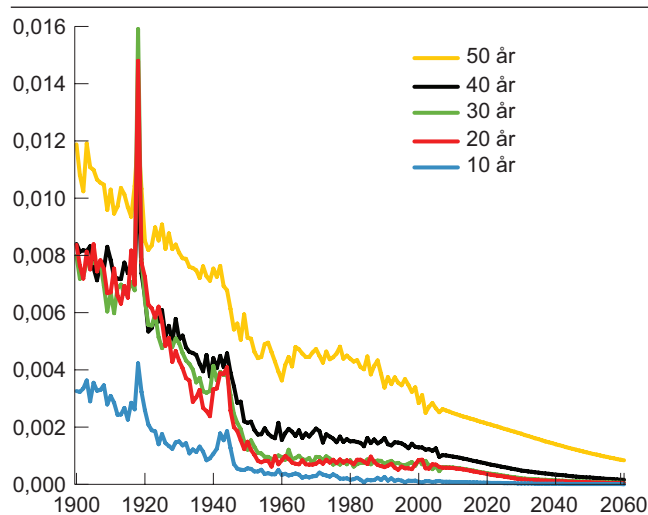
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Samlet SFT for alle bosatte kvinner er vist i figur 6 sammen med tilsvarende forutsetninger i 2010-framskrivningen. Denne viser at periodefruktbarheten på lang sikt er lite endret i lav- og høyalternativet og noe mer i mellomalternativet. Fordi samlet SFT er en følge av sammensetning av kvinner i fruktbar alder etter innvandrersstatus, samt av innvandrerkvinnene etter botid og landbakgrunn, er det mer variasjon gjennom framskrivningsperioden i de tre alternativene.

Dødelighet og levealder

Som i tidligere framskrivninger er det forutsatt at forventet levealder ved fødselen vil fortsette å øke, slik den har gjort det nesten uavbrutt i snart to hundre år (Oeppen og Vaupel 2002). Vi forutsetter imidlertid litt lavere vekst i levealderen framover enn vi gjorde i 2010. Forventet levealder ved fødselen er for menn antatt å stige til 86 år og for kvinner til 89 år, om lag ett år mindre enn i 2010-framskrivningen. Det er brukt samme dødelighet for alle grupper, dvs. for innvandrere, deres barn født i Norge, og befolkningen uten innvandringsbakgrunn.

Forutsetningene om dødeligheten framover er gjort på grunnlag av en analyse av data for perioden 1950-2010. Dette har medført noe mindre nedgang i dødeligheten for barn og unge og noe større nedgang for eldre sammenliknet med 2010-framskrivningen. Siden økningen i levealderen de siste årene stort sett har vært større for menn enn for kvinner, har forskjellen i forventet levealder avtatt. Siden 1980 har forskjellen sunket fra nesten 7 år til litt over 4 år. I framskrivningene er det lagt inn en forutsetning om at denne forskjellen vil fortsette å avta.

Figur 7. Sannsynligheten for å dø for utvalgte eldre. Registrert 1900-2007 og framskrevet 2008-2060, mellomalternativet M¹

¹ Lee-Carteranalysen ble gjort av logaritmen til dødsratene for ettårsaldere 0-100 år for menn og kvinner separat og ble brukt til å lage rater for framskrivningsårene. I befolkningsframskrivningsmodellene brukes imidlertid dødelighets-sannsynligheter, slik at det var nødvendig å konvertere ratene til sannsynligheter

Kilde: Statistisk sentralbyrå

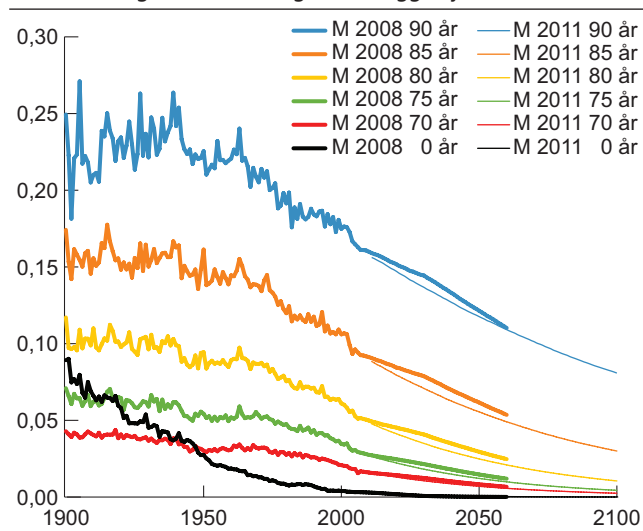
Som for framskrivningene laget mellom 2005 og 2010, er dødeligheten framskrevet ved hjelp av Lee-Carter-modellen (Lee og Carter 1992).⁶ Denne metoden brukes ved befolkningsframskrivninger i mange land, men ofte på en litt forskjellig måte. Metoden estimerer parametere etter kjønn og alder for tempo og aldersmønster i dødelighetsnedgangen ved hjelp av tidsserieanalyse av dødssannsynligheter for en rekke enkeltår. Analysen gjøres vanligvis separat for kvinner og menn. De estimerte parametrene benyttes så til å framskrive aldersspesifikke dødelighetsrater for årene framover og dermed også estimert forventet levealder for de samme årene. Metode og resultater er nærmere beskrevet av Keilman og Dinh (2005).

Det er imidlertid mulig å gjøre visse justeringer av modellen. Vi gjorde dette slik at veksten i levealderen framover blir litt lavere enn ved framskrivningene i 2008-2010, fordi vi siden er kommet til at økningen i levealderen i 2010-framskrivningen er i største laget, særlig for menn. Dette er begrunnet både ved egne analyser og ved observasjon av framskrivninger i andre land. For eksempel antas det i Sverige at levealderen fra 2008 til 2060 vil øke fra 79 til 85 år for menn og fra 83 til 87 år for kvinner (SCB 2009). Det er vanskelig å se hvorfor levealderen i Norge skulle øke mye raskere enn i Sverige og passere denne om noen år. I Eurostats siste befolkningsframskrivninger for Europa, EUROPOP 2010, antas det at levealderen i Norge vil øke til 85,2 år for menn og 89,2 år for kvinner.

Vi antar derfor at forventet levealder ved fødselen vil øke til 86 år for menn og til 89 år for kvinner i 2060 i mellomalternativet, om lag ett år mindre enn i 2010-framskrivningen.

⁶ Den statistiske analysen er gjort av Dinh Quang Pham i samarbeid med Nico Keilman.

Figur 8. Sannsynligheten for å dø for utvalgte aldre i følge framskrivningene fra 2008 og 2011. Begge kjønn

Kilde: Statistisk sentralbyrå

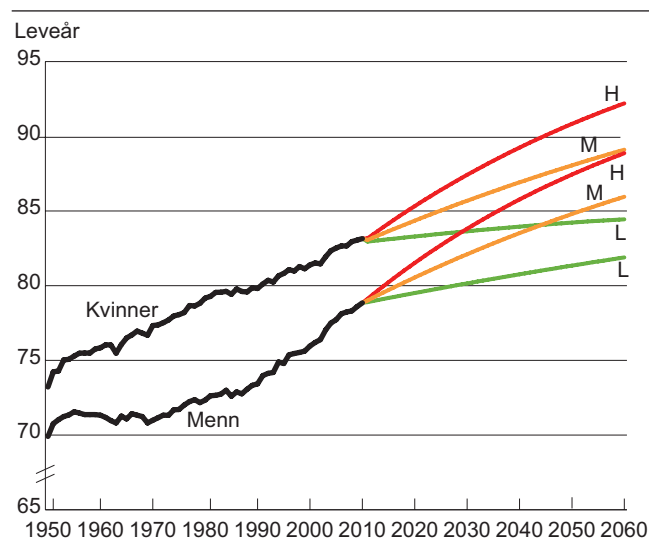
Lee-Carter-metoden har imidlertid en grunnleggende svakhet, nemlig at resultatene er svært følsomme for hvilken observasjonsperiode som brukes. For analysene laget i 2005-2010 ble observasjoner for alle år siden 1900 brukt. Dette gjør at fallet i spedbarns- og barne-dødeligheten i første halvdel får en uforholdsmessig stor vekt.⁷ For de norske dødelighetsframskrivingene laget i 2005-2010 har dette bl.a. medført at spedbarnsdødeligheten i 2060 vil synke til om lag 1/100 av dagens nivå, det vil i praksis si nesten til null. Det er lite realistisk og innebærer at praktisk talt ingen spedbarn dør. Dette spiller imidlertid liten rolle for befolkningsframskrivningene, da spedbarnsdødeligheten allerede er svært lav. Verre er det at bruken av data fra 1900 kan synes å undervurdere nedgangen i dødeligheten for eldre personer, som har vært betydelig større i andre enn i første halvdel av århundret.⁸ Den raske nedgangen i de siste årene blir i mindre grad projisert framover, se figur 7. Dette kan medføre at det blir for få eldre personer i befolkningsframskrivningene.

For 2009-framskrivningen ble Lee-Carter-analysen basert på observasjoner for årene 1900-2008. Levealderen for 2009 viste seg imidlertid å avvike lite fra den estimerte langtidsbanen, slik at vi i 2010 brukte de samme estimatene om igjen, bare med en mindre justering av dødssannsynlighetene for årene 2010-2030. I 2010 økte levealderen ytterligere. Økningen var spesielt stor for menn med 0,25 år, som er litt høyere enn den estimerte langtidsrenden. For kvinner var økningen 0,10 år, som er litt under denne trenden. Analysen er derfor gjort om igjen, men med observasjoner for årene 1950-2010. Mot bruken av korte

⁷ Fra 1900 til 1950 falt spedbarnsdødeligheten for begge kjønn fra 89,2 til 27,5 per 1000 levendefødte og fra 1950 til 2000 fra 27,5 til 3,9, dvs. et mye sterkere fall (i absolutt forstand) i første enn i andre halvdel.

⁸ Fra 1900 til 1950 falt sannsynligheten for å dø mellom 80 og 81 år for begge kjønn fra 11,7 til 9,4 per 100, og fra 1950 til 2000 fra 9,4 til 6,1 dvs. et mye sterkere fall i andre enn i første halvdel av det 20. århundre, både absolutt og relativt.

Figur 9. Forventet levealder ved fødselen for kvinner og menn. Bygger på registrerte tall for 1950-2010 og på framskrivningen 2011-2060¹

H: Høy levealder
M: Middels levealder
L: Lav levealder

¹ Overskrift rettet 16.09.11

Kilde: Statistisk sentralbyrå

observasjonsperioder taler imidlertid et grunnleggende framskrivningsprinsipp: "For time series, use all available time periods unless a strong a priori case can be made that a discontinuity has occurred." (Armstrong 2001). Introduksjonen av penicillin rundt 1950 er en begivenhet som representerer en slik diskontinuitet.

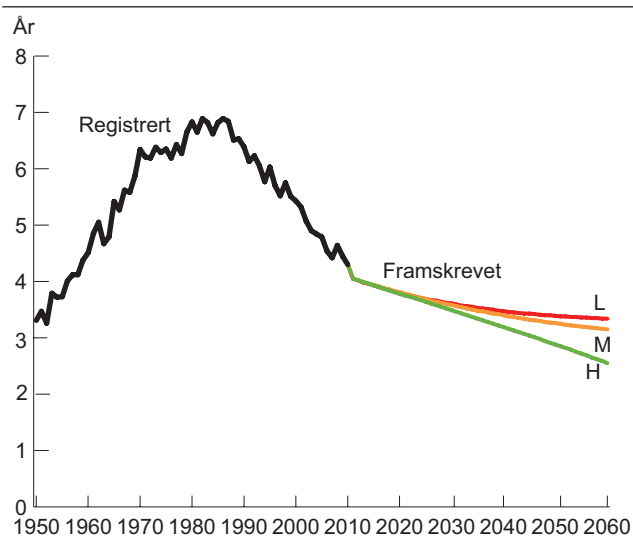
Bruk av basisperioden 1950-2010 endrer de framtidige banene for de aldersspesifikke dødssannsynlighetene noe. Vi fant bl.a. at nedgangen i spedbarnsdødeligheten framover ble betydelig mindre ved framskrivningen i 2011 enn i 2010, slik hensikten var. I følge 2010-framskrivningens mellomalternativ gikk som nevnt sannsynligheten for å dø i første leveår i 2060 ned til om lag 1/100 av dødeligheten i 2010. Ved årets framskrivning går dødeligheten ned til om lag 1/10. Dette er fortsatt en stor nedgang, men ikke like urealistisk. I figur 8 sammenlikner vi dødssannsynlighetene for noen aldre for mellomalternativene fra framskrivningene i 2008 og 2011. For eldre er utslaget av justeringen ikke like stort, men det virker i riktig retning, dvs. at den projiserte nedgangen blir litt sterkere enn ved tidligere framskrivninger.

På grunn av den store usikkerheten om utviklingen er det nyttig å ha alternative estimater av dødelighetsutviklingen framover. I lavalternativet øker levealderen til 81,9 år for menn og 84,4 år for kvinner i 2060, og i høyalternativet til 88,9 år for menn og 92,2 år for kvinner^{9, 10}.

⁹ Tallene rettet 14.09.11

¹⁰ Disse ble beregnet ved å simulere 3 000 baner for dødelighetsratene for menn og kvinner. Fra disse banene ble høyalternativene for menn og kvinner satt lik øvre grense for 95-prosent konfidensintervallene, mens lavalternativene ble satt lik nedre grense for 95-prosentintervallene.

Figur 10. Forskjell mellom forventet levealder ved fødselen for kvinner og menn. Registrert 1950-2010 og framskrevet 2011-2100 i tre alternativer

H: Høy levealder
M: Middels levealder
L: Lav levealder

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er brukt samme dødelighet for alle grupper, dvs. for innvandrere, deres barn født i Norge, og befolkningen uten innvandringsbakgrunn. Flere studier tyder på at innvandrere har lavere dødelighet enn resten av befolkningen (Courbage 1990, Poulain og Perrin 2002, Østby 2002). Det er imidlertid vanskelig å trekke noen klare konklusjoner om dette da innvandrerbefolkningen er så ung at vi har lite grunnlag for å ha forskjellige dødelighetsforutsetninger. Dessuten er det problemer med kvaliteten av opplysninger i Folkeregisteret om antall innvandrere bosatt i landet. En del personer flytter nemlig fra landet uten at dette blir registrert. De kan derfor bli stående i registeret og bidra til å blåse opp folkemengden.

Figur 9 viser forventet levealder ved fødselen siden 1950 og slik vi forutsatte i 2010- og 2011-framskrivningene for lav-, mellom- og høyalternativene. Det er særlig verdiene i lavalternativene som er betydelig lavere enn i 2010.

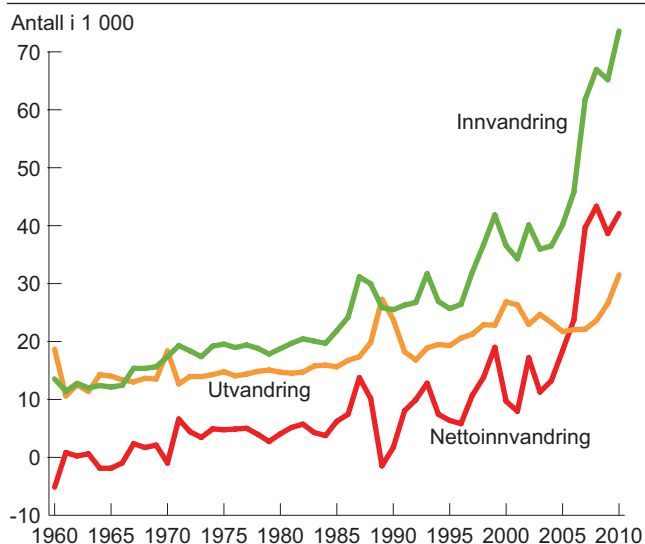
Levealderen har som nevnt økt raskere for menn enn for kvinner de siste årene. Siden 2000 har levealderen økt med hele 2,9 år for menn og 1,8 år for kvinner. Dette innebærer en reduksjon av forskjellen mellom kvinners og menns levealder, som økte fra 3-4 år på 1950-tallet til nesten 7 år på 1980-tallet. Reduksjonen forklares særlig med endringer i røykevaner (Pampel 2002, White 2002). Vi antar at denne nedgangen vil fortsette framover, slik at forskjellen i 2060 i mellomalternativet vil komme ned på om lag 3 år igjen (figur 10).

Migrasjon

Utviklingen fram til 2010

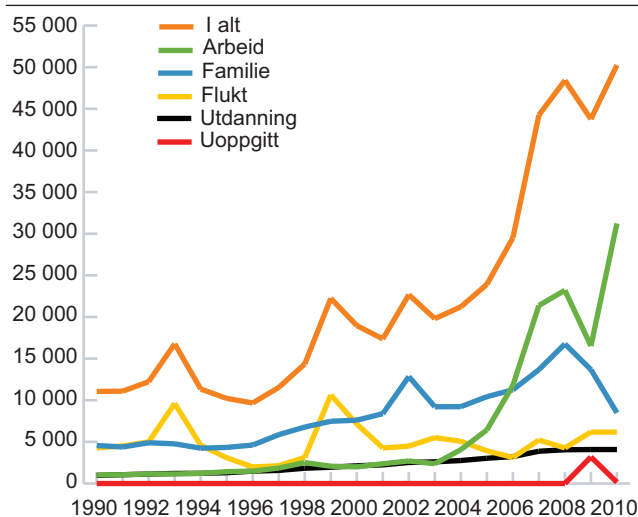
Innvandringen har økt svært raskt siden 2004. Den nådde en foreløpig topp i 2008 og gikk deretter noe ned

Figur 11. Migrasjon til og fra Norge 1960-2010

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 12. Innvandring, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2010¹

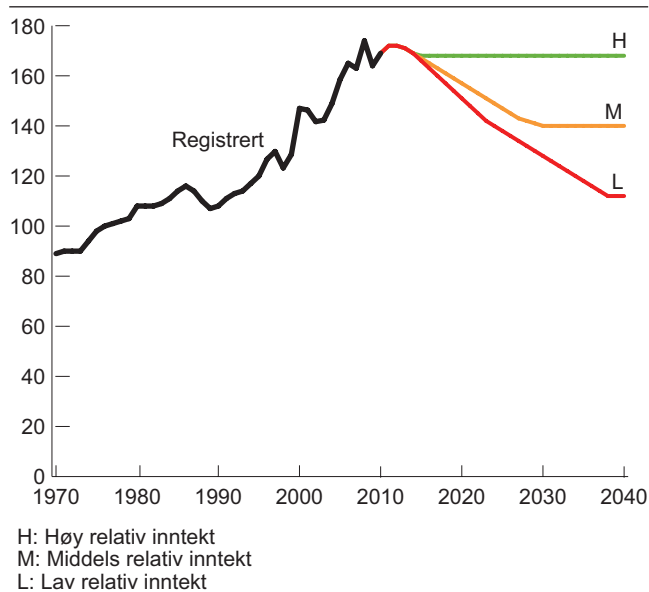
¹ Overskrift rettet 16.09.11.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

i 2009, men økte igjen i 2010 (se figur 11). Økningen i 2010 har trolig sammenheng med at finanskrisen påvirket norsk økonomi mindre enn vi trodde, og mindre enn i de fleste andre land. Også utvandringen har også økt de siste årene, men ikke like mye som innvandringen, slik at nettoinnvandringen hadde sitt nest høyeste nivå i 2010, litt lavere enn i 2008.

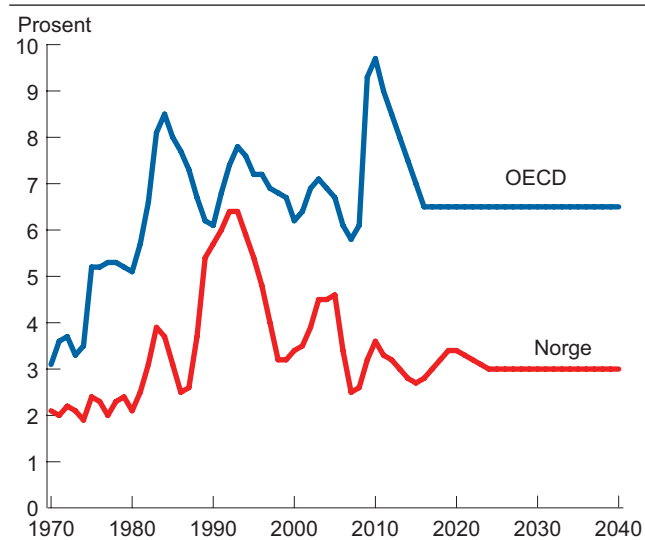
Det var særlig arbeidsinnvandringen som gikk ned fra 2008 til 2009, men den økte igjen i 2010, se figur 12. For øvrig har 2009- og 2010-tallene en litt annen karakter enn tidligere da søknadskravet for innvandrere fra de østlige EU-land forsvant høsten 2009. Dette førte til et stort antall innvandring uten oppgitt innvandringsgrunn i 2009. Den store nedgangen i familieinnvandring og oppgangen i arbeidsinnvandring i 2010 kan i noen grad skyldes at for mange innvandrere fra EØS-land ble registrert som arbeidsinnvandrere med de nye rutinene som ble innført i 2009-2010, mens familiegjenforening/etablering kanskje var viktigste grunn.

Figur 13. Relativ inntekt i Norge i forhold til OECD. Observert 1970-2010 og framskrevet 2011-2040 i tre alternativer. Kjøpekraftskorrigert

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 14. Arbeidsledighet i Norge og OECD. Observert 1970-2010 og framskrevet 2011-2040

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For øvrig bør det understrekes at nordiske statsborgere ikke har registreringsplikt, slik at statistikken for innvandringsgrunn derfor ikke omfatter dem.

Migrasjon i tidligere framskrivninger

I tidligere framskrivninger har vi bare gjort forutsetninger om nettoinnvandringen framover. Utvandringen ble beregnet ved hjelp av observerte utvandringssannsynligheter etter alder, kjønn og region (i Norge), vanligvis for de siste fem år. Den regionale modellen BEFREG beregnet så innvandringen som summen av beregnet utvandring og antatt nettoinnvandring. Innvandringen ble fordelt på alder og kjønn etter den observerte fordelingen av innvandring på alder, kjønn og region (i Norge) for siste femårsperiode. Bruttostrømmer for innvandring og utvandring ble altså beregnet i modellen, men ble aldri publisert.

I 2008 ble det for første gang gjort en økonometrisk analyse av innvandringen til Norge (Brunborg og Cappelen 2010). Resultatene fra denne analysen danner grunnlag for forutsetningene i framskrivingene for både BEFREG og i framskrivningen av innvandrere og deres norskefødte barn. De estimerte strømmene framover ble justert etter et visst skjønn. For lav- og høyalternativene gjorde vi ad hoc-messige overveielser.

Økonometrisk modell for framskrivning av migrasjon

Innvandringen framover er også denne gang anslått ved hjelp av en økonometrisk modell der innvandringen bestemmes av relativ inntekt i Norge sammenliknet med inntekt i andre land (kjøpekraftsjustert BNP per innbygger), arbeidsløshet i Norge og i andre land i prosent av arbeidsstyrken. I tillegg er spesielle begivenheter av politisk eller reguleringsmessig art tatt hensyn til, slik som for eksempel utvidelsen av EU/EØS i mai 2004 som gjorde det lettere for baltere og polakker å komme til Norge. Det er åpnet for at effektene av de foran nevnte forklaringsfaktorene kan skje gradvis slik at modellen er estimert som en dynamisk modell.

Litt forenklet (de dynamiske elementene kan variere litt) kan vi skrive modellen slik

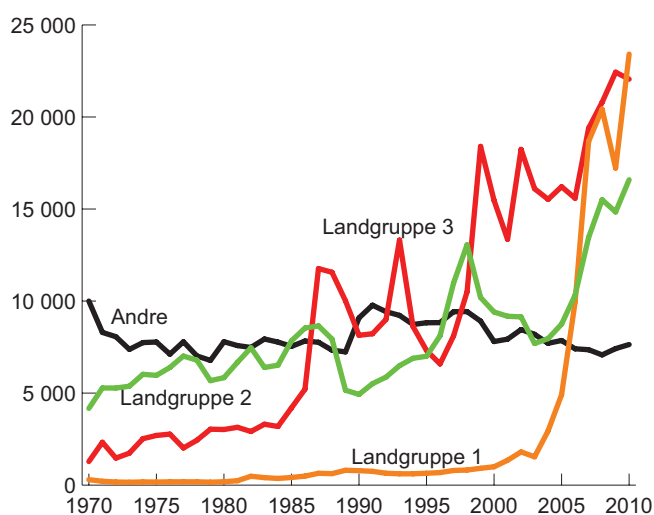
$$\ln(I_t) = c_0 + c_1 \ln(I_{t-1}) + c_2 \ln(N_{t-1}) + c_3 U_{t-1} + c_4 O_{t-1} + c_5 D_t + \varepsilon_t$$

der

I_t = innvandring i år t ,
 c_i = estimerte parametre,
 N_{t-1} = relativ nasjonalinntekt i år $t-1$,
 U_{t-1} = arbeidsledighet i år $t-1$,
 O_{t-1} = arbeidsledighet i OECD i år $t-1$,
 D_t = binærvariable som fanger opp regelendringer i år t ,
 ε_t = stokastisk feilledd som antas å være normalfordelt.

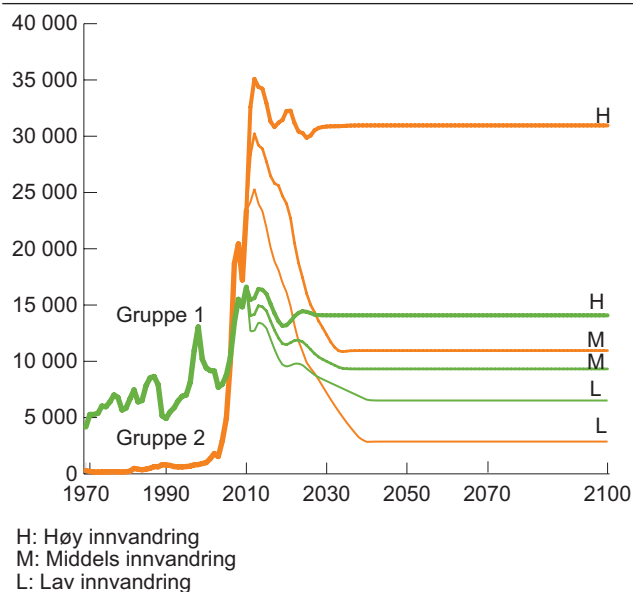
Denne modellen er estimert separat for de tre landgruppene som er nevnt foran. Tilsvarende modell er også estimert for utvandring, men resultatene fra denne er ikke brukt til å framskrive utvandringen i BEFINN-modellen fordi det var uklart hvordan en estimert utvandringssannsynlighet kunne kombineres med utvandringssannsynligheter. Endelig er modellen estimert for gruppen "andre", som består av alle som har flyttet til og fra Norge, men som ikke er definert som innvandrere. Dette er den "øvrige" befolkning, samt norskefødte barn av innvandrere. Dette ga imidlertid ingen signifikante resultater, og modellen er derfor ikke anvendt i framskrivingen. Gruppens innvandringsnivå som har ligget på om lag 8000 i året, ble i framskrivningen satt konstant og lik gjennomsnittet for årene 1968-2010. De modellene som er brukt til framskrivingen har gjennomgående presist estimerte parametre som er ganske stabile de siste ti årene, og føyer dataene godt. Nyere analyser gjort på et vesentlig mer detaljert materiale, hvor man estimerer bruttoinnvandring til Norge fra nesten alle land i verden, har kvalitative egenskaper

Figur 15. Innvandring for landgrupper. Observert 1970-2010

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 16. Innvandring for landgruppe 1 og 2. Registrert 1970-2010 og framskrevet 2011-2050. Rettet 14.09.11

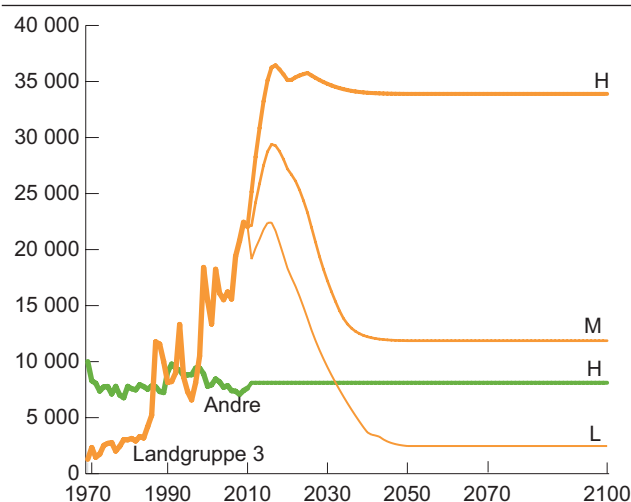
H: Høy innvandring
M: Middels innvandring
L: Lav innvandring

Kilde: Statistisk sentralbyrå

som er ganske like de som gjelder for de mer aggregerte modellene som er brukt i befolkningsframskrivningen.

Data om innvandring

For innvandring er det brukt data for årene 1970–2010 for hver av de tre landgruppene. Innflyttingene er imidlertid redusert med personer som flyttet inn i og ut av landet (eller omvendt) i løpet av samme kalenderår. Grunnen til dette er at våre modeller for befolkningsframskrivninger regner med endring av status i løpet av året. Innvandringstallene er derfor noe lavere enn de som vanligvis blir publisert. Dette gjelder spesielt for innvandrere fra landgruppe 1, som primært består av innvandrere fra Vest-Europa og som derfor enkelt kan flytte mellom EØS-land.

Figur 17. Innvandring for landgruppe 3 og andre. Registrert 1970-2010 og framskrevet 2011-2050¹

H: Høy innvandring
M: Middels innvandring
L: Lav innvandring

1 Overskrift rettet 16.09.11.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Økonomiske data

Anslagene for arbeidsledigheten ble hentet fra SSBs ferskeste konjunkturrapport (Økonomiske analyser 3/2011). Det relative inntektsnivået er antatt å synke fra 170 i 2010 til 140 i 2040 (Cappelen, Eika og Prestmo 2011). De historiske tallene for variablene er dels hentet fra OECD (kjøpekraftjusterte BNP-tall per innbygger, samt gjennomsnittlig arbeidsløshetsrate i OECD). For Norge er det brukt ledighetsrate fra AKU.¹¹

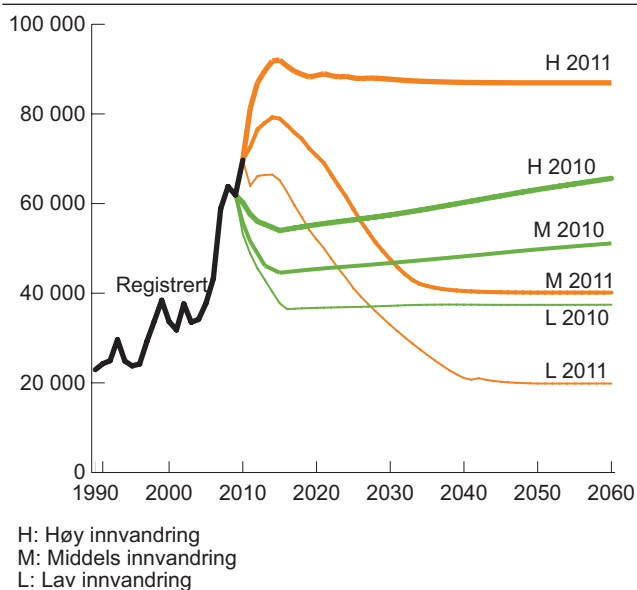
Framskrivning av innvandringen

For hver av de tre landgruppene ble det laget en framskrivning for årene 2011-2040 ved hjelp av den estimerte økonometriske modellen og prediksjoner av relativt inntektsnivå og arbeidsledighet i Norge og OECD.

Det er imidlertid stor usikkerhet forbundet med disse banene. Usikkerheten skyldes både modellspesifikasjonen, modellestimatene og anslagene for de framtidige verdiene for ledighet og relativ inntekt. Denne usikkerheten gjør at de framtidige innvandringstallene vil kunne avvike betydelig fra våre anslag. Dette kan skyldes økonomiske og politiske forhold i andre land, spesielt kriser og konflikter som vil kunne medføre at flere personer kommer til Norge for å få beskyttelse eller arbeid. Videre kan det bli endret økonomisk eller politisk utvikling i de land som sender arbeidsinnvandrere til Norge, eventuelle nye medlemsland i EU (Kroatia, Tyrkia, m.fl.) med fri eller nesten fri adgang til det norske arbeidsmarkedet. Endret økonomisk og/eller politisk utvikling i andre europeiske land (som Tyskland) kan føre til at polakker og andre heller reiser

¹¹ Ledighetstall basert på AKU-definisjonen starter i 1972. Tall bakover er imputert ved å estimere en sammenheng mellom registrert ledighet og AKU-ledighet og så imputere (backcaste) tall til 1967. AKU er en arbeidskraftsundersøkelse som gjennomføres ved intervjuer av et stort utvalg fire ganger i året,

Figur 18. Innvandring i alt. Registrert og framskrevet i tre alternativer for innvandring. 2010- og 2011-framskrivningene

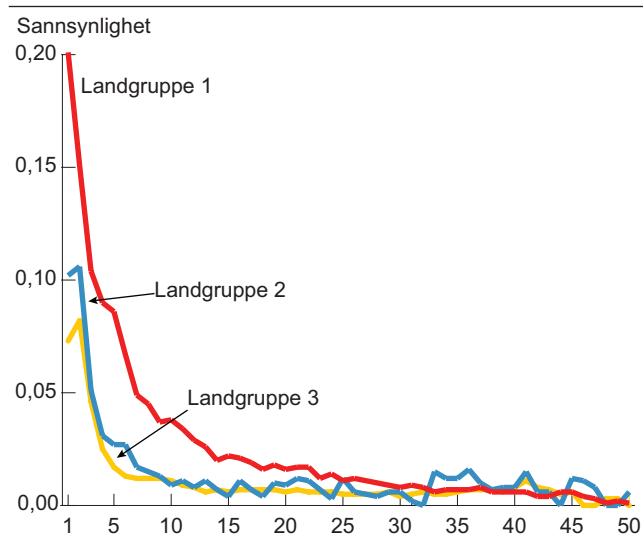
Kilde: Statistisk sentralbyrå

dit enn til Norge. I tillegg vil endringer i økonomiske og politiske forhold i Norge kunne påvirke innvandringen, som innvandringspolitikk, etterspørsel etter arbeidskraft, ledighet og inntektsnivå, for eksempel på grunn av endringer i olje- og gassprisene.

Usikkerheten i den økonomiske utvikling i forhold til OECD-gjennomsnittet er tatt hensyn til ved å anta noen relativt ekstreme baner for utviklingen av det relative inntektsnivået i Norge, som vist i figur 13. I høyalternativet holder vi det konstant på 2010-nivået (168), mens vi i lavalternativet lar det synke til 112 i 2040 og deretter. De innvandringsanslagene som kommer fra disse inntektsbanene tar imidlertid mest hensyn til utviklingen på lang sikt og spiler i liten grad ut anslagene for de første årene. Vi har derfor i tillegg brukt den estimerte standardfeilen i den økonometriske modellen. Dette er gjort ved å lage nye innvandringsbaner ved å legge til én standardfeil for innvandringen i høyalternativet og trekke fra én standardfeil i lavalternativet, for hvert år og landgruppe. Vi understreker at vi med dette ikke har beregnet noe som kan tolkes som konfidensintervaller. Resultatene av dette er vist i figur 16 og 17 for hver landgruppe og i figur 18 for alle landgrupper under ett.

Innvandringsøkningen de første årene i mellom- og høyalternativene kommer av at arbeidsledigheten er lav og inntektsnivået i Norge høyt. Etter hvert vil minkende inntekter fra petroleumsektoren (Cappelen, Eika og Prestmo 2011) føre til synkende relativ inntekt i Norge, noe som vil kunne gjøre det mindre attraktivt for borgere av særlig østeuropeiske EU-land å arbeide i Norge. I høyalternativet har vi valgt konstant relativt inntektsnivå, slik at nedgangen i innvandring blir liten. I lavalternativet har vi forutsatt et enda brattere fall i det relative inntektsnivået i Norge, slik at innvandringen også vil synke raskt.

Figur 19. Utvandringssannsynligheter etter botid for tre landgrupper, registrert for perioden 2006-2010

Kilde: Statistisk sentralbyrå

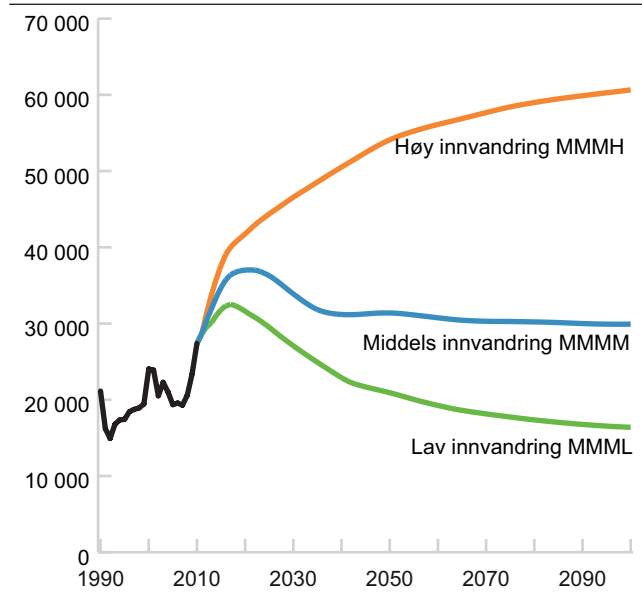
Vi forutsetter at den samlede innvandringen vil øke en del fram til 2014 i hoved- og høyalternativene, for deretter å gå betydelig ned. I lavalternativet antas det at innvandringen vil begynne å synke allerede i 2011. Forutsetningen om økende innvandring de nærmeste årene (alternativ M og H) styrkes av at innvandringen har fortsatt å øke inn i 2011. Innvandringen i den tolv månedersperioden som ble avsluttet 31. mars, var 77 000, som er den høyeste noen gang.

Utvandring

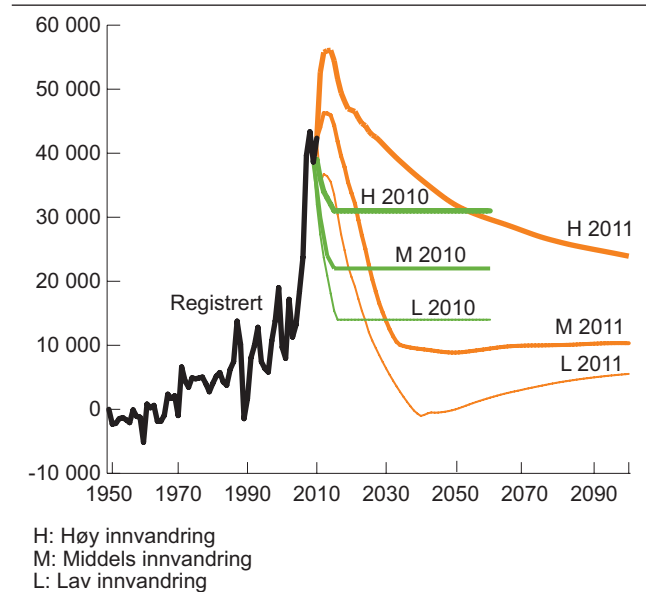
Utvandringen blir beregnet av modellen ved hjelp av faste utvandringssannsynligheter, som varierer med alder, kjønn, botid i Norge og landgruppe. Disse sannsynlighetene er betydelig høyere for innvandrere enn for deres barn født i Norge, som igjen har høyere utvandringstilbøyelighet enn den øvrige befolkningen. For de tre landgruppene er sannsynligheten størst for personer med bakgrunn fra gruppe 1 og minst for dem fra gruppe 3. Utvandringen er størst de første årene etter innvandringen til Norge og synker deretter, se figur 19. Økende antall innvandrere i landet medfører derfor større utvandring, særlig av innvandrere med kort botid.

Nettoinnvandring

Økende antall innvandrere som bor i landet fører altså til økende utvandring. Dette påvirker nettoinnvandringen, som i våre framskrivninger synker betydelig etter noen år, som vist i figur 21. I 2040 kommer den ned i 10 000 i mellomalternativet, mens den i 2010-framskrivningen var satt til 22 000 per år fra og med 2016 i hovedalternativet, se figur 21. I de to høyeste alternativene blir nettoinnvandringen en del større enn i 2010 de første 10-15 årene, men deretter lavere. I lavalternativet blir nettoinnvandringen faktisk negativ på 2040-tallet, fordi den synkende innvandringen ikke klarer å kompensere for utvandringen, som påvirkes av tidligere betydelig innvandring. Men også i

Figur 20. **Utvandring i alt. Registrert og framskrevet i tre alternativer for innvandring**

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 21. **Nettoinnvandring i alt. Registrert og framskrevet i tre alternativer i 2010 og 2011**

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 1. **Oversikt over forutsetningene for landet som helhet¹**

	Registrert	Alternativer				
		L	M	H	K	0
Fruktbarhet. Samlet fruktbarhetstall (barn per kvinne)						
2010	1,95					
2015		1,85	1,97	2,12		
2060		1,71	1,93	2,08		
Forventet levealder for nyfødte (år): Menn						
2010	78,9					
2060		81,9	86,0	88,9	78,9	
Forventet levealder for nyfødte (år): Kvinner						
2010	83,2					
2060		84,4	89,1	92,2	83,2	
Innvandringer per år						
2010	73 852					
2011		64 071	72 689	81 307		
2060		19 961	40 251	87 048		0
Nettoinnvandring per år						
2010	42 346					
2015		32 077	42 837	52 907		
2060		1 387	8 495	26 940		

¹ L = lav, M = mellom, H = høy, K = konstant (bare for dødeligheten) og 0 = ingen nettoinnvandring eller ingen flytting over kommune- eller landegrenser.

høyalternativet blir nettoinnvandringen lavere på lang sikt, selv med det svært høye og nesten konstante nivået på innvandringen, som vist i figur 18.

Dette illustrerer viktigheten av å ta hensyn til antall innvandrere etter ulik botid. Dersom det bare regnes med samlet antall innvandrere, slik vi gjorde før, vil vi underestimere utvandringen og dermed overestimere nettoinnvandringen.

Referanser

Armstrong, J.S. (red.) (2001): *Principles of forecasting: a handbook for researchers and practitioners*. Springer.

Brunborg, H. og Å. Cappelen (2010): "Forecasting migration flows to and from Norway using an econometric model", Eurostat methodological Working papers 2010. <http://www.unece.org/stats/documents/2010.04.projections.htm>.

Cappelen, Å., T. Eika og J. Prestmo (2011): "Redusert petroleumsaktivitet: En utfordring for norsk økonomi?" *Økonomiske analyser* 2/2011: 8-15.

Courbage, Y. (1990) : Surmortalité féminine chez les musulmans de Yougoslavie – Islam ou culture méditerranéenne? *Population* no. 3.

Keilman, N. og D. Q. Pham (2005): Hvor lenge kommer vi til å leve? Levealder og aldersmønster for dødeligheten i Norge, 1900–2060. *Økonomiske analyser* 6/2005:43-49.

Lee, R. og L. Carter (1992): Modeling and forecasting U.S. mortality, *Journal of the American Statistical Association* 87(419): 659-75.

Oeppen, J. og J. W. Vaupel (2002): Broken Limits to Life Expectancy. *Science* 296 (5570): 1029-1031.

Pampel, F.C. (2002): Cigarette Use and the Narrowing Sex Differential in Mortality, *Population and Development Review* 28(1): 77–104

Poulain, M. og N. Perrin (2002): The demographic characteristics of immigrant populations in Belgium. I W. Haug, P. Compton og Y. Courbage (red.): *The demographic characteristics of immigrant population*, Population Studies No. 38, Europarådet, Strasbourg.

Rideng, A., K.Ø. Sørensen og K. Sørli (1985): Modell for regionale befolkningsframskrivninger. Rapport 85/7, Statistisk sentralbyrå.

Rønsen, M. (2005): Fruktbarhetsutviklingen i Norge, *Økonomiske analyser* 6/2005: 50-55.

Statistiska centralbyrån (2009): Sveriges framtida befolkning 2009-2060. Demografiska rapporter 2009:1, Stockholm

Vassenden, K. og L. Østby (1989): Barnetall og fruktbarhet blant innvandrere i Norge, *Samfunnsspeilet* 2/1989: 26-30.

White, K. M. (2002): Longevity advances in high-income countries, 1955–96, *Population and Development Review* 28(1): 59–76.

Østby, L. (2002): The demographic characteristics of immigrant population in Norway. I W. Haug, P. Compton og Y. Courbage (red.): *The demographic characteristics of immigrant population*, Population Studies No. 38, Europarådet, Strasbourg.

Befolkningsframskrivning 2011-2100: Nasjonale resultater

Helge Brunborg og Inger Texmon

Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskrivninger viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere i de nærmeste tiårene vil øke sterkt med de fleste kombinasjoner av forutsetninger. Ettersom vi regner med at innvandringen til landet først vil øke, men deretter avta, forventer vi at befolkningsveksten vil være langt svakere mot slutten av framskrivningsperioden enn i de første årene. Også andel innvandrere og deres norskfødte barn vokser raskere enn i fjorårets framskrivning. Derimot blir befolkningens aldring omtrent som i tidligere framskrivninger.

Innledning

I den foregående artikkelen i dette nummeret av *Økonomiske analyser*, *Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger*, gikk vi gjennom de sentrale forutsetningene for Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskrivninger, og i noen grad de analysene som førte fram til dem. Artikkelen presenterer en tabell som oppsummerer forutsetningene for fruktbarhet, dødelighet og innvandring på nasjonalt nivå, og inneholder også en boks om begreper og definisjoner. Forutsetninger og resultater som vedrører den regionale befolkningsfordelingen, blir gjennomgått i en tredje artikkel i dette nummeret, *Befolkningsframskrivning 2011-2040: Regionale forutsetninger og resultater*.

Det er stor usikkerhet om forutsetningene vil treffe den faktiske utviklingen framover, spesielt gjelder dette anslagene for innvandring. For å belyse hvor følsomme beregningene er, har vi også laget framskrivninger basert på alternative forutsetninger. Tekstboksen i forrige artikkel viser at det er laget et lav-, mellom- og høyalternativ for hver av komponentene fruktbarhet, dødelighet og innvandring, kalt L, M og H. Hovedalternativet, også kalt mellomalternativet eller referansealternativet, betegnes som MMMM, dvs. middels fruktbarhet, middels levealder, middels innenlandsk mobilitet og middels innvandring. Dessuten er det laget noen alternativer med forutsetninger som er ganske urealistiske, men analytisk interessante. Vi har antatt ingen økning av levealderen (K), ingen nettoinnvandring (O) og ingen flyttinger, hverken over landegrenser eller kommunegrenser (OO). Når det gjelder innvandringen, har vi som nevnt gått over fra å forutsette størrelsen på nettoinnvandring til (brutto) innvandring, men det endrer ikke strukturen i settet av forutsetninger.

Framskrivningsperioden er denne gang forlenget til 2100 for nasjonale tall og til 2040 for regionale tall, fra henholdsvis 2060 og 2030 i framskrivningene laget i årene 2008-2010. Grunnen til dette er at mange brukere ønsker tall for mange år framover for ulike formål, som for eksempel analyser av pensjonsreformen eller regional planlegging av transportutbygging. Vi legger mest vekt på utviklingen til 2060 i diskusjonen av trendene. Figurene viser likevel tall til 2100, der de er tilgjengelige.

Vi understreker at tallene blir mer og mer usikre jo lenger fram i tid vi går. Dette gjelder særlig for små grupper, som små kommuner og små innvandrergupper. Tallene for år langt fram i tid må derfor brukes med forsiktighet. Dessuten er det særlig viktig å se på de forskjellige alternativene ved langsiktige betraktninger.

I denne artikkelen vil vi se på hovedtrekkene av utviklingen av folkemengde, aldersstruktur og antall innvandrere. Mer detaljerte tall kan finnes på <http://www.ssb.no/folkfram/> og <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>.

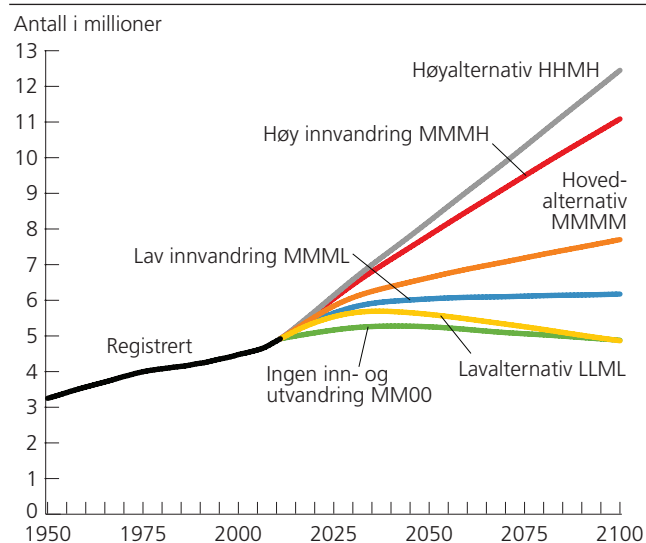
Folkemengde

De nye framskrivningene viser at folkemengden i Norge fortsatt vil vokse raskt, som vist i figur 1. Folketallet vil passere 5 millioner våren 2012, og det vil nå 6 millioner i 2028, ifølge hovedalternativet MMMM. Usikkerheten knyttet til innvandringen er imidlertid stor.

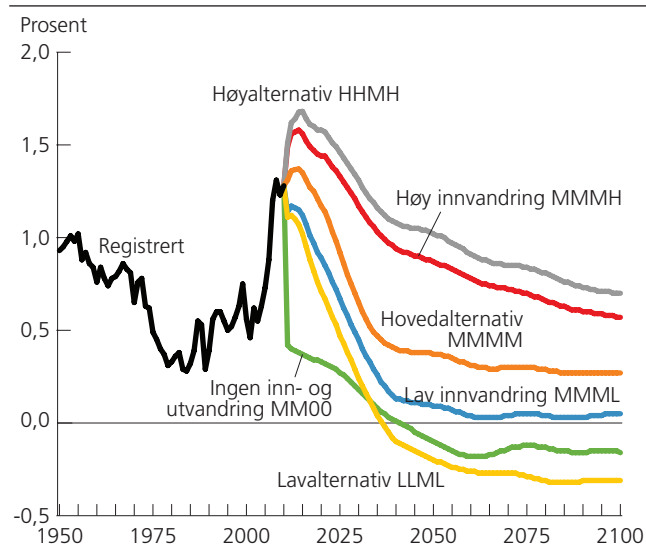
I alternativet med *høyest* befolkningsvekst (HHMH, det vil si høy fruktbarhet, høy levealder, middels innenlandsk mobilitet og høy innvandring; se tekstboksen) passerer vi 6 millioner allerede i 2023, og folketallet blir 9,1 millioner i 2060. I alternativet med *lavest* befolkningsvekst (LLML) vil vi ikke runde 6 millioner i dette århundret i det hele tatt. Med disse forutsetningene vil folketallet nå en topp på 5,9 millioner i 2037 og deretter synke til 5,5 millioner i 2060. Det er særlig forutsetningene om inn- og utvandring som medfører de store forskjellene i fremskrevet folketall.

Helge Brunborg er seniorforsker i Seksjon for demografi og levekårsforskning (hbr@ssb.no)

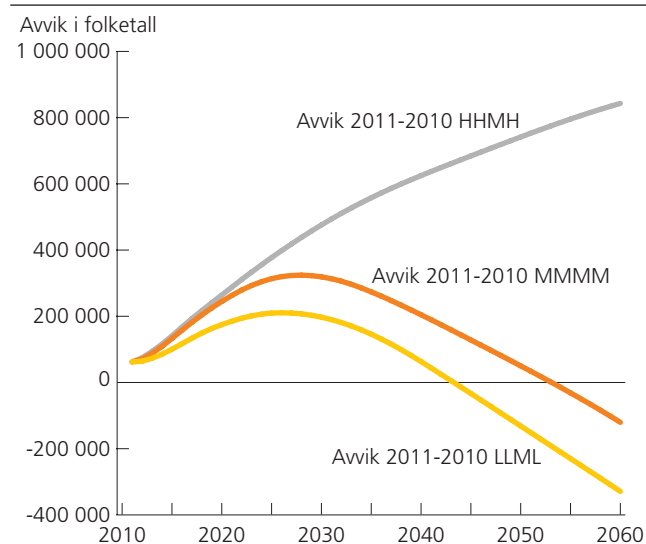
Inger Texmon er seniorrådgiver i Seksjon for demografi og levekårsforskning (iet@ssb.no)

Figur 1. **Folkemengden framskrevet til 2100 under alternative forutsetninger**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. **Årlig befolkningsvekst til 2100 under alternative forutsetninger. Prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. **Avvik i folkemengden mellom framskrivingene laget i 2011 og 2010**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

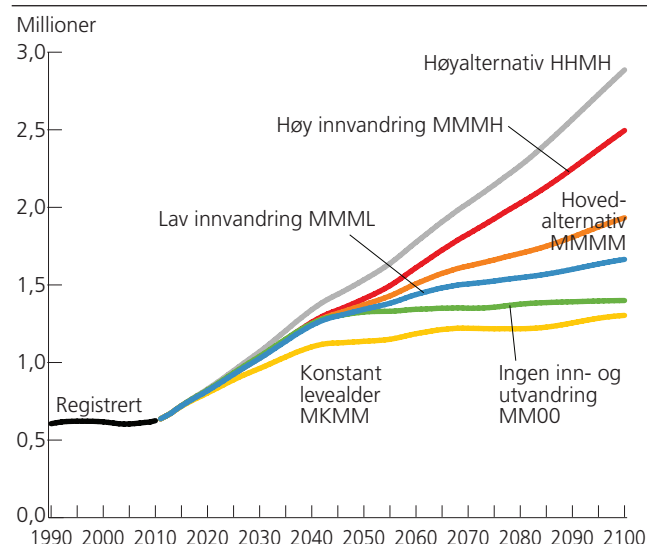
Befolkningsveksten blir særlig høy i de første framskrivingsårene. Ifølge hovedalternativet (MMMM) øker den årlige veksten fra 62 000 i 2010 til 70 000 i 2014, og deretter synker den til 21 000 i 2060. Dette skyldes først og fremst at innvandringen, spesielt fra EØS-området, er antatt å øke de nærmeste årene, for deretter å gå ned.

Lenger ut i perioden avtar befolkningsveksten. Dette kommer blant annet av at vårt nye beregningsopplegg tar hensyn til at innvandrere har høyere sannsynlighet for utvandring enn resten av befolkningen. Norskfødte barn av innvandrere har lavere utvandringstilbøyelighet enn sine foreldre, men høyere enn resten av befolkningen. Over tid medfører dette en betydelig økning av utvandringen, og dermed en nedgang i nettoinnvandringen og befolkningsveksten.

I lavalternativet LLML vil veksten avta og bli negativ etter 2037. Vi ser det imidlertid som lite sannsynlig at vi både skal få vedvarende lav fruktbarhet, lav vekst i levealderen og lav innvandring.

For den første delen av perioden er de nye befolknings-tallene betydelig høyere enn i framskrivingene som ble presentert i juni 2010 (og som bare gikk til 2060). Figur 3 viser at avviket øker til over 300 000 rundt 2025, men synker deretter og blir negativt på slutten av perioden, ifølge alternativet MMMM.

Befolkningsveksten vil synke raskt uten inn- og utvandring, fra 62 000 eller 1,3 prosent i 2010 (som var blant de høyeste på nesten hundre år) til 0,4 prosent (18-19 000) de første årene og videre til null i 2041, som vist i figur 2. I de tre øvrige innvandringsalternativene vil den årlige økningen stabiliseres på henholdsvis 0, 0,3 og 0,6 prosent (2 000, 21 000 og 66 000 per år), dersom disse innvandringsanslagene kombineres med mellomalternativet for fruktbarhets- og

Figur 4. **Antall personer 67 år og over framskrevet til 2100 under alternative forutsetninger**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

dødelighetsutvikling (dvs. alternativene MMML, MMMM og MMMH).

Befolkningens aldring

Vi er i ferd med å få en betydelig eldre befolkning. På grunn av de små fødselskullene fra slutten av 1920-årene til begynnelsen av 1940-årene sank antall personer over 67 år fra en topp på 622 000 i 1995-96 til drøye 603 000 i 2004. Siden har det vokst til litt over 0,6 millioner i 2011 og ligger videre an til å vokse til rundt 1,5 millioner i 2060, altså mer enn dobbelt så mange som i dag (figur 4). Veksten er en følge av høye fødselskull, særlig i årene 1944-1973, økende levealder og høy innvandring. Framskrivningene viser at antall eldre personer vil øke framover under alle våre alternative forutsetninger. Ytterpunktene i kombinasjonene av forutsetninger, LLML og HHMH, gir en økning i antall eldre fra 2011 til 2060 på henholdsvis en drøy fordobling og en snau tredobling – som ved tidligere framskrivninger.

Referansealternativet MMMM gir nesten identiske tall for antall personer 67 år og over som de to foregående framskrivningene, publisert i 2009 og 2010, litt over 1,5 mill. i 2060.

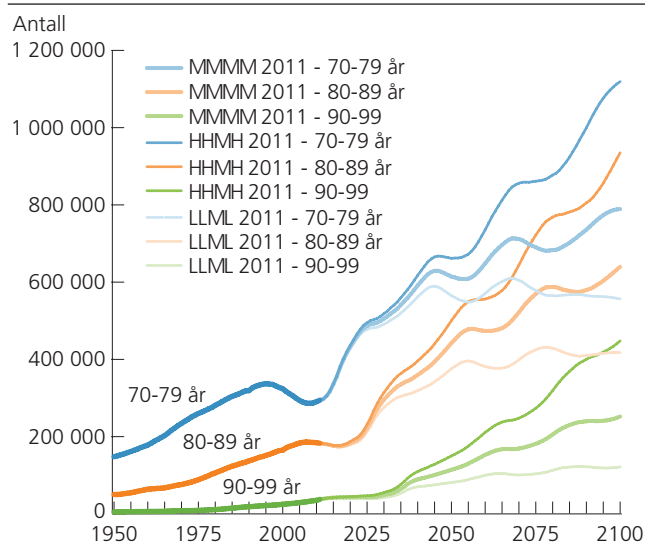
Usikkerheten knyttet til antall eldre er mindre enn for folketallet som helhet. Dette kommer av at de første årene er det bare usikkerheten om levealderen som gir utslag, og denne er heller ikke svært stor på kort sikt. Etter hvert vil den framtidige innvandringen påvirke antall eldre, men dette vil ta lang tid da det er få gamle som innvandrer. Dersom levealderen forblir på 2010-nivået, vil antall eldre personer i 2060 bli hele 322 000 lavere enn i referansealternativet MMMM. Antall eldre påvirkes altså ganske mye av dødelighetsutviklingen framover. Selv med konstant dødelighet fordobles antall eldre.

Ser vi nærmere på antall personer over 67 år, finner vi at veksten kommer til å bli spesielt sterk for personer i 70- og 80-årsalderen, som vist i figur 5. Behovet for pleie og omsorg øker raskt med alderen over 80 år. Det blir også en stor vekst i antall personer i 90-årsalderen og også for personer over 100 år. I dag er det om lag 650 personer som er 100 år eller eldre. Dette tallet vil vokse til nesten 5 000 i 2060 i følge hovedalternativet MMMM, og til henholdsvis 2 000 og 9 000 i to ekstremalternativene LLML og HHMH. Antall personer i aldersgruppen 90-99 år vil ifølge MMMM vokse fra 38 000 til 153 000 i 2060, og til 100 000 og 211 000 i de to ekstremalternativene.

Innvandrere

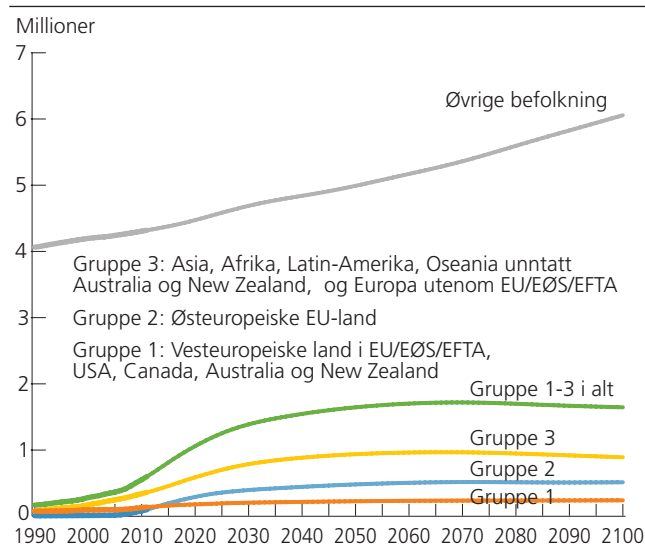
Som nevnt i den første artikkelen i dette nummeret, har vi denne gang tatt i bruk en ny modell (BEFINN) for hele landet, slik at antall innvandrere og deres norskfødte barn blir framskrevet samtidig med resten av befolkningen. Dette sørger for en større grad av konsistens mellom forutsetningene for de ulike gruppene enn før, og også mellom resultatene.

Figur 5. Antall personer i ulike grupper av eldre. Registrert 1950-2011 og framskrevet til 2100 under alternative forutsetninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Antall innvandrere, norskfødte av innvandrere og den øvrige befolkning framskrevet til 2100. Alternativ MMMM¹

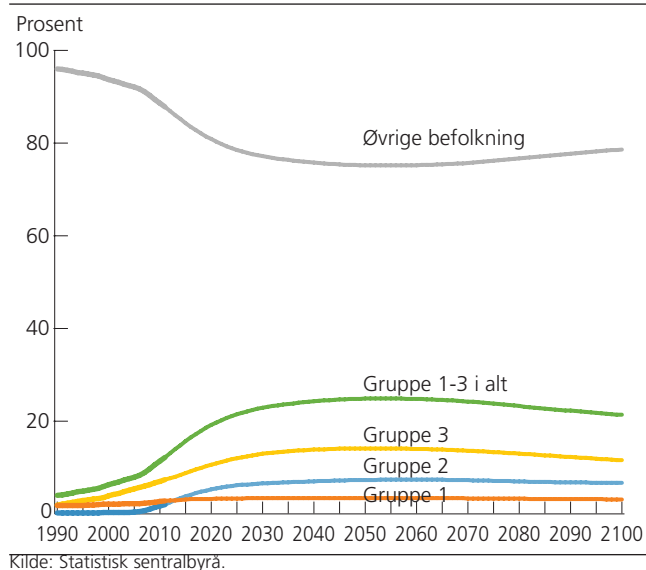
¹ Overskrift rettet 16.09.11

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

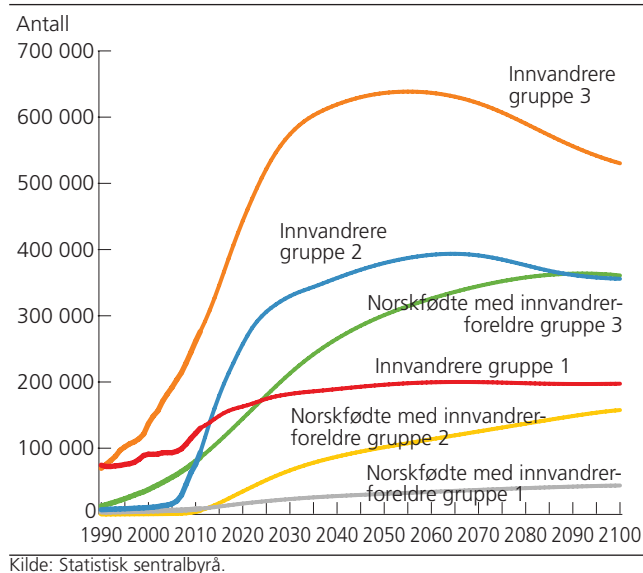
I hovedalternativet MMMM øker antall innvandrere og norskfødte med to innvandrereforeldre fra 0,6 millioner i 2011 til 1,7 millioner i 2060. Den øvrige befolkningen vil øke fra 4,3 millioner i dag til 5,2 millioner i samme periode (figur 6). Dette medfører at innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre, som i dag utgjør 12 prosent av befolkningen, vil vokse til 25 prosent i 2060 i hovedalternativet (figur 7). I alternativet der innvandringen er høyest, men alle andre forutsetninger er som i hovedalternativet (MMM), passerer innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre 3,1 millioner i 2060, eller 36 prosent av befolkningen. Deretter vokser gruppen videre til 37 prosent i 2070, for så å avta langsomt. Den øvrige befolkningen passerer 5,4 millioner i 2060.

Figur 6 viser at i 2060 vil det ifølge hovedalternativet være 0,2 millioner innvandrere og norskfødte med

Figur 7. **Andel innvandrere, norskfødte av innvandrere og den øvrige befolkning framskrevet til 2100 i hovedalternativet MMMM**

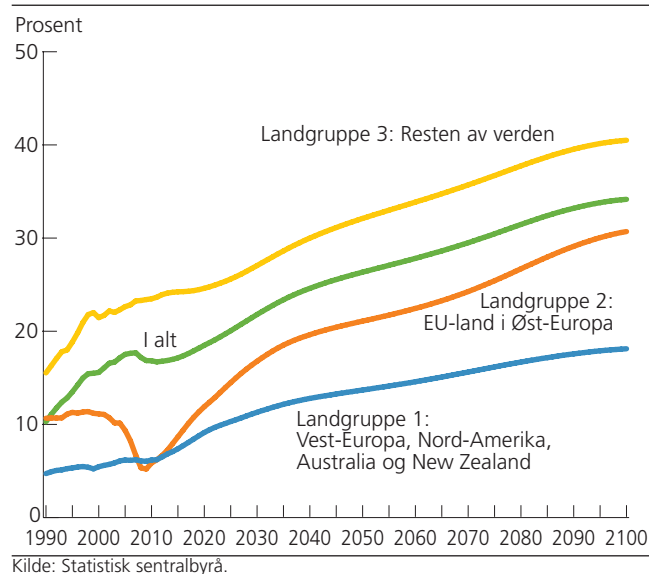
Figur 8. **Antall innvandrere og norskfødte av innvandrere etter landgruppe framskrevet til 2100 i hovedalternativet MMMM**

innvandrerforeldre fra landgruppe 1 (vesteuropeiske land samt USA, Canada, Australia og New Zealand), 0,5 millioner fra landgruppe 2 (østeuropeiske EU-land), og 1 million fra landgruppe 3 (resten av verden). Dette medfører at disse tre gruppene vil utgjøre henholdsvis 3, 7 og 14 prosent av den samlede befolkningen i 2060 (figur 7).

Antall innvandrere vil øke for alle tre landgrupper, til henholdsvis 200 000, 400 000 og 640 000 i 2060, for deretter å gå noe ned. Antall norskfødte med innvandrerforeldre vil imidlertid øke i hele perioden, til henholdsvis 30 000, 110 000 og 330 000, og bli stadig flere i forhold til foreldrene (figur 8). I dag utgjør innvandrere 10 prosent og deres norskfødte barn 2 prosent av befolkningen. I 2060 vil disse andelen bli henholdsvis 18 og 7 prosent, ifølge hovedalternativet.

Figur 9. **«Barneandel»: andel norskfødte av innvandrere i prosent av innvandrere og norskfødte av innvandrere i alt, etter landgruppe. Framskrevet til 2100 i hovedalternativet MMMM. Prosent**

Figur 9 viser at norskfødte barn av innvandrerforeldre vil utgjøre en stadig større andel av alle personer med innvandrerbakgrunn. I 1990 var 10 prosent av denne gruppa født i Norge, i 2011 var den kommet opp i om lag 17 prosent, og den vil øke ytterligere til 28 prosent i 2060. Barneandelen er størst for gruppe 3 og lavest for gruppe 1. Dette har sammenheng med hvor lenge innvandrere fra de ulike landgrupper bor i Norge, hvor mange barn de får, og hvem de får barn med. Det er innvandrere fra Vest-Europa som har høyest mobilitet og flytter raskest fra Norge igjen. Det har også betydning at mange av innvandrerne fra Vest-Europa flytter til Norge for å gifte seg med en som ikke har innvandrerbakgrunn. For personer fra landgruppe 3 får majoriteten barn med andre innvandrere (om lag 70 prosent i gjennomsnitt, men med store variasjoner fra land til land). For migranter fra Øst-Europa er det en økende andel familieinnvandring og derfor også en økende andel av deres barn som blir født i Norge. Før 2004 var det mange kvinner blant innvandrere fra Øst-Europa, som kom hit for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn, men i de første årene etter 2004 var det flest enslige menn som kom hit for å arbeide.

Figur 10 viser at fordelingen av innvandrere i Norge på landgrupper har endret seg betydelig de siste årene. I 1990 utgjorde innvandrere fra gruppe 3 og deres barn født i Norge om lag halvparten av alle innvandrere og deres barn. Fram til 2006 vokste denne andelen til 2/3 av alle innvandrere i Norge, men har siden avtatt raskt og var i 2011 på 60 prosent. Dette skyldes særlig den raskt økende innvandringen fra nye EØS-medlemmer i Øst-Europa etter 2004 (gruppe 2). Siden da har deres andel blitt mangedoblet - fra 4 til 17 prosent. Andelen innvandrere fra Vest-Europa og andre vestlige land har siden 1990 blitt halvert, fra 46 til 23 prosent.

Denne fordelingen vil endres ytterligere framover i følge våre befolkningsframskrivninger, som vist i figur 10 for hovedalternativet MMMM. Den største endringen forventes blant innvandrere med bakgrunn fra EØS-land i øst, som øker fra 17 prosent i 2011 til rundt 30 prosent i 2060.

De fleste innvandrere er ganske unge. I 2010 var 74 prosent av de som innvandret til Norge i aldrene 16-44 år, mens 71 prosent av utvandrerne var det. Bare 39 prosent av hele befolkningen var så ung. Høy innvandring fører til at befolkningen som helhet blir noe yngre enn den ellers ville vært. Figur 11 viser aldersfordelingen for innvandrere og deres norskfødte barn på de tre landgruppene samt for den øvrige befolkningen i 2011 og 2060. Vi ser at innvandringen allerede nå påvirker aldersstrukturen, spesielt i aldrene 20-44 år. I 2060 vil innvandrere og deres norskfødte barn ha fått en enda større virkning på aldersfordelingen. Det mest slående er at også befolkningen av innvandrere og deres barn er blitt mye eldre.

Befolkningens aldring

Innvandring har imidlertid ingen avgjørende virkning på aldringen av den norske befolkningen. Figur 12 viser forsørgerbyrden (*dependency ratio*), som er definert som forholdet mellom antall eldre (67+ år) og antall i yrkesaktive aldre (20-66 år). Dette er et rent demografisk uttrykk for befolkningsaldringen. Det sier ikke noe om hvor mange som faktisk arbeider i de to aldersgruppene som sammenliknes, men det er likevel en nyttig indikator. I dag er dette forholdstallet på et midlertidig lavt nivå, med ca 22 eldre per 100 personer i yrkesaktiv alder. Framover vil det øke sterkt, til rundt 40 i 2060 i følge hovedalternativet MMMM, se figur 12. Høyere fruktbarhet vil redusere veksten i forsørgerbyrden litt, til 38 per 100 i 2060. Høy innvandring (MMM) vil medføre enda noe mindre vekst i forsørgerbyrden, til 33. Den gunstigste utviklingen av forsørgerbyrden får vi dersom levealderen slutter å vokse, men dette er hverken realistisk eller ønskelig. Fortsatt bedring av folkehelse og levealder er et klart samfunnsmessig mål.

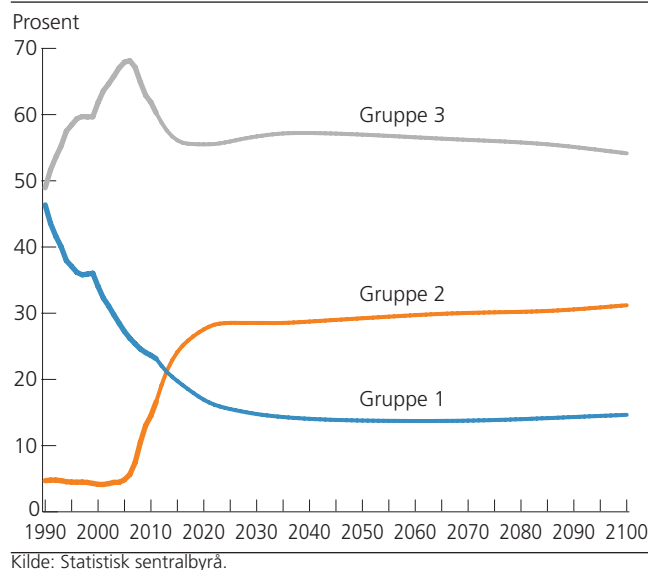
Forsørgerbyrden øker mest, til rundt 45 prosent, der som det blir full stopp i nettoinnvandringen framover (MMM0), noe som er lite realistisk. Den vil stige nesten like mye dersom levealderen øker sterkt (MHMM), til 44 prosent. Økt levealder vil de fleste se som positivt, men dette har altså noen ugunstige konsekvenser i form av økt forsørgerbyrde.

Konklusjonen er at befolkningens aldring vil skje uansett hvilke av våre forutsetninger vi legger til grunn om innvandring, fruktbarhet og levealder framover.

Oppsummering

De nye befolkningsframskrivningene viser at den raske befolkningsveksten i Norge vil fortsette noen år til, for deretter å avta. Befolkningens aldring vil øke sterkt i årene som kommer. Med de forutsetninger vi har gjort, spiller det heller ingen vesentlig rolle for aldringen om

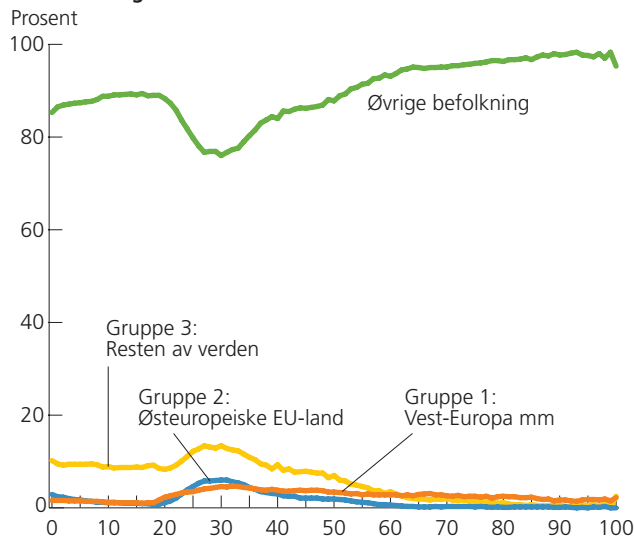
Figur 10. Fordelingen av innvandrere og norskfødte av innvandrere på landgruppe. Registrert 1990- 2011 og framskrevet til 2100 i hovedalternativet MMMM. Prosent

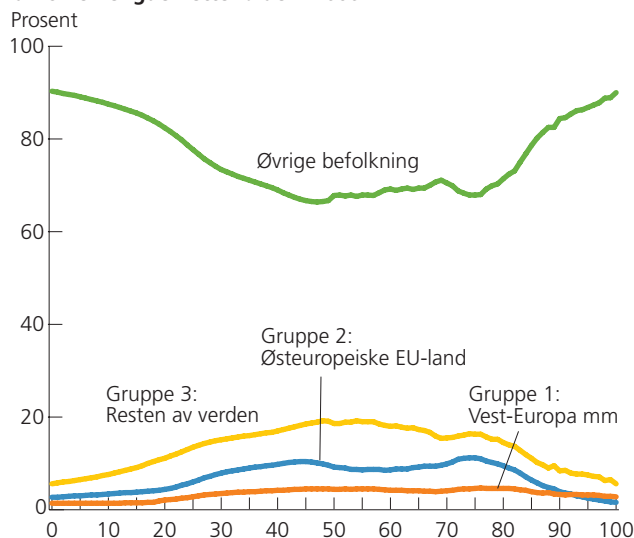
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 11. Aldersfordeling av befolkningen på innvandringsgrupper og den øvrige befolkning. 2011 og 2060. Prosent

a. Folkemengden etter alder i 2011

b. Folkemengden etter alder i 2060

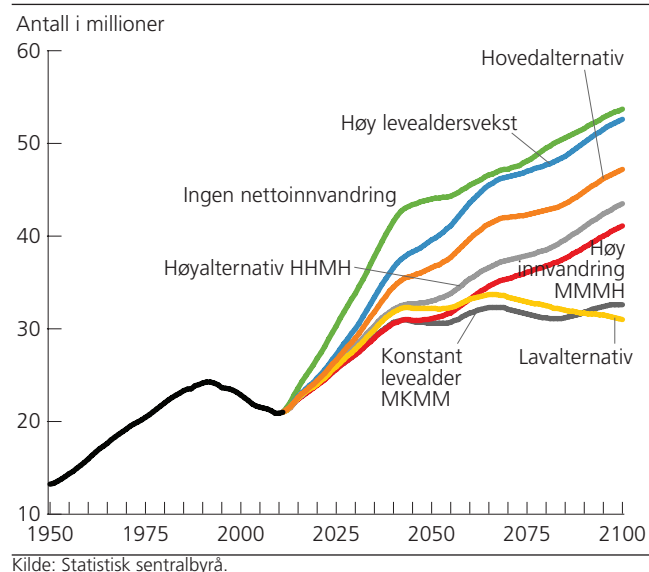
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

vi får lav eller høy fruktbarhet, lav eller høy vekst i levealderen eller lav eller høy innvandring. Høyere fruktbarhet, lavere levealdersforbedring og høyere innvandring er alle faktorer som vil redusere aldringen, målt ved andel eldre i befolkningen, men uten å forhindre den. Realismen og ønskeligheten av slike utviklingstrekk kan imidlertid diskuteres.

Overgangen til en ny framskrivningsmodell, bruk av botid for innvandrere og anslag på brutto framfor netto innvandring, påvirker resultatene betydelig. Spesielt har endringene ført til at den beregnede utvandringen blir høyere, slik at innvandringsoverskuddet blir mindre og befolkningsveksten dermed lavere på lang sikt.

Antall innvandrere og barn født i Norge av innvandrerforeldre vil øke sterkt i årene som kommer, spesielt antall personer med bakgrunn fra de nye EU-landene i Øst-Europa.

Figur 12. **Forsørgerbyrden for eldre: Forholdet mellom antall eldre (67+ år) og antall i yrkesaktive aldre (20-66 år). Per 100**

Befolkningsframskrivning 2011-2040: Regionale forutsetninger og resultater

Inger Texmon og Helge Brunborg

Selv med rask befolkningsvekst i landet som helhet, vil det bli nedgang i folketallet i én av fire kommuner de nærmeste årene ifølge framskrivningens hovedalternativ. Dette gjelder først og fremst små kommuner med stor avstand til byer og større tettsteder. Alle fylker vil få økende folketall de første årene, under de fleste kombinasjoner av forutsetninger. Økningen er større enn i tidligere framskrivninger, først og fremst fordi det er forutsatt høyere innvandring. En fortsatt sentralisering av landets bosetting følger av det innenlandske flyttemønsteret og forsterkes av høy innvandring.

Innledning

I årets framskrivning er det, i likhet med alle offisielle befolkningsframskrivninger siden 1970-tallet, gjort beregninger på region- og kommunenivå. Selv om det denne gang er gjort endringer i beregningsopplegget, er resultatene på regionnivå fremdeles konsistente med framskrivningen av landets folkemengde og påvirket av de forutsetningene som er gjort om utviklingen i fruktbarhet, dødelighet og innvandring på nasjonalt nivå. I artikkelen *Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger* foran er det gjort rede for noen hovedtrekk ved den nye nasjonale framskrivningsmodellen BEFINN. Både modellendringer og nye forutsetninger har bidratt til at anslagene for framtidig folke- mengde er endret i forhold til fjorårets framskrivning. Det er imidlertid ikke gjort så store endringer i metoden for framskrivning på regionalt nivå. Inndelingen etter innvandrerkategori, landbakgrunn og botid, som er brukt i den nasjonale beregningen med BEFINN, er ikke videreført i den regionale modellen; den fordeler befolkningen kun etter region, kjønn og alder.

Når det gjelder de regionale resultatene, vil forutsetningene som er gjort om flytting innenlands bety mye. Det innenlandske flyttemønsteret antas å fortsette i framskrivningsperioden. Foruten mønsteret for innenlandsk flytting vil også regionale forskjeller i fruktbarhet, dødelighet og utvandring, og særlig den regionale fordelingen av flytting fra utlandet, bidra til forskjeller mellom regionene i befolkningsutvikling.

Vi omtaler her resultatene på fylkes- og kommunenivå. I tillegg vil regionale forskjeller bli illustrert ved hjelp av hovedinndelingen for sentralitet (se boksen). Når det gjelder andre begreper, vises det til den foregående

artikkelen, *Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger*, og spesielt tekstboksen. Som tidligere publiseres de regionale resultatene med en kortere tids- horisont enn de nasjonale, denne gangen fram til 2040. Dette er imidlertid en forlengelse i forhold til tidligere framskrivninger, som har gått til 2030.

I årets framskrivning er det, som i de foregående framskrivningene (i 2008, 2009 og 2010), ikke laget alternative forutsetninger om innenlandsk flytting. De ulike alternativene vi presenterer varierer derfor med ulike forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og

Sentralitet

Med sentralitet menes en kommunes beliggenhet i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Det er fire hovednivåer:

- Sentralitet 3: En kommune har sentralitet 3 når den har funksjoner som et landsdelssenter eller dens befolkningstygdepunkt ligger innenfor en 75 minutters reisetid med personbil (90 minutter for Oslo) fra et landsdelssenter.
- Sentralitet 2: En kommune har sentralitet 2 når den omfatter et tettsted med minst 15 000 innbyggere eller dens befolkningstygdepunkt ligger innenfor 60 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum.
- Sentralitet 1: En kommune har sentralitet 1 når den omfatter tettsted med mellom 5 000 og 15 000 innbyggere eller dens befolkningstygdepunkt ligger innenfor 45 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum.
- Sentralitet 0: En kommune har sentralitet 0 når den ikke oppfyller noen av disse kriteriene.

En kommune får alltid det høyeste nivået av de kriteriene som oppfylles hvis flere sett av kriterier oppfylles. Sentralitetsstandarden ble revidert i 2008 på grunnlag av data fra 2006.

Sentralisering. Med sentralisering menes en prosess som fører til at en økende andel av befolkningen er bosatt i kommuner med høyt sentralitetsnivå.

Helge Brunborg er seniorforsker i Seksjon for demografi og levekårsforskning (hbr@ssb.no)

Inger Texmon er seniorrådgiver i Seksjon for demografi og levekårsforskning (iet@ssb.no)

innvandring på nasjonalt nivå. Her henvises det til de ovenfornevnte artiklene om befolkningsframskrivningen i dette nummeret av *Økonomiske analyser*. Vi vil først og fremst omtale framskrivningens hovedalternativ i denne artikkelen, MMMM, med mellomnivået for fruktbarhet, levealder og innvandring. Alternativene LLML og HHMH, med henholdsvis lavt og høyt nivå for de tre komponentene (i rekkefølge fruktbarhet, levealder og innvandring) trekkes også fram i noen grad – i tillegg til de mindre realistiske alternativene MMM0 (uten innvandringsoverskudd) og MM00 (uten innenlands flytting og inn- og utvandring).

Årets utgave av den regionale framskrivningsmodellen

Som før er det laget regionale beregninger i to trinn, der det første trinnet er en beregning på regionalt nivå¹ (BEFREG) og utgjør den egentlige framskrivningen med kohortkomponentmetoden. Denne metoden beregner den årlige endringen i folketallet i hver region etter kjønn og ettårige alder ved å legge til fødsler og innflytting og trekke fra dødsfall og utflytting. Det andre trinnet er en nedbryting av regionale resultater til det finere kommunenivået. Nedbrytingsmetoden er ikke endret (se Rideng, Sørensen og Sørli 1985). Nytt i årets beregning er at modellen BEFINN er tatt i bruk for å framskrive folkemengden i landet (etter kjønn, alder, innvandrer-kategorier og botid for innvandrere). Endringene i BEFREG i årets framskrivning er følgende:

- Som for den nasjonale beregningen gjøres det også i BEFREG forutsetninger om brutto inn- og utvandring og ikke om nettoinnvandring som tidligere.
- For hvert år i framskrivningen er det lagt inn en nivåjustering av tallene for fødsler, dødsfall og utvandring (de to siste etter kjønn og alder), slik at de regionale resultatene fra BEFREG summeres til de nasjonale resultatene fra BEFINN.
- Justeringene har først og fremst endret nivåene for utvandring, siden det allerede i tidligere utgaver av BEFREG var rutiner som sikret at antall fødsler og dødsfall regionalt ble konsistente med de nasjonale banene for utviklingen i fruktbarhet og dødelighet i de ulike alternativene.

Forutsetninger på regionalt nivå

Forutsetninger om det innenlandske flyttemønsteret er basert på registrerte flyttinger i årene 2006-2010. Valget av en femårsperiode er gjort ut fra følgende erfaringer. Det gir mer "treffsikke" resultater å bruke "ferske" observasjoner i størst mulig grad. På den annen side bør antall år i perioden være stort nok til å unngå for stor effekt av hendelser i enkelte år. Størrelsene som beskriver regional fordeling av flytting, og inn- og

utvandring, holdes konstant i framskrivningsperioden. De er:

- Regionale sannsynligheter for innenlandske flyttinger fra en region
- Matriser som uttrykker hvordan flyttinger ut av en region fordeles på de øvrige regionene

Utflyttingssannsynlighetene er spesifisert for hver av de 94 regionene og etter kjønn og alder (0-69 år). Fordi det er lite flytting blant personer over 50 år, er det brukt felles verdier for 5-årsgrupper i alderen 55-69 år. For barn og personer i familiefasen er det beregnet felles sannsynligheter for de to kjønn. Når det gjelder matri-sene, er disse felles for en grovere inndeling av regioner (19), som antas å ha liknende flyttemønstre. Inndelingen bygger på en kombinasjon av prognoseregionenes landsdel og sentralitet.²

I artikkelen *Befolkningsframskrivning 2011-2100: Modell og forutsetninger* foran er det gjort rede for forutsetningene om fruktbarhet, dødelighet, inn- og utvandring på nasjonalt nivå (se tabell 1). Når vi framskriver folketallet for regioner og kommuner, tar vi hensyn til at nivået for disse komponentene varierer mellom ulike deler av landet. Vi beregner derfor indikatorer for:

- Regional fruktbarhet
- Regional dødelighet
- Regionale forskjeller i utvandring fra regionene
- Regional fordeling av flytting fra utlandet

De regionale forskjellene i fruktbarhet og dødelighet er ivarettatt i både lav-, mellom- og høyalternativene, men på en måte som sikrer konsistens med de nasjonale banene.

Følgende perioder og regioner ligger til grunn for de regionale mønstrene i fruktbarhet, dødelighet, inn- og utvandring:

- De regionale fruktbarhetsforskjellene bygger på registrerte fødsler og kvinnebestander, derav alders-spesifikke fruktbarhetsrater i siste femårsperiode (2006-2010), som er beregnet for 49 kommune-grupper (aggregater av de 94 prognoseregionene).
- Fylkene er brukt som inndeling for regionale forskjeller i dødelighet, og det er dødeligheten i siste tiårsperiode (2001-2010) som er lagt til grunn.
- Når det gjelder utvandringssannsynligheter etter kjønn og alder, er også disse beregnet for et aggregat av de 94 prognoseregionene, og basert på utvandring i femårsperioden 2006-2010.
- Den regionale fordelingen av innflyttingen fra utlandet er spesifisert for hver av de 94 regionene og basert på innvandring i perioden 2006-2010.

¹ Prognoseregionene er en inndeling av landets 430 kommuner i 94 regioner, der det er gjort en mindre tilpasning av den offisielle inndelingen i 90 økonomiske regioner. Unntakene er gjort ved at de fem byene Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand og Tromsø er definert som egne prognoseregioner, mens de to prognoseregionene i Sunnhordland er slått sammen. Ingen prognoseregioner krysser fylkesgrensene. For en beskrivelse, se Statistisk sentralbyrå (2000).

² Inndelingen av prognoseregioner etter sentralitet er ikke offisiell, men ble gjort av Kjetil Sørli ved Norsk institutt for by- og region-forskning i forbindelse med utviklingen av BEFREG til å bli matrise-basert for befolkningsframskrivningen i 2002.

Sentraliseringen fortsetter, men etter hvert i langsommere tempo

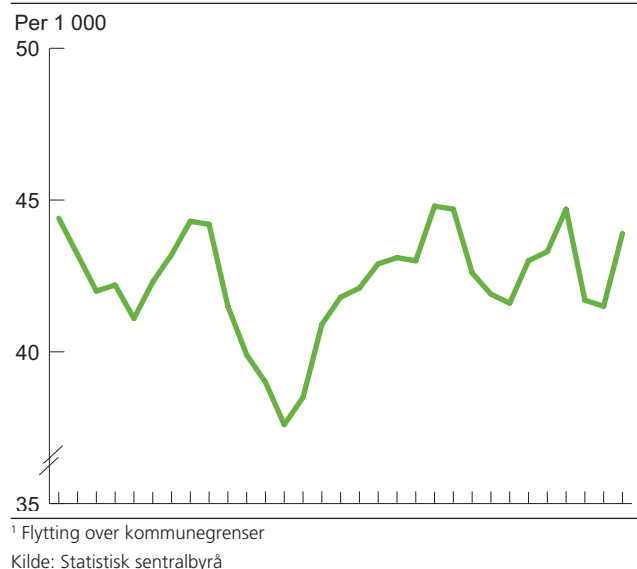
Omfanget av innenlandsk flytting har vært stort de siste årene og var i 2010 rekordhøyt med om lag 215 000 flyttinger over kommunegrensene. Når innenlandsk mobilitet uttrykkes som antall flyttinger per 1000 personer, var nivået på 44 likevel litt lavere enn i årene 2001-2002 og i 2007 (figur 1). Mobiliteten varierer med konjunktorene og var f.eks. lav under lavkonjunkturperioden tidlig på 1990-tallet, mens det etter år 2000, og i de fleste år på 1980-tallet, var relativt høy mobilitet. I femårsperioden 2006-2010, som er utgangspunktet for flytteforutsetningene i den siste framskrivningen, var mobilitetsnivået relativt høyt og avvek lite fra nivået i perioden 2005-2009, som var grunnlag for flytteforutsetningene i forrige framskrivning.

I motsetning til mobilitetsmålet er *sentralisering* (se boksen foran) et resultat av både omfanget og retningen av flyttingene, og beskriver forskjellen mellom utviklingen i sentrale og mindre sentrale deler av landet. I figur 2 illustreres sentralisering ved veksten i andelen av landets befolkning som er bosatt i de mest sentrale kommunene (sentralitet 3). Gjennom de tre siste tiårene har det vært en kontinuerlig sentralisering. Andelen av befolkningen som var bosatt i disse storby-nære områdene steg fra drøyt 61 prosent i 1980 til noe over 67 prosent i 2011.

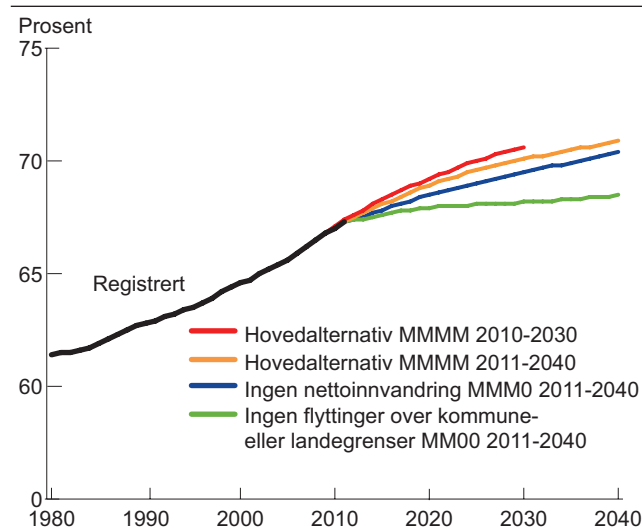
Tendensen i framskrivningsperioden er en fortsatt vekst til 71 prosent i hovedalternativet MMMM, litt mindre enn det tilsvarende alternativet fra fjorårets framskrivning, som ga 72 prosent (figur 2). Veksttakten er imidlertid noe lavere utover i framskrivningsperioden enn det som er registrert for årene (2006-2010) flytteforutsetningene er hentet fra. Dette skyldes dels at selve beregningsopplegget innebærer en viss demping av den regionale omfordelingen over tid³, og dels det forløpet av innvandring som er forutsatt. Resultatet fra en beregning uten innvandringsoverskudd, men med innenlandsk flyttemønster som i hovedalternativet (MMM0), gir en lavere omfordelingstakt (figur 2). Innvandring ser derfor ut til å forsterke sentraliseringen av bosettingen, i alle fall blir det en slik effekt når det regionale inn- og utvandringsmønsteret fra siste femårsperiode legges til grunn. Når fjorårets hovedalternativ ga en noe raskere sentralisering, selv med et lavere innvandringsnivå, kan det se ut som om årets forutsetninger om innenlandsk flytting har hatt en svakere sentraliseringseffekt enn fjorårets, selv om mobiliteten var på samme nivå i de to observasjonsperiodene som ble brukt (figur 1).

Som ventet er sentraliseringen svak når det verken forutsettes innenlandsk flytting eller migrasjon til og fra landet (alternativ MM00 i figur 2). Omfordelingen

Figur 1. Innenlandske flyttinger per 1 000 av folkemengden¹

Figur 2. Andel av befolkningen i de mest sentrale kommunene. Registrert 1980-2011. Framskrevet 2011-2040 og 2012-2040 ifølge alternativ i 2010 og 2011¹

¹ For nærmere forklaring og beskrivelse av de ulike alternativene i figuren, viser vi til artiklene foran om den nasjonale framskrivningen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

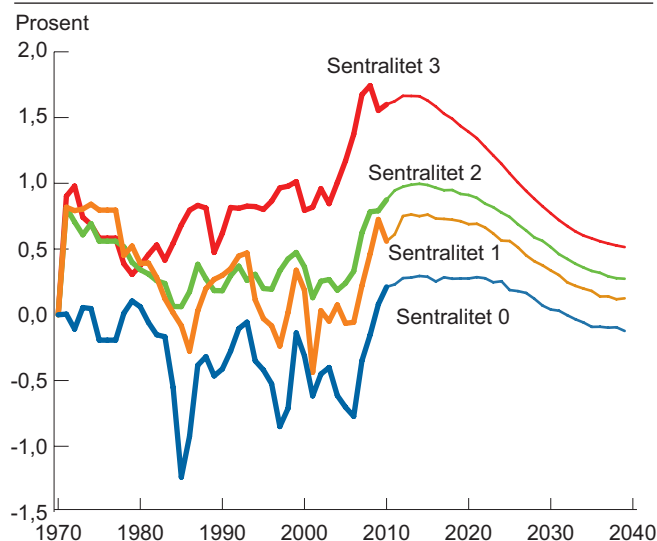
forklares da av forskjeller i aldersstruktur, særlig andelen unge kvinner, samt av de regionale forskjellene som er forutsatt for fruktbarhet og dødelighet.

Selv om den regionale omfordelingen av befolkningen har gått fra periferi til sentrum gjennom flere tiår⁴, har tempoet variert over tid. I figur 3 ser vi på årlig befolkningsvekst i områdene med ulik sentralitet (0-3), både for perioden 1970-2010 og på utviklingen fram mot 2040 i henhold til hovedalternativet. Om vi velger forskjellen i vekst mellom høyeste og laveste sentralitetsnivå som et uttrykk for graden av sentralisering, var den lav fram til 1980, da det var omtrent nullvekst i de minst sentrale kommunene og under 1 prosent vekst i områdene med høyest sentralitet. Midt på 1980-tallet, under høykonjunktoren, var forskjellen i vekst

³ Dette skyldes blant annet at det brukes konstante utflyttingssannsynligheter. Med konstante flyttesannsynligheter vil antall utflyttere fra områder med befolkningsnedgang gå noe ned fordi risikopopulasjonen minker, mens antall utflyttere vil gå opp i de områdene som har vekst. Dette bidrar til en dempingseffekt utover i perioden.

⁴ Det er sentralitetsinndelingen fra 2008 som er brukt.

Figur 3. Årlig befolkningsvekst etter sentralitetsnivå. Registrert 1980-2010. Framskrevet 2011-2040

Kilde: Statistisk sentralbyrå

om lag dobbelt så stor, mens den ble redusert fram til rundt 1990. På 2000-tallet har det vært store regionale forskjeller i befolkningsvekst mellom sentrale områder og distriktskommuner, men med noe fallende trend de par siste årene. Imidlertid har det dominerende trekket ved utviklingen på 2000-tallet vært at befolkningsveksten har økt på alle sentralitetsnivåer, i tråd med at den nasjonale veksten har økt. De siste par årene har det imidlertid vært en særlig bratt økning på det laveste nivået, samtidig som veksten har flatet ut eller er dempet på de øvrige nivåene.

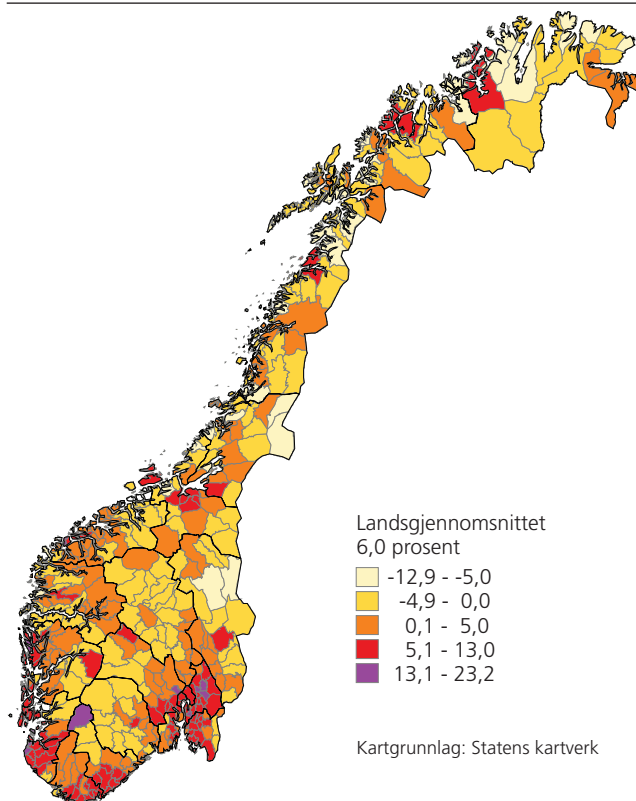
Når flytte- og innvandringsmønsteret i perioden 2006-2010 legges til grunn, blir det store regionale forskjeller i årlig befolkningsvekst de første årene, med over 1,6 prosent i de mest sentrale kommunene og om lag 0,3 prosent i de minst sentrale (i alternativ MMMM). Med fallende innvandringsnivå over tid, samtidig med at en økt *utvandring* særlig kommer fra sentrale kommuner, blir forskjellene i befolkningsvekst mellom sentrale strøk og periferi redusert⁵.

Færre kommuner får nedgang i folketallet

Den kraftige nasjonale befolkningsveksten medfører også at det har vært en stor økning i antall kommuner med vekst i folketallet. Ser vi på den gjennomsnittlige årlige befolkningsveksten i de to femårsperiodene vi har bak oss, gikk antall kommuner med vekst opp fra under halvparten (184 av 430) i den første perioden til over 250 for den andre perioden. Nedgang i folketallet i et flertall av norske kommuner har vært et trekk ved befolkningsutviklingen før dette. Som vi så foran, er det kommunene med lav sentralitet som har hatt befolkningsnedgang, og av dem er det mange små kommuner (149 kommuner har sentralitet 0, med en gjennomsnittlig størrelse på 3 100 personer og et samlet folketall som bare utgjør ti prosent av landets folketall).

⁵ Den nevnte dempingseffekten i modellen bidrar også til utjevningen.

Figur 4. Befolkningsvekst i kommunene i årene 2006-2010. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ser vi på årets hovedalternativ MMMM, er det bare i én av fire kommuner det er ventet nedgang. Dette er en betydelig lavere andel enn i den foregående femårsperioden, som var utgangspunktet for forutsetningene om innenlandsk flytting. Først og fremst skyldes det den høye innvandringen som er forutsatt. Innvandringen får positiv virkning på folketallet i nesten samtlige kommuner og ikke bare i de største byene. Imidlertid får det sentrale østlandsområdet så stor andel av denne veksten at resultatet, som nevnt, blir et stadig mer sentralisert bosettingsmønster. Dersom vi ser bort fra inn- og utvandring, ville folketallet ha sunket i over dobbelt så mange kommuner (244) som det faktisk gjorde i 2010 (da det var 116) og som er beregnet for de første fem år i hovedalternativet (107). I fjorårets mellomalternativ var det for øvrig forventet befolkningsnedgang i rundt 180 kommuner i årene 2010-2014, omtrent som i den foregående femårsperiode.

Kartet i figur 4 illustrerer hvor i landet vi finner kommunene med sterkest vekst og nedgang i perioden 2006-2010. Innslaget av kommuner med mer enn 1 prosent årlig nedgang er lite i Sør-Norge, mens det er flere områder i Trøndelag og langs kysten av Nord-Norge som har hatt en såpass betydelig befolkningsnedgang i perioden. Mer beskjeden tilbakegang finner vi i store deler av innlandsfylker som Hedmark og Oppland, samt i det indre av Buskerud, Telemark og Agder. De typiske vekstområdene finner vi rundt de største byene. Flest og størst er disse områdene i den sørlige delen av landet, men også i Nord-Norge er det en del regionale sentra med betydelig befolkningsvekst, for eksempel

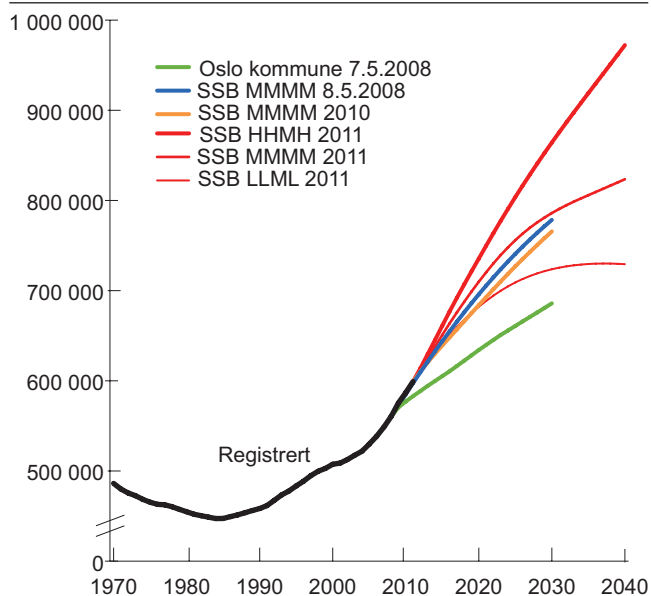
Tabell 1. Antall kommuner med vekst eller nedgang i folketallet¹

	Registrert 2001-2005	Registrert 2006-2010	MMMM 2011-2015	LLML 2011-2015	HHMH 2011-2015	MMMO 2011-2015	MM00 2011-2015	MMMM 2021-2025
Antall med vekst	184	256	323	276	356	186	251	336
Antall med nedgang	246	174	107	154	74	244	179	94

¹ Overskrift rettet 16.09.11.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Folketallet i Oslo. Registrert 1970-2011. Framskrevet fram til 2040 (2030) ifølge alternativ fra 2008, 2009, 2010 og 2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå

ved et landsdelssenter som Tromsø og et fylkessenter som Bodø, samt Alta og Hammerfest.

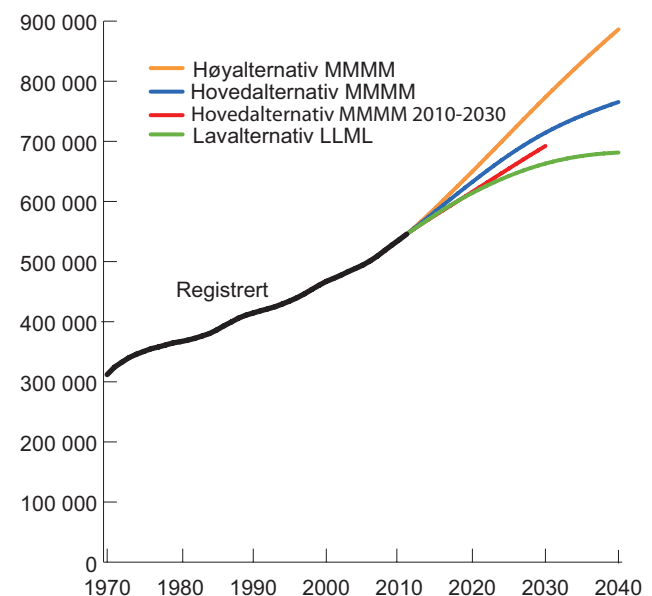
Vekst i alle fylker

De nærmeste årene forventes det vekst i alle fylker, både ifølge lav-, mellom- og høyalternativet i årets framskrivning. Også i den foregående perioden, 2006-2010, var det befolkningsvekst i alle fylker, men nokså beskjeden i noen av dem (Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark). I femårsperioden før dette var det tilbakegang i disse tre fylkene, i tillegg til i Oppland. Som tidligere påpekt, er veksten for landet som helhet forutsatt å være høyere de første årene av framskrivningen enn i den foregående femårsperioden (1,35 prosent årlig i hovedalternativet, mot 1,18 prosent i gjennomsnitt for perioden 2006-2010).

I framskrivningsperiodens første femårsperiode blir det aller sterkeste vekst i Oslo, men også Akershus og Rogaland kan vente svært sterk vekst de nærmeste årene. Andre fylker som kommer ut med høye veksttall, er Hordaland og Sør-Trøndelag, samt Agder-fylkene og Buskerud. Felles for vekstfylkene er at de omfatter et storbyområde eller er nær en av de større byene.

Lenger ut i perioden, i 2021-2025, er veksttakten en god del redusert i alle fylker, og da er det Rogaland som vil ha den sterkeste veksten i følge framskrivningen. Selv i denne perioden vil alle fylkene ha vekst ifølge

Figur 6. Folketallet i Akershus. Registrert 1970-2011. Framskrevet 2012-2040 (2030) ifølge alternativ fra 2010 og 2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå

alternativ MMMM. Først mot slutten av perioden vil utviklingen snus fra vekst til nedgang, blant annet i de nordnorske fylkene og Sogn og Fjordane, ifølge hovedalternativet, mens det i lavalternativet vil være noen eksempler på nedgang allerede midt i perioden.

I et alternativ der det ikke er forutsatt noe innvandringsoverskudd (MMMO), blir det nedgang i 7 av de 19 fylkene de første fem årene. Fordi dette alternativet har et sentraliserende innenlands flyttemønster og en befolkningsvekst for landet på en tredel av hovedalternativets nivå, ville de tre nordnorske fylkene, samt innlandsfylkene få nedgang i folketallet i tillegg til Telemark og Sogn og Fjordane.

Selv om Oslo er det fylket som har vokst raskest de siste årene, er det andre fylker som har hatt en mer stabilt sterk vekst. Går vi så langt tilbake som til 1970-tallet, sank faktisk folketallet i Oslo. Da var det en periode med stort omfang av utflytting til naboregionen og liten innvandring. For Oslo har mønsteret endret seg siden den gang, ved at en større andel av barnefamilier har blitt boende lenger innenfor byens grenser, samtidig som innvandringen har økt (Juvkam, Sørli og Texmon 2010). Om vi bare går tilbake til den foregående femårsperioden 2001-2005, hadde både Akershus og Rogaland vel så sterk vekst som Oslo. Den økte innvandringen de siste årene har altså hatt større innvirkning på folketallsveksten i Oslo enn i de øvrige vekstområdene.

Tabell 2. Gjennomsnittlig årlig vekst i folketallet. Prosent

	Registrert 2001-2005	Registrert 2006-2010	MMMM 2011-2015	LLML 2011-2015	HHMH 2011-2015	MMMO 2011-2015	MMMM 2021-2025
01 Østfold	0,73	1,09	1,22	1,01	1,45	0,50	1,04
02 Akershus	1,21	1,72	1,72	1,45	1,99	0,73	1,32
03 Oslo	1,14	2,16	2,06	1,66	2,47	0,42	1,16
04 Hedmark	0,05	0,33	0,60	0,40	0,80	-0,04	0,65
05 Oppland	-0,02	0,31	0,58	0,37	0,79	-0,09	0,59
06 Buskerud	0,53	1,26	1,42	1,17	1,69	0,52	1,18
07 Vestfold	0,65	1,02	1,18	0,94	1,42	0,38	1,03
08 Telemark	0,07	0,36	0,64	0,44	0,85	-0,03	0,66
09 Aust-Agder	0,27	1,12	1,40	1,16	1,64	0,62	1,18
10 Vest-Agder	0,68	1,21	1,36	1,12	1,61	0,55	1,21
11 Rogaland	1,17	1,87	2,00	1,68	2,33	0,84	1,42
12 Hordaland	0,64	1,36	1,54	1,28	1,81	0,62	1,18
14 Sogn og Fjordane	-0,18	0,20	0,64	0,38	0,90	-0,24	0,50
15 Møre og Romsdal	0,10	0,72	1,15	0,88	1,42	0,23	0,85
16 Sør-Trøndelag	0,78	1,32	1,36	1,11	1,61	0,50	1,06
17 Nord-Trøndelag	0,22	0,53	0,72	0,52	0,92	0,11	0,74
18 Nordland	-0,17	0,09	0,45	0,24	0,67	-0,23	0,36
19 Troms Romsa	0,24	0,51	0,72	0,48	0,95	-0,09	0,54
20 Finnmark Finnmarku	-0,31	0,13	0,73	0,45	1,02	-0,24	0,30
Hele landet	0,60	1,18	1,35	1,08	1,62	0,39	1,03

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vekstanslagene fra mellomalternativene i SSBs framskrivninger fra og med 2008 innebærer en fortsatt sterk vekst i Oslo på oppunder 200 000 innen år 2030, se figur 5⁶. For Oslo er endringen fra fjorårets til årets mellomalternativ mer beskjeden enn for mange andre regioner. Vi ser i figuren at veksten er noe sterkere de første årene, men at årets resultat ligger lavere enn for fjorårets i perioden etter 2030. Mønsteret med sterkere vekst de første årene og noe mer utflating av veksten over tid, avspeiler de endrede forutsetninger om innvandring. For Oslos del kan også den økende utvandringen over tid ha betydning for at veksten flater ut.

Akershus har vært et fylke med langvarig og stabil befolkningsvekst. På 1970- og 1980-tallet var det stort omfang av boligbygging i Oslos nabokommuner. Mens det er unge og utdanningssøkende som flytter til Oslo, går det en strøm av barnefamilier ut til naboregionene. Også blant innvandrere er det en betydelig flytting til Akershus. Tradisjonelt har innvandrere gjerne bodd i Oslo først og siden flyttet ut, mens det de siste årene også har vært en god del innflytting fra utlandet til Akershus. Årets hovedalternativ gir litt høyere vekst for Akershus enn fjorårets.

Ved årets framskrivning er Rogaland det fylket som over tid får den sterkeste veksten. Også Rogaland har vært et fylke med ganske sterk vekst over lang tid. Utviklingen i oljeindustrien har gitt grunnlag for vekst

i arbeidsmarkedet, slik at fylket har tiltrukket seg en betydelig andel av innflyttingen fra utlandet (særlig fra vestlige land) og av innenlandsk flytting. Fylket har dessuten relativt høyt fruktbarhetsnivå og ung aldersstruktur. Sammenliknet med de foregående tiårene har imidlertid veksten vært særlig rask de siste årene, og årets framskrivning gir i hele framskrivningsperioden en klart høyere vekst enn det som ble resultatet av fjorårets hovedalternativ.

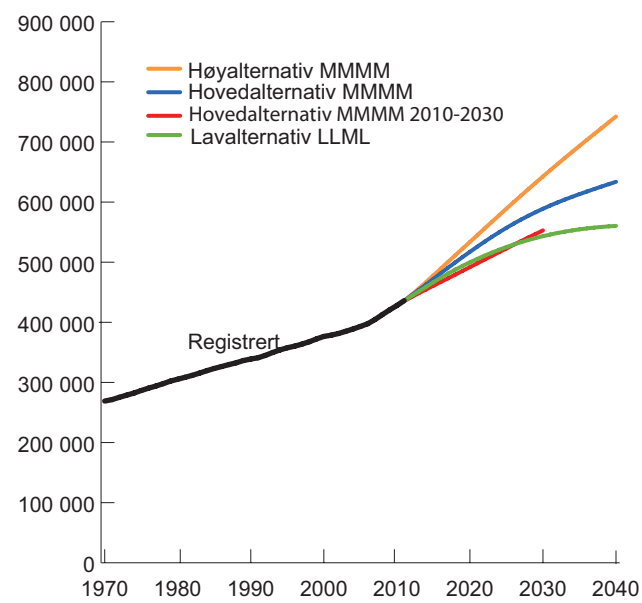
Sogn og Fjordane er eksempel på et fylke der det gjennom en lang periode har vært en svak utvikling i folketallet. Ser vi hele perioden 1970-2011 under ett, har det vært vekst, men fra og med 1980-tallet har det vært perioder med negativ folketallsutvikling, den siste rundt midten av 2000-tallet. De siste årene har det vært en klar vekst. Resultatene fra årets hovedalternativ, som bygger på flytting de siste fem årene, avviker derfor ganske mye fra fjorårets, med en betydelig vekst i første halvdel av perioden. I mellomalternativet flater veksten klart ut, mens det for dette fylket blir en nedgang i lavalternativet

Oppsummering

Resultater fra årets befolkningsframskrivning gir vekst i en større andel av kommunene enn det som har vært resultatet i tidligere framskrivninger. Ifølge årets hovedalternativ vil det bli nedgang i én av fire kommuner de første fem årene. Dette er en lavere andel enn observert noen gang siden 1970. Blant fylkene er det ingen som vil få nedgang de første årene av framskrivningsperioden, selv ikke i framskrivningens lavalternativ. Ikke før mot slutten av perioden vil det bli noen fylker som får

⁶ Figuren viser i tillegg resultatene av en beregning som ble publisert i Oslo kommune våren 2008, bare dagen før SSB publiserte framskrivninger med en omfattende revurdering av framtidig innvandringsoverskudd sammenliknet med tidligere framskrivninger.

Figur 7. **Folketallet i Rogaland. Registrert 1970-2011.**
Framskrevet 2012-2040 (2030) ifølge alternativ fra 2010 og 2011

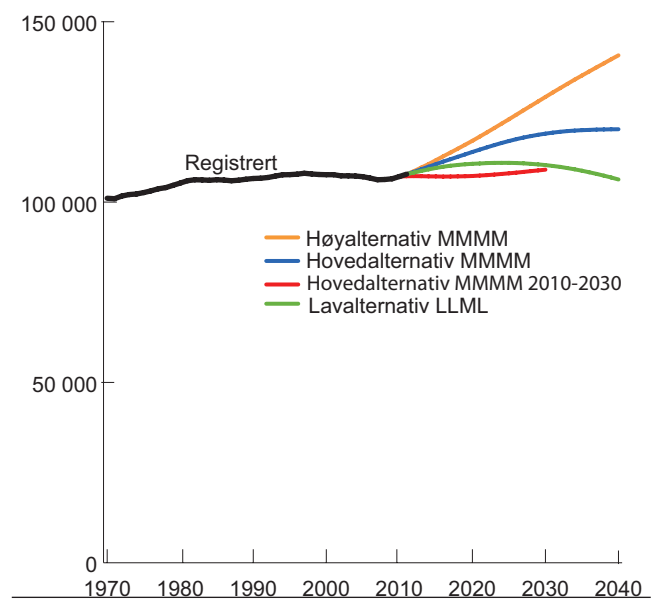

Kilde: Statistisk sentralbyrå

synkende folketall, ifølge hovedalternativet. Ifølge lavalternativet vil derimot noen, blant annet de nordnorske fylkene, få nedgang fra midten av perioden fram til 2040. Det er de endrede forutsetningene om innvandring som er årsaken til at flere regioner får vekst enn ved tidligere framskrivninger. At innvandringen de første årene er forutsatt å stige fra dagens nivå, betyr også sterkere vekst enn det som er registrert tidligere. Selv om det blir vekst i flere fylker og kommuner, er det fortsatt store regionale forskjeller. På fylkesnivå er veksten betydelig høyere i dem som omfatter en storbyregion enn i de fleste andre fylker.

Når vi deler landet inn etter sentralitetsnivå, ser vi at det vil være betydelige forskjeller i befolkningsveksten på de ulike nivåene. Vi har hatt sentralisering over lang tid. Det skyldes det innenlandske flyttemønsteret, hvor strømmene først og fremst går til storbyområdene. Til nå har innvandring utenfra forsterket sentraliseringen. Når vi legger det regionale inn- og utvandringsmønsteret fra 2006-2010 til grunn for framskrivningene, fortsetter sentraliseringen. Imidlertid er den noe svakere i årets hovedalternativ enn i fjorårets.

Figur 8. **Folketallet i Sogn og Fjordane. Registrert 1970-2011.**
Framskrevet 2012-2040 (2030) ifølge alternativ fra 2010 og 2011

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Referanser

Juvkam, D., K. Sørli og I. Texmon (2010): Demografisk utvikling i fem storbyer, NIBR-rapport 2010:16.

Rideng, A., K. Ø. Sørensen og K. Sørli (1985): Modell for regional befolkningsframskriving. Rapporter 1985/7. Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2000): Standard for økonomiske regioner, NOS C616, Statistisk sentralbyrå.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter/Reports

Håkan Eggert, Mads Greker and Emily Potter: Policies for second generation biofuels. Current status and future challenges, Rapporter 24/2011. 35 s. ISBN 978-82-537-8129-7 (trykt).

Current state-of-the-art knowledge concludes that green house gas (GHG) emissions must be controlled and reduced within the next 30-40 years. The transport sector contributes almost a fifth of the current global emissions, and its share is likely to increase in the future. The US and a number of European countries have therefore introduced various support schemes for research and development (R&D) of low emission fuels that can potentially replace the current fossil fuels. One such alternative is biofuels. The advantage of biofuels are that it is easy to introduce into the transport sector. On the other hand, recent research papers question whether the supply of feedstock is sufficient, and to what extent biofuels lead to GHG emission reductions.

This report reviews the current status of second generation biofuels. Second generation biofuels are made from cellulose, which according to our survey of the literature, is in more abundant supply than the first generation biofuels feedstocks. Furthermore, it seems to have the potential to reduce GHG emissions from the transport sector without leading to devastating land use changes, which recent critique has held against first generation biofuels. Given that governments have decided to support R&D of low emission fuels, we ask the following questions:

- Should second generation biofuels receive R&D support to the same extent as other low emission fuels like hydrogen?
- How should support schemes for second generation biofuels be designed?

Second generation biofuels can be divided according to the production process into thermo-chemical and bio-chemical. With respect to the thermo-chemical process the potential for cost reductions seems to be low. On the other hand, ethanol made from cellulose using the biochemical conversion process is far from a ripe technology. Expert reports point to several potential technological breakthroughs which may reduce costs substantially. Hence, cellulosic ethanol, should receive direct support to R&D in line with other low emission fuel alternatives.

R&D on cellulosic ethanol can also be supported by indirect measures. The most important measure in this respect is to ensure a correct pricing of fossil fuels now and in the future.

Many argue that production and use of first generation biofuels will bridge the conversion to second generation biofuels. We doubt that the necessary cost reductions for second generation biofuels can be obtained from widespread use of first generation biofuels. First, the production processes are simply too different, and second, the advantage with all kinds of biofuels are that it easy to introduce into the transport market at once the technology is ripe.

Some also argue that second generation biofuels need to be protected against competition from import of low cost first generation biofuels made in developing countries. However, with targeted support to second generation biofuels, there is no need to pay attention to the infant industry argument. Trade policy should only aim to correct for insufficient internalizing of GHG emission costs from the production of biofuels in countries without a price on carbon.

It is by no means certain that second generation biofuels will play

a central role in the decarbonizing of the transport market. Necessary cost reductions may not be achieved. The GHG emissions from land use change connected to large-scale growing of cellulosic feedstock may turn out to offset the gains from changing fuel. It is important to avoid a technological or political lock-in in biofuels. In other words, policies should be flexible, and it should be possible to terminate support programs within a short notice.

Audun Langørgen: Alternative metoder for beregning av kostnadsnøkler for utgiftsutjevning mellom kommuner, Rapporter 23/2011. 60 s. ISBN 978-82-537-8127-3 (trykt)

Inntektssystemet er et kriteriebasert system for fordeling av statlige rammetilskudd til kommunene, administrert av Kommunal- og regionaldepartementet. Det overordnede formålet med inntektssystemet er å utjevne kommunenes økonomiske forutsetninger for et likeverdig tjenestetilbud. Med likeverdig tjenestetilbud menes at kvaliteten og omfanget på tilbudet overfor ulike grupper av mottakere skal være uavhengig av bostedskommune. Hensynet til likeverdige tjenestetilbud blir søkt ivaretatt gjennom et inntektsutjevnende tilskudd og et utgiftsutjevnende tilskudd. Det inntektsutjevnende tilskuddet skal motvirke forskjeller som skyldes at kommunene har ulike skattegrunnlag, og gir med andre ord kompensasjon til kommuner med lavt skattegrunnlag per innbygger.

Kommunene står overfor ulike kostnader for å yte lovpålagte tjenester og innfri pålagte minstestandarder. Siden kommunene har ulik størrelse, geografi og befolkningssammensetning, følger det at de har forskjellige kostnader for å dekke befolkningens behov for kommunale tjenester. Slike kostnader kalles utgiftsbehov. Det

utgiftsutjevnen tilskuddet skal motvirke økonomiske forskjeller mellom kommunene som skyldes variasjoner i utgiftsbehovet. Inntektssystemet for kommunene er basert på kostnadsnøkler som brukes til å kompensere kommunene for variasjoner i utgiftsbehov gjennom fordelingen av rammetilskudd. Et formål med denne rapporten er å diskutere alternative metoder for å beregne utgiftsbehov og utgiftsutjevnen tilskudd, og sammenlikne resultatene ved bruk av de ulike metodene.

Kommunal- og regionaldepartementet innførte i 2011 en ny kostnadsnøkkel for kommunene. Denne revisjonen var delvis basert på estimeringsresultater fra modellen KOMMODE, som er en simultan modell for kommunenes pengebruk. Denne rapporten dokumenterer resultater fra beregning av kostnadsnøkler som er avledet fra KOMMODE. Det blir beregnet kostnadsnøkler for administrasjon, grunnskoler, helsetjenesten, sosialhjelp, barnevern og pleie og omsorg. Det metodiske grunnlaget for slike beregninger blir diskutert, og det blir vist hvordan alternative analysemetoder og forutsetninger påvirker resultatene. Et viktig formål med rapporten er å studere stabiliteten i kostnadsnøkler over tid. Dette blir gjort ved å estimere kostnadsnøkler for ulike kommunale tjenester for hvert av årene 2001 – 2008. Resultatene viser at kostnadsnøkler er relativt stabile, men at endringer over tid i de estimerte kostnadsnøkler likevel kan gi betydelige utslag i størrelsen på de utgiftsutjevnen tilskuddene for enkelte kommuner. Dette gjelder særlig for kommuner som har ekstremt høye eller lave verdier på ett eller flere kriterier i kostnadsnøkkel.

Dennis Fredriksen og Nils Martin Stølen: Utforming av ny alderspensjon i folketrygden, Rapporter 22/2011. 41 s. ISBN 978-82-537-8125-9 9 (trykt)

Fleksibel alder for pensjonering og uttak av pensjon er sammen med levealdersjustering sentrale

elementer i det nye systemet for alderspensjon som er trådt i kraft fra 1. januar 2011. Rapporten gir en oppsummering av det vedtatte opplegget for ny alderspensjon i folketrygden og presenterer oppdaterte beregninger av forholdstall og delingstall. Disse tallene har stor betydning for de årlige pensjonstelsene ettersom de opptjente rettighetene skal fordeles på forventet antall år som pensjonist. Tidlig pensjonering innebærer at de opptjente rettighetene må fordeles på flere år. Forholdstallene og delingstallene øker også når levealderen øker (levealdersjustering). Den enkelte kan motvirke effekten på de årlige ytelsene ved å utsette pensjoneringen.

Forholdstallene benyttes til å beregne årlige ytelser basert på rettigheter opptjent i det gamle systemet. Ytelsene til og med 1953-kohorten blir dermed i sin helhet beregnet på grunnlag av forholdstall. Det nye systemet med delingstall gjøres gradvis gjeldende for kohorter født fra og med 1954, og fullt gjeldende for kohorter født fra og med 1963. Forholdstallene korrigerer de årlige ytelsene for de kohortene som blir berørt ved å sammenholde forventet gjenstående levealder med tilsvarende opplysninger for 1943-kohorten.

Forholdstallene for personer født i årene 1943 til og med 1950 er nå endelige. Sammenlignet med tidligere anslag presentert i en rapport fra 2008, er tallene for personer født i 1948 og senere ubetydelig oppjustert, og da spesielt for sen pensjoneringsalder. Dette innebærer at innstramningen som følge av det nye pensjonssystemet blir litt sterkere enn tidligere anslått. Økt innstramning skyldes at levealderen over perioden 2008-2010 har økt litt sterkere enn lagt til grunn i Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivninger fra 2008. For delingstallene innebærer også hensyn til synkende dødelighet før pensjoneringsalder at økningen regnet relativt til 1943-kohorten nå er litt sterkere enn tidligere anslått.

Under lønnsoppgjøret i 2009 ble det avtalt at AFP-ordningen i of-

fentlig sektor skal videreføres. En konsekvens av dette er at systemet med fleksibel pensjonering og levealdersjustering bare i mindre grad får betydning for offentlig ansatte i første omgang. Effekten fra pensjonsreformen på utsatt pensjonering blir dermed lavere enn tidligere anslått. Den samlede økningen i arbeidsstyrken i 2050 som en følge av pensjonsreformen er nå nedjustert til 5,5 prosent, mot tidligere anslått 6,5.

Rapporten presenterer også oppdaterte beregninger for effekten av pensjonsreformen på de framtidige utgiftene til alderspensjon og finansieringsbyrden regnet i prosent av arbeidsinntektene (korrigert for lempeligere skattlegging av pensjonistene). Selv med den vedtatte pensjonsreformen kan vi vente en kraftig økning i folketrygdens utgifter til alderspensjon i de nærmeste tiårene, med mer enn en fordobling fra 2010 til 2050. Levealdersjusteringen er den viktigste innstrammende komponenten i det nye systemet og bidrar isolert sett til å redusere de årlige utgiftene til alderspensjon i 2050 med om lag 50 milliarder kroner, eller 17 prosent.

Det nye opplegget for pensjonistbeskatning som er innført fra 2011, bidrar til å støtte opp om pensjonsreformens intensjon om økt arbeidstilbud gjennom lavere marginalsatt på arbeidsinntekter for pensjonistene. I tillegg innebærer omleggingen en forenkling samtidig som skattleggingen forskyves fra pensjonister med lavere inntekter til pensjonister med høyere. Skatteomleggingen vil imidlertid også stimulere til at flere kan komme til å ta ut pensjonen tidligere og dermed ha flere år mot slutten av yrkeskarrieren hvor de kombinerer arbeid og pensjon. Med det nye skattesystemet vil tidlig uttak av pensjon gi flere år med skattefradrag som alderspensjonist, og fradraget i hvert enkelt år vil bli større. Personer ansatt i privat sektor med utsikter til pensjon noe utover minstepensjon ventes å dra nytte av dette. Tidligere uttak av pensjon innebærer at utgiftene til alderspensjon framskyndes i tid.

Torbjørn Skarðhamar, Lotte R. Thorsen og Kristin Henriksen: **Kriminalitet og straff blant innvandrere og øvrig befolkning**, Rapporter 21/2011. 109 s. ISBN 978-82-537-8123-5 (trykt).

Denne rapporten beskriver registrert kriminalitet og straff blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, sammenlignet med den øvrige befolkningen. Fra tidligere studier vet vi at innvandrere er overrepresentert i kriminalstatistikken. Det er derimot også velkjent at innvandrere har en annen sammensetning særlig når det gjelder alder, og for noen land også kjønn. Siden kriminalitet er sterkt knyttet til alder og kjønn er befolkningsstruktur trolig en viktig forklaring: At grupper med en høy andel unge menn er overrepresentert i kriminalstatistikken sammenlignet med grupper der det er en høy andel eldre kvinner, bør ikke overraske. Innvandrerbefolkningen har imidlertid også et annet bostedsmønster og er i mindre grad inkludert i det ordinære arbeidsmarkedet, hvilket også kan ha betydning for kriminalitetsmønstre. Men det er stor forskjell på innvandrere etter hvilket land de kommer fra både når det gjelder befolkningsstruktur og integrering, og det er også viktige forskjeller med hensyn på representasjon i kriminalstatistikken. I denne rapporten gir vi en bred oversikt over innvandreres representasjon i kriminalstatistikken når det gjelder gjerningspersoner, straffede og fengslede. Tallene gis for et utvalg enkeltland, og resten er gruppert i restgrupper for hver verdensdel. Et hovedformål med rapporten har vært å ta eksplisitt hensyn til forskjeller i befolkningsstruktur med hensyn på kjønns- og aldersfordeling, samt bostedsmønster og sysselsetting.

I kapitlene 3-5 gis en oversikt over registrerte gjerningspersoner, straffede og fengslede. Her viser vi at innvandrere er generelt overrepresentert i forhold til øvrig befolkning, men også at det er vesentlig variasjon etter opprinnelsesland. Innvandrere fra enkelte land (for

eksempel Kosovo, Somalia, Irak og Iran) har flere ganger høyere andel gjerningspersoner og/eller straffede, mens andre grupper (f.eks. India, Kina og Filippinene, samt de vestlige landene) er underrepresentert i kriminalstatistikken. Selv om innvandrere generelt er overrepresentert bør det også nevnes at langt de fleste gjerningspersoner, straffede og fengslede er personer uten innvandringsbakgrunn.

Personer med to innvandrerforeldre er også vesentlig overrepresentert i kriminalstatistikken. Dette er imidlertid en nokså liten befolkningsgruppe hvilket gir stor usikkerhet i tallene. Siden om lag 73 prosent er under kriminell lavalder (per 2008), er dette en gruppe som det vil være mer aktuelt å se nærmere på om noen år når flere har passert kriminell lavalder.

I kapittel 6 justeres tallene for befolkningsstruktur (alder og kjønn), bosted og sysselsetting. Overrepresentasjonen reduseres vesentlig når man justerer for befolkningsstrukturen – for enkelte grupper så mye som 45 prosent, men for noen grupper består en stor overrepresentasjon. Effekten av befolkningsstruktur er størst for de gruppene som i utgangspunktet er mest overrepresentert. Bostedsmønster viser seg å ha liten eller ingen betydning for representasjonen i kriminalstatistikken. Sysselsetting har også bare en moderat betydning. Hovedresultatene er i stor grad tilsvarende for de største lovbruddsgruppene (vinning-, vold-, narkotika- og trafikkløvbrydd). Resultatene er langt på vei like for både gjerningspersoner, straffede personer og nyinnsatte i fengsler.

Discussion Papers

Rolf Golombek, Sverre A.C. Kittelsen and Knut Einar Rosendahl: **Price and welfare effects of emission quota allocation**, DP 661, 2011, 44 s.

Vi studerer hvordan ulike regler for tildeling av utslippskvoter kan påvirke kraftmarkedet. Ved å bruke en detaljert numerisk modell for energimarkedet i Vest-Europa, viser vi at ulike tildelingsregler kan

ha svært ulike effekter på kraftmarkedet, selv om det samlede utslippsmålet er gitt. Dette gjelder spesielt i tilfellet med produksjonsbasert tildeling ("output-based allocation" – OBA). OBA fører til betydelig høyere gasskraftproduksjon, delvis på bekostning av kullkraft og fornybar kraft, sammenlignet med auksjonering eller såkalt "grandfathering". Kvotepreisen blir nesten dobbelt så høy. Selv om kraftprisen blir lavere, er velferds-kostnadene ved å nå et bestemt utslippsmål betydelig høyere under OBA. De numeriske resultatene støttes av teoretiske analyser, med enkelte nye generelle resultater.

Ragni Hege Kitterød and Jan Lyngstad: **Untraditional caring arrangements among parents living apart. The case of Norway**, DP 660, 2011, 32 s.

Til tross for stor likedeling av arbeid ute og hjemme blant foreldre i par, blir de fleste barn boende med mor når foreldrene skiller lag i Norge. Det har imidlertid vært en svak økning i andelen med delt bosted. I dette paperet analyserer vi hva som kjennetegner foreldre som har delt bosted for barna, og foreldre der barn bor hos far etter et samlivsbrudd. Analysen er basert på en undersøkelse av foreldre som bor hver for seg, Samvær og bidrag 2004. Hovedformålet med undersøkelsen var å evaluere nye regler for beregning av barnebidrag som ble innført i 2003, men den kan også benyttes til andre formål. Utvalget omfattet foreldre som hadde felles barn under 18 år, men som ikke bodde sammen med hverandre. Analysen i dette paperet omfatter dem som tidligere hadde vært gift eller samboende. Begge foreldre deltok i undersøkelsen, dvs. at vi har opplysninger fra mor og far til samme barn. Opplysningene ble gitt for det yngste barnet i relasjonen.

I 81 prosent av parene bor barnet hovedsakelig hos mor, i 8 prosent av parene bor det hovedsakelig hos far, mens 11 prosent har delt bosted for barnet. Delt bosted hos far er en mindretalls-

praksis i alle grupper av foreldre, men andelen med slike ordninger varierer noe. En multinomisk logistisk regresjonsanalyse tyder på at valget om å ha delt bosted henger sammen med foreldrenes sosioøkonomiske ressurser, normer og samfunnsmessige diskusjoner da de skilte lag, og foreldrenes nåværende familiesituasjon. Sammenlignet med bosted hos mor, er delt bosted mer vanlig når far har middels eller høy inntekt, i stedet for lav inntekt, når mor har lang utdanning, når foreldrene har skilt lag forholdsvis nylig, når mor er gift med en ny partner og når foreldrene ikke har andre barn i sin nåværende husholdning. Betydningen av høy inntekt for far bunner trolig i at delt bosted er en forholdsvis dyr ordning ettersom begge foreldre må ha egne rom og annet utstyr til barna. Den klare sammenhengen med mors utdanningsnivå bunner trolig i at par der mor har høy utdanning, delte familie- og yrkesarbeidet likere enn andre mens de bodde sammen, og dessuten ofte har positive holdninger til likestilling og likedeling. Det kan videre ha betydning at mødre med lang utdanning ofte har krevene jobber og lang arbeidstid og derfor trenger noen å dele omsorgsoppgavene med.

Sammenlignet med bosted hos mor, er bosted hos far mer vanlig når mor har lav inntekt, når far har høy inntekt, når foreldrene har vært formelt gift med hverandre i stedet for samboende, når barnet er gutt, når barnet er forholdsvis stort, når far er enslig i stedet for gift eller samboer, og når mor har nye barn i sin nåværende husholdning. Vi forventet dessuten at bosted hos far henger sammen med nedsatt helse hos mor, men finner ingen slik sammenheng. Derimot viser analysen en negativ sammenheng med fars helse. Dette er uventet, men kan bunne i at det ikke er noe godt mål for foreldrenes helse i undersøkelsen. Vi har konstruert en variabel der de som enten oppgir uførhet eller førtidspensjon som sitt viktigste gjøremål, og/eller mottar uføretrygd eller rehabiliteringspenger, regnes for å ha dårlig

helse. Når fedre med nedsatt helse ifølge denne definisjonen oftere enn andre har barnet boende fast hos seg, kan dette bunne i at disse fedrene har god tid fordi de jobber lite. Analysen gir ikke grunnlag for sikre konklusjoner om sammenhengen mellom foreldrenes helse og barnets bosted.

Ettersom nye generasjoner av foreldre har enda større likedeling av familie- og yrkesarbeid enn dem som inngår i analysene i dette paperet, er det rimelig å anta at delt bosted etter samlivsbrudd vil bli vanligere framover, og kanskje også vil bli praktisert av nye grupper av foreldre. Det er imidlertid økt oppmerksomhet om at delt bosted stiller store krav til foreldresamarbeid, fleksibilitet og lavt konfliktnivå mellom foreldrene for at dette skal være en god løsning for barna.

*Ragni Hege Kitterød and Marit Røn-
sen: Housewives in a dual-earner
society. Who is a housewife in
contemporary Norway?, DP 659,
2011, 25 s.*

Med kvinners økte yrkesdeltakelse er den tradisjonelle husmorfamilien med mannen som forsørger og kvinnen som hjemmearbeidende blitt mindre vanlig i de fleste vestlige land. I Norge hadde husmoren sin glansperiode på 1950- og 60-tallet. I dag er det få som er husmødre på heltid, noe som er i tråd med insentivene i den familie- og arbeidsmarkedspolitikken som har vært ført de siste tiårene. Det har imidlertid vært en fornyet interesse for husmorrollen både i media og den offentlige debatt de siste årene, der det blant annet er skapt et inntrykk av at stadig flere kvinner, særlig blant de høyt utdannede, velger å være hjemme noen år.

Basert på representative survey-data undersøker vi i dette paperet hvor stor andel av kvinnene i alderen 25-59 år som er husmødre i dag, hvordan dette varierer mellom grupper av kvinner og hvordan husmødrene skiller seg fra yrkesaktive kvinner når det gjelder husholdningens inntekt og arbeidsdelingen hjemme. Kun 2 prosent av

kvinnene er ikke yrkesaktive og betrakter seg selv hovedsakelig som husmødre. Regner vi i tillegg med dem som har en kort deltidsjobb (1-19 timer per uke), men likevel ser seg som yrkesaktive, er det 9 prosent husmødre.

Uansett definisjon er det få husmødre blant alle grupper av kvinner, men det er en viss variasjon. Husmødrene er overrepresentert blant kvinner med kort utdanning og kvinner med nedsatt helse, noe som kan tyde på at få arbeidsmarkedsmuligheter og lite investering i karriere kan trekke i retning av en husmortilpasning. Husmødrene er også overrepresentert blant kvinner med små barn og mange barn, noe som kan tyde på at omsorgsbehovet i familien er viktig for valget om å jobbe lite, eller at kvinner som ønsker å være husmødre velger å få mange barn. Det er også relativt sett flere husmødre blant innvandrere fra såkalt ikke-vestlige land enn i resten av befolkningen. Dette kan ha sammenheng med mer tradisjonelle familieverdier blant innvandrerne, men kanskje også med at de har vanskeligere for å få jobb. Det kan også synes som om det er noe flere husmødre blant gifte enn blant samboende kvinner, noe som kan bunne i at gifte har mer tradisjonelle familieverdier og dessuten fremdeles har sterkere gjensidig forsørgelsesplikt enn samboende.

Som vi kunne vente, har husmødre oftere enn andre kvinner en partner med forholdsvis høy inntekt. Hans høye inntekt kompenserer imidlertid ikke fullt ut for at husmødrene selv har lavere inntekt enn andre kvinner. Parets samlede inntekt er dermed i gjennomsnitt lavere i husmorfamiliene enn i andre familier. Likevel rapporterer husmødrene stor grad av tilfredshet med husholdningens økonomi. Målt ved kvinnes utdanningsnivå og husholdningens inntekt er det ikke først og fremst kvinner fra høyere sosiale lag som er husmødre, men for de fleste vil en partner med forholdsvis høy inntekt være en forutsetning for å kunne velge en tilpasning som husmor. Hus-

mødre har også oftere enn andre kvinner hovedansvaret for arbeidet hjemme, og ytterst få har rengjøringshjelp. De fleste rapporterer likevel høy tilfredshet med husholdningens arbeidsdeling.

Ragni Hege Kitterød, Marit Rønsen and Ane Seierstad: Mobilising female labour market reserves: What promotes women's transitions from part-time to full-time work? DP 658, 2011, 26 s.

En felles utfordring for mange industrialiserte land er en raskt voksende eldre befolkning og stor etterspørsel etter fremtidig arbeidskraft. Mange ser derfor etter mulige måter for å kunne mobilisere flere arbeidskraftsressurser. I land der kvinnelig yrkesdeltaking er lav, kan mye oppnås gjennom offentlig politikk som gjør det mulig å kombinere familie og jobb, slik som lengre foreldrepermisjoner og økt tilgang på gode barnepassordninger. Men i land som Norge, der kvinnelig yrkesdeltaking allerede er svært høy, må politikerne se seg om etter andre løsninger. En mulig løsning kan være å få flere kvinner til å jobbe heltid, siden 40 prosent av alle kvinner, og nesten halvparten av alle mødre, fortsatt jobber deltid. I dette arbeidet studerer vi gifte og samboende kvinners overgang fra deltid til heltid basert på paneldata fra EU-SILC 2003-2009 og forsøker å identifisere faktorer som hemmer og faktorer som fremmer heltidsarbeid blant kvinner. I motsetning til enkelte funn fra andre land med godt utbygde ordninger for utearbeidende mødre finner vi at små barn fortsatt gjør at norske mødre lar være å gå fra deltid til heltid. På den annen side kan trenden med økende overgangsrater fra 2003 til 2009 reflektere både den sterke satsingen på barnehagesektoren med flere og billigere plasser og den økonomiske høykonjunkturen med stor etterspørsel etter arbeidskraft i denne perioden. Deltidsarbeidere i typiske kvinneyrker innen helse og sosialsektoren og i kontor-, salg- og serviceyrker er også mindre tilbøyelige til å begynne å jobbe heltid.

Om dette skyldes virkelige preferanser eller strukturelle hindringer, er vanskelig å si, men tidligere forskning tyder på at det er en god del ufrivillig deltid i disse yrkene. Det vil også være ulike grader av frivillighet, og flere såkalt "frivillige" deltidsarbeidere kan også tenkes å begynne med heltid hvis omstendighetene var annerledes

Sara Cools, Jon H. Fiva and Lars Johannessen Kirkebøen: Causal effects of paternity leave on children and parents, DP 657, 2011, 41 s.

I denne artikkelen bruker vi innføringen av fedrekvoten 1. april 1993 til å studere hvilken betydning fødselspermisjon tatt av fedre har for barn og foreldre. Vi finner at fedrepermisjon kan øke fars betydning for barnas senere resultater. Eksamenskarakteren ved avslutningen av grunnskolen øker for barn i de familiene der far har lengre utdanning enn mor når far tar fødselspermisjon. Vi finner ingen klare endringer i fars inntekt og arbeidsdeltakelse i de påfølgende årene. I strid med hva en kunne forvente finner vi at mødre jobber og tjener mindre når far tar permisjon. Dermed tyder ikke våre resultater på at fedrepermisjon påvirker arbeidsfordelingen i hjemmet på en måte som får mor til delta mer i arbeidslivet.

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser kan fås ved henvendelse til Aud Walseth, Statistisk sentralbyrå, telefon: 21 09 47 57, telefax: 21 09 00 40, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 4/2010:

Konjunkturtendensene, 3-27.

Helge Brunborg og Inger Texmon: Befolkningsframskrivninger 2010-2060, 28-39.

Tom Langer og Randi Johannessen: Nytt i konsumprisindeksen. Nasjonalregnskapet - ny vektkilde 40-47.

Ann Christin Bøeng: Konsekvenser for Norge av EUs fornybardirektiv, 48-58.

ØA 5/2010:

Lars J. Kirkebøen: Høyt utdannede tjener mer over livsløpet, 3-10.

Taran Fæhn og Karl Jacobsen: Klimapolitikk og klimavennlige teknologier – ingeniørkunnskap i en makromodell, 11-16.

Kari Skrede: Inntektsutvikling i perioden 1982-2007 etter kjønn, livsfase og generasjoner, 17-26.

Torstein Bye, Marius Bergh og Magne Holstad: Lønnsomhetsutvikling i norsk kraftsektor etter deregulering i 1991, 27-31.

ØA 6/2010:

Konjunkturtendensene, 3-30.

Steinar Todsén: Hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 2011, 31-32.

Kari Skrede: Utviklingen i husholdningsinntekt etter kjønn, livsfase og generasjon, 33-42.

Astri Kløvstad: Norsk lastebiltransport i et internasjonalt marked, 43-49.

ØA 1/2011

Økonomisk utsyn over året 2010, 3-130.

ØA 2/2011:

Knut Einar Rosendahl og Halvor Briseid Storrøsten: Gratis klimakvoter og investeringer i ren teknologi, 3-7.

Ådne Cappelen, Torbjørn Eika og Joakim Prestmo: Redusert petroleumsaktivitet: En utfordring for norsk økonomi? 8-15.

Tore Halvorsen og Tor Skoglund: Noen problematiske begreper i nasjonalregnskapet – et historisk tilbakeblikk, 16-20.

Christoffer Berge: Blir korttidsinnvandrene i Norge?, 21-26.

Magne Holstad og Finn Erik L. Pettersen: Hvordan reagerer strømforbruket i alminnelig forsyning på endringer i spotpris?, 27-31.

ØA 3/2011:

Konjunkturtendensene, 3-31.

Elin Halvorsen: Norske husholdningers sparing, 31-35.

Helge Brunborg: Befolkningsutviklingen, 36-44.

Economic Survey

From 2004 will Economic Survey no longer be available in its current form. Economic trends for the Norwegian economy will continue to be published electronically, but will no longer have a printed counterpart.

http://www.ssb.no/kt_en/

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell Side

Konjunkturbarometeret

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet 2*

Ordre

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser 2*

2.2. Ordreserver. Sesongjusterte og glattede verdiindekser 2*

Arbeidskraft

3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert 4*

Produksjon

4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100 4*

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før 6*

Investeringer

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner 6*

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter 6*

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid 8*

Forbruk

6.1. Forbruksindikatorer 8*

Priser

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før 10*

7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før 10*

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før 12*

7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks 12*

Finansmarked

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent 12*

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent .. 13*

8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs 13*

Utenrikshandel

9.1. Eksport og import av varer. Mill. kroner. Sesongjustert 14*

9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner 14*

Figur Side

Konjunkturbarometeret

1.1. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling 3*

1.2. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal 3*

1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå 3*

1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien 3*

Ordre

2.1. Ordretilgang og ordreserver i industri ialt 3*

2.2. Ordretilgang og ordreserver i bygg og anlegg i alt 3*

Arbeidskraft

3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU 5*

3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger 5*

Produksjon

4.1. Produksjon. Olje og naturgass 5*

4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning 5*

4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer 5*

4.4. Produksjon. Investerings- og konsumvarer 5*

4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg 7*

4.6. Hotellovernattinger 7*

Investeringer

5.1. Antatte og utførte investeringer i industri 7*

5.2. Årsanslag for investeringer i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter 7*

5.3. Årsanslag for investeringer i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter 7*

5.4. Årsanslag for investeringer i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter 7*

5.5. Bygg satt i gang. Boliger 9*

5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg 9*

5.7. Bygg under arbeid 9*

Forbruk

6.1. Detaljomsetning 9*

6.2. Varekonsumindeks 9*

6.3. Førstegangsregistrerte nye personbiler 9*

Priser

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring 11*

7.2. Produktpriser. Nivå og endring 11*

7.3. Boligpriser 11*

7.4. Spotpris elektrisk kraft 11*

7.5. Spotpris råolje, Brent Blend 11*

7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter 11*

Finansmarked

8.1. 3 måneders eurorente 15*

8.2. Utlånsrente og innskuddsrente 15*

8.3. Valutakursindekser 15*

8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator 15*

Utenrikshandel

9.1. Utenrikshandel 15*

9.2. Driftsbalansen 15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets- utnyttning	Generell be- dømmelse av utsiktene i kommende kvartal	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting				Etter- spørsel	Kapasitet	Arbeids- kraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet						
2008										
4. kvartal	41,0	42,9	40,2	37,2	79	40,3	67	6	7	3
2009										
1. kvartal	37,8	41,8	36,1	35,5	77	40,1	75	5	3	2
2. kvartal	40,5	44,1	36,8	36,9	76	43,7	78	4	1	2
3. kvartal	45,2	47,2	39,6	39,4	77	47,3	78	4	1	2
4. kvartal	48,0	50,6	42,5	42,0	77	50,5	76	4	2	3
2010										
1. kvartal	50,0	54,2	44,7	44,9	77	53,9	74	4	2	4
2. kvartal	51,5	56,3	45,8	47,3	78	56,1	72	5	2	4
3. kvartal	52,1	59,0	47,2	50,7	78	58,7	71	5	2	4
4. kvartal	53,6	60,8	50,5	53,3	79	61,0	68	6	3	4
2011										
1. kvartal	55,7	60,3	54,0	54,0	80	60,3	65	6	5	4
2. kvartal	55,2	60,0	55,2	54,4	80	58,6	63	6	6	

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2005=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattformer	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2008									
4. kvartal	117,7	108,6	147	72,4	124,5	88	100	54	106
2009									
1. kvartal	106,5	98,7	109,1	70,3	119,6	99	130	56	110
2. kvartal	97,5	93,3	80,8	66,3	121,9	104	133	61	117
3. kvartal	92,4	92,8	65,7	62,6	128,3	104	127	58	121
4. kvartal	92,4	95,8	66,3	63,5	136,0	115	144	72	127
2010									
1. kvartal	96,5	100,6	76,1	72,0	143,2	114	147	73	121
2. kvartal	104,5	106,5	94,5	88,3	149,3	124	132	92	143
3. kvartal	115,1	113,1	120	107,9	155,3	107	107	90	119
4. kvartal	126,3	119,9	147,3	125,9	161,2	112	106	100	126
2011									
1. kvartal	136,0	125,7	171,5	140,1	166,5	132	156	109	134
2. kvartal	142,6	129,4	188,1	149,3	170,7	..	..	..	..

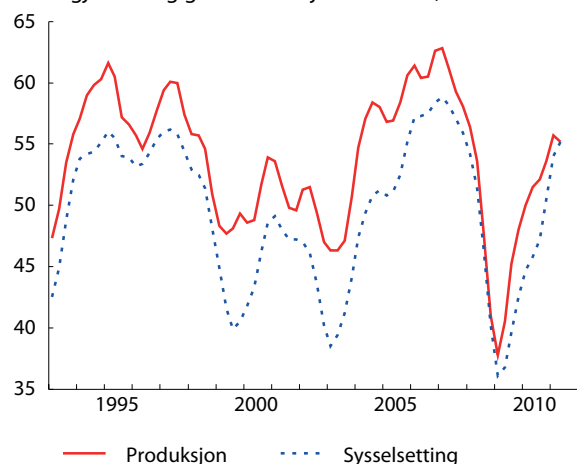
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordreserve. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2005=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattformer	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2008									
4. kvartal	226,9	147,0	558,8	174,3	232,9	114	111	65	164
2009									
1. kvartal	207,0	140,7	515,7	151,8	216,0	113	124	62	152
2. kvartal	185,7	136,8	449,4	130,1	217,9	113	130	60	147
3. kvartal	165,9	134,8	375,6	112,3	233,3	114	131	60	150
4. kvartal	150,2	133,1	310,9	100,7	249,3	116	138	61	149
2010									
1. kvartal	139,6	131,3	263,9	96,2	258,1	127	157	69	155
2. kvartal	135,2	129,4	237,7	99,1	260,4	135	159	77	167
3. kvartal	136,2	128,3	226,1	106,3	263,0	136	148	88	171
4. kvartal	140,4	128,2	223,0	114,6	269,0	135	137	95	174
2011									
1. kvartal	145,5	128,9	224,4	121,9	277,2	150	160	112	180
2. kvartal	150,0	129,8	228,0	126,9	285,9	..	..	..	..

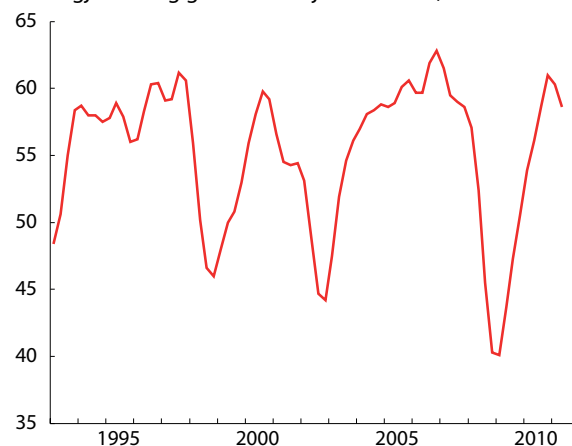
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

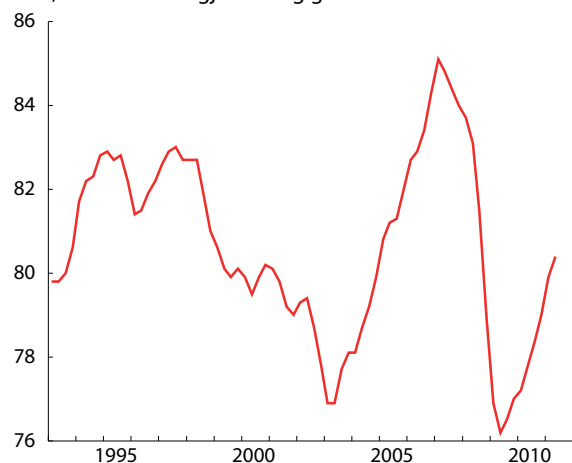
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

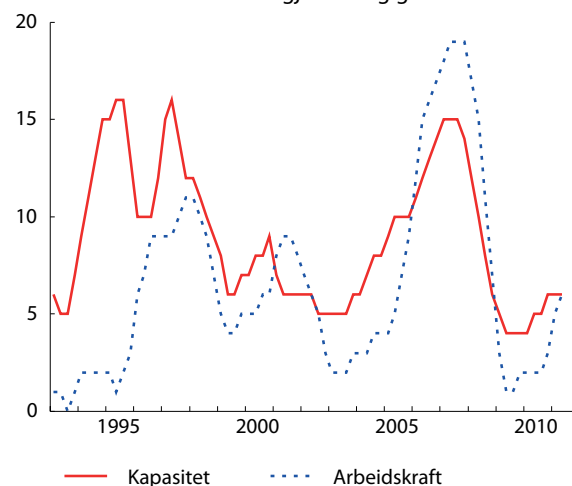
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjons-
nivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

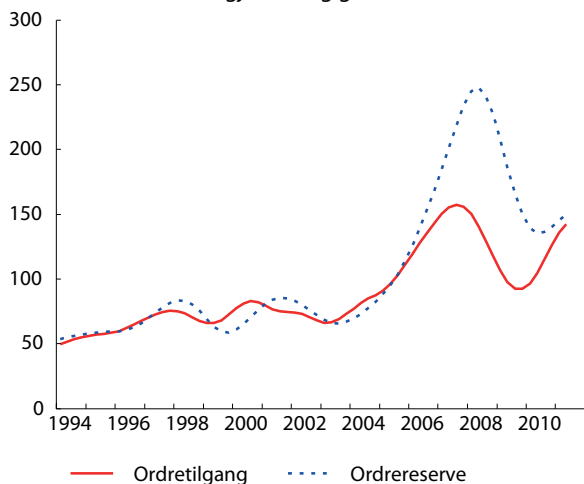
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser produksjonen, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

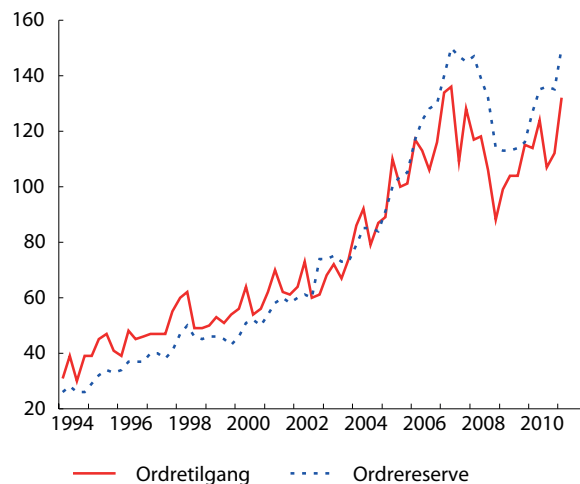
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal). Ordrebasert industri ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal). Bygg og anlegg ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					NAV				Sykefravær- statistikk
	Sysselsatte	Utførte ukeverk (37,5 timer)	Arbeids- styrken	Arbeids- ledige ²	Arbeids- ledighet. Prosent av arbeids- styrken	Registrerte ledige	Registrerte ledige og personer på tiltak	Tilgang på ledige stillinger	Beholdning av ledige stillinger	Syke- fravær- prosent ³
2006	2 362	1 825	2 446	84	3,4	62,9	72,8	27,6	18,9	6,9
2007	2 443	1 870	2 507	63	2,5	46,0	56,1	33,3	24,3	6,9
2008	2 524	1 951	2 591	67	2,6	42,5	53,4	29,7	26,6	7,0
2009	2 508	1 893	2 590	82	3,2	69,3	86,9	21,6	23,8	7,5
2010	2 508	1 897	2 602	94	3,6	74,6	91,3	19,6	24,3	6,8
2010										
Mars	2 492	1 902	2 583	90	3,5	74,8	92,3	19,7	23,9	7,0
April	2 489	1 906	2 582	93	3,6	75,0	94,6	21,1	23,4	6,3
Mai	2 503	1 891	2 596	93	3,6	74,5	90,5	18,7	23,6	6,3
Juni	2 505	1 865	2 598	93	3,6	74,5	90,1	21,1	24,6	6,3
Juli	2 508	1 865	2 598	90	3,5	73,9	89,2	18,8	24,9	7,0
August	2 502	1 875	2 592	90	3,5	73,5	87,5	21,3	25,1	7,0
September	2 500	1 903	2 592	93	3,6	75,3	89,0	17,1	24,8	7,0
Oktober	2 507	1 912	2 599	92	3,6	76,0	89,4	18,7	24,9	7,0
November	2 513	1 914	2 607	94	3,6	76,6	90,6	19,5	25,0	7,0
Desember	2 515	1 915	2 603	88	3,4	75,0	90,0	19,5	25,7	7,0
2011										
Januar	2 515	1 922	2 601	86	3,3	73,0	87,6	21,8	25,4	7,3
Februar	2 522	1 923	2 604	82	3,2	72,0	86,4	21,0	25,8	7,3
Mars	2 530	1 922	2 615	85	3,2	69,6	84,1	26,3	24,5	7,3
April	2 533	1 926	2 622	88	3,4	68,8	84,8	16,5	28,8	..
Mai	2 527	1 922	2 613	86	3,3	68,4	82,9	28,6	28,2	..
Juni	2 530	1 906	2 616	86	3,3	68,4	84,1	15,1	26,5	..
Juli	..	..	..	..	..	68,9	84,8	19,4	27,3	..
August	..	..	..	..	..	69,2	85,4	20,3	26,7	..

¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal. ² Det skjedde en større omlegging av AKU fra 2006, med brudd i tidsserien som resultat. ³ Egen- og legemeldte sykefraværsværk som prosent av avtalte dagsverk, kvartalstall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og NAV.

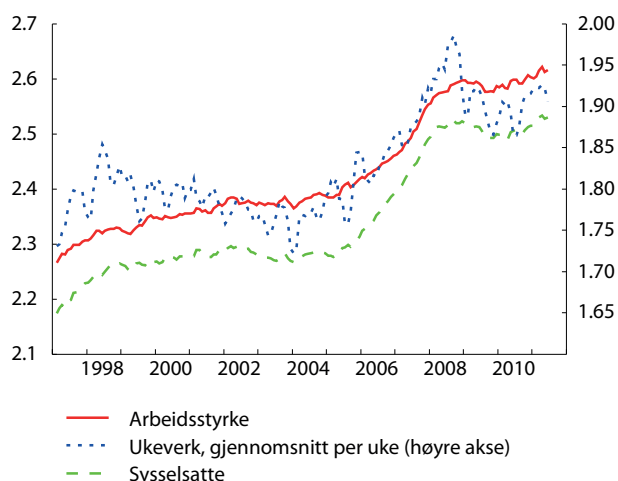
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse			
	Total indeks ¹	Utvinnning og utvinnings- tjenester	Industri	Kraft- forsyning	Innsats- varer	Investerings- varer	Konsum- varer	Energi- varer
2006	97,8	95,3	105,4	88,3	103,1	112,2	100,6	94,9
2007	96,7	90,8	111,2	99,6	107,3	125,4	103,3	91,6
2008	97,1	90,1	114,8	103,7	107,7	142,3	100,9	91,0
2009	93,3	87,6	107,7	95,9	100,0	144,8	94,4	87,5
2010	88,1	80,1	110,5	91,0	105,2	143,8	96,0	79,7
2010								
Januar	92,2	85,1	108,9	104,1	103,9	143,6	93,9	85,3
Februar	91,2	84,0	110,1	97,5	105,6	143,7	95,8	83,4
Mars	90,2	83,3	110,2	88,2	101,1	143,4	96,6	82,0
April	90,2	83,0	111,0	87,4	108,4	143,7	94,4	82,2
Mai	91,4	86,0	108,6	80,6	102,5	141,3	90,9	81,9
Juni	88,1	79,9	114,0	75,5	103,6	148,4	96,6	79,6
Juli	85,6	76,0	113,2	83,5	104,6	145,4	99,0	75,2
August	81,2	70,7	110,9	81,4	101,9	144,1	96,8	71,3
September	83,5	72,9	112,7	85,9	105,7	146,2	98,9	71,3
Oktober	90,2	82,3	111,9	91,9	108,3	145,3	96,6	80,9
November	88,0	78,4	113,0	97,2	108,6	146,8	101,1	76,9
Desember	88,7	79,4	111,9	101,1	111,8	145,8	94,6	77,8
2011								
Januar	86,1	77,6	112,6	79,8	108,9	145,8	96,1	75,9
Februar	85,2	76,0	112,3	81,8	109,2	146,7	94,9	74,6
Mars	84,4	74,5	113,3	82,3	111,9	145,3	95,1	72,7
April	82,9	72,7	111,7	84,8	109,5	140,3	97,6	71,2
Mai	80,3	67,1	113,3	93,6	109,3	147,6	98,7	66,1
Juni	84,5	72,8	111,6	100,8	115,0	143,9	95,8	70,7

¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.

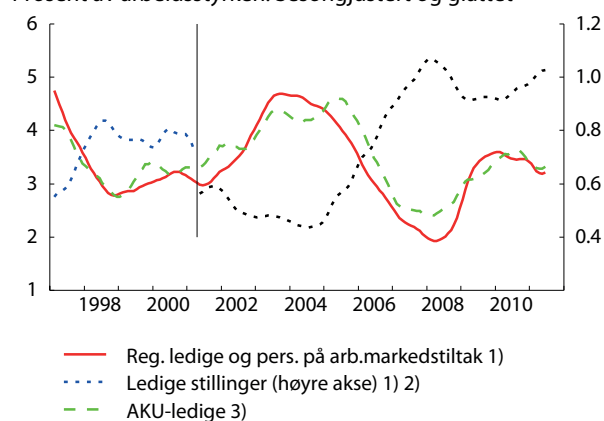
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

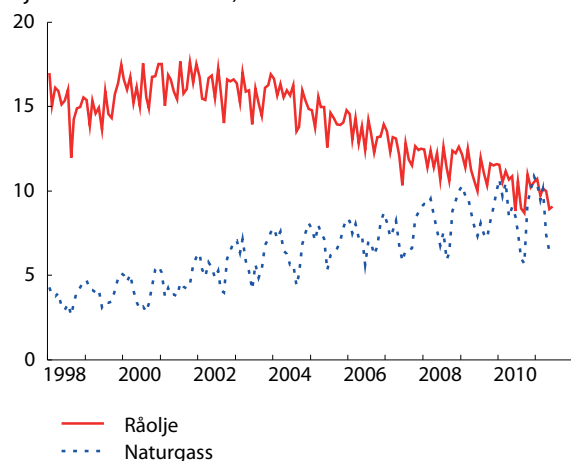
1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99.

2) Brudd i serien fom. mai 2001.

3) Brudd i serien fom. 2006.

Kilde: NAV og Statistisk sentralbyrå.

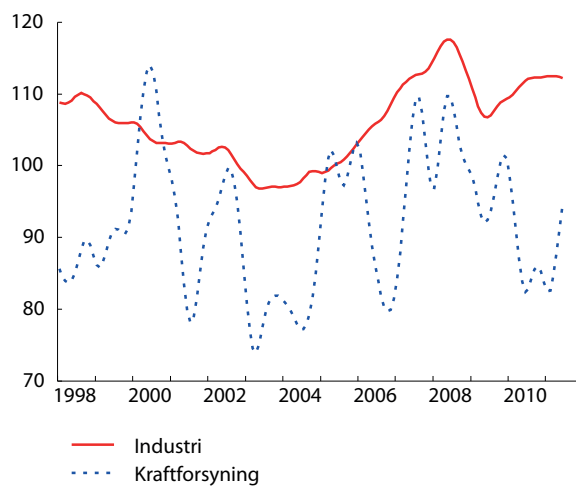
Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm3)
Ujusterte månedstall 1).

1) Brudd i seriene fra og med 2004.

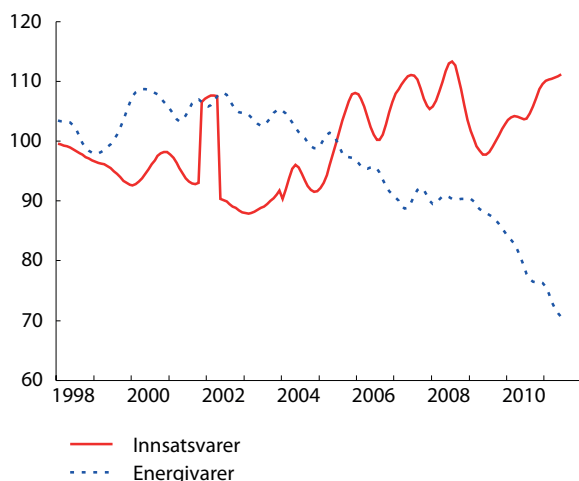
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

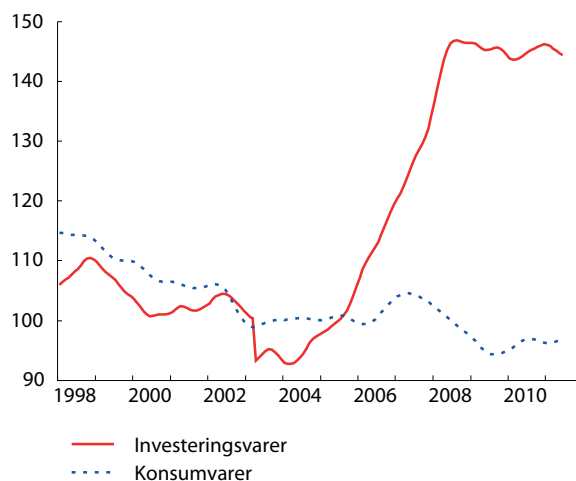
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser

	Bygge- og anleggsproduksjon. Volum						Næringslivstjenester og omsetning og drift av fast eiendom. Verdi			Hotellomsetning. Verdi
	I alt		Bygg i alt		Anlegg		Omsetning og drift av fast eiendom. Nivå	Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Nivå	Forretningsmessig tjenesteyting. Nivå	Nivå
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent				
2009	104,2	-8,8	104,2	-8,1	103,5	-10,8	171,5	150,6	145,3	220,9
2010	104,2	0,0	104,5	0,3	101,9	-1,5	187,5	156,0	154,4	228,9
2008										
3. kvartal	113,5	-0,1	113,0	-0,1	114,1	-0,1	155,8	143,3	150,4	271,6
4. kvartal	113,2	0,0	111,3	-0,3	114,5	-0,3	166,2	188,6	156,6	205,3
2009										
1. kvartal	105,0	-0,6	106,1	-0,4	104,9	-0,4	165,0	147,1	137,3	205,7
2. kvartal	103,8	0,0	103,7	-0,3	104,1	-0,4	172,6	157,6	144,6	226,8
3. kvartal	104,4	0,0	104,5	-0,1	102,2	-0,1	168,5	128,8	145,7	255,1
4. kvartal	103,2	-0,1	102,4	0,0	102,1	-0,1	180,0	168,8	153,5	196,0
2010										
1. kvartal	102,5	-0,1	103,6	0,1	101,4	-0,2	176,9	145,9	137,8	195,8
2. kvartal	103,3	0,1	104,7	0,1	97,7	-0,1	185,2	157,7	149,0	241,9
3. kvartal	104,8	0,2	104,8	0,0	102,3	0,4	191,1	138,8	158,5	273,2
4. kvartal	105,7	0,1	105,0	0,0	105,4	0,3	196,9	181,7	172,4	204,9
2011										
1. kvartal	104,4	0,0	105,4	0,0	103,5	0,1	190,8	156,5	156,4	220,8
2. kvartal	106,3	0,0	105,3	0,0	108,5	0,2	197,3	165,0	163,2	249,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk.¹ Mrd. kroner

	Industri		Kraftforsyning		Antatte i alt	Oljevirksomhet (ujustert)				
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.	Utførte		Utførte				
						I alt	Leting	Utbygging	Felt i drift	Rørtransport
2009	..	21,9	22,5	12,6	..	135,3	27,9	36,6	63,6	0,5
2010	..	18,0	18,0	14,6	..	124,9	25,5	30,4	62,2	0,6
2009										
3. kvartal	6,6	4,9	5,0	3,4	38,2	34,1	6,9	8,3	17,1	0,3
4. kvartal	5,8	5,9	4,6	3,8	37,7	32,1	6,5	8,0	15,0	0,2
2010										
1. kvartal	6,1	3,7	4,7	2,2	34,6	28,3	5,7	7,8	13,3	0,3
2. kvartal	5,3	4,6	4,7	3,6	36,9	33,2	6,8	9,2	15,6	0,1
3. kvartal	5,2	3,8	4,0	3,9	37,2	30,5	5,6	7,6	15,5	0,1
4. kvartal	5,4	5,8	4,6	4,9	40,6	32,9	7,4	5,7	17,8	0,1
2011										
1. kvartal	5,1	3,6	4,5	2,9	35,3	31,8	6,1	7,2	16,8	0,2
2. kvartal	5,3	4,6	4,7	4,4	38,7	34,6	6,3	9,2	17,6	0,1
3. kvartal	5,7	..	..	..	40,4	..	..	..	..	..

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra henholdsvis investeringsundersøkelsen forrige og samme kvartal.

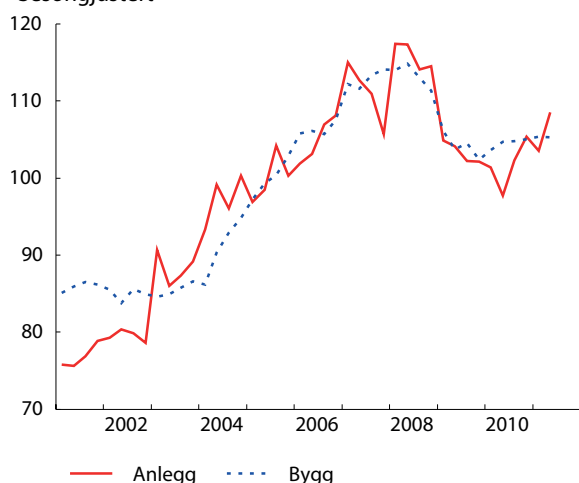
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringsens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1), i investeringsåret (t) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirksomhet			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
År t-1												
2. kvartal	21,2	18,1	15,7	16,0	9,9	14,0	19,0	19,6	116,9	136,1	146,3	143,2
3. kvartal	22,9	18,3	16,4	17,3	9,8	15,4	20,1	20,8	133,1	145,4	149,0	172,0
4. kvartal	24,1	18,7	18,9	..	12,0	16,3	18,4	..	145,5	138,5	150,8	..
År t												
1. kvartal	23,4	20,7	20,2	..	12,9	14,5	18,9	..	137,4	135,6	141,1	..
2. kvartal	26,5	19,6	19,8	..	13,0	14,7	18,7	..	145,2	139,6	144,4	..
3. kvartal	26,5	20,5	20,9	..	13,3	15,1	19,3	..	143,5	139,4	151,7	..
4. kvartal	25,0	20,0	..	..	13,0	14,5	..	..	141,2	133,0	..	..
År t+1												
1. kvartal	24,3	19,7	..	..	12,6	14,6	..	..	135,8	125,4	..	..

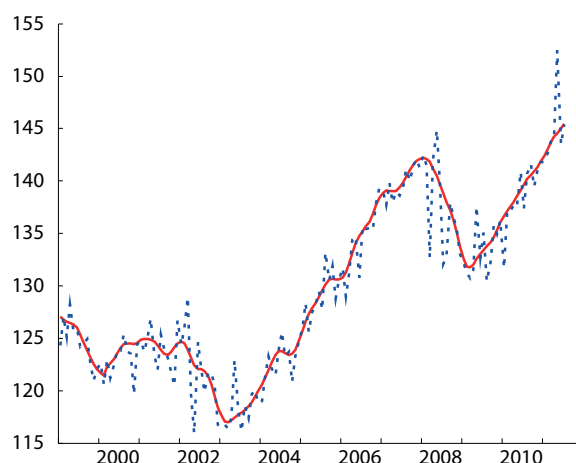
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 2005=100.
Sesongjustert

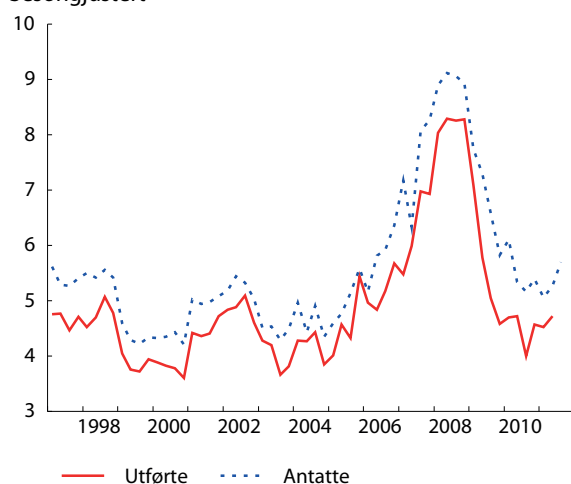
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

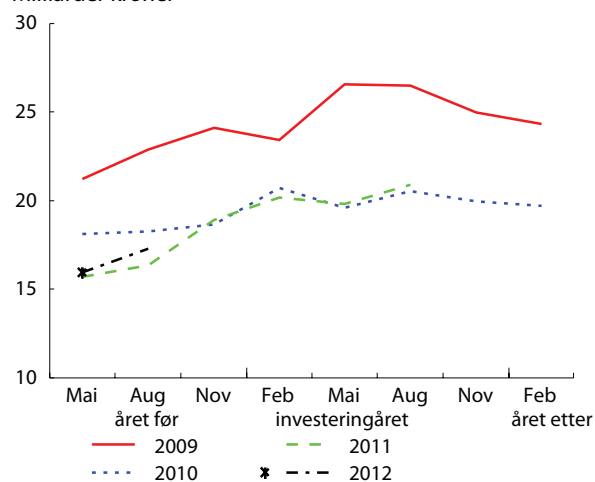
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert

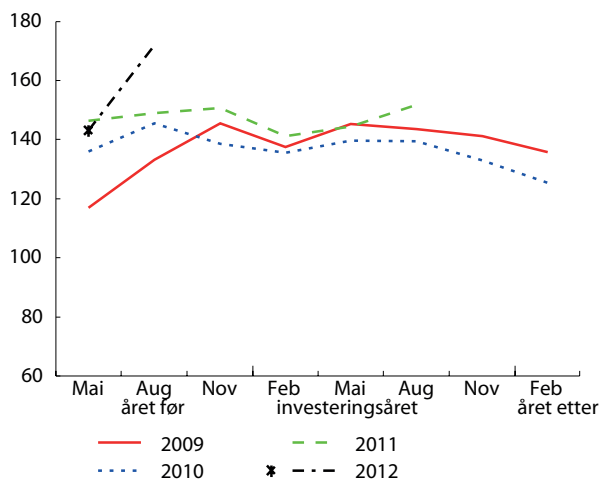
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2009-2012
Milliarder kroner

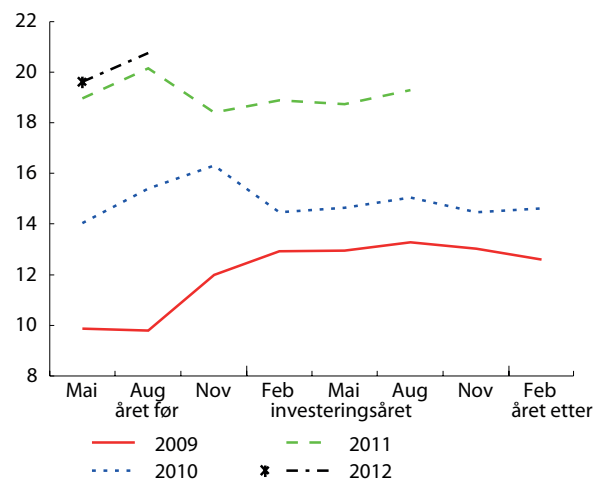
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirksomhet
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2009-2012
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.4 Investeringer: Kraftforsyning
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2009-2012
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid

	Bygg satt igang					Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden	
	Antall boliger		Bolig bruksareal. 1000 kvm.		Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend	Andre bygg. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent			
2007	32 520	-2,4	4 025	-1,4	5 396	5 160	7 179
2008	25 950	-20,2	3 379	-16,0	5 502	4 953	8 615
2009	19 748	-23,9	2 749	-18,6	4 422	4 723	8 948
2010	21 145	7,1	3 059	11,3	5 021	5 512	10 227
2010							
Februar	1 881	2,0	260	2,4	385	4 817	9 173
Mars	1 627	-3,2	232	1,0	394	4 853	9 277
April	1 714	-5,8	236	0,8	401	4 886	9 411
Mai	1 566	-4,8	228	3,2	407	4 920	9 570
Juni	1 588	0,8	246	9,8	410	4 952	9 730
Juli	2 422	12,2	348	20,9	413	4 981	9 852
August	1 596	26,8	243	33,2	415	5 008	9 933
September	1 652	45,5	231	46,5	418	5 036	9 999
Oktober	1 771	66,8	262	59,0	421	5 066	10 074
November	1 960	87,4	290	69,5	424	5 095	10 168
Desember	1 975	100,8	268	75,1	425	5 122	10 267
2011							
Januar	2 235	102,0	325	74,5	426	5 153	8 726
Februar	2 205	95,1	321	68,2	426	5 200	8 790
Mars	2 546	88,7	350	63,1	425	5 272	8 851
April	2 889	81,4	391	57,5	423	5 362	8 907
Mai	2 469	74,7	327	51,9	419	5 455	8 956
Juni	1 993	68,7	275	49,7	416	5 540	9 001
Juli	3 167	71,0	404	50,0	415	5 616	9 056

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

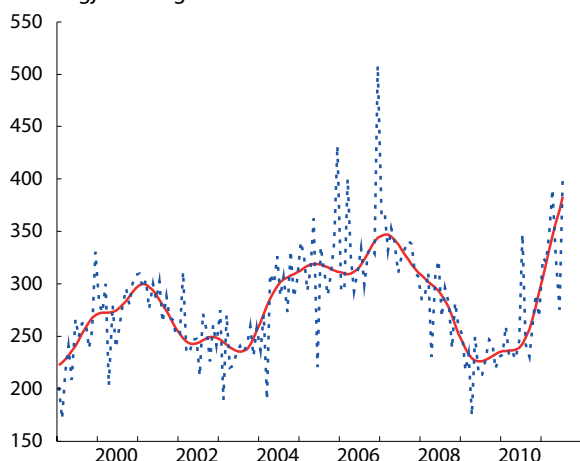
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsætningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 biler	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 overnattinger	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
	2005=100		1995=100					
2006	1 263,7	5,3	139,1	3,9	11,9	1,5	8 663	1,3
2007	1 349,3	6,8	149,5	7,5	13,7	15,0	8 749	1,0
2008	1 375,5	1,9	149,1	-0,3	11,5	-15,7	8 358	-4,5
2009	1 382,1	0,5	148,8	-0,2	10,5	-8,9	8 355	0,0
2010	1 404,9	1,7	154,8	4,0	13,3	26,6	8 911	6,7
2010								
Mars	115,5	-2,2	153,2	-1,3	13,0	4,2	685	5,0
April	115,6	-1,5	151,7	-0,5	13,3	8,3	761	5,0
Mai	114,4	0,5	151,1	1,1	12,9	10,2	732	5,0
Juni	115,3	2,9	153,6	3,4	13,6	9,7	741	3,3
Juli	117,5	5,3	154,5	5,2	13,5	7,6	715	4,9
August	116,3	6,1	153,3	5,1	13,6	4,2	755	4,9
September	117,9	5,6	154,8	4,2	13,5	3,8	754	4,9
Oktober	118,2	4,4	154,9	2,9	13,2	7,0	813	6,6
November	120,7	2,4	159,1	1,5	14,1	10,4	793	4,9
Desember	118,1	0,8	155,4	1,0	12,5	14,2	758	6,5
2011								
Januar	118,0	0,3	154,9	1,5	14,0	15,5	766	4,8
Februar	118,8	0,8	156,6	1,7	14,5	9,1	760	6,4
Mars	118,0	1,3	155,4	1,4	14,2	0,2	783	4,8
April	118,1	1,9	156,3	0,7	13,8	-8,1	770	6,4
Mai	119,6	1,8	158,0	-0,1	15,0	-12,3	791	8,0
Juni	119,6	1,6	155,7	-0,7	13,4	-11,1	792	6,3
Juli	118,5	1,5	154,2	-1,7	13,3	-8,2	778	7,9
August	..	..	..	..	13,9	-3,3	..	..

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsætningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

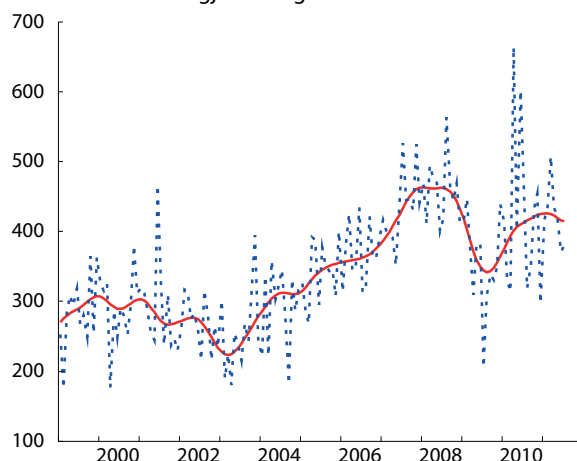
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang. Boliger
Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

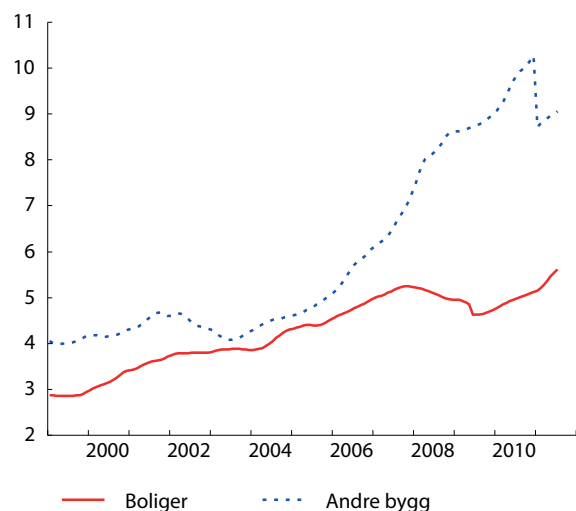
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang. Driftsbygg
Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Sesongjustert og trend.

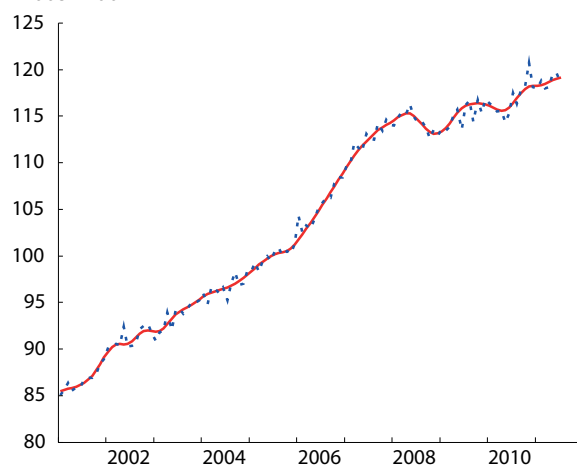
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. Mill. kvm. Månedstall. Trend

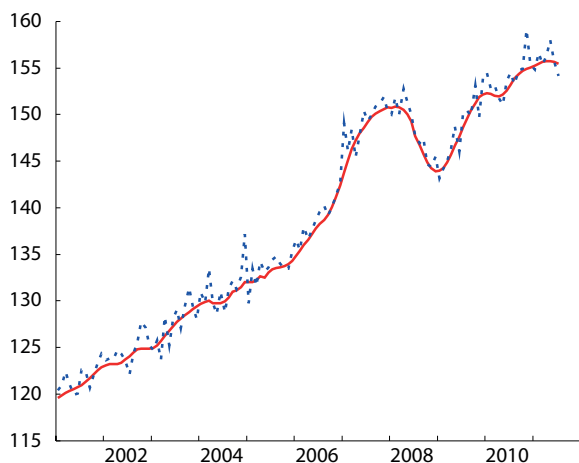
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
2005=100

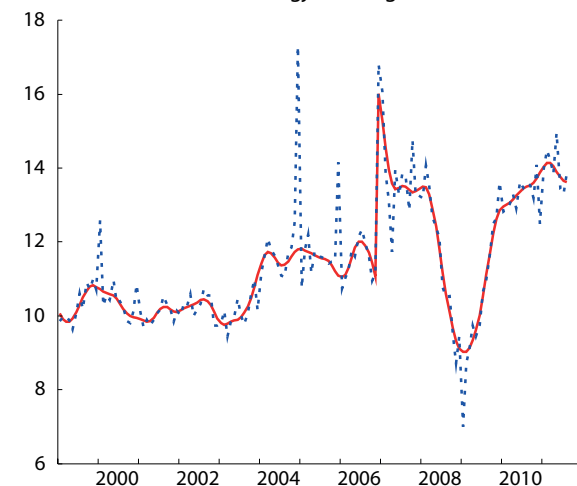
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volum. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks (KPI)		KPI ekskl. energiprodukter		KPI-JAE ¹	Harmonisert konsumprisindeks		Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring		Norge	EU12 ²	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1998=100		1998=100			Endring	Endring	2000=100		2000=100	
2006	117,7	2,3	113,5	1,0	0,8	2,5	2,2	118,4	6,1	123,3	3,7
2007	118,6	0,8	115,3	1,6	1,4	0,7	2,3	119,6	1,0	132,4	7,4
2008	123,1	3,8	118,2	2,5	2,6	3,4	3,3	130,3	9,0	139,9	5,7
2009	125,7	2,1	121,4	2,7	2,6	2,3	0,3	130,1	-0,2	143,2	2,3
2010	128,8	2,5	123,1	1,4	1,4	2,4	1,6	137,8	5,9	147,7	3,2
2010											
Februar	128,7	3,0	122,6	1,8	1,9	3,1	0,9	136,1	7,1	145,8	2,5
Mars	129,3	3,4	122,7	1,6	1,7	3,6	1,6	137,1	7,6	146,3	2,8
April	129,6	3,3	123,1	1,6	1,7	3,4	1,6	137,7	8,0	147,1	3,4
Mai	128,9	2,5	123,2	1,5	1,5	2,6	1,7	136,7	6,2	147,7	3,8
Juni	128,8	1,9	123,5	1,3	1,3	1,8	1,5	137,5	4,2	147,8	3,7
Juli	128,1	1,9	122,9	1,3	1,3	1,8	1,7	137,2	4,7	147,8	3,6
August	127,8	1,9	122,7	1,4	1,4	1,7	1,6	136,9	3,2	148,2	3,2
September	128,6	1,7	123,5	1,0	0,9	1,4	1,9	137,8	5,4	148,3	3,0
Oktober	128,7	2,0	123,5	1,1	1,0	1,7	1,9	138,3	6,0	149,0	3,2
November	129,0	1,9	123,5	1,0	1,0	1,5	1,9	140,1	6,5	149,8	3,6
Desember	130,4	2,8	123,7	1,1	1,0	2,7	2,2	143,9	8,2	149,9	3,6
2011											
Januar	129,7	2,0	122,8	0,7	0,7	2,0	2,3	144,7	8,1	150,7	4,0
Februar	130,2	1,2	123,7	0,9	0,8	1,1	2,4	145,7	7,1	151,2	3,7
Mars	130,6	1,0	124,0	1,1	0,8	0,9	2,7	147,0	7,2	151,8	3,8
April	131,3	1,3	125,0	1,5	1,3	1,3	2,8	146,6	6,5	152,2	3,5
Mai	131,0	1,6	124,7	1,2	1,0	1,6	2,7	146,4	7,1	153,0	3,6
Juni	130,5	1,3	124,5	0,8	0,7	1,3	2,7	145,2	5,6	153,3	3,7
Juli	130,2	1,6	124,4	1,2	1,2	1,5	2,5	144,6	5,4	153,3	3,7

¹ Justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ² Omfatter de 12 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU), der Hellas inngår fra og med 2001.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

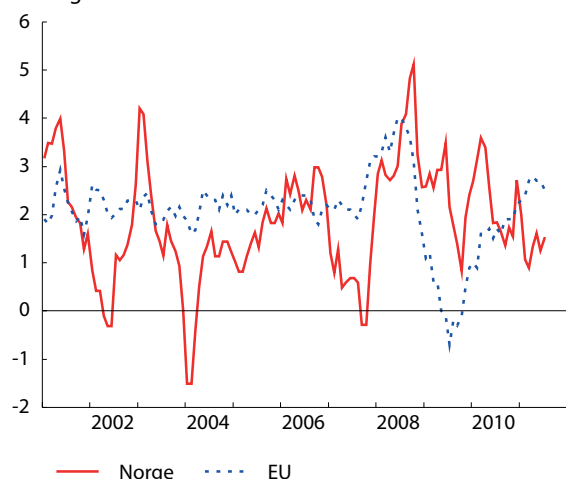
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før der det framgår

	Produsentprisindeks ¹ . Industri		Spotpriser				Eksportprisindeks, treforedlingsprodukter. 2000=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 2000=100	Endring	Elektrisk kraft, systempris. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
2006	120,7	7,8	39,1	422,8	66,1	14 634,7	128,3	32,3
2007	127,9	5,9	22,4	422,2	72,7	12 850,9	136,9	26,6
2008	135,9	6,3	36,9	536,4	98,4	12 329,3	137,1	27,0
2009	136,0	0,1	30,7	387,5	62,5	8 984,7	154,1	30,9
2010	144,9	6,6	42,6	484,1	80,2	12 502,8	174,3	37,3
2010								
Mars	143,3	10,1	45,9	473,0	79,9	12 011,4	153,3	36,1
April	144,6	10,0	37,3	506,8	85,8	12 673,7	152,8	38,8
Mai	145,0	6,9	33,9	484,6	77,0	12 020,8	158,5	39,9
Juni	145,0	3,9	35,4	490,2	75,7	11 902,4	160,2	38,5
Juli	145,1	4,9	36,5	472,0	75,4	12 566,4	183,2	39,4
August	145,1	2,6	34,0	473,7	77,1	13 451,5	176,6	39,8
September	145,7	5,5	39,1	473,8	78,4	13 351,4	193,2	37,3
Oktober	146,5	6,4	40,2	487,0	83,5	12 973,8	200,2	36,8
November	147,7	5,9	44,6	513,8	86,2	13 164,0	197,4	36,1
Desember	150,4	8,0	64,7	550,6	92,3	13 478,6	206,2	42,1
2011								
Januar	152,0	8,6	54,4	567,1	96,9	13 292,3	213,2	39,5
Februar	154,2	9,4	50,5	595,1	104,0	13 370,4	216,4	40,5
Mars	157,0	9,6	50,3	640,8	114,7	13 312,5	220,1	40,7
April	158,5	9,6	42,1	664,1	123,1	13 110,9	217,0	42,7
Mai	157,4	8,6	42,7	626,8	114,5	13 177,4	218,2	39,2
Juni	156,2	7,7	37,9	619,2	113,9	12 800,2	220,6	32,7
Juli	156,7	8,0	30,2	635,5	116,8	12 663,6	..	31,1
August	..	..	..	597,3	109,9	..	..	..

¹ I motsetning til den ordinære produsentprisindeksen, kan denne revideres i etterkant. Den helt korrekte betegnelsen på denne statistikken er vareprisindeksen..

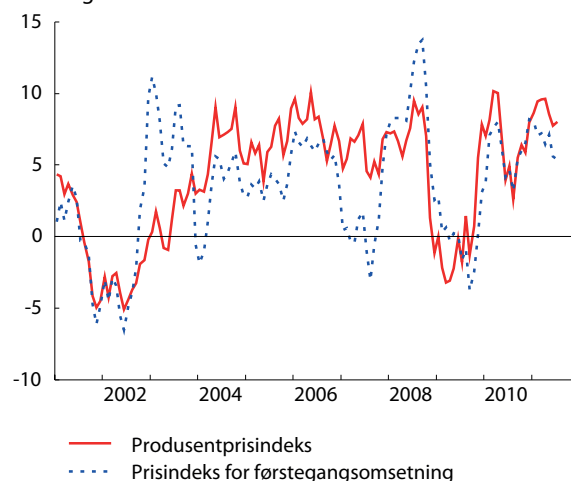
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks
Norge og EU
Endring fra samme måned året før. Prosent

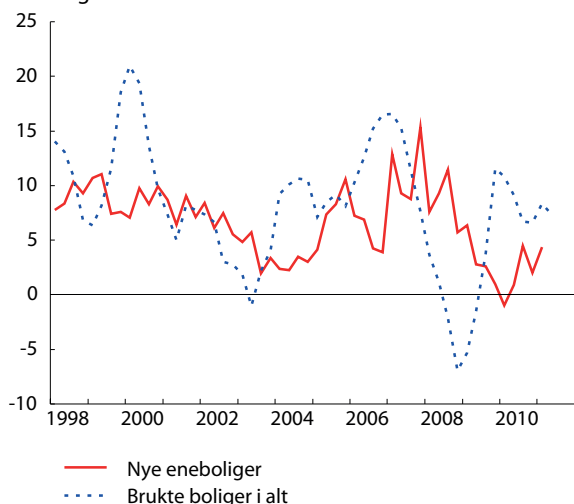
Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og
prisindeks for førstegangsomsetning innenlands
Endring fra samme måned året før. Prosent

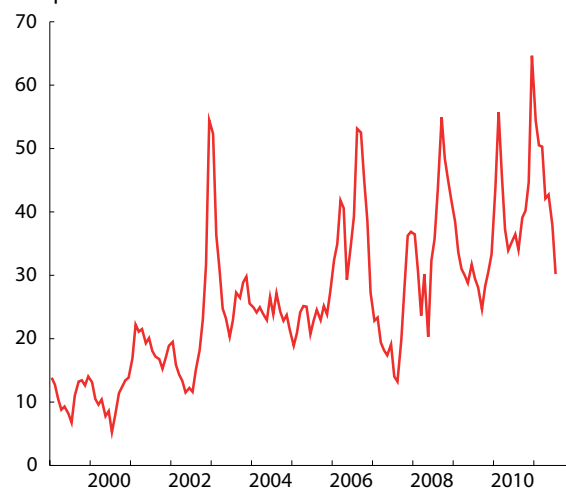
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

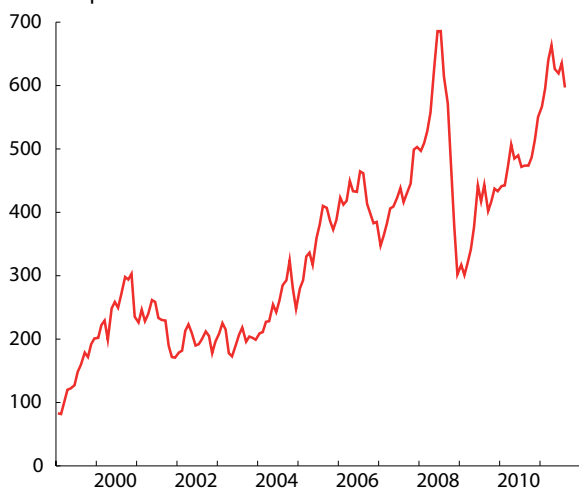
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft, systempris
Øre pr. kWh. Månedstall

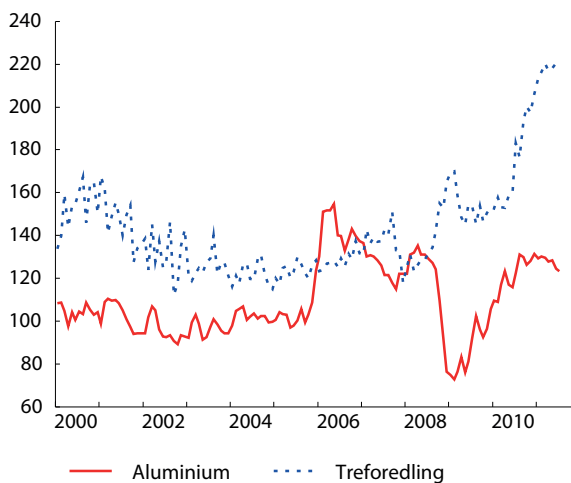
Kilde: Nord Pool.

Fig. 7.5 Spotpris råolje, Brent Blend
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Reuters EcoWin.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportpris for
treforedlingsprodukter
Månedsindeks. NOK. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Boligpriser (brukte boliger)							
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Alle boligtyper		Enebolig		Småhus		Blokkleilighet	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	2005=100		2000=100		2005=100		2005=100		2005=100		2005=100	
2007	107,6	3,2	155,9	11,6	128,0	12,6	127,3	13,3	129,7	13,4	128,0	10,2
2008	114,4	6,3	169,1	8,5	126,6	-1,1	128,4	0,9	127,4	-1,7	121,2	-5,3
2009	113,7	-0,5	174,4	3,1	129,0	1,9	130,0	1,2	129,4	1,5	126,3	4,2
2010	118,8	4,4	177,2	1,6	139,7	8,3	140,6	8,1	141,6	9,4	135,6	7,4
2009												
2. kvartal	113,2	-1,6	174,1	2,8	129,5	-1,5	131,4	-1,9	128,9	-2,1	125,2	0,1
3. kvartal	114,8	-2,0	174,5	2,6	131,8	3,8	132,4	2,8	132,1	3,9	130,1	6,6
4. kvartal	114,7	0,3	175,1	1,0	131,8	11,6	132,0	9,7	133,0	12,5	130,4	16,0
2010												
1. kvartal	116,4	3,7	172,1	-1,0	136,3	10,8	137,2	10,4	137,9	11,8	132,4	11,0
2. kvartal	118,4	4,6	175,7	0,9	141,3	9,1	143,5	9,2	141,9	10,1	135,3	8,1
3. kvartal	119,5	4,1	182,3	4,5	140,6	6,7	141,0	6,5	143,1	8,3	137,1	5,4
4. kvartal	120,7	5,2	178,6	2,0	140,5	6,6	140,5	6,4	143,3	7,7	137,5	5,4
2011												
1. kvartal	126,2	8,4	179,6	4,4	147,7	8,4	147,5	7,5	150,4	9,1	145,3	9,7
2. kvartal	127,9	8,0	..	..	151,8	7,4	152,8	6,5	152,9	7,8	148,2	9,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks. 2005=100

	Månedsførtjeneste ialt ¹					Avtalt lønn ²				
	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tj. yting og eienomsdrift	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel	Forretningsmessig tj. yting og eienomsdrift
2009										
2. kvartal	121,2	126,9	118,0	120,7	117,7	120,4	121,0	120,3	120,9	116,9
3. kvartal	123,3	124,6	119,6	122,0	118,3	121,3	124,2	121,3	123,1	118,2
4. kvartal	123,7	124,2	120,2	122,7	118,3	122,3	125,5	122,0	123,4	119,4
2010										
1. kvartal	125,5	131,5	123,0	122,6	120,5	122,3	124,9	123,0	123,7	119,6
2. kvartal	126,9	127,1	122,0	123,4	119,3	122,4	125,5	123,5	123,9	118,9
3. kvartal	125,8	125,6	121,6	126,4	124,0	125,7	128,2	124,3	127,8	124,4
4. kvartal	127,2	125,7	123,7	126,3	122,4	126,9	129,8	125,2	128,7	125,9
2011										
1. kvartal	132,8	140,0	124,7	129,0	129,1	127,1	129,8	125,9	129,4	126,9
2. kvartal	130,5	129,8	126,2	128,2	127,1	128,6	131,5	126,9	129,5	127,9

¹ Månedslønn omfatter avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg og bonus. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente ¹				Innskuddsrente ²	NOK 3mnd eurorente ³	Effektiv rente på statsobligasjoner ³		
	Bankutlån i alt	Statlige låneinstitutter	Forsikrings-selskap	Kredittforetak	Bankinnskudd i alt		3 år	5 år	10 år
2007	5,66	3,69	5,10	4,79	3,48	4,83	4,79	4,77	4,78
2008	7,30	4,52	6,07	6,36	4,98	6,10	4,53	4,43	4,47
2009	4,90	4,00	4,23	3,95	2,41	2,30	2,71	3,33	4,00
2010	4,52	2,78	3,84	3,46	2,09	2,37	2,46	2,83	3,52
2009									
2. kvartal	4,40	4,20	3,93	3,43	1,88	2,29	2,47	3,25	4,08
3. kvartal	4,19	3,11	3,69	3,18	1,68	1,74	2,82	3,47	4,13
4. kvartal	4,28	2,70	3,73	3,19	1,86	1,91	2,98	3,51	4,03
2010									
1. kvartal	4,42	2,72	3,83	3,37	1,99	2,13	2,80	3,30	3,93
2. kvartal	4,56	2,76	3,79	3,49	2,11	2,39	2,33	2,68	3,54
3. kvartal	4,66	2,79	3,91	3,60	2,20	2,52	2,35	2,63	3,25
4. kvartal	4,61	3,03	3,95	3,55	2,22	2,41	2,35	2,69	3,38
2011									
1. kvartal	4,61	2,95	3,93	3,53	2,25	2,48	2,78	3,22	3,78
2. kvartal	4,67	2,92	3,99	3,57	2,32	2,63	2,66	2,98	3,54

¹ Gjennomsnittlige (veide) rentesatser inkl. provisjoner på utlån til publikum fra banker og andre finansforetak. Kvartalstall er ved utgangen av perioden, årstall er beregnet som gjennomsnitt over året via tall for gjennomsnittet over kvartalet. ² Gjennomsnittlige (veide) rentesatser på innskudd i banker fra publikum i NOK ved utgangen av kvartalet.³ Gjennomsnitt over perioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente ¹					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
2006	2,98	3,06	5,16	0,27	4,80	4,08	3,78	4,79	1,74
2007	4,83	4,25	5,29	0,77	5,95	4,77	4,23	4,63	1,68
2008	6,08	4,61	3,22	1,10	5,48	4,46	4,00	3,65	1,49
2009	2,31	1,21	0,95	0,56	1,15	4,00	3,27	3,24	1,35
2010	2,36	0,75	0,50	0,31	0,78	3,53	2,78	3,20	1,18
2010									
Mars	2,16	0,48	0,39	0,29	0,67	3,85	3,13	3,72	1,35
April	2,25	0,52	0,46	0,28	0,72	3,84	3,08	3,82	1,36
Mai	2,37	0,62	0,66	0,34	0,78	3,46	2,81	3,40	1,28
Juni	2,54	0,67	0,75	0,37	0,78	3,36	2,63	3,19	1,21
Juli	2,57	0,81	0,79	0,31	0,82	3,33	2,65	2,99	1,11
August	2,51	0,84	0,47	0,37	0,82	3,12	2,37	2,68	0,99
September	2,49	0,86	0,43	0,31	0,86	3,30	2,34	2,64	1,07
Oktober	2,42	0,99	0,41	0,18	0,78	3,24	2,37	2,52	0,89
November	2,37	1,05	0,48	0,25	0,88	3,28	2,56	2,74	1,05
Desember	2,46	1,02	0,43	0,41	0,92	3,61	2,96	3,28	1,19
2011									
Januar	2,46	1,03	0,46	0,36	0,81	3,75	3,05	3,37	1,21
Februar	2,47	1,11	0,37	0,33	0,88	3,81	3,22	3,56	1,29
Mars	2,49	1,18	0,44	0,29	0,87	3,77	3,24	3,40	1,25
April	2,55	1,34	0,45	0,20	0,86	3,79	3,36	3,43	1,27
Mai	2,59	1,41	0,39	0,21	0,86	3,48	3,12	3,16	1,14
Juni	2,75	1,48	0,30	0,23	0,86	3,36	2,98	2,99	1,13
Juli	2,83	1,58	0,41	0,24	0,86	3,24	2,79	2,98	1,12
August	3,00	1,54	0,37	0,41	1,03	2,60	2,26	2,29	1,03

¹ Midtrente (bortsett fra for Euro).

Kilde: Norges Bank og Reuters EcoWin.

8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs

	Valutakurser ¹		Importveid valutakurs (44 land) 1995=100	Industriens effektive valutakurs ² 1990=100	Pengemengdeindikator (M2)		Kredittindikator (K2)		Aksjekursindeks totalt. Oslo Børs. ² 1995=100
	NOK/Euro	NOK/USD			Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
2006	8,05	6,42	92,50	99,20	1 148,7	11,50	2 438,9	14,10	384,20
2007	8,02	5,86	90,80	97,50	1 335,9	16,40	2 784,1	14,20	478,60
2008	8,22	5,64	90,80	97,10	1 459,7	9,20	3 147,2	13,00	379,50
2009	8,73	6,28	93,80	99,90	1 511,6	3,60	3 373,2	7,20	285,50
2010	8,01	6,05	90,30	95,70	1 559,6	3,20	3 524,5	4,40	375,10
2010									
Mars	8,04	5,92	89,40	94,90	1 529,2	2,40	3 459,6	5,90	369,70
April	7,93	5,92	88,90	94,20	1 536,8	3,60	3 472,1	6,40	386,80
Mai	7,90	6,28	89,80	94,70	1 534,8	6,80	3 499,7	7,00	357,70
Juni	7,91	6,48	90,90	95,70	1 549,9	8,90	3 521,8	7,00	351,50
Juli	8,02	6,28	91,40	96,60	1 564,5	8,90	3 533,7	6,40	349,00
August	7,93	6,15	90,60	95,90	1 577,8	8,30	3 557,4	5,70	360,40
September	7,92	6,06	90,40	95,90	1 575,2	6,80	3 566,0	5,20	374,40
Oktober	8,11	5,84	91,00	97,00	1 588,0	6,60	3 582,1	5,40	393,90
November	8,15	5,97	91,90	97,70	1 604,0	8,00	3 609,5	5,60	407,90
Desember	7,91	5,98	90,40	95,90	1 602,4	8,70	3 609,7	5,60	425,80
2011									
Januar	7,82	5,85	89,60	95,30	1 631,0	8,90	3 638,2	5,80	436,30
Februar	7,82	5,73	89,30	95,20	1 634,4	9,50	3 643,0	5,90	441,50
Mars	7,83	5,59	88,50	94,50	1 641,9	9,50	3 666,1	5,90	439,40
April	7,81	5,41	87,50	93,50	1 668,5	7,80	3 682,9	5,80	445,70
Mai	7,83	5,46	88,10	94,10	1 679,2	5,30	3 706,1	5,80	434,70
Juni	7,83	5,44	87,80	93,70	1 658,1	4,40	3 712,8	6,10	417,30
Juli	7,78	5,46	87,60	93,30	1 677,8	4,70	3 743,4	6,30	421,80
August	7,79	5,43	87,40	93,20	..	..	..	..	366,50

¹ Representativ markedskurs (midtkurs). ² Månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.1. Eksport og import av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

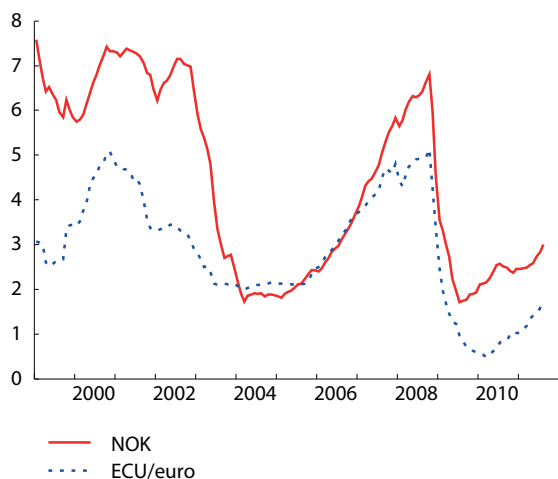
	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Eksport					Import
				Metaller	Verkstedsprodukter	Treforedlingsprodukter	Kjemiske produkter	Fisk og fiskeprodukter	Varer i alt, u/skip, plattf. og råolje
2006	776 067	473 728	301 988	65 500	37 361	11 011	35 391	34 797	403 829
2007	785 677	450 780	334 700	78 466	44 772	10 727	39 856	35 708	455 461
2008	940 130	584 635	356 931	70 253	53 920	10 565	43 816	36 958	478 695
2009	707 915	402 418	304 967	46 448	55 592	9 310	37 135	43 490	418 982
2010	784 819	450 821	333 305	60 661	48 157	9 931	44 923	52 192	442 938
2010									
Februar	67 586	41 183	26 889	4 635	4 343	781	3 429	3 988	34 889
Mars	64 956	38 319	27 541	4 746	4 071	895	3 629	4 198	35 538
April	64 610	37 120	25 432	5 063	3 613	798	3 687	4 033	37 535
Mai	64 086	35 674	27 958	4 794	3 793	788	3 628	4 306	36 580
Juni	66 633	38 759	28 498	5 448	4 646	868	3 804	4 522	39 190
Juli	64 070	35 104	28 838	5 068	4 019	877	3 921	4 455	37 051
August	59 503	31 222	27 769	4 996	4 092	714	3 863	4 518	37 124
September	65 957	36 998	28 422	5 145	3 951	936	3 709	5 033	38 264
Oktober	64 360	37 395	26 273	4 783	3 711	793	3 758	4 506	38 408
November	68 429	39 915	28 833	5 716	4 474	850	3 907	4 313	37 535
Desember	72 079	43 807	29 157	5 872	3 584	892	4 107	4 502	39 219
2011									
Januar	72 748	44 226	29 215	5 480	3 996	904	4 074	4 482	41 184
Februar	70 769	42 018	29 565	5 661	3 165	876	4 039	4 561	39 272
Mars	73 746	44 514	30 193	5 786	2 945	839	3 888	4 403	40 808
April	78 707	44 720	31 446	5 627	3 670	878	4 086	4 831	38 802
Mai	70 846	38 639	31 642	5 956	4 432	833	4 112	4 462	43 301
Juni	66 499	37 099	29 340	5 318	3 425	835	3 871	3 914	38 469
Juli	75 931	45 719	29 762	5 298	3 871	770	3 930	4 358	39 695

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

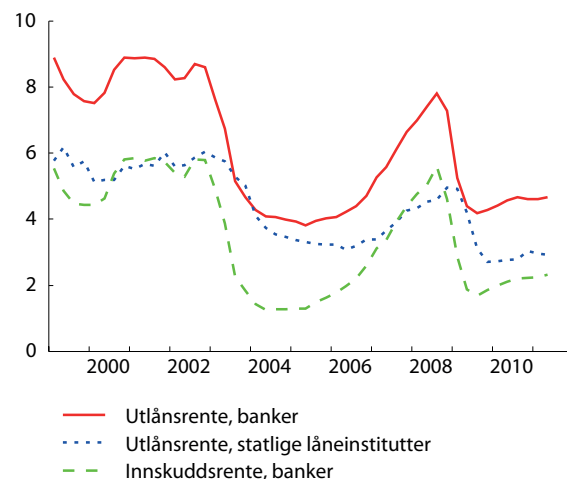
9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tjeneste-balanse	Rente- og stønads-balanse	Drifts-balanse	Netto kapital-overføringer	Netto finans-investeringer	Norske investeringer i utlandet	Utenlandske investering i Norge
2007	1 039 693	691 404	348 289	-27 786	320 503	-971	319 532	750 401	595 496
2008	1 217 997	742 780	475 217	-31 999	443 218	-1 138	442 080	704 882	257 952
2009	969 916	654 277	315 639	-40 692	274 947	-1 120	273 827	-106 510	-444 091
2010	1 046 863	714 552	332 311	-22 342	309 969	-1 268	308 701	584 034	303 046
2007									
1. kvartal	252 346	162 805	89 541	-23 548	65 993	-160	65 833	336 035	218 536
2. kvartal	250 861	170 993	79 868	-23 567	56 301	-587	55 714	142 549	68 363
3. kvartal	249 379	173 356	76 023	16 910	92 933	-116	92 817	224 956	209 512
4. kvartal	287 108	184 251	102 857	2 419	105 276	-108	105 168	46 861	99 085
2008									
1. kvartal	297 509	172 537	124 972	-24 987	99 985	-320	99 665	33 825	-41 540
2. kvartal	319 764	186 814	132 950	-13 608	119 342	-146	119 196	230 780	120 195
3. kvartal	298 393	191 128	107 265	-5 263	102 002	-577	101 425	198 054	80 765
4. kvartal	302 331	192 301	110 030	11 859	121 889	-95	121 794	242 223	98 532
2009									
1. kvartal	240 701	157 037	83 664	-41 911	41 753	-340	41 413	-91 951	-193 056
2. kvartal	233 775	162 184	71 591	10 412	82 003	-564	81 439	-91 665	-173 333
3. kvartal	237 100	169 903	67 197	-3 998	63 199	-71	63 128	-9 049	-56 889
4. kvartal	258 340	165 153	93 187	-5 195	87 992	-145	87 847	86 155	-20 813
2010									
1. kvartal	261 631	162 038	99 593	-14 613	84 980	-685	84 295	188 089	79 023
2. kvartal	251 962	182 709	69 253	4 444	73 697	-196	73 501	340 609	214 341
3. kvartal	248 702	184 451	64 251	730	64 981	-73	64 908	-55 545	-68 406
4. kvartal	284 568	185 354	99 214	-12 903	86 311	-314	85 997	110 881	78 088
2011									
1. kvartal	282 121	190 818	91 303	-15 332	75 971	-254	75 717	306 704	169 346
2. kvartal	271 378	188 605	82 773	2 718	85 491	-122	85 369	26 994	-107 197

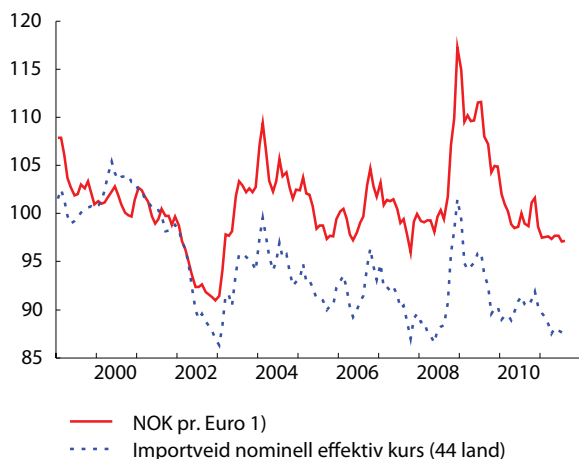
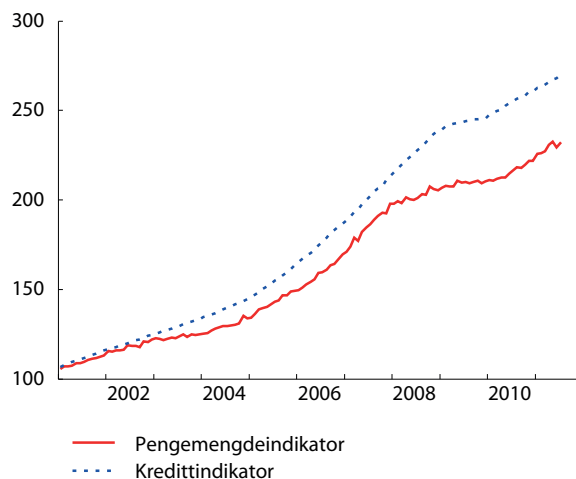
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent

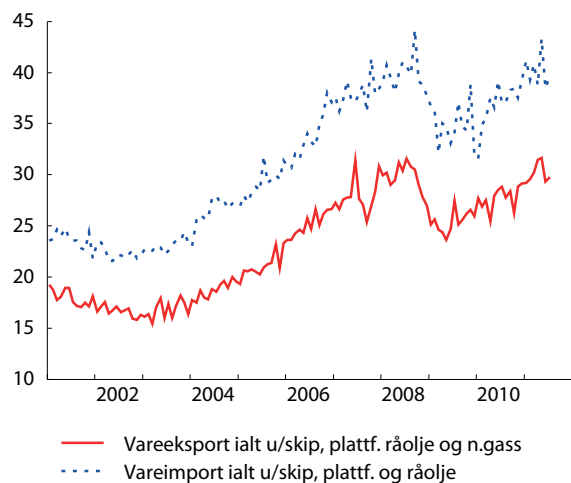
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
I slutten av kvartalet. Prosent

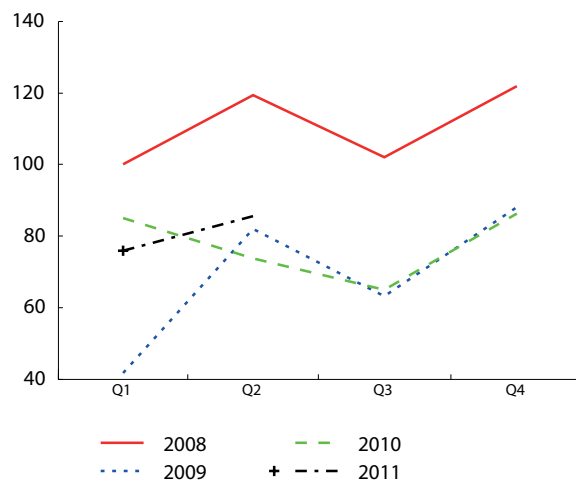
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1991=100. Månedstall1) Representative markedskurser (midtkurser).
Kilde: Norges Bank.Fig. 8.4 Penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Milliarder kroner. Sesongjusterte månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Kvartalstall. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	18*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	19*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	20*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	21*
5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner	22*
6. Produksjon. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	23*
7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	24*
8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	25*
9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	26*
10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	27*
11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	28*
12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	29*
13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner	30*
14. Hovedtall for konsum. Faste 2007-priser. Millioner kroner.....	30*
15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	31*
16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	31*
17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner	32*
18. Konsum i husholdninger. Faste 2007-priser. Millioner kroner	32*
19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	33*
20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	33*
21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner	34*
22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2007-priser. Millioner kroner	35*
23. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	36*
24. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	37*
25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	38*
26. Eksport. Faste 2007-priser. Millioner kroner	39*
27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	40*
28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	41*
29. Import. Løpende priser. Millioner kroner	42*
30. Import. Faste 2007-priser. Millioner kroner	43*
31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	44*
32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	45*
33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000.....	46*
34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	47*
35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner	48*
36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	49*
37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	50*
38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	51*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 015 261	1 073 247	268 882	254 815	261 923	272 490	284 019	261 546	276 140
Konsum i husholdninger	971 810	1 027 646	257 898	243 645	250 370	261 129	272 502	249 646	263 843
Varekonsum	492 044	521 999	138 911	123 856	124 580	127 481	146 082	123 287	129 789
Tjenestekonsum	446 365	469 162	113 325	110 916	117 559	121 215	119 472	116 162	123 482
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 839	65 286	12 419	14 162	16 491	20 515	14 118	15 551	19 080
Utlendingers kjøp i Norge	-26 437	-28 800	-6 757	-5 289	-8 260	-8 082	-7 169	-5 354	-8 508
Konsum i ideelle organisasjoner	43 451	45 601	10 985	11 170	11 553	11 360	11 517	11 900	12 297
Konsum i offentlig forvaltning	533 074	558 314	135 800	138 318	135 499	140 100	144 397	147 075	142 987
Konsum i statsforvaltningen	275 662	280 531	69 502	69 225	68 861	71 467	70 977	73 158	72 427
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	240 684	245 134	60 814	60 535	60 088	62 739	61 773	63 722	62 854
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	34 978	35 396	8 688	8 691	8 774	8 728	9 204	9 436	9 573
Konsum i kommuneforvaltningen	257 413	277 784	66 298	69 093	66 637	68 633	73 420	73 917	70 560
Bruttoinvestering i fast realkapital	524 361	506 478	139 175	113 933	129 174	123 061	140 310	126 359	135 159
Utvinning og rørtransport	134 399	124 168	31 991	28 125	32 982	30 274	32 787	31 470	34 256
Tjenester tilknyttet utvinning	11 692	2 871	4 834	706	664	613	889	-96	65
Utenriks sjøfart	19 968	22 906	5 778	4 803	6 561	5 724	5 818	3 791	3 067
Fastlands-Norge	358 302	356 532	96 572	80 299	88 967	86 450	100 816	91 194	97 770
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	272 434	275 311	68 004	63 401	69 153	66 281	76 476	71 720	78 918
Næringer	193 537	195 557	48 578	43 903	49 897	46 957	54 801	47 669	53 730
Industri og bergverk	25 563	21 558	6 571	4 673	5 485	4 561	6 839	3 845	5 108
Annen vareproduksjon	30 846	34 489	8 156	6 528	9 026	8 909	10 025	7 361	10 830
Tjenester	137 128	139 511	33 851	32 702	35 386	33 487	37 936	36 462	37 792
Boliger (husholdninger)	78 897	79 754	19 426	19 498	19 256	19 325	21 675	24 051	25 188
Offentlig forvaltning	85 868	81 221	28 568	16 898	19 814	20 169	24 340	19 474	18 853
Lagerendring og statistiske avvik	-57 436	25 827	-22 197	5 890	15 583	-437	4 791	35 057	3 702
Bruttoinvestering i alt	466 925	532 305	116 979	119 823	144 757	122 624	145 101	161 416	138 861
Innenlandsk sluttanvendelse	2 015 260	2 163 867	521 661	512 956	542 179	535 214	573 518	570 036	557 988
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 906 637	1 988 094	501 255	473 432	486 389	499 040	529 233	499 815	516 897
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	618 942	639 535	164 368	155 216	155 313	160 269	168 737	166 549	161 840
Eksport i alt	969 918	1 046 863	258 340	261 631	251 962	248 702	284 569	282 121	271 378
Tradisjonelle varer	278 123	302 533	73 952	72 544	73 094	75 531	81 365	78 678	81 812
Råolje og naturgass	426 064	480 508	114 666	125 539	114 555	105 448	134 966	142 359	125 673
Skip, plattformer og fly	13 585	9 158	2 833	3 817	2 336	1 626	1 379	1 763	1 102
Tjenester	252 145	254 664	66 889	59 731	61 977	66 097	66 859	59 321	62 791
Samlet sluttanvendelse	2 985 178	3 210 730	780 002	774 587	794 141	783 916	858 086	852 157	829 365
Import i alt	654 276	714 552	165 153	162 038	182 709	184 451	185 354	190 818	188 605
Tradisjonelle varer	408 917	441 908	103 446	101 495	112 458	108 270	119 685	120 413	119 820
Råolje og naturgass	4 610	6 986	1 656	929	2 116	2 449	1 492	2 995	1 025
Skip, plattformer og fly	25 266	27 751	9 690	6 793	8 053	6 938	5 967	16 393	4 510
Tjenester	215 483	237 907	50 361	52 821	60 082	66 794	58 210	51 017	63 250
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 330 902	2 496 178	614 849	612 549	611 432	599 465	672 732	661 339	640 760
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 836 023	1 937 482	484 047	472 019	473 835	477 643	513 985	495 832	495 022
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	494 878	558 696	130 802	140 530	137 597	121 822	158 747	165 507	145 738
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 580 542	1 662 894	416 553	405 777	406 407	408 651	442 059	427 096	422 414
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 204 943	1 269 248	319 468	307 769	311 439	310 753	339 287	321 545	321 260
Industri og bergverk	209 020	210 137	54 000	52 546	52 950	50 460	54 181	55 608	53 225
Annen vareproduksjon	178 076	204 096	48 636	53 033	43 147	50 086	57 830	55 871	45 826
Tjenester inkl. boligjenester	817 847	855 016	216 832	202 191	215 342	210 207	227 276	210 067	222 209
Offentlig forvaltning	375 600	393 645	97 085	98 008	94 968	97 898	102 772	105 551	101 154
Produktavgifter og -subsidier	255 481	274 588	67 494	66 242	67 428	68 992	71 926	68 736	72 608

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger									
og ideelle organisasjoner	956 370	991 579	253 029	235 345	241 560	253 237	261 437	237 843	251 609
Konsum i husholdninger	916 510	950 626	242 980	225 092	231 193	243 134	251 207	227 269	240 936
Varekonsum	469 721	489 034	132 244	114 767	116 016	121 468	136 782	113 442	121 187
Tjenestekonsum	415 841	425 308	105 082	101 442	106 668	109 461	107 738	103 997	109 323
Husholdningenes kjøp i utlandet	55 602	62 470	11 893	13 738	15 993	19 573	13 166	14 633	17 923
Utlendingers kjøp i Norge	-24 654	-26 185	-6 240	-4 854	-7 485	-7 369	-6 478	-4 803	-7 497
Konsum i ideelle organisasjoner	39 860	40 952	10 050	10 252	10 367	10 103	10 230	10 573	10 672
Konsum i offentlig forvaltning	487 106	497 712	124 003	123 683	121 109	125 053	127 868	126 837	122 892
Konsum i statsforvaltningen	252 663	252 066	64 259	61 809	61 773	64 527	63 958	63 131	62 691
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	220 418	219 823	56 261	53 890	53 772	56 500	55 662	54 867	54 352
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 245	32 243	7 998	7 919	8 001	8 027	8 296	8 264	8 338
Konsum i kommuneforvaltningen	234 443	245 646	59 744	61 873	59 336	60 526	63 910	63 706	60 202
Bruttoinvestering i fast realkapital	481 146	445 463	129 384	98 581	114 790	108 760	123 332	109 153	115 141
Utvinning og rørtransport	120 350	105 414	29 570	24 651	27 756	25 024	27 983	25 434	28 833
Tjenester tilknyttet utvinning	10 675	1 695	4 468	176	457	407	655	-211	-132
Utenriks sjøfart	18 367	16 852	5 635	1 410	5 809	5 076	4 557	2 854	1 090
Fastlands-Norge	331 753	321 502	89 712	72 344	80 768	78 254	90 137	81 077	85 350
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	251 920	248 082	62 859	56 899	62 812	60 067	68 305	63 365	68 855
Næringer	178 949	176 714	45 007	39 241	45 559	42 822	49 092	42 413	47 083
Industri og bergverk	23 861	19 937	6 171	4 364	5 062	4 218	6 294	3 485	4 614
Annen vareproduksjon	28 468	31 021	7 545	5 662	8 312	8 199	8 848	6 653	9 297
Tjenester	126 620	125 756	31 291	29 215	32 185	30 405	33 950	32 275	33 172
Boliger (husholdninger)	72 970	71 368	17 852	17 658	17 253	17 244	19 213	20 952	21 773
Offentlig forvaltning	79 834	73 420	26 853	15 445	17 956	18 187	21 832	17 712	16 495
Lagerendring og statistiske avvik	-48 449	24 026	-18 363	5 476	14 161	-1 109	5 498	36 902	6 252
Bruttoinvestering i alt	432 696	469 490	111 022	104 057	128 951	107 651	128 830	146 056	121 393
Innenlandsk sluttanvendelse	1 876 172	1 958 781	488 054	463 085	491 620	485 941	518 135	510 735	495 894
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 775 229	1 810 794	466 744	431 371	443 438	456 544	479 441	445 756	459 851
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	566 939	571 133	150 856	139 128	139 065	143 240	149 700	144 548	139 387
Eksport i alt	1 009 692	992 490	267 496	262 560	240 356	233 189	256 386	247 179	234 346
Tradisjonelle varer	289 689	304 012	79 346	76 283	73 383	74 946	79 400	74 251	76 653
Råolje og naturgass	465 978	431 700	119 905	120 294	105 877	95 409	110 120	111 613	91 885
Skip, plattformer og fly	14 950	17 704	3 235	8 839	3 175	2 491	3 199	2 977	3 299
Tjenester	239 075	239 074	65 009	57 143	57 921	60 342	63 667	58 338	62 509
Samlet sluttanvendelse	2 885 864	2 951 271	755 550	725 645	731 976	719 130	774 521	757 914	730 239
Import i alt	636 827	694 424	165 364	159 858	179 137	178 928	176 500	186 983	179 429
Tradisjonelle varer	396 201	428 974	102 407	100 638	108 711	105 670	113 956	111 719	111 933
Råolje og naturgass	4 912	6 137	1 629	862	1 888	2 180	1 207	2 122	721
Skip, plattformer og fly	25 988	32 864	10 418	7 922	9 951	7 883	7 108	22 126	6 266
Tjenester	209 726	226 448	50 910	50 437	58 588	63 195	54 229	51 016	60 509
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 249 037	2 256 848	590 186	565 786	552 840	540 202	598 020	570 931	550 810
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 723 873	1 760 050	455 474	430 237	429 435	433 986	466 392	441 004	439 086
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	525 164	496 797	134 712	135 549	123 404	106 216	131 628	129 928	111 724
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 475 053	1 504 364	388 726	369 725	366 720	370 165	397 754	379 737	374 285
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 134 411	1 156 989	300 952	282 915	282 731	283 872	307 471	289 653	288 446
Industri og bergverk	201 844	206 117	52 762	51 745	51 339	48 870	54 164	54 402	50 941
Annen vareproduksjon	159 062	160 950	43 530	42 242	34 460	40 791	43 457	41 822	35 762
Tjenester inkl. boligjenester	773 505	789 921	204 660	188 927	196 933	194 211	209 850	193 430	201 744
Offentlig forvaltning	340 642	347 375	87 775	86 811	83 989	86 293	90 283	90 084	85 838
Produktavgifter og -subsidier	248 820	255 686	66 748	60 512	62 715	63 821	68 638	61 267	64 801

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,2	3,7	3,5	6,0	2,3	3,3	3,3	1,1	4,2
Konsum i husholdninger	0,0	3,7	3,4	6,1	2,3	3,4	3,4	1,0	4,2
Varekonsum	-0,2	4,1	5,1	9,0	1,8	2,7	3,4	-1,2	4,5
Tjenestekonsum	0,8	2,3	1,1	1,8	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	-6,8	12,4	2,9	14,1	9,1	15,1	10,7	6,5	12,1
Utlendingers kjøp i Norge	-7,0	6,2	-0,3	2,1	10,1	7,4	3,8	-1,1	0,2
Konsum i ideelle organisasjoner	3,4	2,7	6,4	3,6	3,0	2,6	1,8	3,1	2,9
Konsum i offentlig forvaltning	4,8	2,2	5,2	1,4	1,8	2,4	3,1	2,6	1,5
Konsum i statsforvaltningen	4,9	-0,2	6,1	-1,1	0,1	0,4	-0,5	2,1	1,5
Konsum i statsforvaltningen, sivil	5,6	-0,3	7,6	-1,0	0,5	0,5	-1,1	1,8	1,1
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,5	-0,0	-3,5	-1,6	-2,3	0,2	3,7	4,3	4,2
Konsum i kommuneforvaltningen	4,6	4,8	4,3	3,9	3,5	4,7	7,0	3,0	1,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	-6,8	-7,4	-7,4	-18,2	-3,1	-3,6	-4,7	10,7	0,3
Utvinning og rørtransport	5,8	-12,4	-2,6	-19,9	-8,4	-15,8	-5,4	3,2	3,9
Tjenester tilknyttet utvinning	98,3	-84,1	265,5	-96,3	..	-74,5	-85,3	..	..
Utenriks sjøfart	-25,8	-8,2	-44,2	-61,1	21,2	17,7	-19,1	102,4	-81,2
Fastlands-Norge	-10,9	-3,1	-8,6	-11,1	-3,2	1,4	0,5	12,1	5,7
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-15,4	-1,5	-18,3	-13,6	-2,7	2,5	8,7	11,4	9,6
Næringer	-14,4	-1,2	-18,8	-14,2	-2,0	2,5	9,1	8,1	3,3
Industri og bergverk	-30,0	-16,4	-40,6	-25,6	-24,8	-17,2	2,0	-20,1	-8,9
Annen vareproduksjon	-18,3	9,0	-14,9	-2,9	9,2	9,6	17,3	17,5	11,8
Tjenester	-9,6	-0,7	-13,5	-14,1	0,2	4,2	8,5	10,5	3,1
Boliger (husholdninger)	-17,8	-2,2	-17,0	-12,5	-4,6	2,3	7,6	18,7	26,2
Offentlig forvaltning	7,0	-8,0	26,8	-0,3	-5,1	-2,1	-18,7	14,7	-8,1
Lagerendring og statistiske avvik	..	..	..	..	..	..	..	573,8	-55,9
Bruttoinvestering i alt	-19,7	8,5	-24,0	-9,8	24,1	5,1	16,0	40,4	-5,9
Innenlandsk sluttanvendelse	-4,2	4,4	-4,0	0,8	7,1	3,5	6,2	10,3	0,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	-1,0	2,0	1,4	1,4	1,1	2,7	2,7	3,3	3,7
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	5,1	0,7	8,5	1,2	0,8	1,8	-0,8	3,9	0,2
Eksport i alt	-3,9	-1,7	-1,4	1,3	-0,6	-3,3	-4,2	-5,9	-2,5
Tradisjonelle varer	-8,1	4,9	0,8	7,8	8,1	4,6	0,1	-2,7	4,5
Råolje og naturgass	-0,9	-7,4	-3,5	-5,7	-2,8	-12,9	-8,2	-7,2	-13,2
Skip, plattformer og fly	5,3	18,4	-11,1	71,3	-7,5	-20,2	-1,1	-66,3	3,9
Tjenester	-4,5	-0,0	0,5	2,6	-5,9	6,2	-2,1	2,1	7,9
Samlet sluttanvendelse	-4,1	2,3	-3,1	1,0	4,4	1,2	2,5	4,4	-0,2
Import i alt	-11,7	9,0	-9,2	7,2	13,6	8,7	6,7	17,0	0,2
Tradisjonelle varer	-13,1	8,3	-6,7	2,9	11,4	7,3	11,3	11,0	3,0
Råolje og naturgass	32,0	25,0	-5,9	36,3	137,7	17,5	-25,9	146,1	-61,8
Skip, plattformer og fly	-34,1	26,5	-39,1	82,4	72,2	44,7	-31,8	179,3	-37,0
Tjenester	-5,5	8,0	-4,9	8,7	9,3	7,5	6,5	1,1	3,3
Bruttonasjonalprodukt ¹	-1,7	0,3	-1,2	-0,7	1,8	-1,1	1,3	0,9	-0,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	-1,8	2,1	-0,0	0,8	2,3	2,9	2,4	2,5	2,2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-1,5	-5,4	-4,9	-5,1	0,0	-14,5	-2,3	-4,1	-9,5
Fastlands-Norge(basisverdi)	-1,7	2,0	-0,4	0,3	2,4	3,0	2,3	2,7	2,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-2,9	2,0	-1,6	0,1	2,5	3,2	2,2	2,4	2,0
Industri og bergverk	-5,9	2,1	-2,7	-2,3	5,0	3,5	2,7	5,1	-0,8
Annen vareproduksjon	-8,0	1,2	-4,0	-0,5	4,2	2,0	-0,2	-1,0	3,8
Tjenester inkl. boligjenester	-0,9	2,1	-0,8	1,0	1,6	3,3	2,5	2,4	2,4
Offentlig forvaltning	2,6	2,0	4,0	0,9	1,8	2,4	2,9	3,8	2,2
Produktavgifter og -subsidier	-2,3	2,8	2,1	4,0	2,1	2,2	2,8	1,2	3,3

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger									
og ideelle organisasjoner	2,5	2,0	0,6	2,5	1,8	1,3	2,2	1,6	1,2
Konsum i husholdninger	2,5	2,0	0,6	2,6	1,8	1,2	2,2	1,5	1,1
Varekonsum	1,6	1,9	0,4	3,3	2,2	0,5	1,7	0,7	-0,3
Tjenestekonsum	3,3	2,8	1,8	2,9	2,5	2,8	2,8	2,2	2,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	4,0	-2,9	-6,3	-5,0	-5,0	-3,3	2,7	3,1	3,2
Utlendingers kjøp i Norge	2,6	2,6	3,1	3,6	2,9	1,9	2,2	2,3	2,8
Konsum i ideelle organisasjoner	3,6	2,1	0,7	1,4	2,0	2,3	3,0	3,3	3,4
Konsum i offentlig forvaltning	3,5	2,5	0,8	2,7	2,1	2,1	3,1	3,7	4,0
Konsum i statsforvaltningen	3,4	2,0	0,4	2,4	1,7	1,4	2,6	3,5	3,6
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,4	2,1	0,5	2,6	1,6	1,6	2,7	3,4	3,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,5	1,2	-0,1	0,7	1,8	0,1	2,1	4,1	4,7
Konsum i kommuneforvaltningen	3,5	3,0	1,3	3,0	2,5	2,8	3,5	3,9	4,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,7	4,3	-1,4	5,8	3,0	2,8	5,8	0,2	4,3
Utvinning og rørtransport	3,9	5,5	-2,9	2,8	5,0	5,8	8,3	8,5	-0,0
Tjenester tilknyttet utvinning	2,8	54,7	-5,2	268,0	79,1	34,4	25,3	-88,7	..
Utenriks sjøfart	-0,9	25,0	-11,8	182,0	3,7	6,0	24,5	-61,0	149,2
Fastlands-Norge	2,4	2,7	0,1	2,7	2,1	1,8	3,9	1,3	4,0
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,6	2,6	0,5	3,1	2,1	1,6	3,5	1,6	4,1
Næringer	2,8	2,3	0,1	3,3	1,6	1,0	3,4	0,5	4,2
Industri og bergverk	2,1	0,9	-0,8	-0,6	1,1	0,9	2,0	3,0	2,2
Annen vareproduksjon	3,0	2,6	0,2	6,5	0,9	-0,7	4,8	-4,0	7,3
Tjenester	2,8	2,4	0,3	3,3	1,8	1,4	3,3	0,9	3,6
Boliger (husholdninger)	2,1	3,4	1,6	2,7	3,5	3,3	3,7	4,0	3,7
Offentlig forvaltning	1,7	2,9	-0,9	1,1	2,2	2,4	4,8	0,5	3,6
Lagerendring og statistiske avvik	285,5	-9,3	..	-18,3	-0,7	-66,8	-27,9	-11,7	-46,2
Bruttoinvestering i alt	4,8	5,1	5,8	6,4	2,9	4,4	6,9	-4,0	1,9
Innenlandsk sluttanvendelse	3,4	2,8	2,2	3,4	2,2	2,2	3,6	0,8	2,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	2,7	2,2	0,6	2,6	1,9	1,6	2,8	2,2	2,5
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,2	2,6	0,5	2,5	2,1	2,2	3,5	3,3	4,0
Eksport i alt	-17,2	9,8	-13,4	7,3	8,4	8,5	14,9	14,5	10,5
Tradisjonelle varer	-6,2	3,7	-10,3	-2,7	3,3	3,9	9,9	11,4	7,2
Råolje og naturgass	-30,2	21,7	-20,2	23,2	18,2	16,9	28,2	22,2	26,4
Skip, plattformer og fly	-7,8	-43,1	-5,2	-54,7	-22,5	-20,8	-50,8	37,2	-54,6
Tjenester	-0,4	1,0	-2,7	-0,5	0,9	1,3	2,1	-2,7	-6,1
Samlet sluttanvendelse	-4,3	5,2	-3,5	4,7	4,3	4,2	7,3	5,3	4,7
Import i alt	-0,3	0,2	-5,4	-3,8	-0,8	-0,1	5,2	0,7	3,1
Tradisjonelle varer	-1,4	-0,2	-7,3	-5,5	0,4	0,3	4,0	6,9	3,5
Råolje og naturgass	-18,2	21,3	10,4	40,2	33,9	15,6	21,6	31,0	26,8
Skip, plattformer og fly	3,3	-13,1	7,6	-20,5	-23,6	0,6	-9,7	-13,6	-11,1
Tjenester	1,7	2,3	-6,0	2,2	0,2	-0,8	8,5	-4,5	1,9
Bruttonasjonalprodukt ¹	-5,6	6,7	-3,0	7,1	6,0	5,7	8,0	7,0	5,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	3,1	3,4	2,0	3,5	3,1	3,0	3,7	2,5	2,2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-28,1	19,3	-17,5	19,8	16,8	16,1	24,2	22,9	17,0
Fastlands-Norge(basisverdi)	3,0	3,2	0,7	3,4	2,7	2,8	3,7	2,5	1,8
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,6	3,3	0,3	3,4	2,8	2,9	4,0	2,0	1,1
Industri og bergverk	5,1	-1,6	2,2	-1,2	-1,1	-1,7	-2,3	0,7	1,3
Annen vareproduksjon	-0,4	13,3	-6,3	11,1	12,4	10,1	19,1	6,4	2,3
Tjenester inkl. boligjenester	2,7	2,4	1,5	2,7	2,0	2,5	2,2	1,5	0,7
Offentlig forvaltning	4,2	2,8	2,1	3,3	2,4	2,4	2,9	3,8	4,2
Produktavgifter og -subsider	4,1	4,6	11,0	4,5	5,8	4,5	3,6	2,5	4,2

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Produksjon i alt.	4 065 249	4 313 956	1 065 430	1 052 267	1 064 628	1 033 910	1 163 151	1 141 391	1 120 559
Jordbruk og skogbruk	33 713	37 664	7 796	7 270	7 871	13 975	8 548	7 723	8 149
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	36 197	45 133	10 354	10 752	9 896	11 347	13 138	12 417	10 709
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	566 056	640 162	148 445	162 265	155 945	139 585	182 367	188 759	169 470
Utvinning av råolje og naturgass	483 090	550 857	130 604	142 523	132 369	116 209	159 755	165 354	146 804
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning . .	82 966	89 305	17 840	19 742	23 576	23 376	22 612	23 405	22 665
Bergverksdrift	11 370	11 942	3 078	2 446	3 272	3 114	3 111	3 051	3 583
Industri	766 391	808 789	200 276	199 748	200 816	190 960	217 265	225 059	212 905
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	158 250	165 197	42 822	41 013	38 985	40 255	44 944	42 048	40 460
Tekstil- og bekledningsindustri	5 808	4 989	1 481	1 390	1 163	1 143	1 292	1 324	1 129
Trelast- og trevareindustri	21 711	25 462	5 930	5 802	6 775	6 236	6 649	6 168	6 601
Treforedling	17 446	18 740	4 623	4 630	4 578	4 640	4 891	4 577	3 878
Forlag og grafisk industri	42 611	41 174	10 800	10 827	10 328	9 636	10 383	11 031	10 089
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	104 009	111 853	26 967	27 648	28 526	24 668	31 012	34 111	33 938
Kjemiske råvarer	40 788	48 335	10 951	11 309	11 743	12 325	12 958	13 649	14 412
Metallindustri	46 688	59 115	13 630	13 398	14 427	14 353	16 937	17 243	16 150
Verkstedindustri	208 083	212 129	52 445	53 456	53 420	48 939	56 314	59 665	53 341
Bygging av skip og oljeplattformer	107 411	108 294	27 132	26 903	27 581	25 597	28 213	31 445	29 610
Møbelindustri og annen industri	13 586	13 503	3 494	3 372	3 291	3 168	3 672	3 799	3 297
Kraftforsyning	65 059	75 780	18 528	24 567	14 756	13 550	22 907	22 561	16 570
Vannforsyning	4 889	5 154	1 231	1 277	1 250	1 304	1 323	1 356	1 328
Bygge- og anleggsvirksomhet	296 700	305 929	77 318	73 853	77 279	72 580	82 217	80 388	80 705
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv. . .	343 703	356 323	94 994	83 147	88 880	86 344	97 951	86 659	92 782
Hotell- og restaurantvirksomhet	61 889	63 986	15 329	13 386	16 640	18 156	15 805	14 347	17 435
Rørtransport	21 799	21 507	5 642	5 741	5 234	4 724	5 807	4 943	4 209
Utenriks sjøfart	96 198	95 506	22 904	21 679	25 983	25 034	22 809	20 408	22 803
Transport ellers	197 958	209 109	52 903	47 880	51 292	53 403	56 534	50 986	55 494
Post og telekommunikasjon	81 077	81 265	21 409	20 219	19 710	19 936	21 401	20 427	19 774
Finansiell tjenesteyting	166 380	175 272	41 926	41 693	44 418	44 662	44 498	43 085	44 339
Boligtjenester (husholdninger)	128 006	133 362	32 365	32 686	33 127	33 663	33 886	33 877	34 305
Forretningsmessig tjenesteyting	480 679	501 815	131 092	118 817	125 474	116 383	141 140	128 518	133 195
Offentlig administrasjon og forsvar	185 462	192 310	45 308	47 525	47 516	48 327	48 942	50 724	49 622
Undervisning	127 734	134 565	33 234	35 006	32 699	31 198	35 662	36 762	34 277
Helse- og sosialtjenester	270 611	286 009	69 055	69 973	69 447	73 122	73 467	75 095	74 372
Andre sosiale og personlige tjenester	123 379	132 375	32 242	32 337	33 122	32 543	34 373	34 247	34 533
Fastlands-Norge	3 381 197	3 556 781	888 439	862 582	877 465	864 566	952 168	927 280	924 077

Offentlig forvaltning	541 650	568 031	137 525	141 436	138 443	141 586	146 566	150 761	146 395
Statsforvaltningen	260 355	265 612	65 128	66 085	65 546	66 893	67 087	70 547	68 641
Sivil forvaltning	225 965	230 774	56 606	57 549	56 897	58 311	58 017	61 370	59 307
Forsvar	34 389	34 838	8 522	8 537	8 649	8 582	9 071	9 177	9 334
Kommuneforvaltningen	281 296	302 420	72 397	75 351	72 896	74 693	79 479	80 214	77 754

Tabell 6. Produksjon. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Produksjon i alt.	3 881 852	3 918 999	1 015 671	975 439	968 900	938 564	1 036 096	994 732	969 328
Jordbruk og skogbruk	31 528	33 512	7 295	6 625	7 127	12 309	7 451	6 809	7 208
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	35 234	38 124	10 727	10 911	8 321	8 980	9 912	10 560	9 124
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	588 385	557 449	150 178	151 824	138 118	120 314	147 193	145 887	126 084
Utvinning av råolje og naturgass	523 481	490 877	134 829	135 510	120 895	104 619	129 852	127 886	106 106
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	64 904	66 572	15 349	16 314	17 223	15 694	17 341	18 001	19 977
Bergverksdrift	10 100	11 174	2 725	2 347	3 127	2 883	2 817	2 763	3 155
Industri	740 779	755 850	194 651	190 812	187 198	178 386	199 455	198 887	185 943
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	146 913	149 218	40 264	37 934	35 175	36 172	39 937	36 575	34 820
Tekstil- og bekledningsindustri	5 423	4 647	1 345	1 287	1 101	1 057	1 202	1 288	1 162
Trelast- og trevareindustri	21 238	24 073	5 715	5 558	6 394	5 877	6 244	5 857	6 226
Treforedling	16 193	17 339	4 377	4 364	4 325	4 222	4 427	4 054	3 378
Forlag og grafisk industri	41 967	40 515	10 630	10 657	10 163	9 486	10 208	10 831	9 903
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	103 182	102 920	25 819	25 819	25 867	23 039	28 195	28 632	27 180
Kjemiske råvarer	36 310	44 882	10 139	10 889	11 000	11 400	11 593	11 709	11 846
Metallindustri	64 127	69 951	18 353	17 205	17 040	16 962	18 744	17 768	17 032
Verkstedindustri	191 532	192 498	49 151	49 337	48 394	44 218	50 549	52 991	47 498
Bygging av skip og oljeplattformer	100 289	96 636	25 342	24 356	24 517	22 855	24 907	25 673	23 881
Møbelindustri og annen industri	13 605	13 171	3 516	3 405	3 222	3 097	3 448	3 508	3 018
Kraftforsyning	53 082	51 673	15 376	15 645	10 361	10 466	15 201	13 782	11 124
Vannforsyning	4 748	4 936	1 195	1 224	1 197	1 249	1 266	1 281	1 254
Bygge- og anleggsvirksomhet	273 632	273 632	70 740	66 996	69 229	64 763	72 644	69 886	69 557
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	335 310	341 529	92 795	80 641	83 749	83 036	94 104	82 725	87 080
Hotell- og restaurantvirksomhet	56 917	57 060	13 903	12 063	14 827	16 226	13 944	12 592	15 167
Rørtransport	20 883	20 698	5 548	5 929	5 097	3 876	5 795	5 777	4 645
Utenriks sjøfart	99 673	101 305	25 352	23 238	26 743	25 463	25 861	24 626	27 805
Transport ellers	185 787	195 559	49 400	44 638	47 696	51 258	51 968	46 664	50 158
Post og telekommunikasjon	86 518	87 029	22 935	21 511	21 046	21 342	23 130	21 940	21 193
Finansiell tjenesteyting	150 163	154 974	38 291	36 856	39 171	39 361	39 586	37 496	38 606
Boligtjenester (husholdninger)	120 937	122 540	30 483	30 209	30 543	30 879	30 910	30 632	30 971
Forretningsmessig tjenesteyting	442 445	450 212	120 312	108 425	112 599	103 979	125 208	112 270	115 091
Offentlig administrasjon og forsvar	169 839	171 781	41 618	42 512	42 347	43 315	43 606	43 494	42 619
Undervisning	116 751	120 003	30 145	31 574	29 286	27 698	31 445	32 203	29 608
Helse- og sosialtjenester	245 345	251 542	62 379	61 989	61 385	64 102	64 066	64 119	62 887
Andre sosiale og personlige tjenester	113 793	118 419	29 622	29 470	29 733	28 682	30 533	30 342	30 051
Fastlands-Norge	3 172 910	3 239 549	834 592	794 448	798 942	788 911	857 247	818 443	810 795

Offentlig forvaltning	494 383	505 372	125 373	126 390	123 476	125 941	129 564	129 872	125 384
Statsforvaltningen	237 618	236 934	59 917	58 594	58 380	59 911	60 048	60 330	58 841
Sivil forvaltning	205 945	205 252	52 075	50 827	50 506	52 037	51 881	52 301	50 718
Forsvar	31 673	31 682	7 843	7 767	7 874	7 874	8 167	8 028	8 123
Kommuneforvaltningen	256 765	268 438	65 456	67 796	65 095	66 030	69 516	69 542	66 543

Tabell 7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Produksjon i alt.	-2,0	1,0	-1,4	-0,6	2,3	0,1	2,0	2,0	0,0
Jordbruk og skogbruk	-6,6	6,3	0,1	3,6	10,9	7,9	2,1	2,8	1,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	9,1	8,2	19,0	18,5	12,9	13,3	-7,6	-3,2	9,6
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	0,4	-5,3	-3,2	-5,3	-0,7	-13,4	-2,0	-3,9	-8,7
Utvinning av råolje og naturgass	-2,3	-6,2	-5,9	-5,4	-0,5	-15,6	-3,7	-5,6	-12,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	28,8	2,6	29,4	-4,5	-1,8	5,1	13,0	10,3	16,0
Bergverksdrift	-13,2	10,6	-6,9	6,2	18,9	13,7	3,4	17,7	0,9
Industri	-5,1	2,0	-1,3	-1,2	4,9	2,2	2,5	4,2	-0,7
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	1,6	1,6	3,6	2,1	3,9	1,6	-0,8	-3,6	-1,0
Tekstil- og bekledningsindustri	-12,5	-14,3	-13,2	-16,3	-17,2	-12,9	-10,6	0,1	5,5
Trelast- og trevareindustri	-16,9	13,4	-6,9	12,1	15,2	17,2	9,3	5,4	-2,6
Treforedling	-13,8	7,1	0,2	8,8	14,3	5,0	1,1	-7,1	-21,9
Forlag og grafisk industri	-3,1	-3,5	-3,9	-6,8	1,1	-3,6	-4,0	1,6	-2,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	-6,6	-0,3	-1,7	-4,8	1,8	-7,2	9,2	10,9	5,1
Kjemiske råvarer	-5,9	23,6	9,1	20,1	24,7	37,7	14,3	7,5	7,7
Metallindustri	-19,9	9,1	-0,7	12,9	15,9	7,1	2,1	3,3	-0,0
Verkstedindustri	-2,2	0,5	-4,0	-5,0	3,2	1,6	2,8	7,4	-1,9
Bygging av skip og oljeplattformer	1,9	-3,6	-0,9	-9,3	-1,1	-1,9	-1,7	5,4	-2,6
Møbelindustri og annen industri	-26,4	-3,2	-19,9	-9,0	-2,6	1,9	-1,9	3,0	-6,3
Kraftforsyning	-7,0	-2,7	-0,1	1,6	-5,5	-7,7	-1,1	-11,9	7,4
Vannforsyning	3,6	3,9	2,2	4,0	3,9	2,0	5,9	4,6	4,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	-8,8	0,0	-8,7	-5,1	2,0	0,5	2,7	4,3	0,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-1,9	1,9	2,9	3,8	1,1	1,3	1,4	2,6	4,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	-3,3	0,3	-1,8	-2,8	0,7	2,1	0,3	4,4	2,3
Rørtransport	2,5	-0,9	-1,0	1,6	6,6	-17,9	4,5	-2,6	-8,9
Utenriks sjøfart	-14,5	1,6	-15,4	-3,2	6,7	0,8	2,0	6,0	4,0
Transport ellers	-4,7	5,3	-1,1	2,4	5,4	7,8	5,2	4,5	5,2
Post og telekommunikasjon	3,7	0,6	0,4	0,9	0,3	0,3	0,8	2,0	0,7
Finansiell tjenesteyting	3,9	3,2	1,1	1,6	4,7	3,1	3,4	1,7	-1,4
Boligtjenester (husholdninger)	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4
Forretningsmessig tjenesteyting	-1,9	1,8	-4,7	-1,2	-0,7	5,1	4,1	3,5	2,2
Offentlig administrasjon og forsvar	4,9	1,1	2,3	-0,3	0,7	-0,5	4,8	2,3	0,6
Undervisning	2,5	2,8	1,9	2,9	1,9	1,8	4,3	2,0	1,1
Helse- og sosialtjenester	3,7	2,5	5,7	1,9	2,8	2,7	2,7	3,4	2,4
Andre sosiale og personlige tjenester	2,4	4,1	5,4	4,4	5,0	3,8	3,1	3,0	1,1
Fastlands-Norge	-2,0	2,1	-0,6	0,4	2,6	2,7	2,7	3,0	1,5

Offentlig forvaltning	4,0	2,2	4,4	1,7	2,1	1,7	3,3	2,8	1,5
Statsforvaltningen	4,2	-0,3	4,9	-1,0	0,8	-1,1	0,2	3,0	0,8
Sivil forvaltning	4,8	-0,3	6,2	-0,8	1,2	-1,3	-0,4	2,9	0,4
Forsvar	0,8	0,0	-3,2	-1,8	-2,2	-0,0	4,1	3,4	3,2
Kommuneforvaltningen	3,8	4,5	3,9	4,2	3,3	4,4	6,2	2,6	2,2

Tabell 8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Produksjon i alt.	-3,6	5,1	-3,4	4,6	4,4	4,3	7,0	6,4	5,2
Jordbruk og skogbruk	2,4	5,1	3,1	4,3	4,7	4,4	7,4	3,4	2,4
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	1,6	15,2	-10,3	2,4	6,0	15,0	37,3	19,3	-1,3
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester . .	-25,1	19,4	-16,4	19,9	16,2	15,3	25,3	21,1	19,0
Utvinning av råolje og naturgass	-28,9	21,6	-17,4	23,6	18,7	16,1	27,0	22,9	26,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	10,5	4,9	-10,3	-1,6	4,6	5,1	12,2	7,4	-17,1
Bergverksdrift	0,2	-5,1	-2,6	-4,0	-6,7	-7,0	-2,3	6,0	8,5
Industri	-1,1	3,4	-2,7	0,9	3,4	3,4	5,9	8,1	6,7
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,8	2,8	-1,8	0,1	2,3	2,7	5,8	6,3	4,8
Tekstil- og bekledningsindustri	4,1	0,3	4,7	5,2	-2,2	-0,1	-2,4	-4,9	-8,0
Trelast- og trevareindustri	-0,4	3,5	2,1	3,2	4,4	3,6	2,6	0,9	0,1
Treforedling	5,0	0,3	-2,8	-3,1	-1,7	1,5	4,6	6,4	8,5
Forlag og grafisk industri	0,8	0,1	0,5	0,2	-0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri . .	-10,8	7,8	-1,9	11,8	11,4	2,6	5,3	11,2	13,2
Kjemiske råvarer	0,6	-4,1	-11,9	-13,6	-8,7	3,9	3,5	12,2	14,0
Metallindustri	-20,9	16,1	-13,4	4,2	23,0	16,0	21,7	24,6	12,0
Verktedindustri	3,5	1,4	-1,5	-1,1	0,6	1,9	4,4	3,9	1,7
Bygging av skip og oljeplattformer	2,2	4,6	-0,1	3,6	4,1	5,0	5,8	10,9	10,2
Møbelindustri og annen industri	-2,6	2,7	-4,3	-1,9	2,4	3,1	7,2	9,4	7,0
Kraftforsyning	-4,5	19,7	-18,8	18,8	19,5	12,1	25,1	4,3	4,6
Vannforsyning	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,9	3,1	1,4	2,3	3,4	3,1	3,5	4,3	3,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-0,5	1,8	-0,7	2,4	2,0	1,2	1,7	1,6	0,4
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,7	3,1	3,4	3,2	3,5	3,0	2,8	2,7	2,4
Rørtransport	-2,9	-0,5	-5,8	-0,3	-6,0	9,3	-1,5	-11,6	-11,8
Utenriks sjøfart	-7,2	-2,3	-7,4	-5,3	2,1	-3,8	-2,4	-11,2	-15,6
Transport ellers	1,4	0,4	-2,4	0,6	-0,4	-0,3	1,6	1,9	2,9
Post og telekommunikasjon	-4,2	-0,4	-1,4	-0,4	-0,6	0,4	-0,9	-0,9	-0,4
Finansiell tjenesteyting	4,6	2,1	-2,8	2,4	0,8	2,4	2,7	1,6	1,3
Boligtjenester (husholdninger)	3,2	2,8	2,7	2,9	2,4	2,7	3,3	2,2	2,1
Forretningsmessig tjenesteyting	2,9	2,6	1,8	1,6	2,3	2,9	3,5	4,5	3,9
Offentlig administrasjon og forsvar	3,4	2,5	0,9	2,2	2,6	2,2	3,1	4,3	3,8
Undervisning	3,9	2,5	1,5	2,1	2,1	2,9	2,9	3,0	3,7
Helse- og sosialtjenester	3,8	3,1	1,4	3,8	2,4	2,5	3,6	3,8	4,5
Andre sosiale og personlige tjenester	4,3	3,1	3,0	2,9	2,9	3,2	3,4	2,9	3,2
Fastlands-Norge	1,3	3,0	-0,8	2,3	2,6	2,8	4,3	4,3	3,8

Offentlig forvaltning	3,5	2,6	1,1	2,8	2,2	2,3	3,1	3,7	4,1
Statsforvaltningen	3,6	2,3	0,8	2,7	2,1	1,7	2,8	3,7	3,9
Sivil forvaltning	3,6	2,5	1,0	3,0	2,1	1,9	2,9	3,6	3,8
Forsvar	3,5	1,3	-0,1	0,7	1,9	0,2	2,2	4,0	4,6
Kommuneforvaltningen	3,4	2,8	1,4	2,8	2,3	2,8	3,4	3,8	4,3

Tabell 9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 330 902	2 496 178	614 849	612 549	611 432	599 465	672 732	661 339	640 760
Jordbruk og skogbruk	13 949	17 468	4 293	3 471	247	8 976	4 773	3 801	102
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	12 039	18 639	3 074	3 997	4 065	4 946	5 631	5 393	3 955
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	446 989	520 341	118 998	131 624	125 944	111 696	151 077	156 706	139 592
Utvinning av råolje og naturgass	404 019	473 392	110 373	121 858	113 411	98 623	139 500	144 925	129 453
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	42 970	46 949	8 625	9 766	12 533	13 073	11 577	11 781	10 139
Bergverksdrift	4 248	3 914	1 164	770	1 028	1 062	1 054	983	1 224
Industri	204 773	206 222	52 835	51 776	51 922	49 398	53 127	54 624	52 001
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	33 530	33 198	8 884	8 980	8 339	7 926	7 953	9 185	9 112
Tekstil- og bekledningsindustri	1 589	1 416	448	365	341	384	326	288	186
Trelast- og trevareindustri	6 497	7 476	1 809	1 698	2 027	1 854	1 898	1 696	1 858
Treforedling	3 404	3 076	847	699	722	872	784	713	659
Forlag og grafisk industri	17 423	16 669	4 423	4 436	4 196	3 914	4 122	4 330	3 961
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	22 495	19 243	5 568	5 161	5 176	4 413	4 493	3 989	4 066
Kjemiske råvarer	8 885	9 390	2 434	1 971	2 339	2 502	2 579	2 836	3 263
Metallindustri	-663	2 807	294	198	376	1 017	1 216	1 127	1 417
Verkstedindustri	76 967	78 587	19 231	19 840	19 646	18 410	20 691	21 487	19 017
Bygging av skip og oljeplattformer	29 915	29 687	7 682	7 272	7 648	7 001	7 766	7 654	7 288
Møbelindustri og annen industri	4 732	4 675	1 215	1 155	1 113	1 107	1 299	1 319	1 174
Kraftforsyning	49 610	59 359	14 148	19 522	11 406	10 325	18 107	17 811	12 840
Vannforsyning	2 613	2 570	672	609	581	684	696	664	636
Bygge- og anleggsvirksomhet	102 478	108 631	27 121	26 043	27 429	25 839	29 319	28 865	28 928
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	173 648	179 259	47 995	41 696	45 507	43 430	48 627	42 385	45 838
Hotell- og restaurantvirksomhet	32 707	34 132	8 213	7 112	8 935	9 689	8 397	7 502	9 170
Rørtransport	18 658	18 284	4 808	4 840	4 434	4 108	4 902	4 018	3 444
Utenriks sjøfart	29 231	20 071	6 996	4 067	7 218	6 018	2 768	4 783	2 703
Transport ellers	61 539	60 697	16 985	14 255	15 107	14 276	17 059	13 863	15 153
Post og telekommunikasjon	28 107	26 996	7 369	6 919	6 601	6 599	6 876	6 410	6 164
Finansiell tjenesteyting	94 478	99 409	22 640	23 509	25 648	26 637	23 615	23 396	26 041
Boligtjenester (husholdninger)	89 687	93 794	22 785	23 013	23 197	23 654	23 930	23 920	24 239
Forretningsmessig tjenesteyting	231 406	245 209	63 220	57 701	61 354	57 152	69 002	63 091	65 495
Offentlig administrasjon og forsvar	106 052	109 956	26 953	27 115	26 923	27 722	28 196	29 452	28 162
Undervisning	97 883	103 797	25 988	27 194	25 077	23 575	27 951	28 846	26 589
Helse- og sosialtjenester	210 351	222 550	53 940	54 077	53 841	57 221	57 410	58 161	57 751
Andre sosiale og personlige tjenester	64 974	70 291	17 158	16 999	17 537	17 466	18 289	17 928	18 125
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 836 023	1 937 482	484 047	472 019	473 835	477 643	513 985	495 832	495 022
Merverdi og investeringsavgift	186 211	201 182	49 026	48 450	48 870	50 162	53 700	50 875	53 025
Andre produktskatter, netto	69 404	74 191	18 502	17 827	18 698	18 765	18 902	18 274	20 170
Statistiske avvik	-134	-785	-34	-34	-139	65	-676	-413	-587
Fastlands-Norge (basisverdi).	1 580 542	1 662 894	416 553	405 777	406 407	408 651	442 059	427 096	422 414

Offentlig forvaltning	375 600	393 645	97 085	98 008	94 968	97 898	102 772	105 551	101 154
Statsforvaltningen	164 817	167 416	41 697	41 596	40 962	42 289	42 569	44 947	42 937
Sivil forvaltning	146 780	148 886	36 942	37 040	36 441	37 766	37 638	40 128	38 121
Forsvar	18 036	18 529	4 754	4 555	4 521	4 522	4 931	4 819	4 816
Kommuneforvaltningen	210 783	226 230	55 388	56 412	54 006	55 609	60 203	60 603	58 218

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Faste 2007-priser. Millioner kroner**

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 249 037	2 256 848	590 186	565 786	552 840	540 202	598 020	570 931	550 810
Jordbruk og skogbruk	13 957	15 785	4 114	3 246	432	7 919	4 188	3 513	611
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	13 303	14 677	4 080	4 751	3 110	3 355	3 462	4 557	3 472
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	480 758	452 126	123 212	124 287	111 920	96 142	119 777	118 419	100 336
Utvinning av råolje og naturgass	451 414	422 028	116 278	116 910	104 131	89 052	111 935	110 272	91 288
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	29 344	30 099	6 934	7 377	7 789	7 091	7 843	8 147	9 048
Bergverksdrift	3 666	4 083	987	858	1 138	1 057	1 029	1 009	1 162
Industri	198 178	202 035	51 775	50 887	50 200	47 812	53 135	53 393	49 778
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	30 581	30 633	8 262	7 823	7 278	7 419	8 114	7 477	7 226
Tekstil- og bekledningsindustri	1 567	1 337	388	371	316	303	346	372	335
Trelast- og trevareindustri	6 401	7 273	1 725	1 678	1 934	1 774	1 888	1 770	1 883
Treforedling	3 346	3 589	906	905	895	873	917	838	693
Forlag og grafisk industri	17 943	17 307	4 544	4 558	4 341	4 047	4 361	4 634	4 230
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	20 681	21 695	5 293	5 153	5 376	5 134	6 032	5 884	5 625
Kjemiske råvarer	9 785	12 140	2 737	2 946	2 974	3 084	3 137	3 172	3 209
Metallindustri	11 489	12 564	3 302	3 092	3 056	3 041	3 374	3 197	3 059
Verkstedindustri	64 605	64 788	16 571	16 630	16 287	14 860	17 012	17 846	15 986
Bygging av skip og oljeplattformer	26 995	26 079	6 809	6 534	6 611	6 192	6 743	6 968	6 475
Møbelindustri og annen industri	4 785	4 627	1 237	1 198	1 131	1 086	1 212	1 235	1 059
Kraftforsyning	39 307	38 025	11 418	11 601	7 525	7 661	11 238	10 113	8 158
Vannforsyning	2 604	2 612	671	616	596	689	711	688	666
Bygge- og anleggsvirksomhet	92 496	92 464	23 917	22 644	23 394	21 856	24 569	23 638	23 520
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	176 644	179 607	48 976	42 426	43 980	43 651	49 551	43 508	45 722
Hotell- og restaurantervirksomhet	30 196	30 265	7 372	6 388	7 867	8 617	7 394	6 672	8 052
Rørtransport	18 003	17 839	4 784	5 116	4 392	3 332	4 999	4 984	4 001
Utenriks sjøfart	26 403	26 832	6 715	6 146	7 092	6 742	6 852	6 524	7 387
Transport ellers	57 903	60 919	15 859	13 826	14 895	15 532	16 665	14 517	15 632
Post og telekommunikasjon	35 853	35 904	9 505	8 894	8 703	8 761	9 546	9 028	8 730
Finansiell tjenesteyting	80 867	83 249	19 760	19 561	21 430	22 347	19 911	19 062	21 655
Boligtjenester (husholdninger)	86 473	87 531	21 758	21 638	21 779	22 031	22 083	21 989	22 226
Forretningsmessig tjenesteyting	209 249	212 891	56 788	51 274	53 228	49 114	59 274	53 205	54 513
Offentlig administrasjon og forsvar	96 275	97 370	24 589	23 908	23 735	24 685	25 041	24 794	23 948
Undervisning	88 986	91 951	23 361	24 460	22 325	20 707	24 459	25 221	22 838
Helse- og sosialtjenester	189 614	193 448	48 264	47 373	47 012	49 538	49 525	49 004	48 100
Andre sosiale og personlige tjenester	59 482	61 550	15 531	15 375	15 372	14 830	15 973	15 825	15 500
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 723 873	1 760 050	455 474	430 237	429 435	433 986	466 392	441 004	439 086
Merverdi og investeringsavgift	186 366	190 795	50 127	45 150	46 368	47 532	51 745	45 961	48 231
Andre produktskatter, netto	62 454	64 892	16 622	15 362	16 348	16 289	16 894	15 307	16 570
Statistiske avvik	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 475 053	1 504 364	388 726	369 725	366 720	370 165	397 754	379 737	374 285

Offentlig forvaltning	340 642	347 375	87 775	86 811	83 989	86 293	90 283	90 084	85 838
Statsforvaltningen	149 059	147 604	38 107	36 153	35 987	37 514	37 949	37 592	36 245
Sivil forvaltning	132 486	130 723	33 773	32 044	31 844	33 327	33 507	33 421	32 034
Forsvar	16 573	16 881	4 334	4 110	4 142	4 187	4 442	4 172	4 211
Kommuneforvaltningen	191 583	199 772	49 668	50 657	48 002	48 779	52 334	52 491	49 593

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttonasjonalprodukt¹	-1,7	0,3	-1,2	-0,7	1,8	-1,1	1,3	0,9	-0,4
Jordbruk og skogbruk	-15,5	13,1	-4,4	-0,3	..	11,7	1,8	8,2	41,6
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	8,9	10,3	22,2	22,9	20,7	20,6	-15,2	-4,1	11,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-0,8	-6,0	-4,4	-5,4	-0,6	-15,3	-2,8	-4,7	-10,4
Utvinning av råolje og naturgass	-2,3	-6,5	-5,9	-5,5	-0,5	-16,6	-3,7	-5,7	-12,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	28,9	2,6	29,7	-4,6	-1,9	5,1	13,1	10,4	16,2
Bergverksdrift	-13,4	11,4	-7,0	6,3	19,8	14,7	4,3	17,6	2,1
Industri	-5,8	1,9	-2,6	-2,5	4,7	3,3	2,6	4,9	-0,8
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	0,8	0,2	2,8	1,0	2,0	-0,3	-1,8	-4,4	-0,7
Tekstil- og bekledningsindustri	-12,9	-14,7	-13,6	-16,6	-17,6	-13,2	-10,8	0,2	5,8
Trelast- og trevareindustri	-17,4	13,6	-7,2	12,4	15,4	17,6	9,4	5,5	-2,6
Treforedling	-14,5	7,3	-0,0	9,0	14,7	5,2	1,2	-7,3	-22,6
Forlag og grafisk industri	-3,3	-3,5	-4,0	-6,9	1,0	-3,7	-4,0	1,7	-2,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	-13,2	4,9	-5,0	-5,9	6,9	5,2	14,0	14,2	4,6
Kjemiske råvarer	-6,2	24,1	9,2	20,5	25,1	38,5	14,6	7,7	7,9
Metallindustri	-20,7	9,4	-0,9	13,3	16,4	7,4	2,2	3,4	0,1
Verkstedindustri	-2,6	0,3	-4,4	-5,3	3,0	1,4	2,7	7,3	-1,9
Bygging av skip og oljeplattformer	2,2	-3,4	-0,9	-9,6	-1,0	-1,5	-1,0	6,6	-2,1
Møbelindustri og annen industri	-26,9	-3,3	-20,3	-9,2	-2,8	1,9	-2,0	3,1	-6,4
Kraftforsyning	-7,4	-3,3	-0,2	1,3	-6,7	-8,5	-1,6	-12,8	8,4
Vannforsyning	3,7	0,3	7,4	0,8	-1,2	-4,1	5,9	11,8	11,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	-9,0	-0,0	-8,9	-5,2	2,0	0,5	2,7	4,4	0,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-1,8	1,7	3,0	3,8	0,9	1,1	1,2	2,6	4,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	-3,4	0,2	-1,9	-2,8	0,7	2,1	0,3	4,4	2,4
Rørtransport	2,4	-0,9	-1,1	1,6	6,6	-18,0	4,5	-2,6	-8,9
Utenriks sjøfart	-15,1	1,6	-15,9	-3,3	6,8	0,7	2,0	6,2	4,2
Transport ellers	-5,6	5,2	-0,9	1,4	6,7	7,5	5,1	5,0	4,9
Post og telekommunikasjon	1,9	0,1	-1,3	0,5	-0,2	-0,1	0,4	1,5	0,3
Finansiell tjenesteyting	2,7	2,9	-3,0	-0,8	5,3	6,2	0,8	-2,5	1,1
Boligtjenester (husholdninger)	-0,0	1,2	0,8	1,3	0,8	1,2	1,5	1,6	2,1
Forretningsmessig tjenesteyting	-2,2	1,7	-5,1	-1,3	-0,9	4,9	4,4	3,8	2,4
Offentlig administrasjon og forsvar	2,1	1,1	3,9	-0,4	2,2	1,0	1,8	3,7	0,9
Undervisning	2,3	3,3	2,3	3,2	2,4	2,9	4,7	3,1	2,3
Helse- og sosialtjenester	3,5	2,0	4,9	0,7	1,8	2,9	2,6	3,4	2,3
Andre sosiale og personlige tjenester	1,0	3,5	3,2	3,4	4,4	3,3	2,8	2,9	0,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	-1,8	2,1	-0,0	0,8	2,3	2,9	2,4	2,5	2,2
Merverdi og investeringsavgift	-1,1	2,4	1,9	2,8	1,1	2,3	3,2	1,8	4,0
Andre produktskatter, netto	-5,7	3,9	2,6	7,7	4,8	2,0	1,6	-0,4	1,4
Statistiske avvik	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Fastlands-Norge (basisverdi)	-1,7	2,0	-0,4	0,3	2,4	3,0	2,3	2,7	2,1

Offentlig forvaltning	2,6	2,0	4,0	0,9	1,8	2,4	2,9	3,8	2,2
Statsforvaltningen	1,9	-1,0	4,1	-3,0	0,2	-0,6	-0,4	4,0	0,7
Sivil forvaltning	2,1	-1,3	4,5	-3,4	-0,1	-1,0	-0,8	4,3	0,6
Forsvar	0,2	1,9	0,9	0,4	2,0	2,4	2,5	1,5	1,7
Kommuneforvaltningen	3,1	4,3	3,9	3,8	3,1	4,8	5,4	3,6	3,3

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttonasjonalprodukt¹	-5,6	6,7	-3,0	7,1	6,0	5,7	8,0	7,0	5,2
Jordbruk og skogbruk	0,9	10,7	8,0	9,7	-74,1	5,8	9,2	1,2	-70,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	0,3	40,3	-27,1	5,8	15,6	37,6	115,9	40,7	-12,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-30,1	23,8	-19,3	25,1	20,1	18,5	30,6	25,0	23,6
Utvinning av råolje og naturgass	-32,9	25,3	-19,8	28,2	22,0	18,7	31,3	26,1	30,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	17,6	6,5	-16,5	-3,8	6,1	6,6	18,7	9,2	-30,4
Bergverksdrift	-1,4	-17,2	-1,3	-11,7	-21,5	-20,9	-13,2	8,6	16,6
Industri	5,3	-1,2	2,3	-1,0	-0,6	-1,2	-2,0	0,6	1,0
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	7,5	-1,2	8,6	6,1	3,5	-5,0	-8,8	7,0	10,0
Tekstil- og bekledningsindustri	5,3	4,4	26,3	24,5	-1,6	19,9	-18,3	-21,1	-48,3
Trelast- og trevareindustri	4,6	1,3	14,8	7,9	3,4	-0,9	-4,1	-5,3	-5,9
Treforedling	23,4	-15,7	1,4	-24,2	-20,8	-9,4	-8,6	10,1	17,9
Forlag og grafisk industri	-0,2	-0,8	2,1	0,8	-0,4	-0,8	-2,9	-4,0	-3,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	21,4	-18,5	-12,7	-13,7	-7,0	-21,8	-29,2	-32,3	-24,9
Kjemiske råvarer	-9,0	-14,8	-18,3	-31,8	-23,2	11,6	-7,6	33,7	29,3
Metallindustri	..	..	..	..	..	166,6	304,6	449,9	276,8
Verkstedindustri	10,2	1,8	3,4	0,9	-1,1	2,6	4,8	0,9	-1,4
Bygging av skip og oljeplattformer	5,7	2,7	7,0	3,7	2,8	2,0	2,1	-1,3	-2,7
Møbelindustri og annen industri	-3,5	2,2	-1,6	-2,1	-0,8	2,0	9,2	10,8	12,7
Kraftforsyning	-6,0	23,7	-21,9	21,8	24,3	15,1	30,0	4,7	3,8
Vannforsyning	3,6	-1,9	3,8	-1,5	-3,0	-1,1	-2,3	-2,5	-2,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,5	6,0	5,2	6,0	6,7	6,1	5,2	6,2	4,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-2,3	1,5	-0,8	3,4	2,1	0,8	0,1	-0,9	-3,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,3	4,1	6,9	5,5	5,4	3,8	1,9	1,0	0,3
Rørtransport	-3,7	-1,1	-6,8	-0,8	-7,5	10,2	-2,4	-14,8	-14,7
Utenriks sjøfart	-2,7	-32,4	12,9	-44,3	-13,1	-13,5	-61,2	10,8	-64,0
Transport ellers	7,9	-6,3	-2,9	-5,3	-8,3	-6,9	-4,4	-7,4	-4,4
Post og telekommunikasjon	-12,7	-4,1	-4,3	-3,1	-4,0	-2,0	-7,1	-8,7	-6,9
Finansiell tjenesteyting	7,1	2,2	-5,1	3,2	-0,0	2,3	3,5	2,1	0,5
Boligtjenester (husholdninger)	3,1	3,3	5,6	3,6	3,1	3,0	3,5	2,3	2,4
Forretningsmessig tjenesteyting	3,9	4,2	4,1	3,4	3,8	4,7	4,6	5,4	4,2
Offentlig administrasjon og forsvar	4,5	2,5	1,9	2,5	2,8	2,1	2,7	4,7	3,7
Undervisning	4,5	2,6	2,5	2,1	2,2	3,4	2,7	2,9	3,7
Helse- og sosialtjenester	4,1	3,7	2,5	4,9	3,2	3,0	3,7	4,0	4,8
Andre sosiale og personlige tjenester	6,6	4,5	7,4	4,9	4,6	5,1	3,6	2,5	2,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	3,1	3,4	2,0	3,5	3,1	3,0	3,7	2,5	2,2
Merverdi og investeringsavgift	1,8	5,5	8,4	4,1	6,7	5,2	6,1	3,2	4,3
Andre produktskatter, netto	4,2	2,9	5,9	4,2	3,3	3,7	0,5	2,9	6,4
Statistiske avvik	-97,0	483,8	-98,2	-83,2	27,5	..	..	..	321,5
Fastlands-Norge (basisverdi)	3,0	3,2	0,7	3,4	2,7	2,8	3,7	2,5	1,8

Offentlig forvaltning	4,2	2,8	2,1	3,3	2,4	2,4	2,9	3,8	4,2
Statsforvaltningen	4,4	2,6	1,8	3,7	2,5	1,7	2,5	3,9	4,1
Sivil forvaltning	4,3	2,8	1,8	4,0	2,6	2,0	2,7	3,9	4,0
Forsvar	5,3	0,9	1,5	1,0	2,0	-0,7	1,2	4,2	4,8
Kommuneforvaltningen	4,0	2,9	2,3	3,1	2,4	3,0	3,2	3,7	4,3

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i alt.	1 548 336	1 631 562	404 683	393 133	397 422	412 590	428 416	408 621	419 127
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 015 261	1 073 247	268 882	254 815	261 923	272 490	284 019	261 546	276 140
Konsum i husholdninger	971 810	1 027 646	257 898	243 645	250 370	261 129	272 502	249 646	263 843
Konsum i ideelle organisasjoner	43 451	45 601	10 985	11 170	11 553	11 360	11 517	11 900	12 297
Konsum i offentlig forvaltning.	533 074	558 314	135 800	138 318	135 499	140 100	144 397	147 075	142 987
Konsum i statsforvaltningen	275 662	280 531	69 502	69 225	68 861	71 467	70 977	73 158	72 427
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	153 287	156 305	38 648	38 571	38 368	39 820	39 547	37 129	36 758
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	122 375	124 225	30 854	30 655	30 493	31 647	31 430	36 030	35 669
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	34 978	35 396	8 688	8 691	8 774	8 728	9 204	9 436	9 573
Konsum i kommuneforvaltningen	257 413	277 784	66 298	69 093	66 637	68 633	73 420	73 917	70 560
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	207 553	220 344	53 457	54 806	52 858	54 441	58 238	59 774	57 060
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	49 860	57 440	12 842	14 287	13 779	14 192	15 182	14 142	13 500
Personlig konsum	1 376 101	1 449 896	360 987	348 191	353 150	366 751	381 804	358 449	369 957
Kollektivt konsum	172 235	181 665	43 696	44 941	44 273	45 839	46 612	50 172	49 169

Tabell 14. Hovedtall for konsum. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i alt.	1 443 476	1 489 291	377 032	359 027	362 669	378 290	389 305	364 679	374 501
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	956 370	991 579	253 029	235 345	241 560	253 237	261 437	237 843	251 609
Konsum i husholdninger	916 510	950 626	242 980	225 092	231 193	243 134	251 207	227 269	240 936
Konsum i ideelle organisasjoner	39 860	40 952	10 050	10 252	10 367	10 103	10 230	10 573	10 672
Konsum i offentlig forvaltning.	487 106	497 712	124 003	123 683	121 109	125 053	127 868	126 837	122 892
Konsum i statsforvaltningen	252 663	252 066	64 259	61 809	61 773	64 527	63 958	63 131	62 691
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	139 281	137 860	35 423	33 805	33 785	35 291	34 980	32 040	31 816
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	113 382	114 206	28 836	28 005	27 988	29 236	28 978	31 091	30 874
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 245	32 243	7 998	7 919	8 001	8 027	8 296	8 264	8 338
Konsum i kommuneforvaltningen	234 443	245 646	59 744	61 873	59 336	60 526	63 910	63 706	60 202
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	188 722	194 151	48 093	48 903	46 898	47 838	50 513	51 517	48 684
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	45 721	51 495	11 651	12 971	12 439	12 688	13 398	12 189	11 518
Personlig konsum	1 284 373	1 323 590	336 545	318 052	322 243	336 366	346 929	321 399	332 108
Kollektivt konsum	159 103	165 702	40 487	40 975	40 427	41 924	42 376	43 280	42 393

Tabell 15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i alt.	1,7	3,2	4,1	4,3	2,1	3,0	3,3	1,6	3,3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,2	3,7	3,5	6,0	2,3	3,3	3,3	1,1	4,2
Konsum i husholdninger	0,0	3,7	3,4	6,1	2,3	3,4	3,4	1,0	4,2
Konsum i ideelle organisasjoner	3,4	2,7	6,4	3,6	3,0	2,6	1,8	3,1	2,9
Konsum i offentlig forvaltning.	4,8	2,2	5,2	1,4	1,8	2,4	3,1	2,6	1,5
Konsum i statsforvaltningen	4,9	-0,2	6,1	-1,1	0,1	0,4	-0,5	2,1	1,5
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	8,6	-1,0	9,8	-1,8	-0,6	-0,4	-1,3	-5,2	-5,8
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	0,8	0,7	1,9	-0,1	1,1	1,4	0,5	11,0	10,3
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,5	-0,0	-3,5	-1,6	-2,3	0,2	3,7	4,3	4,2
Konsum i kommuneforvaltningen	4,6	4,8	4,3	3,9	3,5	4,7	7,0	3,0	1,5
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	4,3	2,9	4,1	2,0	1,6	2,8	5,0	5,3	3,8
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	5,6	12,6	5,4	11,7	11,3	12,5	15,0	-6,0	-7,4
Personlig konsum	1,6	3,1	4,2	4,4	1,9	2,9	3,1	1,1	3,1
Kollektivt konsum	2,1	4,1	2,9	3,3	4,0	4,5	4,7	5,6	4,9

Tabell 16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i alt.	2,9	2,1	0,7	2,6	1,9	1,6	2,5	2,3	2,1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,5	2,0	0,6	2,5	1,8	1,3	2,2	1,6	1,2
Konsum i husholdninger	2,5	2,0	0,6	2,6	1,8	1,2	2,2	1,5	1,1
Konsum i ideelle organisasjoner	3,6	2,1	0,7	1,4	2,0	2,3	3,0	3,3	3,4
Konsum i offentlig forvaltning.	3,5	2,5	0,8	2,7	2,1	2,1	3,1	3,7	4,0
Konsum i statsforvaltningen	3,4	2,0	0,4	2,4	1,7	1,4	2,6	3,5	3,6
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	4,6	3,0	1,6	3,4	2,7	2,4	3,6	1,6	1,7
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	2,0	0,8	-1,0	1,1	0,4	0,2	1,4	5,9	6,0
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,5	1,2	-0,1	0,7	1,8	0,1	2,1	4,1	4,7
Konsum i kommuneforvaltningen	3,5	3,0	1,3	3,0	2,5	2,8	3,5	3,9	4,4
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	3,5	3,2	1,3	3,2	2,7	3,0	3,7	3,5	4,0
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	3,7	2,3	1,5	2,3	1,8	2,1	2,8	5,3	5,8
Personlig konsum	2,9	2,2	0,8	2,7	2,0	1,7	2,6	1,9	1,6
Kollektivt konsum	2,5	1,3	-0,3	1,5	0,9	0,8	1,9	5,7	5,9

Tabell 17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger	971 810	1 027 646	257 898	243 645	250 370	261 129	272 502	249 646	263 843
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	128 640	131 958	34 269	31 751	32 112	33 167	34 928	31 290	34 601
Alkoholrikke og tobakk mv.	39 747	40 706	10 690	9 540	10 173	10 060	10 933	9 092	10 748
Klær og skotøy	54 053	55 186	15 926	11 433	13 447	13 670	16 637	11 444	13 927
Bolig, lys og brensel	183 695	200 959	47 846	53 215	47 914	46 125	53 704	55 009	48 243
Møbler og husholdningsartikler mv.	57 111	58 645	16 701	13 232	13 270	15 099	17 044	13 095	14 008
Helsepleie	27 838	29 155	7 369	6 964	7 203	7 263	7 725	7 136	7 462
Transport	127 186	141 011	34 129	32 382	36 028	36 750	35 850	34 226	38 562
Post- og teletjenester	25 625	25 403	6 857	6 222	6 097	6 357	6 727	6 201	6 078
Kultur og fritid	122 108	128 541	33 520	29 066	30 540	33 863	35 073	29 148	32 895
Utdanning	4 478	4 825	1 200	1 263	1 189	1 083	1 290	1 355	1 237
Hotell- og restauranttjenester	56 916	58 850	14 350	12 422	15 270	16 369	14 789	13 247	15 989
Andre varer og tjenester	111 013	115 923	29 378	27 283	28 897	28 889	30 854	28 206	29 520
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 839	65 286	12 419	14 162	16 491	20 515	14 118	15 551	19 080
Utlendingers kjøp i Norge	-26 437	-28 800	-6 757	-5 289	-8 260	-8 082	-7 169	-5 354	-8 508
Varekonsum ¹	492 044	521 999	138 911	123 856	124 580	127 481	146 082	123 287	129 789
Tjenestekonsum ¹	446 365	469 162	113 325	110 916	117 559	121 215	119 472	116 162	123 482
Boligtjenester	147 297	153 786	37 292	37 656	38 182	38 790	39 158	39 132	39 647
Andre tjenester	299 067	315 375	76 032	73 260	79 377	82 425	80 314	77 030	83 835

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 18. Konsum i husholdninger. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger	916 510	950 626	242 980	225 092	231 193	243 134	251 207	227 269	240 936
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	118 383	121 041	31 468	29 222	29 394	30 309	32 116	28 888	31 830
Alkoholrikke og tobakk mv.	36 435	35 802	9 757	8 413	8 945	8 849	9 595	7 542	8 926
Klær og skotøy	57 997	61 740	16 626	12 949	14 593	15 812	18 387	13 543	15 706
Bolig, lys og brensel	170 994	175 661	44 611	45 804	42 263	41 476	46 118	45 761	42 117
Møbler og husholdningsartikler mv.	53 583	55 195	15 672	12 494	12 385	14 281	16 035	12 498	13 141
Helsepleie	26 009	26 528	6 823	6 393	6 590	6 581	6 964	6 373	6 650
Transport	119 510	129 661	31 946	29 929	32 910	33 934	32 888	31 046	34 190
Post- og teletjenester	28 253	28 662	7 566	6 934	6 856	7 166	7 707	7 140	6 994
Kultur og fritid	117 633	121 506	32 202	27 575	28 671	31 760	33 500	27 533	30 798
Utdanning	4 176	4 373	1 097	1 156	1 087	979	1 152	1 210	1 102
Hotell- og restauranttjenester	52 166	52 260	12 969	11 152	13 560	14 555	12 993	11 577	13 847
Andre varer og tjenester	100 423	101 912	26 590	24 189	25 430	25 228	27 064	24 328	25 210
Husholdningenes kjøp i utlandet	55 602	62 470	11 893	13 738	15 993	19 573	13 166	14 633	17 923
Utlendingers kjøp i Norge	-24 654	-26 185	-6 240	-4 854	-7 485	-7 369	-6 478	-4 803	-7 497
Varekonsum ¹	469 721	489 034	132 244	114 767	116 016	121 468	136 782	113 442	121 187
Tjenestekonsum ¹	415 841	425 308	105 082	101 442	106 668	109 461	107 738	103 997	109 323
Boligtjenester	139 018	141 197	35 076	34 796	35 174	35 543	35 684	35 361	35 747
Andre tjenester	276 822	284 111	70 006	66 645	71 494	73 918	72 054	68 636	73 576

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger	0,0	3,7	3,4	6,1	2,3	3,4	3,4	1,0	4,2
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	0,8	2,2	2,6	7,4	-1,8	1,8	2,1	-1,1	8,3
Alkoholdrikker og tobakk mv.	-1,1	-1,7	-0,6	3,7	-3,5	-4,8	-1,7	-10,4	-0,2
Klær og skotøy	9,3	6,5	6,7	6,3	1,9	6,3	10,6	4,6	7,6
Bolig, lys og brensel	1,5	2,7	2,1	3,5	2,5	1,4	3,4	-0,1	-0,3
Møbler og husholdningsartikler mv.	-2,6	3,0	3,3	6,8	1,5	2,0	2,3	0,0	6,1
Helsepleie	3,4	2,0	3,8	2,7	1,7	1,6	2,1	-0,3	0,9
Transport	-6,7	8,5	7,8	16,0	9,4	7,1	2,9	3,7	3,9
Post- og teletjenester	4,0	1,4	4,3	0,7	1,5	1,7	1,9	3,0	2,0
Kultur og fritid	2,0	3,3	4,5	6,4	0,3	2,7	4,0	-0,2	7,4
Utdanning.	1,4	4,7	2,2	1,9	8,0	4,2	5,0	4,7	1,4
Hotell- og restauranttjenester.	-3,1	0,2	-1,6	-2,7	0,6	2,1	0,2	3,8	2,1
Andre varer og tjenester	1,7	1,5	1,3	0,7	2,2	1,3	1,8	0,6	-0,9
Husholdningenes kjøp i utlandet	-6,8	12,4	2,9	14,1	9,1	15,1	10,7	6,5	12,1
Utlendingers kjøp i Norge	-7,0	6,2	-0,3	2,1	10,1	7,4	3,8	-1,1	0,2
Varekonsum ¹	-0,2	4,1	5,1	9,0	1,8	2,7	3,4	-1,2	4,5
Tjenestekonsum ¹	0,8	2,3	1,1	1,8	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5
Boligtjenester	1,4	1,6	1,2	1,5	1,5	1,5	1,7	1,6	1,6
Andre tjenester.	0,6	2,6	1,1	1,9	2,7	3,0	2,9	3,0	2,9

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Konsum i husholdninger	2,5	2,0	0,6	2,6	1,8	1,2	2,2	1,5	1,1
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	4,3	0,3	3,3	1,2	0,3	0,1	-0,1	-0,3	-0,5
Alkoholdrikker og tobakk mv.	4,9	4,2	4,3	4,6	4,4	4,0	4,0	6,3	5,9
Klær og skotøy	-3,0	-4,1	-0,9	-2,2	-3,3	-4,6	-5,5	-4,3	-3,8
Bolig, lys og brensel	1,6	6,5	-2,3	6,6	6,1	4,3	8,6	3,5	1,0
Møbler og husholdningsartikler mv.	3,4	-0,3	1,9	-0,0	-0,4	-0,5	-0,3	-1,1	-0,5
Helsepleie	3,5	2,7	3,8	3,0	2,6	2,4	2,7	2,8	2,7
Transport	1,7	2,2	1,9	3,5	2,6	1,0	2,0	1,9	3,0
Post- og teletjenester	-4,5	-2,3	-2,8	-1,6	-2,3	-1,4	-3,7	-3,2	-2,3
Kultur og fritid	2,6	1,9	2,2	2,8	2,5	2,1	0,6	0,4	0,3
Utdanning.	4,2	2,9	3,3	3,3	3,0	3,0	2,4	2,4	2,6
Hotell- og restauranttjenester.	3,9	3,2	3,6	3,4	3,6	3,0	2,9	2,7	2,5
Andre varer og tjenester	4,5	2,9	0,5	3,3	1,9	3,2	3,2	2,8	3,1
Husholdningenes kjøp i utlandet	4,0	-2,9	-6,3	-5,0	-5,0	-3,3	2,7	3,1	3,2
Utlendingers kjøp i Norge	2,6	2,6	3,1	3,6	2,9	1,9	2,2	2,3	2,8
Varekonsum ¹	1,6	1,9	0,4	3,3	2,2	0,5	1,7	0,7	-0,3
Tjenestekonsum ¹	3,3	2,8	1,8	2,9	2,5	2,8	2,8	2,2	2,5
Boligtjenester	3,1	2,8	2,6	2,9	2,4	2,6	3,2	2,3	2,2
Andre tjenester.	3,3	2,7	1,5	2,9	2,5	2,9	2,6	2,1	2,6

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	524 361	506 478	139 175	113 933	129 174	123 061	140 310	126 359	135 159
Bygg og anlegg	245 860	248 349	64 161	56 534	60 969	61 883	68 963	63 943	66 890
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	67 938	69 034	15 474	16 101	17 619	17 022	18 291	17 830	18 001
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	70 374	51 704	18 411	11 521	14 696	12 221	13 266	12 182	15 287
Skip og båter	26 995	26 293	10 326	5 159	7 359	6 493	7 282	8 034	4 008
Transportmidler	11 747	11 944	2 682	2 902	3 450	2 421	3 171	2 587	3 952
Maskiner og utstyr	101 448	99 153	28 122	21 716	25 081	23 020	29 336	21 782	27 020
Jordbruk og skogbruk	6 565	7 684	1 462	1 299	2 351	2 244	1 790	1 363	2 478
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 506	2 988	744	891	558	566	972	720	1 030
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	145 563	126 487	36 674	28 576	33 541	30 798	33 573	31 184	34 130
Utvinning av råolje og naturgass.	133 871	123 616	31 840	27 870	32 877	30 185	32 684	31 280	34 064
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	11 692	2 871	4 834	706	664	613	889	-96	65
Bergverksdrift	2 476	1 762	422	240	572	438	513	148	299
Industri	23 087	19 796	6 149	4 433	4 913	4 123	6 327	3 698	4 810
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	5 407	7 222	1 344	1 415	1 959	1 737	2 112	1 661	1 943
Tekstil- og bekledningsindustri	170	225	41	39	52	72	61	83	33
Trelast- og trevareindustri	879	768	274	189	177	188	214	72	193
Treforedling	378	296	107	86	83	58	69	54	108
Forlag og grafisk industri	672	346	95	6	128	32	180	7	50
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	4 323	3 222	872	758	888	624	951	452	689
Kjemiske råvarer.	3 892	1 605	1 134	317	364	347	577	260	328
Metallindustri	1 608	1 540	485	267	318	270	686	241	346
Verktedindustri	3 702	2 782	1 181	642	660	420	1 060	633	811
Bygging av skip og oljeplattformer.	1 089	748	252	189	165	143	251	145	218
Møbelindustri og annen industri	967	1 042	364	525	118	233	166	89	93
Kraftforsyning	13 220	15 289	3 964	2 326	3 794	4 071	5 098	3 016	4 773
Vannforsyning	2 833	2 916	649	649	706	881	680	721	786
Bygge- og anleggsvirksomhet	8 554	8 528	1 987	2 012	2 324	2 029	2 164	2 263	2 549
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	15 879	15 941	4 405	3 181	3 852	3 478	5 430	3 919	4 778
Hotell- og restaurantvirksomhet	3 915	3 780	957	877	1 116	964	823	886	820
Rørtransport	528	552	151	255	105	89	103	190	192
Utenriks sjøfart.	19 968	22 906	5 778	4 803	6 561	5 724	5 818	3 791	3 067
Transport ellers	23 456	26 582	5 720	6 277	6 719	6 502	7 083	6 598	7 756
Post og telekommunikasjon	5 668	4 153	1 318	1 188	1 003	983	979	882	753
Finansiell tjenesteyting	8 121	8 194	1 981	1 967	2 096	2 060	2 071	2 079	2 090
Boligtjenester (husholdninger)	78 897	79 754	19 426	19 498	19 256	19 325	21 675	24 051	25 188
Forretningsmessig tjenesteyting	70 798	71 631	17 234	17 051	18 049	17 174	19 358	19 732	19 009
Offentlig administrasjon og forsvar.	43 560	40 116	15 343	7 736	10 367	10 222	11 791	11 459	10 151
Undervisning	17 164	16 647	5 363	3 411	3 220	5 001	5 015	2 970	3 094
Helse- og sosialtjenester	16 034	14 157	4 995	3 064	3 357	3 180	4 556	2 813	3 016
Andre sosiale og personlige tjenester	15 568	16 615	4 453	4 199	4 716	3 211	4 490	3 878	4 392
Fastlands-Norge	358 302	356 532	96 572	80 299	88 967	86 450	100 816	91 194	97 770

Offentlig forvaltning	85 868	81 221	28 568	16 898	19 814	20 169	24 340	19 474	18 853
Statsforvaltningen	42 291	31 728	15 676	5 985	7 690	7 699	10 354	9 036	5 708
Sivil forvaltning	33 419	26 914	10 770	5 164	6 675	6 513	8 562	4 679	5 073
Forsvar	8 872	4 814	4 906	821	1 015	1 186	1 792	4 357	635
Kommuneforvaltningen	43 577	49 493	12 892	10 913	12 124	12 470	13 986	10 438	13 145

Tabell 22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	481 146	445 463	129 384	98 581	114 790	108 760	123 332	109 153	115 141
Bygg og anlegg	227 312	222 205	58 963	51 205	54 636	55 231	61 133	55 714	57 830
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	59 139	58 664	14 222	14 358	14 723	13 921	15 662	15 141	16 133
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	64 853	43 430	17 108	9 775	12 370	10 101	11 184	8 993	11 798
Skip og båter	24 772	17 386	10 091	150	6 391	5 655	5 191	6 875	893
Transportmidler	9 760	9 883	2 145	2 386	2 933	1 953	2 611	2 157	3 494
Maskiner og utstyr	95 309	93 895	26 856	20 707	23 738	21 899	27 552	20 273	24 993
Jordbruk og skogbruk	6 103	7 069	1 368	1 208	2 162	2 056	1 644	1 230	2 212
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 090	2 051	608	438	519	524	570	673	525
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	130 462	106 570	33 876	24 572	28 113	25 345	28 540	25 061	28 533
Utvinning av råolje og naturgass.	119 786	104 875	29 408	24 396	27 656	24 938	27 885	25 272	28 665
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	10 675	1 695	4 468	176	457	407	655	-211	-132
Bergverksdrift	2 284	1 603	391	219	520	401	464	132	268
Industri	21 577	18 334	5 781	4 145	4 542	3 817	5 830	3 353	4 345
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	5 063	6 674	1 268	1 324	1 814	1 605	1 930	1 501	1 739
Tekstil- og bekledningsindustri	158	204	38	36	47	65	55	73	29
Trelast- og trevareindustri	821	708	257	177	163	172	195	64	173
Treforedling	353	275	100	81	77	53	64	50	99
Forlag og grafisk industri	646	323	94	5	119	29	170	5	44
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	4 018	2 955	809	699	812	570	874	410	624
Kjemiske råvarer.	3 636	1 501	1 068	299	340	325	536	237	298
Metallindustri	1 505	1 441	459	252	297	255	637	222	317
Verktedindustri	3 447	2 576	1 103	595	609	391	982	579	739
Bygging av skip og oljeplattformer.	1 019	699	240	179	154	134	232	133	200
Møbelindustri og annen industri	911	979	344	499	109	218	154	78	83
Kraftforsyning	12 391	14 149	3 736	2 178	3 516	3 775	4 679	2 729	4 292
Vannforsyning	2 616	2 618	596	591	634	786	606	634	681
Bygge- og anleggsvirksomhet	7 883	7 752	1 832	1 838	2 115	1 844	1 954	2 021	2 268
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	14 823	14 917	4 148	2 994	3 619	3 274	5 030	3 603	4 389
Hotell- og restauranthvirksomhet	3 647	3 436	889	802	1 012	878	744	783	725
Rørtransport	564	539	162	256	100	86	99	161	168
Utenriks sjøfart.	18 367	16 852	5 635	1 410	5 809	5 076	4 557	2 854	1 090
Transport ellers	21 469	23 351	5 225	5 274	6 072	5 860	6 145	5 746	6 666
Post og telekommunikasjon	5 329	3 895	1 253	1 122	938	922	913	808	685
Finansiell tjenesteyting	7 507	7 512	1 828	1 808	1 926	1 892	1 886	1 871	1 876
Boligtjenester (husholdninger)	72 970	71 368	17 852	17 658	17 253	17 244	19 213	20 952	21 773
Forretningsmessig tjenesteyting	65 310	64 181	15 906	15 224	16 272	15 443	17 243	17 321	16 505
Offentlig administrasjon og forsvar.	40 707	36 380	14 659	7 086	9 425	9 245	10 624	10 661	8 898
Undervisning	15 889	15 063	4 956	3 133	2 924	4 517	4 488	2 634	2 717
Helse- og sosialtjenester	14 827	12 849	4 612	2 814	3 055	2 887	4 094	2 504	2 667
Andre sosiale og personlige tjenester	14 329	14 974	4 071	3 812	4 265	2 888	4 008	3 420	3 857
Fastlands-Norge	331 753	321 502	89 712	72 344	80 768	78 254	90 137	81 077	85 350

Offentlig forvaltning	79 834	73 420	26 853	15 445	17 956	18 187	21 832	17 712	16 495
Statsforvaltningen	39 566	28 728	14 965	5 473	6 966	6 971	9 318	8 492	4 970
Sivil forvaltning	30 952	24 165	10 015	4 689	6 003	5 842	7 632	4 087	4 406
Forsvar	8 613	4 563	4 950	785	963	1 129	1 686	4 404	563
Kommuneforvaltningen	40 268	44 692	11 888	9 972	10 990	11 216	12 514	9 220	11 526

Tabell 23. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	-6,8	-7,4	-7,4	-18,2	-3,1	-3,6	-4,7	10,7	0,3
Bygg og anlegg	-8,5	-2,2	-11,0	-10,9	-3,7	2,0	3,7	8,8	5,8
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	5,6	-0,8	-4,3	-8,9	3,3	-6,7	10,1	5,4	9,6
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler .	16,9	-33,0	19,0	-45,9	-15,8	-32,5	-34,6	-8,0	-4,6
Skip og båter	-22,4	-29,8	-11,5	-96,5	15,5	16,1	-48,6	..	-86,0
Transportmidler	-27,8	1,3	-24,6	3,2	-2,8	-14,5	21,7	-9,6	19,1
Maskiner og utstyr	-14,0	-1,5	-10,8	-8,6	-1,8	1,3	2,6	-2,1	5,3
Jordbruk og skogbruk	-22,0	15,8	-20,4	15,5	15,1	13,5	20,2	1,9	2,3
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-35,0	-1,9	6,9	-7,3	0,2	6,4	-6,2	53,7	1,1
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	11,1	-18,3	7,9	-30,8	-6,5	-18,3	-15,7	2,0	1,5
Utvinning av råolje og naturgass.	7,0	-12,4	-2,5	-20,6	-8,4	-15,3	-5,2	3,6	3,7
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	98,3	-84,1	265,5	-96,3	..	-74,5	-85,3	..	..
Bergverksdrift	134,7	-29,8	61,1	-53,9	-41,9	-23,6	18,9	-39,5	-48,3
Industri	-34,8	-15,0	-43,0	-23,1	-22,2	-16,4	0,8	-19,1	-4,3
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-12,3	31,8	-34,6	14,1	26,2	34,1	52,2	13,4	-4,1
Tekstil- og bekledningsindustri	-19,8	29,1	7,0	-32,4	-0,1	237,5	45,8	104,6	-38,2
Trelast- og trevareindustri	-37,3	-13,8	-41,7	-4,9	8,5	-24,5	-23,9	-63,6	5,8
Treforedling	-53,4	-22,0	-65,4	6,4	-14,0	-38,8	-36,0	-38,3	27,5
Forlag og grafisk industri	-41,3	-49,9	-62,3	-98,0	-42,5	-63,2	80,8	-11,6	-63,2
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri. . .	-33,2	-26,5	-60,7	-34,2	-29,8	-42,4	8,0	-41,4	-23,1
Kjemiske råvarer.	-51,0	-58,7	-42,6	-74,6	-57,3	-45,4	-49,8	-20,6	-12,3
Metallindustri	-43,1	-4,3	-41,7	-22,6	-27,9	-17,6	39,0	-11,7	6,6
Verkstedindustri	-38,5	-25,3	-35,7	-27,8	-22,9	-46,4	-11,1	-2,7	21,4
Bygging av skip og oljeplattformer	-37,6	-31,5	-55,3	-8,1	-52,4	-48,6	-3,5	-25,6	29,7
Møbelindustri og annen industri	41,6	7,5	48,9	616,8	-74,3	198,4	-55,4	-84,3	-23,9
Kraftforsyning	-14,3	14,2	-14,8	-0,2	13,0	12,3	25,2	25,3	22,1
Vannforsyning	7,9	0,1	-24,7	2,5	-0,7	-2,2	1,7	7,2	7,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	-15,7	-1,7	-16,2	-13,6	0,5	1,4	6,7	9,9	7,2
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-16,5	0,6	-13,7	-23,6	8,1	-3,9	21,3	20,3	21,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	15,5	-5,8	-2,9	-12,0	4,3	0,3	-16,3	-2,3	-28,4
Rørtransport	-68,2	-4,4	-16,6	655,3	16,6	-69,7	-39,3	-37,0	68,3
Utenriks sjøfart	-25,8	-8,2	-44,2	-61,1	21,2	17,7	-19,1	102,4	-81,2
Transport ellers	-3,0	8,8	-4,1	3,5	2,5	12,2	17,6	9,0	9,8
Post og telekommunikasjon	-30,9	-26,9	-26,8	-27,1	-27,7	-25,6	-27,2	-28,0	-26,9
Finansiell tjenesteyting	-6,8	0,1	-6,2	-5,7	1,3	1,7	3,2	3,5	-2,6
Boligtjenester (husholdninger)	-17,8	-2,2	-17,0	-12,5	-4,6	2,3	7,6	18,7	26,2
Forretningsmessig tjenesteyting	-8,3	-1,7	-15,5	-16,8	-1,2	5,4	8,4	13,8	1,4
Offentlig administrasjon og forsvar.	9,7	-10,6	52,0	-5,7	-1,1	2,7	-27,5	50,5	-5,6
Undervisning	17,8	-5,2	22,4	-0,5	-5,5	-3,7	-9,4	-15,9	-7,1
Helse- og sosialtjenester	-16,9	-13,3	-14,5	-4,6	-20,5	-15,7	-11,2	-11,0	-12,7
Andre sosiale og personlige tjenester	3,8	4,5	6,7	5,0	5,9	11,2	-1,5	-10,3	-9,6
Fastlands-Norge	-10,9	-3,1	-8,6	-11,1	-3,2	1,4	0,5	12,1	5,7

Offentlig forvaltning	7,0	-8,0	26,8	-0,3	-5,1	-2,1	-18,7	14,7	-8,1
Statsforvaltningen	4,4	-27,4	44,5	-20,0	-15,6	-26,7	-37,7	55,1	-28,7
Sivil forvaltning	5,1	-21,9	9,4	-15,4	-14,0	-30,5	-23,8	-12,8	-26,6
Forsvar	1,9	-47,0	313,6	-39,3	-24,1	2,6	-65,9	461,3	-41,5
Kommuneforvaltningen	9,8	11,0	9,9	15,2	3,1	23,8	5,3	-7,5	4,9

Tabell 24. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	2,7	4,3	-1,4	5,8	3,0	2,8	5,8	0,2	4,3
Bygg og anlegg	2,1	3,3	1,6	2,7	3,5	3,3	3,7	4,0	3,7
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	5,3	2,4	-4,8	-1,6	2,2	2,3	7,3	5,0	-6,8
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler . .	2,5	9,7	-1,0	9,4	8,3	10,7	10,2	14,9	9,1
Skip og båter	0,5	38,8	-12,1	..	5,1	2,0	37,1	-96,6	289,7
Transportmidler	8,4	0,4	8,0	-0,8	1,3	3,9	-2,8	-1,4	-3,8
Maskiner og utstyr	2,4	-0,8	-2,6	-3,1	-1,2	-1,0	1,7	2,4	2,3
Jordbruk og skogbruk	2,1	1,1	-0,7	-0,6	1,1	1,3	1,9	3,0	3,0
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	14,1	21,5	10,0	87,4	-2,1	-21,9	39,5	-47,5	82,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	3,8	6,4	-2,9	5,0	5,3	6,2	8,7	7,0	0,3
Utvinning av råolje og naturgass.	3,9	5,5	-2,8	2,9	5,0	5,6	8,3	8,3	-0,0
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	2,8	54,7	-5,2	268,0	79,1	34,4	25,3	-88,7	..
Bergverksdrift	2,4	1,4	-0,7	1,1	1,9	-0,1	2,2	1,9	1,2
Industri	2,0	0,9	-0,8	-0,7	1,1	1,0	2,0	3,1	2,3
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	1,8	1,3	-1,2	-0,5	0,9	1,2	3,2	3,6	3,4
Tekstil- og bekledningsindustri	3,0	2,2	0,8	0,5	2,5	2,8	2,1	4,0	0,9
Trelast- og trevareindustri	1,8	1,4	-0,3	-0,5	1,7	1,9	2,6	5,3	2,8
Treforedling	2,0	0,5	-1,1	-1,3	0,6	1,6	1,3	1,9	1,2
Forlag og grafisk industri	1,2	2,8	-3,6	6,4	3,0	8,8	4,8	39,5	5,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri. . .	2,1	1,3	0,4	0,8	1,9	1,7	0,9	1,6	0,8
Kjemiske råvarer.	1,8	-0,1	-1,1	-1,4	-0,5	-0,3	1,4	3,2	2,8
Metallindustri.	2,1	0,0	-1,5	-1,7	-0,3	-0,8	1,7	2,1	2,0
Verkstedindustri	2,9	0,6	-0,3	-1,0	1,5	0,6	1,0	1,3	1,2
Bygging av skip og oljeplattformer.	2,0	0,2	-2,3	-2,3	-0,1	-0,0	2,9	3,0	2,0
Møbelindustri og annen industri	1,0	0,3	-1,7	0,5	1,9	0,1	2,4	8,5	3,0
Kraftforsyning	2,0	1,3	-1,1	-0,6	1,0	1,0	2,7	3,5	3,1
Vannforsyning	1,9	2,8	1,4	1,7	3,3	3,2	3,0	3,6	3,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,3	1,4	-0,1	0,3	1,5	1,6	2,1	2,3	2,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	2,4	-0,2	-1,4	-2,0	-0,6	-0,6	1,6	2,4	2,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,2	2,5	0,8	2,0	2,8	2,2	2,8	3,5	2,6
Rørtransport	-5,7	9,3	-7,6	5,5	12,6	10,8	12,4	18,2	8,7
Utenriks sjøfart.	-0,9	25,0	-11,8	182,0	3,7	6,0	24,5	-61,0	149,2
Transport ellers	4,7	4,2	1,5	10,4	1,7	-0,1	5,3	-3,5	5,2
Post og telekommunikasjon	2,6	0,3	-1,6	-1,4	0,5	0,5	2,0	3,0	2,9
Finansiell tjenesteyting	2,4	0,8	0,2	0,1	0,9	0,9	1,4	2,1	2,4
Boligtjenester (husholdninger)	2,1	3,4	1,6	2,7	3,5	3,3	3,7	4,0	3,7
Forretningsmessig tjenesteyting	2,4	3,0	0,4	3,2	2,6	2,4	3,6	1,7	3,8
Offentlig administrasjon og forsvar.	1,3	3,0	-2,3	0,3	1,8	2,2	6,0	-1,5	3,7
Undervisning	2,2	2,3	0,5	1,0	2,3	2,3	3,3	3,6	3,4
Helse- og sosialtjenester	2,3	1,9	0,6	1,0	1,7	1,8	2,7	3,1	2,9
Andre sosiale og personlige tjenester	2,4	2,1	1,3	1,7	2,3	2,1	2,4	2,9	3,0
Fastlands-Norge	2,4	2,7	0,1	2,7	2,1	1,8	3,9	1,3	4,0

Offentlig forvaltning	1,7	2,9	-0,9	1,1	2,2	2,4	4,8	0,5	3,6
Statsforvaltningen	1,3	3,3	-2,0	0,7	2,3	2,1	6,1	-2,7	4,0
Sivil forvaltning	2,2	3,2	1,4	2,1	3,0	2,7	4,3	3,9	3,5
Forsvar	-2,3	2,4	-12,6	-6,0	-2,1	-0,4	7,2	-5,5	7,0
Kommuneforvaltningen	2,2	2,3	0,7	1,3	2,2	2,6	3,1	3,4	3,4

Tabell 25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Eksport i alt	969 918	1 046 863	258 340	261 631	251 962	248 702	284 569	282 121	271 378
Varer	717 772	792 199	191 451	201 900	189 985	182 605	217 710	222 800	208 587
Råolje og naturgass	426 064	480 508	114 666	125 539	114 555	105 448	134 966	142 359	125 673
Skip, nybygde	8 245	3 458	1 680	1 033	1 136	781	508	975	91
Skip, eldre	2 654	4 121	358	2 428	502	491	700	357	776
Oljeplattformer og moduler, nye	2 242	1 226	633	312	597	200	117	190	206
Oljeplattformer, eldre	32	74	17	10	11	26	27	13	22
Oljevirkksomhet, diverse varer	1	2	1	0	1	0	1	16	7
Fly og helikoptere	411	277	144	34	89	128	26	212	-
Tradisjonelle varer.	278 123	302 533	73 952	72 544	73 094	75 531	81 365	78 678	81 812
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	21 223	27 087	5 896	5 691	6 439	6 815	8 142	6 610	6 685
Bergverksprodukter	4 125	4 523	1 399	626	986	1 491	1 420	865	1 066
Industriprodukter	248 369	267 924	65 207	65 578	65 407	66 315	70 623	71 072	73 204
Nærings- og nytelsesmidler	27 978	31 479	9 080	7 860	6 471	7 432	9 716	8 591	6 640
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	1 972	1 939	478	444	423	481	591	499	563
Trevarer	2 066	2 208	467	517	564	559	568	609	606
Treforedlingsprodukter	9 372	10 015	2 548	2 409	2 343	2 594	2 669	2 583	2 413
Grafiske produkter	508	415	122	103	98	101	113	116	116
Raffinerte oljeprodukter.	21 652	22 507	5 304	6 608	6 294	5 976	3 629	8 260	10 811
Kjemiske råvarer mv.	17 495	22 719	4 352	5 374	5 504	5 701	6 140	6 802	6 629
Kjemiske og mineralske produkter	23 669	26 356	6 132	6 349	6 534	6 544	6 929	6 748	6 163
Metaller.	46 449	60 627	12 695	13 619	15 428	15 348	16 232	16 649	17 005
Verkstedprodukter	93 038	84 952	22 952	21 121	20 602	20 589	22 639	19 001	21 096
Andre industriprodukter.	4 170	4 707	1 077	1 174	1 146	990	1 397	1 214	1 162
Elektrisk kraft	4 407	3 000	1 450	649	261	910	1 180	131	857
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	256 471	280 026	68 648	65 936	66 800	69 555	77 736	70 418	71 001
Tjenester.	252 145	254 664	66 889	59 731	61 977	66 097	66 859	59 321	62 791
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	72 768	71 918	17 219	16 386	19 577	18 893	17 062	15 192	16 798
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	396	392	101	113	95	81	103	103	85
Oljeboringstjenester mv.	26 320	28 696	7 225	6 583	6 204	6 730	9 179	6 005	6 859
Rørtransport	12 813	12 630	3 298	3 223	3 060	2 980	3 367	2 538	2 423
Reisetrafikk.	26 437	28 800	6 757	5 289	8 260	8 082	7 169	5 354	8 508
Andre tjenester.	113 411	112 228	32 289	28 137	24 781	29 331	29 979	30 129	28 118
Samferdsel.	19 139	20 313	4 847	5 735	4 280	5 811	4 487	4 441	4 323
Finans- og forretningstjenester	69 234	68 253	20 110	16 648	14 319	17 726	19 560	18 076	16 738
Tjenester ellers	25 038	23 662	7 332	5 754	6 182	5 794	5 932	7 612	7 057

Tabell 26. Eksport. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Eksport i alt	1 009 692	992 490	267 496	262 560	240 356	233 189	256 386	247 179	234 346
Varer	770 616	753 417	202 487	205 416	182 435	172 847	192 718	188 841	171 837
Råolje og naturgass	465 978	431 700	119 905	120 294	105 877	95 409	110 120	111 613	91 885
Skip, nybygde	7 748	3 230	1 605	977	1 057	732	464	884	78
Skip, eldre	4 700	13 063	885	7 543	1 502	1 437	2 580	1 709	3 035
Oljeplattformer og moduler, nye	2 099	1 074	591	277	521	175	102	145	158
Oljeplattformer, eldre	32	74	17	10	11	26	27	13	22
Oljevirkksomhet, diverse varer	1	2	1	0	1	0	1	13	6
Fly og helikoptere	369	262	137	33	83	121	25	213	-
Tradisjonelle varer	289 689	304 012	79 346	76 283	73 383	74 946	79 400	74 251	76 653
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	18 850	19 983	5 653	4 728	4 589	4 856	5 809	4 537	4 826
Bergverksprodukter	3 575	4 346	1 162	677	995	1 420	1 253	806	977
Industriprodukter	264 326	278 254	71 578	70 604	67 649	68 173	71 828	68 857	70 414
Nærings- og nytelsesmidler	28 843	31 048	10 093	8 442	6 358	7 300	8 949	7 635	5 923
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	1 927	1 912	439	459	443	456	555	505	586
Trevarer	2 258	2 385	520	572	607	608	599	654	641
Treforedlingsprodukter	8 683	9 589	2 476	2 351	2 325	2 421	2 493	2 322	2 157
Grafiske produkter	472	432	103	96	111	113	111	111	123
Raffinerte oljeprodukter	24 126	20 363	5 384	6 258	5 516	5 481	3 109	6 130	7 513
Kjemiske råvarer mv.	19 276	25 176	4 961	6 291	6 152	6 252	6 481	6 840	6 561
Kjemiske og mineralske produkter	21 483	27 943	5 805	6 443	6 795	6 632	8 072	7 765	7 128
Metaller	66 660	73 590	18 149	18 058	18 504	18 438	18 589	17 588	18 189
Verkstedprodukter	86 839	81 523	22 673	20 540	19 778	19 557	21 649	18 221	20 553
Andre industriprodukter	3 760	4 291	977	1 095	1 059	916	1 221	1 087	1 040
Elektrisk kraft	2 938	1 430	953	274	149	497	510	51	435
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	265 563	283 649	73 962	70 026	67 867	69 466	76 291	68 121	69 140
Tjenester	239 075	239 074	65 009	57 143	57 921	60 342	63 667	58 338	62 509
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	76 169	77 416	19 374	17 758	20 437	19 459	19 763	18 819	21 248
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	371	343	94	100	83	71	90	78	65
Oljeboringstjenester mv.	20 722	21 403	6 200	5 422	4 502	4 476	7 003	4 597	6 050
Rørtransport	11 979	11 929	3 230	3 438	2 949	2 165	3 377	3 404	2 897
Reisetrafikk	24 654	26 185	6 240	4 854	7 485	7 369	6 478	4 803	7 497
Andre tjenester	105 180	101 796	29 871	25 571	22 465	26 802	26 957	26 637	24 752
Samferdsel	18 203	19 210	4 552	5 259	4 097	5 713	4 140	4 052	4 034
Finans- og forretningstjenester	63 446	60 886	18 429	15 053	12 753	15 757	17 323	15 729	14 423
Tjenester ellers	23 531	21 700	6 890	5 259	5 615	5 332	5 494	6 855	6 295

Tabell 27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Eksport i alt	-3,9	-1,7	-1,4	1,3	-0,6	-3,3	-4,2	-5,9	-2,5
Varer	-3,6	-2,2	-2,0	0,9	1,2	-6,2	-4,8	-8,1	-5,8
Råolje og naturgass	-0,9	-7,4	-3,5	-5,7	-2,8	-12,9	-8,2	-7,2	-13,2
Skip, nybygde	37,7	-58,3	35,6	-67,1	-50,1	-30,8	-71,1	-9,5	-92,6
Skip, eldre	-27,5	177,9	-55,7	297,5	90,7	27,2	191,5	-77,3	102,0
Oljeplattformer og moduler, nye	41,6	-48,8	68,3	-0,7	19,7	-78,0	-82,8	-47,7	-69,7
Oljeplattformer, eldre	-27,3	131,3	6,3	-33,3	..	..	58,8	30,0	100,0
Oljevirkksomhet, diverse varer	-91,7	77,3	-87,8	..	..	..	-10,0	..	692,2
Fly og helikoptere	-33,7	-29,0	65,9	..	-9,4	-13,8	-81,8	551,2	..
Tradisjonelle varer.	-8,1	4,9	0,8	7,8	8,1	4,6	0,1	-2,7	4,5
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	10,1	6,0	14,6	12,3	6,2	4,1	2,8	-4,0	5,1
Bergverksprodukter	-25,1	21,6	-10,6	12,4	78,4	13,4	7,8	19,1	-1,8
Industriprodukter	-8,8	5,3	0,0	7,9	8,2	5,2	0,3	-2,5	4,1
Nærings- og nytelsesmidler	13,0	7,6	25,8	20,1	10,3	22,5	-11,3	-9,6	-6,8
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-13,2	-0,7	-12,4	-19,5	-2,8	-1,4	26,5	10,1	32,3
Trevarer	-16,2	5,6	-17,3	-5,9	-0,7	16,9	15,2	14,3	5,6
Treforedlingsprodukter	-17,0	10,4	2,6	17,0	23,7	4,3	0,7	-1,2	-7,2
Grafiske produkter	6,0	-8,5	-32,1	-34,7	8,0	-4,7	8,0	16,4	10,2
Raffinerte oljeprodukter.	-7,6	-15,6	-14,3	4,4	-15,6	-11,7	-42,3	-2,0	36,2
Kjemiske råvarer mv.	-21,5	30,6	-14,0	34,5	32,7	25,0	30,6	8,7	6,6
Kjemiske og mineralske produkter	-1,1	30,1	11,5	20,3	33,0	27,2	39,1	20,5	4,9
Metaller.	-15,7	10,4	1,4	14,3	17,4	8,7	2,4	-2,6	-1,7
Verkstedprodukter	-6,0	-6,1	-3,5	-7,8	-4,4	-7,7	-4,5	-11,3	3,9
Andre industriprodukter.	-19,2	14,1	-18,8	12,6	7,7	10,8	25,0	-0,8	-1,8
Elektrisk kraft	-15,3	-51,3	8,0	-49,2	-70,4	-47,2	-46,5	-81,4	191,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	-8,1	6,8	2,1	8,1	10,6	6,2	3,1	-2,7	1,9
Tjenester.	-4,5	-0,0	0,5	2,6	-5,9	6,2	-2,1	2,1	7,9
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	-14,5	1,6	-15,4	-3,2	6,7	0,8	2,0	6,0	4,0
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	-6,1	-7,4	-9,8	0,1	-5,9	-19,8	-5,0	-21,7	-21,4
Oljeboringstjenester mv.	-0,4	3,3	17,1	-1,7	-15,3	21,4	12,9	-15,2	34,4
Rørtransport	3,3	-0,4	1,7	2,8	8,6	-19,5	4,6	-1,0	-1,8
Reisetrafikk.	-7,0	6,2	-0,3	2,1	10,1	7,4	3,8	-1,1	0,2
Andre tjenester.	3,2	-3,2	11,0	8,2	-18,3	10,9	-9,8	4,2	10,2
Samferdsel.	-3,9	5,5	-11,9	25,6	-7,5	13,5	-9,0	-23,0	-1,5
Finans- og forretningstjenester	6,1	-4,0	19,5	5,6	-23,2	11,4	-6,0	4,5	13,1
Tjenester ellers	1,4	-7,8	8,9	1,3	-12,9	6,6	-20,3	30,3	12,1

Tabell 28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Eksport i alt	-17,2	9,8	-13,4	7,3	8,4	8,5	14,9	14,5	10,5
Varer	-21,8	12,9	-16,5	9,8	11,4	10,8	19,5	20,0	16,6
Råolje og naturgass	-30,2	21,7	-20,2	23,2	18,2	16,9	28,2	22,2	26,4
Skip, nybygde	1,0	0,6	-4,2	-1,6	0,7	1,3	4,5	4,3	8,8
Skip, eldre	-38,1	-44,1	-48,6	-57,0	-37,8	-14,8	-32,9	-35,1	-23,5
Oljeplattformer og moduler, nye	2,3	6,9	0,8	6,5	6,3	7,4	7,4	16,5	13,8
Oljeplattformer, eldre	0,0	0,0	0,0	0,0	..	..	0,0	0,0	-
Oljevirkksomhet, diverse varer	-7,8	12,8	-9,1	..	..	..	11,1	..	-11,6
Fly og helikoptere	12,2	-5,0	-11,4	..	-7,3	-7,7	-0,9	-4,2	..
Tradisjonelle varer.	-6,2	3,7	-10,3	-2,7	3,3	3,9	9,9	11,4	7,2
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	10,9	20,4	2,4	12,4	13,6	19,5	34,4	21,0	-1,3
Bergverksprodukter	-10,6	-9,8	-12,8	-7,8	-0,4	-16,1	-5,8	16,0	10,1
Industriprodukter	-7,0	2,5	-10,6	-3,7	2,8	3,0	7,9	11,1	7,5
Nærings- og nytelsesmidler	-5,8	4,5	-21,2	-9,2	1,5	2,6	20,7	20,8	10,1
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-1,0	-0,9	-1,1	1,4	-8,0	2,3	-2,3	2,1	0,6
Trevarer	0,3	1,2	-0,4	-1,0	1,8	-1,6	5,6	3,0	1,8
Treforedlingsprodukter	5,7	-3,2	-8,5	-9,5	-6,8	-1,3	4,0	8,5	11,0
Grafiske produkter	5,8	-10,8	10,3	8,8	-24,4	-12,4	-14,2	-3,2	7,4
Raffinerte oljeprodukter.	-26,6	23,2	10,2	44,6	27,0	11,0	18,5	27,6	26,1
Kjemiske råvarer mv.	-14,9	-0,6	-22,1	-13,8	0,6	4,0	8,0	16,4	12,9
Kjemiske og mineralske produkter	7,8	-14,4	-6,1	-13,5	-15,0	-9,0	-18,7	-11,8	-10,1
Metaller.	-22,0	18,2	-14,0	5,7	25,4	17,5	24,8	25,5	12,1
Verkstedprodukter	4,4	-2,7	-8,3	-8,0	-4,4	-1,4	3,3	1,4	-1,5
Andre industriprodukter.	7,3	-1,1	-1,6	-5,3	-1,3	-2,2	3,8	4,2	3,3
Elektrisk kraft	-19,3	39,9	-32,2	36,6	16,7	36,2	52,1	8,4	12,7
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	-4,0	2,2	-11,7	-5,8	1,3	3,3	9,8	9,8	4,3
Tjenester.	-0,4	1,0	-2,7	-0,5	0,9	1,3	2,1	-2,7	-6,1
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	-8,0	-2,8	-8,3	-6,0	2,2	-4,3	-2,9	-12,5	-17,5
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	2,4	6,9	0,8	6,5	6,3	7,4	7,4	16,5	13,8
Oljeboringstjenester mv.	9,0	5,6	-10,6	-1,8	4,7	5,1	12,5	7,6	-17,7
Rørtransport	-5,0	-1,0	-10,0	-0,7	-10,2	15,0	-2,4	-20,5	-19,4
Reisetrafikk.	2,6	2,6	3,1	3,6	2,9	1,9	2,2	2,3	2,8
Andre tjenester.	2,5	2,2	0,4	2,2	1,6	2,4	2,9	2,8	3,0
Samferdsel.	0,5	0,6	-2,7	1,4	-1,7	0,8	1,8	0,5	2,6
Finans- og forretningstjenester	3,2	2,7	0,8	1,9	2,4	3,1	3,5	3,9	3,4
Tjenester ellers	2,2	2,5	1,7	3,8	2,7	2,1	1,5	1,5	1,8

Tabell 29. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Import i alt	654 276	714 552	165 153	162 038	182 709	184 451	185 354	190 818	188 605
Varer	438 793	476 645	114 792	109 217	122 627	117 657	127 144	139 801	125 355
Råolje og naturgass	4 610	6 986	1 656	929	2 116	2 449	1 492	2 995	1 025
Skip, nybygde og eldre	18 563	21 348	8 106	5 231	6 228	5 454	4 435	6 133	984
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	767	562	200	60	380	87	35	8 982	170
Oljevirkomhet, diverse varer	1 754	1 138	255	156	318	345	319	758	992
Fly og helikoptere	4 182	4 703	1 129	1 346	1 127	1 052	1 178	520	2 364
Tradisjonelle varer	408 917	441 908	103 446	101 495	112 458	108 270	119 685	120 413	119 820
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	12 015	12 610	3 182	3 283	3 289	2 512	3 526	4 093	3 745
Bergverksprodukter	4 461	5 997	1 007	1 489	1 561	1 522	1 425	1 613	1 519
Industriprodukter	390 656	417 125	98 838	95 120	105 648	103 327	113 030	111 246	113 409
Nærings- og nytelsesmidler	27 477	28 224	6 881	5 971	6 697	7 729	7 827	6 516	7 623
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	23 541	25 024	4 953	6 247	4 836	7 776	6 165	7 039	5 419
Trevarer	8 352	9 445	2 189	2 132	2 480	2 338	2 495	2 280	2 645
Treforedlingsprodukter	7 590	7 582	1 975	1 839	1 793	1 856	2 094	2 062	1 947
Grafiske produkter	3 903	3 905	1 028	934	872	984	1 115	950	877
Raffinerte oljeprodukter	23 722	28 965	5 565	5 885	7 907	7 529	7 644	8 648	9 267
Kjemiske råvarer mv.	16 792	19 034	4 104	4 522	5 158	4 841	4 513	5 129	5 653
Kjemiske og mineralske produkter	44 555	47 425	11 558	10 994	11 648	11 914	12 869	11 614	12 391
Metaller	33 546	42 661	8 338	9 381	12 886	9 351	11 043	15 519	13 513
Verkstedsprodukter	161 609	157 289	39 927	36 403	39 627	37 815	43 444	39 338	41 815
Andre industriprodukter	16 526	17 231	4 770	3 990	3 946	4 120	5 175	4 238	4 066
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	23 043	30 340	7 550	6 822	7 798	7 074	8 646	7 913	8 193
Elektrisk kraft	1 785	6 176	419	1 603	1 960	909	1 704	3 461	1 147
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	385 195	412 943	97 881	95 610	104 551	100 741	112 041	111 765	110 553
Tjenester	215 483	237 907	50 361	52 821	60 082	66 794	58 210	51 017	63 250
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	33 916	39 294	7 325	9 466	9 136	10 035	10 657	6 313	9 435
Oljevirkomhet, diverse tjenester	18 209	15 056	5 784	3 045	3 871	4 201	3 939	2 539	3 233
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	5 299	5 269	1 620	1 059	1 356	1 476	1 378	880	1 212
Reisetrafikk	79 611	86 858	16 523	18 841	21 940	27 294	18 783	20 689	25 384
Andre tjenester	78 448	91 430	19 109	20 410	23 779	23 788	23 453	20 596	23 986
Samferdsel	6 414	10 771	1 308	2 330	2 735	2 854	2 852	2 785	3 404
Finans- og forretningstjenester	51 781	58 787	13 021	13 004	15 595	15 112	15 076	13 465	15 381
Tjenester ellers	20 253	21 872	4 780	5 076	5 449	5 822	5 525	4 346	5 201

Tabell 30. Import. Faste 2007-priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Import i alt	636 827	694 424	165 364	159 858	179 137	178 928	176 500	186 983	179 429
Varer	427 101	467 975	114 454	109 422	120 549	115 734	122 271	135 967	118 920
Råolje og naturgass	4 912	6 137	1 629	862	1 888	2 180	1 207	2 122	721
Skip, nybygde og eldre	19 897	26 744	8 899	6 416	8 179	6 484	5 665	9 145	2 928
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	744	651	209	73	437	103	37	11 882	215
Oljevirkosomhet, diverse varer	1 645	995	238	138	277	302	277	577	760
Fly og helikoptere	3 703	4 474	1 072	1 295	1 057	994	1 128	522	2 362
Tradisjonelle varer	396 201	428 974	102 407	100 638	108 711	105 670	113 956	111 719	111 933
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	10 700	11 259	3 096	2 971	2 899	2 268	3 120	3 446	3 149
Bergverksprodukter	2 965	4 443	774	1 232	1 117	1 094	1 001	1 128	1 136
Industriprodukter	381 146	409 664	98 212	95 613	103 335	101 692	109 025	105 503	106 974
Nærings- og nytelsesmidler	24 550	25 167	6 305	5 502	6 049	6 881	6 735	5 610	6 524
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	21 248	23 642	4 572	5 992	4 912	7 107	5 631	6 574	5 220
Trevarer	8 482	9 597	2 249	2 186	2 547	2 399	2 465	2 280	2 715
Treforedlingsprodukter	7 158	7 220	1 882	1 807	1 730	1 763	1 919	1 863	1 765
Grafiske produkter	3 974	4 301	1 080	1 000	950	1 109	1 242	980	963
Raffinerte oljeprodukter	25 232	25 284	5 488	5 543	6 747	6 599	6 395	6 284	6 272
Kjemiske råvarer mv.	14 795	18 300	3 952	4 481	4 984	4 597	4 237	4 832	5 125
Kjemiske og mineralske produkter	40 747	45 109	10 829	10 531	11 223	11 317	12 038	11 100	11 835
Metaller	46 605	50 880	11 759	12 293	14 488	11 288	12 812	16 047	14 568
Verkstedsprodukter	151 338	154 863	38 570	35 923	38 506	37 878	42 556	38 493	40 508
Andre industriprodukter	14 871	16 076	4 207	3 749	3 711	3 963	4 653	3 860	3 685
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	22 145	29 225	7 319	6 608	7 488	6 790	8 340	7 580	7 793
Elektrisk kraft	1 389	3 608	325	821	1 361	616	810	1 641	675
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	370 968	403 690	96 919	95 095	101 964	99 070	107 560	105 435	105 661
Tjenester	209 726	226 448	50 910	50 437	58 588	63 195	54 229	51 016	60 509
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	41 262	41 937	10 495	9 620	11 071	10 541	10 706	10 194	11 510
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	17 033	13 176	5 400	2 699	3 375	3 677	3 425	1 932	2 478
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	4 700	4 522	1 476	949	1 158	1 230	1 186	748	1 062
Reisetrafikk	73 975	83 112	15 823	18 277	21 278	26 041	17 516	19 468	23 845
Andre tjenester	72 756	83 701	17 715	18 893	21 706	21 706	21 397	18 673	21 614
Samferdsel	6 700	11 348	1 370	2 438	2 866	3 013	3 031	2 953	3 583
Finans- og forretningstjenester	47 161	52 303	11 881	11 715	13 875	13 397	13 315	11 665	13 221
Tjenester ellers	18 895	20 051	4 465	4 741	4 965	5 295	5 050	4 055	4 810

Tabell 31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Import i alt	-11,7	9,0	-9,2	7,2	13,6	8,7	6,7	17,0	0,2
Varer	-14,4	9,6	-11,0	6,5	15,8	9,4	6,8	24,3	-1,4
Råolje og naturgass	32,0	25,0	-5,9	36,3	137,7	17,5	-25,9	146,1	-61,8
Skip, nybygde og eldre	-34,7	34,4	-40,4	110,2	112,0	58,7	-36,3	42,5	-64,2
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	-56,6	-12,5	22,6	-75,5	165,2	41,6	-82,1	..	-50,8
Oljevirkosomhet, diverse varer	-50,4	-39,5	-77,1	-81,1	-26,7	1,3	16,5	317,2	174,2
Fly og helikoptere	-6,4	20,8	12,0	392,6	-23,2	0,2	5,2	-59,7	123,4
Tradisjonelle varer	-13,1	8,3	-6,7	2,9	11,4	7,3	11,3	11,0	3,0
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-8,4	5,2	7,5	3,5	16,5	1,0	0,8	16,0	8,6
Bergverksprodukter	-37,1	49,8	-32,1	55,9	74,8	43,4	29,3	-8,5	1,7
Industriprodukter	-13,1	7,5	-6,9	2,1	10,0	6,7	11,0	10,3	3,5
Nærings- og nytelsesmidler	0,1	2,5	-4,2	5,1	3,4	-4,0	6,8	2,0	7,9
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-8,1	11,3	-7,6	1,0	8,0	14,7	23,2	9,7	6,3
Trevarer	-16,7	13,1	0,7	16,7	16,4	10,5	9,6	4,3	6,6
Treforedlingsprodukter	-3,4	0,9	-0,0	-0,2	0,8	0,8	2,0	3,1	2,0
Grafiske produkter	-7,2	8,2	-5,7	-0,8	4,6	13,4	15,1	-2,0	1,3
Raffinerte oljeprodukter	8,1	0,2	-10,7	-29,0	8,9	14,9	16,5	13,4	-7,0
Kjemiske råvarer mv.	-14,2	23,7	-4,7	27,3	30,0	31,8	7,2	7,8	2,8
Kjemiske og mineralske produkter	-8,2	10,7	5,1	8,2	11,6	11,7	11,2	5,4	5,5
Metaller	-20,3	9,2	-11,2	15,1	22,1	-8,2	9,0	30,5	0,6
Verkstedprodukter	-17,4	2,3	-14,6	-7,0	0,6	5,6	10,3	7,2	5,2
Andre industriprodukter	-11,6	8,1	-5,4	4,7	7,7	8,9	10,6	3,0	-0,7
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	-13,5	32,0	40,4	72,1	47,2	15,1	13,9	14,7	4,1
Elektrisk kraft	65,5	159,8	25,6	82,5	193,2	311,6	149,0	100,0	-50,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	-14,2	8,8	-6,4	5,7	11,6	6,8	11,0	10,9	3,6
Tjenester	-5,5	8,0	-4,9	8,7	9,3	7,5	6,5	1,1	3,3
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-14,5	1,6	-15,4	-3,2	6,7	0,8	2,0	6,0	4,0
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	36,9	-22,6	49,7	-26,2	-23,7	3,5	-36,6	-28,4	-26,6
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	19,3	-3,8	-7,3	-2,0	-1,0	13,2	-19,6	-21,1	-8,2
Reisetrafikk	-6,8	12,4	2,9	14,1	9,1	15,1	10,7	6,5	12,1
Andre tjenester	-6,7	15,0	-13,8	19,5	19,6	2,9	20,8	-1,2	-0,4
Samferdsel	-9,6	69,4	-35,8	60,7	91,1	30,3	121,2	21,1	25,0
Finans- og forretningstjenester	-5,5	10,9	-6,8	25,6	18,5	-5,9	12,1	-0,4	-4,7
Tjenester ellers	-8,5	6,1	-21,3	-4,4	0,5	16,9	13,1	-14,5	-3,1

Tabell 32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Import i alt	-0,3	0,2	-5,4	-3,8	-0,8	-0,1	5,2	0,7	3,1
Varer	-1,1	-0,9	-5,2	-6,4	-1,3	0,3	3,7	3,0	3,6
Råolje og naturgass	-18,2	21,3	10,4	40,2	33,9	15,6	21,6	31,0	26,8
Skip, nybygde og eldre	1,9	-14,4	10,4	-23,4	-25,8	5,9	-14,1	-17,7	-55,9
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	3,4	-16,3	-22,7	-25,9	-16,2	-6,9	-2,2	-8,4	-9,1
Oljevirkosomhet, diverse varer	1,9	7,3	0,8	6,5	6,3	7,4	7,4	16,5	13,8
Fly og helikoptere	10,8	-6,9	-11,4	-17,7	-7,3	-7,7	-0,9	-4,2	-6,1
Tradisjonelle varer	-1,4	-0,2	-7,3	-5,5	0,4	0,3	4,0	6,9	3,5
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	0,8	-0,3	-16,3	-8,7	-2,5	1,0	9,9	7,5	4,8
Bergverksprodukter	-2,5	-10,3	-36,5	-37,0	-5,1	6,3	9,4	18,3	-4,3
Industriprodukter	-1,3	-0,7	-6,3	-5,6	-0,0	-0,2	3,0	6,0	3,7
Nærings- og nytelsesmidler	1,5	0,2	-7,7	-8,2	-2,4	3,6	6,5	7,0	5,5
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	5,3	-4,5	-4,6	-9,7	-5,0	-3,5	1,1	2,7	5,5
Trevarer	-3,4	-0,1	-8,1	-6,8	2,8	-0,7	4,0	2,6	0,1
Treforedlingsprodukter	2,6	-1,0	-2,2	-5,0	-2,7	-0,5	4,0	8,8	6,4
Grafiske produkter	-1,0	-7,6	-9,0	-6,4	-4,6	-12,8	-5,7	3,8	-0,7
Raffinerte oljeprodukter	-28,6	21,9	-1,9	24,4	27,0	13,5	17,9	29,6	26,1
Kjemiske råvarer mv.	1,2	-8,4	-14,7	-19,4	-9,1	-6,2	2,6	5,2	6,6
Kjemiske og mineralske produkter	4,2	-3,9	-7,4	-7,0	-5,6	-3,1	0,2	0,2	0,9
Metaller	-18,8	16,5	-16,6	2,0	22,5	18,5	21,6	26,7	4,3
Verkstedprodukter	3,2	-4,9	-4,9	-8,1	-4,2	-5,7	-1,4	0,8	0,3
Andre industriprodukter	4,9	-3,5	-1,3	-6,4	-3,3	-2,9	-1,9	3,2	3,8
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	2,7	-0,2	-1,6	-3,3	-0,2	1,0	0,5	1,1	1,0
Elektrisk kraft	-12,5	33,2	-29,6	40,5	17,9	26,9	63,3	8,0	18,0
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	0,6	-1,5	-7,6	-7,4	-1,2	-0,6	3,1	5,4	2,0
Tjenester	1,7	2,3	-6,0	2,2	0,2	-0,8	8,5	-4,5	1,9
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-8,2	14,0	-25,4	17,4	8,2	-3,8	42,6	-37,1	-0,7
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	2,3	6,9	0,8	6,5	6,3	7,4	7,4	16,5	13,8
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	3,4	3,4	-3,3	0,1	2,6	3,1	5,9	5,3	-2,6
Reisetrafikk	4,0	-2,9	-6,3	-5,0	-5,0	-3,3	2,7	3,1	3,2
Andre tjenester	2,9	1,3	1,1	1,1	0,9	1,5	1,6	2,1	1,3
Samferdsel	-3,2	-0,8	-1,8	-1,4	-0,9	0,0	-1,4	-1,3	-0,4
Finans- og forretningstjenester	3,5	2,4	0,7	1,4	1,7	2,9	3,3	4,0	3,5
Tjenester ellers	3,1	1,8	1,6	2,1	2,0	0,5	2,2	0,1	-1,5

Tabell 33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
I alt	2 606,1	2 599,7	2 601,9	2 581,6	2 597,7	2 608,6	2 610,6	2 606,1	2 624,4
Jordbruk og skogbruk	57,9	56,9	58,3	55,5	55,8	59,3	57,0	53,9	54,3
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	13,9	13,5	14,5	13,3	14,9	12,5	13,3	13,4	15,3
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	41,6	42,6	43,0	40,7	41,3	43,4	44,8	42,1	42,5
Utvinning av råolje og naturgass	23,3	23,8	24,1	23,1	23,4	23,3	25,3	23,9	24,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	18,3	18,8	19,0	17,6	17,9	20,1	19,5	18,3	18,3
Bergverksdrift	4,2	4,2	4,2	4,0	4,2	4,4	4,1	4,2	4,2
Industri	279,4	269,6	276,8	266,4	267,2	270,2	274,5	269,5	269,7
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	49,9	49,2	50,3	49,6	48,6	49,4	49,3	48,9	47,8
Tekstil- og bekledningsindustri	4,6	4,4	4,4	4,5	4,6	4,4	4,2	4,3	4,5
Trelast- og trevareindustri	15,1	14,5	15,0	14,2	14,1	14,8	15,0	14,5	14,2
Treforedling	5,6	5,4	5,6	5,4	5,7	5,2	5,4	5,5	5,4
Forlag og grafisk industri	26,5	25,3	26,0	25,3	26,0	24,5	25,4	25,2	24,8
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	24,1	23,3	23,4	23,2	23,2	23,8	22,9	22,6	22,9
Kjemiske råvarer	7,3	7,3	7,2	7,1	7,1	7,5	7,7	7,5	7,5
Metallindustri	11,1	10,8	10,6	10,2	11,3	10,9	10,7	10,1	11,5
Verkstedindustri	84,5	81,4	84,2	80,5	80,1	81,1	83,8	82,5	83,2
Bygging av skip og oljeplattformer	39,5	37,5	39,9	35,8	36,2	38,2	39,6	37,6	37,5
Møbelindustri og annen industri	11,1	10,4	10,2	10,5	10,4	10,3	10,4	10,7	10,5
Kraftforsyning	11,0	11,3	9,0	11,8	12,2	12,0	9,1	11,7	12,2
Vannforsyning	1,9	2,0	1,6	2,1	2,0	2,2	1,7	2,1	2,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	183,2	183,2	181,3	179,0	182,4	186,7	184,7	182,9	186,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	371,8	366,0	368,6	363,2	365,8	369,2	365,8	365,3	366,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	79,3	78,5	78,0	78,2	79,3	78,7	77,8	77,6	79,6
Rørtransport	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8	0,7	0,7
Utenriks sjøfart	51,4	51,4	51,4	51,8	49,1	52,1	52,4	52,5	49,7
Transport ellers	117,5	117,1	117,3	116,4	116,5	117,5	118,1	117,9	117,2
Post og telekommunikasjon	34,6	33,8	35,8	33,1	32,9	33,1	36,1	33,6	32,2
Finansiell tjenesteyting	48,3	48,3	48,1	46,3	48,7	49,4	48,8	47,0	49,0
Boligtjenester (husholdninger)	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Forretningsmessig tjenesteyting	318,3	311,8	313,5	314,7	315,2	310,1	307,2	312,5	318,1
Offentlig administrasjon og forsvar	162,9	162,5	162,7	161,9	162,7	162,0	163,6	162,2	165,1
Undervisning	191,8	196,5	193,6	197,5	199,8	190,5	198,1	200,6	201,8
Helse- og sosialtjenester	525,7	537,1	532,8	531,5	533,4	542,9	540,3	541,3	543,5
Andre sosiale og personlige tjenester	109,5	111,4	109,1	112,1	112,1	110,3	111,1	113,5	112,8
Fastlands-Norge	2 512,5	2 505,1	2 506,7	2 488,4	2 506,6	2 512,4	2 512,6	2 510,7	2 531,5

Offentlig forvaltning	780,6	794,6	789,1	790,2	795,0	792,7	800,4	802,4	808,5
Statsforvaltningen	274,3	278,0	276,8	278,3	275,8	277,7	280,4	280,5	280,3
Sivil forvaltning	247,0	250,1	249,5	251,1	248,0	249,5	251,9	252,9	251,5
Forsvar	27,3	27,9	27,3	27,2	27,8	28,1	28,4	27,6	28,7
Kommuneforvaltningen	506,4	516,6	512,3	511,9	519,2	515,0	520,0	521,9	528,3

Tabell 34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
I alt	-0,4	-0,2	-1,0	-0,9	-0,5	0,0	0,3	0,9	1,0
Jordbruk og skogbruk	-1,9	-1,7	-1,4	-1,0	-1,6	-1,8	-2,3	-2,9	-2,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-2,4	-2,6	-1,7	0,9	4,9	-7,7	-8,3	0,9	2,4
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	4,9	2,3	3,1	-0,1	1,0	3,9	4,2	3,6	2,9
Utvinning av råolje og naturgass	3,8	2,2	0,6	-1,5	0,0	5,0	5,1	3,4	3,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,5	2,5	6,4	1,8	2,4	2,8	2,9	3,8	2,3
Bergverksdrift	-2,4	0,6	-0,8	1,3	1,9	-0,1	-0,5	4,3	0,7
Industri	-4,2	-3,5	-5,5	-6,0	-4,7	-2,5	-0,8	1,2	0,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-2,0	-1,3	-2,7	-0,3	-1,0	-2,1	-2,0	-1,5	-1,8
Tekstil- og bekledningsindustri	-10,4	-4,6	-11,2	-7,5	-1,2	-4,5	-5,0	-4,4	-0,7
Trelast- og trevareindustri	-8,8	-3,7	-10,1	-8,7	-5,3	-1,0	0,2	2,4	0,2
Treforedling	-4,0	-3,3	-1,2	-4,9	-1,9	-4,2	-2,1	0,8	-5,6
Forlag og grafisk industri	-4,7	-4,6	-5,5	-7,9	-2,8	-5,4	-2,0	-0,5	-4,5
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	-4,4	-3,2	-7,3	-4,1	-4,5	-2,3	-2,0	-2,3	-1,3
Kjemiske råvarer	-9,8	0,1	-12,4	-5,6	-7,5	7,0	7,2	6,3	5,7
Metallindustri	-9,2	-2,9	-11,1	-10,6	-2,4	1,2	0,4	-0,8	1,7
Verktedindustri	-3,2	-3,7	-4,5	-6,1	-5,8	-2,3	-0,6	2,5	3,9
Bygging av skip og oljeplattformer	-1,5	-5,2	-2,4	-8,9	-7,7	-3,9	-0,8	5,2	3,6
Møbelindustri og annen industri	-10,5	-5,8	-13,9	-10,6	-8,8	-5,0	1,9	1,2	1,3
Kraftforsyning	2,0	1,9	2,0	0,7	2,4	3,7	0,5	-1,1	0,1
Vannforsyning	5,6	5,7	4,8	5,6	5,1	4,5	7,9	2,7	3,9
Bygge- og anleggsvirksomhet	-4,0	0,0	-2,9	-3,0	-0,2	1,4	1,8	2,2	2,1
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-1,9	-1,6	-3,2	-1,9	-2,6	-1,0	-0,7	0,6	0,2
Hotell- og restaurantvirksomhet	-1,7	-1,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,8	-0,3	-0,8	0,3
Rørtransport	4,8	2,2	3,1	0,5	2,6	3,0	2,5	4,6	4,0
Utenriks sjøfart	-3,0	-0,1	-3,6	-2,5	-1,6	1,8	2,0	1,3	1,1
Transport ellers	-2,3	-0,3	-3,0	-1,4	-0,2	-0,2	0,6	1,2	0,6
Post og telekommunikasjon	-5,9	-2,1	-4,1	-6,2	-1,9	-1,5	0,9	1,5	-2,3
Finansiell tjenesteyting	-0,4	0,0	-1,3	-2,6	1,1	0,3	1,3	1,4	0,7
Boligtjenester (husholdninger)	-3,0	0,4	-4,5	-1,3	1,2	0,4	1,3	4,2	8,7
Forretningsmessig tjenesteyting	-1,2	-2,0	-3,5	-2,0	-2,7	-1,5	-2,0	-0,7	0,9
Offentlig administrasjon og forsvar	2,4	-0,2	1,9	-1,0	-0,3	0,0	0,5	0,2	1,5
Undervisning	1,4	2,4	1,2	3,5	3,2	0,6	2,3	1,6	1,0
Helse- og sosialtjenester	3,8	2,2	4,1	2,4	2,5	2,3	1,4	1,9	1,9
Andre sosiale og personlige tjenester	1,0	1,7	0,8	1,5	2,6	0,9	1,8	1,2	0,7
Fastlands-Norge	-0,5	-0,3	-1,0	-0,9	-0,5	-0,1	0,2	0,9	1,0

Offentlig forvaltning	3,1	1,8	3,2	2,0	2,3	1,5	1,4	1,5	1,7
Statsforvaltningen	2,6	1,4	3,3	0,9	1,7	1,6	1,3	0,8	1,6
Sivil forvaltning	2,7	1,3	3,7	0,9	1,8	1,4	1,0	0,7	1,4
Forsvar	1,5	2,2	0,2	0,5	0,9	3,3	4,0	1,3	3,4
Kommuneforvaltningen	3,4	2,0	3,1	2,7	2,5	1,4	1,5	1,9	1,7

Tabell 35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
I alt	3 656,3	3 675,4	957,7	932,6	904,3	857,2	981,3	966,2	904,4
Jordbruk og skogbruk	112,1	110,3	28,1	27,4	27,2	28,2	27,5	26,5	26,5
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	27,8	27,2	7,7	6,8	7,5	5,9	7,1	7,1	7,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	70,0	72,4	19,1	17,6	17,3	17,3	20,2	18,7	17,6
Utvinning av råolje og naturgass	39,6	41,0	10,7	10,1	10,0	9,5	11,5	10,7	10,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	30,4	31,4	8,4	7,5	7,4	7,7	8,8	8,0	7,4
Bergverksdrift	7,0	7,0	1,8	1,7	1,8	1,7	1,9	1,8	1,8
Industri	431,2	419,9	113,5	106,1	104,0	95,5	114,4	110,1	102,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	75,3	74,8	20,2	19,2	18,4	17,0	20,2	19,4	17,6
Tekstil- og bekledningsindustri	6,5	6,3	1,6	1,6	1,6	1,4	1,6	1,6	1,6
Trelast- og trevareindustri	22,2	21,8	5,9	5,4	5,2	5,1	6,1	5,7	5,1
Treforedling	8,8	8,5	2,3	2,2	2,3	1,8	2,3	2,2	2,1
Forlag og grafisk industri	38,2	36,7	9,9	9,3	9,4	8,0	9,9	9,5	8,9
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	37,0	36,3	9,7	9,2	9,2	8,3	9,6	9,2	8,8
Kjemiske råvarer	11,5	11,6	3,0	2,9	2,8	2,7	3,3	3,2	2,9
Metallindustri	16,6	16,2	4,3	4,0	4,3	3,6	4,3	4,0	4,3
Verkstedindustri	134,4	130,8	35,5	33,2	32,1	29,7	35,8	34,8	32,7
Bygging av skip og oljeplattformer	64,3	61,1	17,1	15,0	14,7	14,2	17,2	16,3	14,9
Møbelindustri og annen industri	16,5	15,8	4,1	4,0	4,0	3,6	4,2	4,2	4,0
Kraftforsyning	18,0	18,4	3,9	4,9	4,9	4,5	4,0	5,1	4,9
Vannforsyning	2,8	3,0	0,6	0,8	0,7	0,8	0,7	0,9	0,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	286,0	291,8	76,0	72,4	72,6	67,3	79,4	76,3	73,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	501,8	503,5	130,5	126,4	124,2	118,7	134,3	132,4	123,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	102,7	103,0	25,1	26,9	25,7	24,8	25,6	27,1	25,7
Rørtransport	1,1	1,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Utenriks sjøfart	98,4	98,8	25,2	25,4	23,6	23,7	26,1	26,2	23,6
Transport ellers	192,9	194,2	50,1	49,0	48,1	45,9	51,3	50,6	47,9
Post og telekommunikasjon	48,7	48,2	13,2	11,9	11,6	11,0	13,7	12,4	11,2
Finansiell tjenesteyting	75,5	76,2	20,0	18,6	18,9	18,0	20,7	19,5	18,8
Boligtjenester (husholdninger)	1,8	1,8	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Forretningsmessig tjenesteyting	455,4	455,5	117,7	116,3	111,1	107,0	121,0	120,1	110,7
Offentlig administrasjon og forsvar	248,6	248,1	66,4	62,9	61,1	57,2	66,9	65,0	60,8
Undervisning	258,9	266,4	71,0	73,5	65,2	53,6	74,1	75,5	66,4
Helse- og sosialtjenester	573,0	582,2	149,3	145,5	141,8	141,9	152,9	150,7	144,2
Andre sosiale og personlige tjenester	142,8	146,2	37,4	37,6	36,3	33,5	38,7	39,3	35,9
Fastlands-Norge	3 486,8	3 503,0	913,1	889,3	863,2	815,9	934,6	921,0	862,9

Offentlig forvaltning	955,7	968,2	254,2	249,2	236,0	222,7	260,3	257,5	239,6
Statsforvaltningen	398,1	401,8	105,5	101,0	98,9	94,6	107,2	104,8	98,9
Sivil forvaltning	350,8	354,4	92,7	89,4	87,3	83,5	94,2	93,0	87,2
Forsvar	47,3	47,4	12,8	11,6	11,7	11,2	13,0	11,8	11,6
Kommuneforvaltningen	557,6	566,4	148,7	148,2	137,1	128,0	153,1	152,7	140,7
Markedsrettet virksomhet	2 617,3	2 622,6	681,8	661,6	646,8	615,4	698,9	686,3	643,4
Ikke markedsrettet virksomhet	1 039,0	1 052,8	275,9	271,0	257,6	241,7	282,5	279,9	261,0

Tabell 36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
I alt	-1,8	0,5	0,1	-2,1	0,7	1,0	2,5	3,6	0,0
Jordbruk og skogbruk	-3,2	-1,6	-1,7	-0,9	-1,6	-1,8	-2,2	-3,2	-2,6
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-3,8	-2,1	-0,3	0,2	6,7	-8,1	-7,2	4,1	1,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	4,5	3,4	4,7	-1,0	3,3	5,1	6,2	6,5	1,6
Utvinning av råolje og naturgass	3,9	3,6	2,8	-1,7	2,4	6,5	7,1	6,4	2,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	5,2	3,3	7,3	-0,0	4,5	3,4	5,1	6,6	0,3
Bergverksdrift	-5,8	1,0	-1,9	-0,5	3,4	0,3	0,8	5,6	-2,0
Industri	-6,6	-2,6	-4,9	-6,5	-2,3	-2,3	0,7	3,8	-1,0
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-3,2	-0,7	-2,0	-1,5	0,8	-1,9	-0,1	0,9	-4,0
Tekstil- og bekledningsindustri	-12,0	-3,7	-11,0	-8,8	0,4	-3,8	-2,2	-1,5	-2,2
Trelast- og trevareindustri	-12,5	-1,9	-10,7	-8,2	-1,5	-0,3	2,6	5,6	-2,4
Treforedling	-5,0	-2,7	-1,0	-5,8	-0,6	-3,4	-1,3	2,2	-7,1
Forlag og grafisk industri	-6,9	-3,9	-5,7	-9,3	-1,1	-4,9	-0,3	2,0	-6,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	-7,6	-1,9	-7,2	-3,3	-0,9	-2,5	-0,9	-0,0	-3,3
Kjemiske råvarer	-13,2	1,5	-13,1	-5,1	-3,9	7,1	8,6	8,9	3,8
Metallindustri	-13,6	-2,5	-10,9	-11,2	-0,2	2,2	0,2	0,7	-0,7
Verkstedindustri	-5,9	-2,6	-3,9	-6,2	-3,2	-2,2	0,9	5,0	1,9
Bygging av skip og oljeplattformer	-3,6	-4,9	-1,7	-10,5	-6,2	-3,9	0,7	8,1	1,4
Møbelindustri og annen industri	-11,5	-3,8	-9,5	-10,3	-4,9	-3,8	4,4	4,4	-0,2
Kraftforsyning	0,6	2,6	3,2	-0,4	4,3	4,1	2,7	2,5	-1,4
Vannforsyning	3,5	6,8	5,5	4,6	6,8	5,2	11,2	7,2	2,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	-7,3	2,0	-2,6	-2,8	3,2	3,3	4,6	5,4	0,6
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-2,0	0,3	0,2	-2,4	-0,0	0,9	2,9	4,8	-0,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	-1,3	0,3	-0,9	-1,5	0,3	0,8	1,8	0,9	0,1
Rørtransport	4,2	2,4	3,7	-2,1	3,8	3,1	4,7	8,4	1,6
Utenriks sjøfart	-4,1	0,5	-3,4	-3,3	-0,6	2,5	3,4	2,9	-0,0
Transport ellers	-3,6	0,7	-2,3	-1,9	1,8	0,7	2,3	3,4	-0,4
Post og telekommunikasjon	-7,0	-1,0	-3,4	-7,0	0,4	-0,8	3,2	4,2	-3,6
Finansiell tjenesteyting	-1,4	0,9	0,3	-3,7	3,4	0,7	3,2	4,7	-1,0
Boligtjenester (husholdninger)	-4,4	2,3	-2,5	-2,8	5,2	4,1	3,2	8,9	6,6
Forretningsmessig tjenesteyting	-1,2	0,0	-0,3	-3,0	-0,9	1,4	2,8	3,2	-0,4
Offentlig administrasjon og forsvar	1,0	-0,2	3,5	-2,2	1,1	-0,3	0,7	3,5	-0,5
Undervisning	1,8	2,9	1,9	2,8	1,7	2,5	4,4	2,7	1,9
Helse- og sosialtjenester	2,4	1,6	4,5	-0,0	1,5	2,6	2,4	3,6	1,6
Andre sosiale og personlige tjenester	0,1	2,4	2,6	0,5	4,3	1,6	3,3	4,4	-1,1
Fastlands-Norge	-1,9	0,5	0,1	-2,1	0,7	0,9	2,4	3,6	-0,0

Offentlig forvaltning	2,1	1,3	3,8	0,1	1,1	1,7	2,4	3,3	1,5
Statsforvaltningen	1,2	0,9	3,9	-1,5	2,3	1,3	1,6	3,8	-0,1
Sivil forvaltning	1,6	1,0	4,4	-1,4	2,6	1,3	1,7	4,0	-0,0
Forsvar	-2,0	0,2	0,8	-2,4	0,3	1,2	1,4	2,0	-0,2
Kommuneforvaltningen	2,7	1,6	3,7	1,1	0,2	2,0	2,9	3,0	2,6
Markedsrettet virksomhet	-3,2	0,2	-1,3	-2,9	0,5	0,8	2,5	3,7	-0,5
Ikke markedsrettet virksomhet	1,9	1,3	3,6	0,1	1,2	1,7	2,4	3,3	1,3

Tabell 37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
Lønnskostnader i alt.	1 112 102	1 155 067	282 535	280 996	284 024	292 502	297 544	299 020	299 514
Jordbruk og skogbruk	4 960	5 309	1 285	1 227	1 298	1 426	1 358	1 271	1 336
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 686	3 018	686	710	783	754	771	799	845
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	45 146	47 151	11 322	11 529	11 268	12 275	12 078	12 640	12 020
Utvinning av råolje og naturgass	28 121	29 201	6 999	7 263	7 109	7 326	7 504	7 968	7 613
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	17 025	17 949	4 323	4 267	4 159	4 950	4 574	4 671	4 407
Bergverksdrift	2 382	2 511	603	570	633	681	627	617	662
Industri	142 297	144 081	35 789	35 028	36 018	35 932	37 102	37 330	37 889
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	21 809	22 395	5 684	5 424	5 558	5 607	5 805	5 587	5 658
Tekstil- og bekledningsindustri	1 759	1 796	410	454	489	437	417	444	497
Trelast- og trevareindustri	5 860	5 978	1 496	1 404	1 438	1 562	1 574	1 483	1 482
Treforedling	2 994	2 997	744	742	816	687	753	783	796
Forlag og grafisk industri	13 565	13 616	3 341	3 320	3 544	3 302	3 449	3 450	3 499
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	12 905	13 315	3 217	3 382	3 258	3 376	3 298	3 480	3 339
Kjemiske råvarer	4 554	4 791	1 124	1 154	1 188	1 191	1 258	1 286	1 308
Metallindustri	6 334	6 479	1 523	1 533	1 715	1 636	1 595	1 713	1 818
Verkstedindustri	44 795	45 381	11 334	11 142	11 300	11 196	11 744	11 915	12 215
Bygging av skip og oljeplattformer	23 383	23 051	5 916	5 391	5 662	5 871	6 128	6 053	6 157
Møbelindustri og annen industri	4 339	4 281	1 001	1 082	1 049	1 068	1 081	1 136	1 119
Kraftforsyning	8 049	8 527	1 617	2 256	2 349	2 238	1 685	2 332	2 470
Vannforsyning	904	1 034	198	255	250	293	235	288	268
Bygge- og anleggsvirksomhet	76 614	79 658	19 571	18 476	19 586	20 840	20 756	19 369	20 567
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	133 968	138 431	33 984	32 961	34 004	35 687	35 778	34 755	35 611
Hotell- og restaurantvirksomhet	22 835	23 598	5 758	5 628	5 929	6 047	5 994	5 771	6 112
Rørtransport	622	658	170	168	156	153	182	182	169
Utenriks sjøfart	18 063	18 321	4 501	4 694	4 368	4 631	4 629	4 897	4 530
Transport ellers	53 358	54 936	13 609	13 360	13 410	14 041	14 125	14 168	13 845
Post og telekommunikasjon	17 467	17 803	4 644	4 241	4 282	4 388	4 893	4 507	4 383
Finansiell tjenesteyting	36 541	38 863	9 398	8 913	9 799	10 139	10 012	9 386	10 264
Boligtjenester (husholdninger)	510	538	130	126	138	137	138	137	157
Forretningsmessig tjenesteyting	154 746	160 249	38 572	38 881	40 100	40 741	40 526	40 911	42 520
Offentlig administrasjon og forsvar	83 360	85 882	21 242	21 197	20 945	21 678	22 062	23 173	21 671
Undervisning	88 834	94 222	23 613	24 783	22 654	21 353	25 432	26 275	24 113
Helse- og sosialtjenester	180 823	190 142	46 339	46 157	45 865	49 067	49 053	49 825	49 450
Andre sosiale og personlige tjenester	37 937	40 133	9 505	9 836	10 189	10 001	10 106	10 386	10 632
Fastlands-Norge	1 048 271	1 088 938	266 542	264 606	268 233	275 443	280 656	281 301	282 795

Offentlig forvaltning	327 477	343 315	84 788	85 621	82 506	85 325	89 862	92 537	87 908
Statsforvaltningen	141 847	147 666	35 942	36 703	36 039	37 356	37 568	39 848	37 658
Sivil forvaltning	128 280	133 834	32 286	33 325	32 691	33 997	33 822	36 214	34 189
Forsvar	13 567	13 831	3 655	3 378	3 348	3 360	3 746	3 634	3 469
Kommuneforvaltningen	185 630	195 649	48 846	48 918	46 467	47 969	52 294	52 689	50 251

Tabell 38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2009	2010	09:4	10:1	10:2	10:3	10:4	11:1	11:2
I alt	3,6	3,9	2,9	3,6	3,6	4,3	4,1	4,1	3,9
Jordbruk og skogbruk	3,5	4,5	4,3	4,4	4,5	4,4	4,8	4,4	4,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	3,0	4,1	3,4	4,3	4,2	3,9	3,9	3,5	3,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	8,6	2,1	6,0	0,3	2,7	3,1	2,4	5,8	3,6
Utvinning av råolje og naturgass	10,1	1,6	6,9	-0,8	2,9	3,0	2,0	6,1	3,6
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,5	2,9	5,5	3,1	2,8	2,9	2,8	5,5	3,6
Bergverksdrift	3,4	4,5	3,2	4,3	5,1	4,5	4,2	3,7	3,8
Industri	3,4	4,5	3,3	4,8	4,1	4,5	4,5	5,3	4,2
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,8	4,3	3,1	4,8	3,7	4,3	4,3	4,5	3,8
Tekstil- og bekledningsindustri	3,4	6,2	1,5	6,5	5,6	5,9	6,4	2,5	2,4
Trelast- og trevareindustri	2,3	4,8	3,2	5,9	4,6	4,2	4,2	3,1	3,0
Treforedling	3,6	3,5	3,3	3,1	3,4	4,1	3,5	4,6	3,4
Forlag og grafisk industri	3,4	5,0	3,3	4,6	4,5	5,4	5,4	4,4	3,5
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	4,7	5,2	4,8	7,4	4,7	4,4	4,4	5,3	3,9
Kjemiske råvarer	2,3	4,2	1,9	4,2	4,2	4,3	4,4	4,8	4,1
Metallindustri	3,3	4,3	3,4	4,4	3,9	4,6	4,2	12,6	4,2
Verkstedindustri	2,7	4,6	2,8	5,2	4,3	4,6	4,3	4,3	3,9
Bygging av skip og oljeplattformer	4,9	4,1	4,0	3,9	4,0	4,0	4,5	6,6	4,9
Møbelindustri og annen industri	3,4	4,9	2,4	4,3	4,9	4,5	5,9	3,9	5,5
Kraftforsyning	5,7	3,9	4,9	4,2	3,2	4,7	3,6	4,5	5,1
Vannforsyning	5,0	4,2	1,6	2,9	3,9	5,6	4,2	4,9	4,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,8	3,1	2,0	2,6	3,4	3,0	3,1	2,0	2,2
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	2,0	3,9	1,6	2,9	3,9	4,3	4,3	3,3	3,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,7	4,4	2,9	3,8	4,5	4,7	4,6	3,5	2,8
Rørtransport	5,5	3,5	3,6	2,9	3,4	3,8	4,1	3,8	4,3
Utenriks sjøfart	2,8	1,5	2,4	1,6	1,7	2,0	0,8	3,0	2,5
Transport ellers	3,2	3,3	2,8	3,6	3,5	3,1	3,0	4,5	2,5
Post og telekommunikasjon	4,7	4,2	3,6	4,2	3,9	4,2	4,4	4,7	4,8
Finansiell tjenesteyting	-2,4	6,3	0,1	8,6	6,0	5,7	5,1	3,9	4,0
Boligtjenester (husholdninger)	4,8	5,1	4,6	4,0	5,7	6,4	4,2	4,9	4,1
Forretningsmessig tjenesteyting	4,0	4,1	4,1	3,4	3,7	4,7	4,5	5,4	4,5
Offentlig administrasjon og forsvar	4,8	4,7	2,8	4,2	4,8	5,0	4,7	3,5	3,1
Undervisning	4,4	3,5	2,9	3,4	2,3	4,3	4,1	3,7	4,3
Helse- og sosialtjenester	4,2	3,9	3,1	3,8	3,1	4,6	4,1	3,9	4,9
Andre sosiale og personlige tjenester	5,4	4,1	4,6	4,0	4,1	4,0	4,2	4,0	4,0
Fastlands-Norge	3,3	4,0	2,7	3,7	3,7	4,4	4,2	4,0	3,9

Offentlig forvaltning	4,4	4,0	3,0	3,9	3,2	4,6	4,3	3,7	4,3
Statsforvaltningen	4,5	4,4	3,2	4,2	4,6	4,7	4,2	3,8	3,3
Sivil forvaltning	4,5	4,6	3,4	4,5	4,7	4,9	4,4	3,8	3,4
Forsvar	3,6	2,6	-0,1	1,9	3,0	2,8	2,8	2,6	2,0
Kommuneforvaltningen	4,4	3,7	2,8	3,7	2,2	4,5	4,4	3,6	5,1

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2001-2014

Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*	Prognoser			
											2011	2012	2013	2014
Realøkonomi														
Konsum i husholdninger mv.	2,1	3,1	2,8	5,6	4,0	4,8	5,4	1,6	0,2	3,7	2,8	4,7	5,3	4,8
Konsum i offentlig forvaltning	4,6	3,1	1,7	1,5	0,7	1,9	3,0	4,1	4,8	2,2	2,1	2,7	2,6	3,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	-1,1	-1,1	0,2	10,2	13,3	11,7	12,5	2,5	-6,8	-7,4	7,0	8,8	6,6	4,1
Utvinning og rørtransport	-4,6	-5,4	15,9	10,2	18,8	4,3	6,3	5,1	5,8	-12,4	8,7	8,3	2,3	2,8
Fastlands-Norge	3,9	2,3	-3,6	9,3	12,7	11,9	15,7	-0,8	-10,9	-3,1	9,2	8,0	7,8	4,5
Næringer	2,5	4,0	-11,6	8,4	19,2	17,1	25,5	2,5	-14,4	-1,2	5,9	4,9	6,8	5,2
Bolig	8,1	-0,7	1,9	16,3	10,8	4,1	2,9	-11,6	-17,8	-2,2	24,1	16,5	6,4	2,0
Offentlig forvaltning	2,7	1,7	10,4	2,5	1,3	11,6	9,6	4,7	7,0	-8,0	2,6	5,7	12,0	6,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	3,0	3,0	1,4	5,0	4,6	5,3	6,7	1,7	-1,0	2,0	3,7	4,8	5,1	4,3
Lagerendring ²	-1,6	0,2	-0,3	1,4	0,5	0,1	-1,4	-0,4	-3,1	3,2	1,0	-0,7	0,0	0,0
Eksport	4,3	-0,3	-0,2	1,1	1,1	0,0	2,3	1,0	-3,9	-1,7	-0,9	1,4	0,1	0,7
Råolje og naturgass	6,6	2,4	-0,6	-0,5	-5,0	-6,5	-2,4	-2,0	-0,9	-7,4	-3,9	1,6	-1,4	-0,9
Tradisjonelle varer	1,8	0,6	2,9	3,4	5,0	6,2	8,5	4,2	-8,1	4,9	2,8	2,2	1,6	2,2
Import	1,7	1,0	1,4	8,8	8,7	8,4	8,6	4,3	-11,7	9,0	6,9	4,6	5,7	5,0
Tradisjonelle varer	4,5	3,0	5,2	10,9	8,1	11,5	8,2	-0,5	-13,1	8,3	6,6	7,5	6,8	5,8
Bruttonasjonalprodukt	2,0	1,5	1,0	3,9	2,7	2,3	2,7	0,7	-1,7	0,3	1,6	2,9	2,6	2,4
Fastlands-Norge	2,0	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	5,6	1,8	-1,8	2,1	2,7	3,5	3,6	3,2
Industri og bergverk	-0,5	-0,4	3,0	5,7	4,2	3,1	3,2	2,6	-5,9	2,1	1,8	1,5	1,2	1,1
Arbeidsmarked														
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	-1,6	-0,9	-2,1	1,7	1,4	3,1	4,3	3,4	-1,9	0,5	1,5	2,1	1,9	1,9
Sysselsatte personer	0,4	0,4	-1,0	0,5	1,2	3,6	4,1	3,2	-0,4	-0,2	1,2	2,1	2,0	1,3
Arbeidstilbud ³	0,5	0,7	-0,1	0,3	0,8	1,6	2,5	3,4	0,0	0,5	1,1	2,2	1,9	1,6
Yrkesandel (nivå) ³	73,5	73,5	72,9	72,6	72,4	72,0	72,8	73,9	72,8	71,9	71,5	71,9	72,2	72,3
Arbeidsledighetsrate (nivå) ³	3,5	3,9	4,5	4,5	4,6	3,4	2,5	2,6	3,2	3,6	3,4	3,4	3,3	3,3
Priser og lønninger														
Årslønn	4,8	5,7	4,5	3,5	3,3	4,1	5,4	6,3	4,2	3,7	4,1	3,6	3,7	4,4
Konsumprisindeksen (KPI)	3,0	1,3	2,5	0,4	1,6	2,3	0,8	3,8	2,1	2,5	1,4	0,9	1,6	1,8
KPI-JAE ⁴	2,6	2,3	1,1	0,3	1,0	0,8	1,4	2,6	2,6	1,4	1,0	1,1	1,6	1,9
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,8	-9,1	-0,9	8,5	4,1	11,4	2,7	2,4	-6,2	3,7	5,5	-2,1	0,3	1,6
Importpris tradisjonelle varer	-1,6	-7,2	-0,4	4,0	0,5	4,0	4,0	4,7	-1,4	-0,2	3,0	-2,7	0,0	1,0
Boligpris ⁵	7,0	5,0	1,7	7,7	9,5	13,7	12,6	-1,1	1,9	8,3	8,5	6,1	5,7	8,0
Inntekter, renter og valuta														
Husholdningenes disponible realinntekt	-0,3	8,0	4,4	3,6	7,6	-6,4	6,3	3,5	4,4	4,1	4,4	4,1	4,6	3,9
Husholdningenes sparerate (nivå)	3,1	8,4	9,1	7,4	10,2	0,1	1,5	3,8	7,5	7,6	9,1	8,7	8,1	7,4
Pengemarkedsrente (nivå)	7,2	6,9	4,1	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,5	2,9	3,1	3,4	4,1
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	8,8	8,4	6,5	4,2	3,9	4,3	5,7	7,3	4,9	4,5	4,8	5,0	5,1	5,7
Realrente etter skatt (nivå)	3,3	4,8	2,2	2,5	1,3	0,7	3,3	1,5	1,4	0,9	2,1	2,7	2,1	2,3
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	-3,1	-8,5	1,3	3,0	-3,9	0,7	-1,8	0,0	3,3	-3,7	-2,8	-1,8	-1,1	-0,6
NOK per euro (nivå)	8,05	7,51	8,00	8,37	8,01	8,05	8,02	8,22	8,73	8,01	7,79	7,69	7,61	7,56
Utenriksøkonomi														
Driftsbalansen, mrd. kroner	247,5	192,3	195,9	221,6	316,6	372,1	320,5	443,2	274,9	310,0	330,7	281,7	252,0	236,2
Driftsbalansen i prosent av BNP	16,1	12,6	12,3	12,7	16,3	17,2	14,1	17,7	11,8	12,4	12,5	10,2	8,7	7,8
Utlandet														
Eksportmarkedsindikator	0,8	1,8	4,1	7,3	6,4	8,7	5,4	0,9	-10,6	10,7	5,3	2,2	3,1	4,2
Konsumpris euro-området	2,3	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,7	2,4	1,0	1,3	1,6
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	4,2	3,3	2,3	2,1	2,2	3,1	4,3	4,6	1,2	0,7	1,3	1,3	1,3	2,1
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	223	198	201	255	355	423	422	536	388	484	595	546	562	581

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP. ³ Ifølge AKU. Det skjedde en større omlegging av AKU fra januar 2006. Blant annet ble aldersgrensen senket fra 16 til 15 år.

⁴ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ⁵ Brudd i serien i 2004. ⁶ Gjennomsnitt for året.

⁷ Positivt fortegn innebærer depresiering. ⁸ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 6. september er benyttet.